
NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06824555 8

Gerbert
ZFH

DE

SUBLIMI

IN

EVANGELIO CHRISTI

JUXTA DIVINAM

VERBI INCARNATI

OECONOMIAM.

AUCTORE

MARTINO GERBERTO

MONASTERII ET CONGREGATIONIS S. BLASII IN SILVA NIGRA ABBATE S. Q. R. I. P.

TOMUS I.

TYPIS SAN-BLASIANIS 1793.

VENERABILIBUS, RELIGIOSIS,
DILECTISSIMIS IN CHRISTO
PATRIBUS
CAPITULARIBUS
MONASTERII
AC
CONGREGATIONIS
D. BLASII
IN SILVA NIGRA
D. D. D.
MAURITIUS ABBAS.

PARÆNETICA
AD
EOSDEM.

Non una mihi ratio fuit, ut præsens Opusculum *de sublimi in Evangelio Christi juxta Verbi incarnati œconomiam*, quod MARTINI II. Abbatis nostri nuperrime defuncti posthumum est, Vestro potissimum Nomini dicarem. Inprimis enim

immortalis memoriæ præsul ſtatim, ut manus operi admovit, id consilii ceperat, anno proxime imminente ſacerdotii ſui iubilæo, expleturus. Pietatis ergo officium erat, ut, qui vestris ſuffragiis in dignitatem ſuccedere compulsus ſum, ultimæ Eius voluntati, quasi testamento relictæ ac consignatæ obtemperem: gratitudinis vero, ut Antistitis de congregatione nostra innumeris nominibus quam optime meriti, memoriam in animis vestris nunquam delendam perennemque reddere ſatagam; id haud facilius, ut mihi quidem videbatur, effecturus, quam si ultima Patris optimi ad cœlum properantis verba oculis vestris obiicerem, vulnere nondum obducto, quod transitus omnium cordibus inflixit. Deinde ipsum gravissimum munus, quod in humeros meos devolvistis, eiusmodi est, ut digne a me administrari non posse existimaverim, nisi primas curas eo converterem, ut quantum vos diligam, quantumve ſingulos vestrum Christo lucrifacere cupiam, publico ex testimonio intelligeretis. Eum enim in ſcopum ſublimem ſingula libri dogmata collineare, instituta ſedula lectione ſacile percipietis, quamquam piissimus Author, ut erat modestissimus atque ab omni ostentatione

alienus, ſtylo plumbeo in ſcheda ſeparata ſcripserit, se *animo potius aliorum, qui in ſtudio magis versati ſunt, diligentiam ſtimulandi*, præsens opus elucubrasse, *quod ego tandem ſenex*, modeste pergit, *cum iam Deus ſigna mortis appropinquantis apoplectico insultu leviori quidem mihi dedisset, excolere cœpi, cæteris ſtudiis et occupationibus ſepositis, quibus per totam fere vitam ſum distractus.*

Piissimus itaque Pater noster, quum deinceps filiorum animos se verbis excitare ad ſacratiora ſtudia haud posse prævideret, ſcriptis id agere atque adeo monitis perennibus constituit; probe gnarus, non aliud æque litterarum genus repurgandis, excolendis ac elevandis hominum mentibus magis esse aptum, atque continuam ſacræ ſcripturæ lectionem meditationemque: quam unam fere veterum monachorum, ascetarumque fuisse occupationem perbene nostis, qui dum pura ſimplicique mente ad eam accesserunt, tantum inde tulere fructum, ut non modo cum morum ſanctitate tum ſcientiæ laude in Ecclesia Dei tanquam luminaria magna inclaruerint, ſed plurimi etiam in hierarcharum adlecti ordinem hæresum confutatione ac

morum reformatione vineam Domini egregie colere atque ampliare quiverint. Quod dum ſtudium medio præsertim ævo languescere cœpit, mirum non est, ſcolasticas tricas, ſpinosas quæstiones, vanasque altercationes unacum disciplinæ relaxatione fuisse invectas, iis ſimillimas, a quibus ut ſibi caveat Titus, gentium Apostolus monuit. Tit. III. 9.

Id vero ad nos propius, hoc præsertim tempore attinet, utpote in partem ſolicitudinis pastoralis vocatos, atque ad curam animarum gerendam destinatos: A quo gravissimo officio quum pauci nostrum eximantur, necessum prorsus est, ut ſinguli in ſacrarum litterarum ſtudio dies noctesque ſese exerceant, atque ita ſalvatoris nostri, non propria dogmata, non se ipsos, ſed Jesum Christum et hunc crucifixum ovibus ſibi commissis prædicare discant, quas tamdiu, ut cum Paulo loquamur, parturire tenentur, donec Christus formetur in eis: Nam *omnis ſcriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* II. Timoth. III. 16. 17. Quod præsertim

de Evangelio paucis enuntiat S. Paulus: *Non erubesco*, inquiens, *Evangelium. Virtus enim Dei est ad ſalutem omni credenti.* Rom. I. 16.

Jam vero Confratres Venerandissimi! oculos animosque vestros in præsentium temporum communem calamitatem atque ſumma pericula convertite, e quibus non ſolum Ecclesiæ, ſed reipublicæ etiam extrema quævis imminent. Ea namque, pro dolor! vivimus tempora, de quibus Princeps Apostolorum, *venient*, inquit, *in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes, ubi est promissio aut adventus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perseverant ab initio creaturæ*, II. Pet. III. 3. 4. Quæ in cœtum pseudophilosophorum aperte quadrant, quos inde a duobus iam ſæculis, iusto irati Numinis iudicio, orcus evomuit, lue ſua pestifera omnem ætatem ac ſexum utrumque inficientes; a qua D. Paulum Colossenses his præmonuisse arbitror: *Videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam, et inanem fallaciam.* Coloss. II. 8.

Parum ſibi præstitisse viderentur huius furfuris homines, si hæresim tantum

ſtabilirent, aut ſchismate Ecclesiam ſcinderent. Ipsum Atheismum publicis in Conventibus celebrant, laudesque impias avidissime captant, quas misera atque ſeducta plebecula plausibus detestandis in ſcelestos præcones ubertim adcumulat. Templa Deo vivo et vero ſacra in mausolæa ſceleratorum conversa dolemus, ſacerdotes ſuo muneri fideles crudelissime aut trucidatos, aut in antra tenebricosa et fœtida coniectos, ultra limites patriæ proiectos, ſine certa iam ſede *circumeuntes egentes, angustiatos, afflictos, quibus dignus non erat mundus*, Heb. XI. 37. 38. Spoliatur Ecclesia auctoritate legitima, hierarchæ, a Spiritu ſancto ut eam regerent, constituti, ſuis exuuntur iuribus, divina humanaque permiscentur, atque dum fræna laxantur criminibus, ipsa regna dehiscunt et corruunt.

Frustra malo ingruenti aggerem humana ratio opponit, ſolaque ſuperest religio, quæ vulneri vix non desperato medeatur. Ac profecto, Divinum ſalvatorem Apostolos ſuos haud aliis armis, quam Evangelii dogmatibus instructos in universum qua late patet orbem, densissimis idololatriæ tenebris ac criminum fæ-

ce ſepultum, ablegasse novimus; miramurque brevi temporis ſpatio renovatam fuisse faciem terræ; illapsis cœlestis doctrinæ radiis, tyranni quamvis obstreperent ac ſævirent, philosophi disceptarent, riderent, argutarentur. Nempe, *quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, ut confundat ſapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia et contemtibilia elegit Deus, et ea, quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt, destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius.* I. Cor. I. 27.

Eadem igitur arma iterum capessenda ſunt, quibus Apostoli orbem universum ſub ſuave Jesu Christi iugum miserunt, ac ſcite tractanda. Hoc quidem opus, hic labor est. Verum non desunt ſubsidia, multis ſumtibus a MARTINO nostro undique comparata, quibus in ſecretiora Divini Verbi adyta penetrare poteritis, assiduam exercitationem nisi abhorreatis.

Neque vos deterreat ſacrarum litterarum ſublimis dicendi ratio atque Divina prorsus in ſententiis maiestas, vel ab ipsis christianæ religionis iuratis hostibus celebrata (vid. J. J. Rousseau in Emil.)

habent enim amœnam quamdam, Deo dignam, mortalibusque non adsequendam ſimplicitatem coniunctam, quæ alliciat. Spes fructus amplissimi Vos erigat, quem nec ærugo nec tinea corrumpet. Simile nimirum est Verbum Dei grano ſinapis, quod quamvis minimum, in arborem tamen temporum decursu excrescit, atque ramis exporrectis vago volucrum cætui asylum præbet. Contemnatur licet, derideaturque, fieri ſane non potest, quin fructus demum uberrimos ferat, tam Ecclesiæ, quam reipublicæ ſalubres, præcipue in cordibus teneræ iuventutis ſatum.

Cessabunt mala, quibus premimur, quæque irreligiosa et effrænis ſentiendi, ſcribendique libido in mundum invexit, redibit pax aurea et morum probitas, ſuum cuique tribuetur, iam ipsis ſummis principibus in id intentis, ut religioni debitus exhibeatur honor, ac hierarcharum iura postliminio revocentur.

Verum quum *neque qui plantat, ſit aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*, I. Cor. XIV. 7.; atque *omne datum optimum, et omne donum perfectum*

desursum sit, descendens a patre luminum, Jacob. I. 17. Divini illius spiritus, qui sacrorum librorum scriptores divinitatis suæ radiis illustravit, illapsum precibus ferventissimis exposcite. *Si quis* enim *vestrum indiget sapientia*, rursus ait S. Jacobus ibid. ℣. 5. etc., *postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat; et dabitur ei. Postulet autem in fide, nihil hæsitans; qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur. Non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino.* Quod ultimum ne fiat, vestraque frustretur oratio, vehementer vos exhortor obtestorque, ut Divinum volumen non profana quadam manu tractetis, aut vana sciendi prurigine incitati ad sacrorum oraculorum lectionem accedatis, sed iusto ordine ac ea omnino animi simplicitate et submissione sacras paginas meditemini, quam Divini spiritus gratia requirit, et sancta mater Ecclesia in sacra synodo Tridentina sess. IV. vobis commendat in Canone a MARTINO nostro in præfatione citato.

Quæ cum præstiteritis Confratres dilectissimi! etiam pro me preces conti-

nuas ardentesque ad Cœlum mittite, ut Divini ſpiritus gratia perlustratus, eiusque inflammatus amore in lege Domini diu noctuque meditando boni pastoris officio plene perfungar, atque una vobiscum, qui ovium mearum præcipua pars estis, eo pertingam, ubi unum erit ovile, et unus pastor; qui omnium laborum nostrorum unicus finis esto.

Dabam in D. Blasii. VIII. Id. Junii A. R. S. MDCCXCIII.

PRÆ-

PRÆFATIO AUCTORIS.

Nullo non tempore S. Scriptura abusi ſunt hæretici; ludibrio eam habuerunt, exploseruntque christiani nominis hostes, a fide alieni, vel apostatæ. Hi cum ſint a SS. Patribus refutati; eorum tamen antiqua crambes recocta est ætate hac posteriori. Nec unquam tantopere debachatum est, quam præsenti ſæculo hoc, quod tanta luce perfusum hodie ubique buccinatur, ingeminantque ſibi ſuffeni illi, quibus nihil accommodatius est illis Christi verbis (Luc. XI. 35.): *Vide, ne lumen, quod in te est, tenebræ ſint*; queis Christus Pharisæos perstringit, qui indignati, quod se in mundum venisse diceret (Jo. IX. 39. etc.): *ut, qui non vident, videant; et qui vident, cæci fiant*, eum interpellare ausi ſunt, ac dicere: *Nunquid et nos cæci ſumus?* quibus ille: *Si cæci essetis, non haberetis peccatum; nunc vero dicitis: Quia videmus, ideo peccatum vestrum manet.* Eo autem res hodie deducta est, ut fuerint, quibus omnia ſic iam esse intellectui humano perspicua reddita ſunt visa, ut brevi ſaltem revelationis lux ſit futura ſupervacanea. Horret dicere animus, in quas delapsi ſint eiusmodi hominum portenta blasphemias, quas quidem ſuo nomine non omnes evomere ſunt ausi: dum interim nihil religioni ducitur, impune talia luci publicæ dari, nec profanari ſolum, verum etiam despectui, irrisui, ac ludibrio exponi Verbum divinum, atque proſtitui exemplo pessimo indicioque luctuoso, quam male, ac perverse cuiusque arbitrio, atque libi-

dini S. Scripturæ interpretatio fuerit relicta, cum econtra religiose ac saluberrime S. synodus Tridentina sess. IV. „ad coërcenda petulantia ingenia decernit, ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, et morum ad ædificationem doctrinæ christianæ pertinentium S. Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, et tenet sancta mater Ecclesia; cuius est iudicare de vero sensu, et interpretatione scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam scripturam sacram interpretari audeat. "

Ad hanc amussim, ac regulam instituimus sequens de sublimi (decerptis concinnatisque ex Evangelio Christi flosculis) syntagma, mutuato quidem a scriptore gentili Dionysio Longino ex parte titulo, qui vero in suo libello περὶ ὕψους λογου *de sublimi genere orationis* ipsus exemplo ex prima statim scripturæ sacræ pagina est usus. Postquam enim sect. VII. seu cap. IX. (quod alii primum statuunt, quæ præcedunt introductionis loco habentes) inter alia exemplo Neptuni, quem Homerus magnifice in undis procedentem describit τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἀψδρεπηβόλον, quod est in ipsa mente, seu cogitatione sublime, oculis exposuisset, ad rem ex primo Genesis capite, quo Moyses opus sex dierum creationis describit, in exemplum affert verba hæc: *Fiat lux, et facta est: Fiat terra, et facta est.* Quæ maiorem in textu originali emphasin habent, a P. Carl. Lanceloto S. Mauriano in novissima Longini editione Ratisbonæ an. 1775. facta in versione gallica sic expressa: *Que la lumière soit, et la lumière fut: que la terre paroisse, et la terre parut.*

Ad dirimendam controversiam, quæ circa τὸ ὕψος, seu sublime huius loci inter Dan. Huetium, et Nicl. Boileau, qui Longinum cum notis gallice edidit, mota est, quamque post mortem utriusque J. Clericus est prosecutus, facere potest ipsa inscriptio Longini *de sublimi genere rationis*. Hocque est, quod Huetius, eiusque hyperaspites J. Clericus maxime contra το ὕψος huius loci urget ex toto contextu nimirum orationis; ac dicendi genere prorsus simplici, quod ibi Moyses in sua narratione proposuerat. Et licet Huetius inter quatuor τὸ ὕψους genera in vocibus scilicet, earumque compositione periodica, cogitationibus, et rebus, ultimum non utique diffiteatur in rerum creatione; quia tamen illum orationis attendit, adduci non potuit, ut sublime in loco quæstionis agnosceret: dum tamen Dionysius ubi de prima tunc agit specie sublimis in cogitatione περὶ νοησεως, postquam dixisset, sublimitatem esse tanquam imaginem, quæ animi magnitudinem referat; inde fieri asserit, *ut interdum etiam admiremur nudam absque voce, et per se sententiam ob illam ipsam nempe animi magnitudinem, ut verbi gratia* Aiacis in Necya silentium magnum, et quavis oratione sublimius.

Non is quidem ego sum, qui cum Boileau omnia quatuor sublimis genera in verbis Moysis ad tuendum suscipiam. Quis tamen divinum illud τὸ Θεῖον in narratione de creatione rerum ad nutum divini Numinis tam nativa simplicitate a Moyse expressum non admirabundus adoret, et cum Psalmista exultans in Domino exclamet: *Verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris eius omnis virtus eorum . . . quoniam ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt.*

Sublime porro hoc in divinis rebus extollit potius, quam deprimit ſtili, ſermonisque ſimplicitas, qua non ſolum res maximas in ſacris ſcripturis expressas legimus, tam veteris, quam novi testamenti, verum etiam: a Christo in apostolis piscatoribus adoptatam ſtupemus tanta præstitisse in tam ſubita conversione orbis. „Hinc ergo, ut cum S. Jo. Chrysost. Hom. II. in Jo. T. VIII. p. 10. etc. loquar, et omni ex parte liquet, nihil humanum ab ipso, ſed divina, et cœleſtia esse dogmata, quæ a divina illa anima ad nos pervenerunt. Neque enim verborum ſtrepitum, non dictionis fucum, neque nominum, verborumque ornatum, et compositionem ſuperfluam, vel inutilem videbimus, hæc quippe procul ſunt ab omni philosophia; ſed vim invictam, et divinam, et rectorum dogmatum immensam virtutem, innumerabiliumque bonorum largitatem.“

Dionys. Longino, qui ipse in definiendo ſublimi non ſatis ſibi convenit, ac fluctuat, Cæcilius περὶ ὕψȣς deperditus autor *ſerpere humi visus est infra ſubiecti totius dignitatem*, ut mox in exordio ſermonis loquitur Longinus, quod ταπεινότερον P. Lancelotus in nota non tam de ſermone, ſeu ſtilo putat intelligendum, quam de ipsa natura rerum perperam mentientium nomen τȣ̃ ὕψȣς. Nihil non agit Lancelotus in præfatione ipso Longini libello longiore, ut divinam prorsus eidem affingat, ad ipsum Deum efferendo intentionem mentis, qui

Os homini ſublime dedit, cœlumque tueri
Jussit, et erectos ad ſydera tollere vultus:

Ac si in illa magnitudine animi ſtatuat ſublime,

qua immortali anima præditus homo, atque ad divina natus ultra res creatas, ac caducas animo sese effert. Quo quidem exemplo Longinus sect. V. seu cap. VII. utitur: „Sciendum charissime, Terentianum suum alloquitur, quod quemadmodum in communi vita nihil est magnum, cuius contemtus magnum quid reputetur, ut verbi gratia divitiæ, honores, decora regna, et quæcunque Hercle alia tragicum fastum extrinsecus adhibitum multum præseferunt, non utique prudenti viro bona eximia videantur, quorum despectus bonum non mediocre censeatur. In maiore igitur admiratione et pretio iis, qui hæc ipsa possident, illi sunt, qui quum hæc ipsa habere possunt, qua sunt animi magnitudine, tamen despiciunt. Ita de elatis, et sublimibus in poëmatibus, et orationibus statuendum, videndumque, quamdam magnitudinis phantasiam præseferentia, (cui sæpe adhærescit temere quippiam affictum) si interim explicentur, inflata, et inania deprehendantur, quæ contemnere, quam mirari, et suspicere generosius sit." Demum sect. XXXII. „eos, quorum exemplis utitur laudans, a peccandi immunitate longe quidem remotos tantos viros agnoscit, nihilominus tamen omnes, quod caducum, et mortale est, superare, atque quod ad alia quidem attinet, eos, a quibus usurpantur, arguunt homines tantum, sublimitas vero proxime ad Dei evehit maiestatem." Nisi temerarium sit, spectata rerum sublimitate, non sermonis tantum huic adplicari posse videantur illa ad iuvenem verba Jesu Christi, *non es longe a regno Dei*, qui regnum suum ut in hac etiamnum vita constitueret, in mundum venit, denuncians nobis, atque constituens τὸ ὕψος sublime illud

tudinis. In monte nempe, quando transfiguratus fuit Christus, putavitque tunc bonum esse sibi, cupiens tabernacula figere Petrus nesciens quid diceret. Etenim Christum in gloria sua videre non est huius vitæ, ubi in fide ambulamus, non in specie, *videmusque nunc per speculum in ænigmate.* I. Cor. XIII. 12. Ut autem scintillæ quædam divinæ lucis oculos mentis nostræ perstringant, vero spiritu in lege Domini meditemur cum Psalmista die ac nocte; ut cum eo dicere possimus: *Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat parvulis.* Id quod maxime dici potest de sublimi in Evangelio Christi, cuius specimina quædam dabimus, præmissa adumbratione quadam divinæ Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiæ. Nemo vero mihi dicam scribat de notione τȣ ὕψȣς in Evangelio Christi, ubi omnia Θεῖα sunt ac sublimia, quæ si minus assecutus sum, mea culpa est. Mea autem qualiscunque est opera, scientia est sanctorum, SS. paginarum et SS. Patrum, quorum in hoc opere vestigia lego.

DIVINA
EVANGELII CHRISTI,
VERBI INCARNATI
ŒCONOMIA.

Evangelium virtus Dei non in persuasibilibus humanæ ſapientiæ verbis.

I. „ Paulus ſervus Jesu Christi, vocatus apoſtolus, ſegregatus in evangelium Dei, quod ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de Filio ſuo, qui factus est ei ex ſemine David ſecundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri. *a*)" Est hæc ſumma evangelii Christi, per quem mox addit apoſtolus, ſe accepiſſe „ gratiam, et apoſtolatum, ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius *b*)." Nam, ut pau-

a) *Rom.* *I.* 1. *b*) *Ib.* 5.

lo post de se testatur: „Græcis et Barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum; ita (quod in me) promtum est et vobis evangelizare. Non enim erubesco evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum et Græco *a*)." Quæ omnia explicatius edisserit, quomodo sit debitor sapientibus et insipientibus, in exordio Epistolæ primæ ad Corinthios idem „Paulus vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei... Non in Sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est *b*)."

Homines simplices et rudes elegit Deus ad prædicandum evangelium Filii sui Christi crucifixi, non in sapientia verbi *σοφίᾳ λόγου* cum facundia rhetorica, *sublimate sermonis aut sapientiæ c*), quam reprobat: „Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor huius sæculi? *d*)" scilicet inter præcones evangelii Christi: quales esse solebant apud Græcos philosophi, apud Judæos scribæ et doctores: ubi conquisitor *συζητητής* rerum huius sæculi disquisitor; sophista ac disputator peritus ac subtilis? *Nonne stultam facit Deus sapientiam huius mundi? e*) dum nempe rudes et imperitos huius sæculi elegit ad prædicandum evangelium Christus, quem misit Deus, ille vero apostolos; in mundum, ut

a) *Rom. I.* 14. *b*) *I. Cor. I.* 1. *c*) *Ib.* 17. *d*) *Ib. I.* 19. *e*) *Ib.* 20. etc.

oblivione ſepultam de Deo rebusque divinis doctrinam revocarent, atque humani generis per Christum crucifixum redemtionem annuntiarent: „Nam, pergit Apostolus, quia in Dei ſapientia non cognovit mundus per ſapientiam Deum: placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes: quoniam et Judæi ſigna petunt, et Græci ſapientiam quærunt *a*)."

Utrisque equidem ſatisfactum fuisset, si recte ſapere voluissent. Ab exordio ſtatim prædicationis ſuæ innumera Christus apud Judæos patravit miracula; ſed illi offenſi Christi humili ſtatu ipsum non agnoverunt, cum Messiam regem expostularent, qui eos in libertatem vindicaret, e Romanorum potestate ereptos; cumque Christus se e cœlo missum diceret, e cœlo petebant miraculum tunc adhuc cum in cruce penderet, male intellectis verbis illis, *Eli, Eli, lamma ſabacthani*, Eliam eum vocare e cœlo putarunt, qui liberaret eum. At Christo in cruce mortuo ſpe frustrati ſunt; Græci etiam, qui nil nisi humana ſapiebant, σοφίαν, ſtultum reputarunt, in crucifixum credere, quem illis prædicabant apostoli: „Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam; ipsis autem vocatis Judæis,. atque Græcis Christum Dei virtutem, et Dei ſapientiam *b*)." S. Justinus philosophus et martyr in oratione ad Græcos n. 5. eos, ut se huius

a) *I. Cor. I.* 21. *b*) *Ib.* 23.

incomparabilis ſapientiæ participes reddant, hortatus, „quippe, ait, cum per Verbum vis quædam in animam pervadat (o gravium affectuum fugatorium instrumentum! o ignis animæ insiti extinctorium magisterium!) quæ nos non efficiat poetas, non philosophos reddit, neque oratores excellentes, ſed docens, ex morti obnoxiis immortales, et deos ex mortalibus facit: accedite Græci, docemini, estote ut ego, quoniam et ego eram ut vos. Hæc me ceperunt, et doctrinæ vis enthea, et verbi efficacia.“ Est hæc divina Evangelii Christi œconomia per verbum divinum carofactum: „Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis ſapientia a Deo, et iustitia et ſanctificatio et redemptio *a*),“ quam a Christo pro nobis crucifixo ſumus consecuti admirabili ſimplicitate ſermonis, procul omni eloquentiæ apparatu ab evangelistis manifestata, et ab Apostolis in universo mundo denunciata, non in ſapientia humana aut virtute, viribusque humanis, Christo et eius Apostolis in hoc mundo abiectis et infirmis, vi omni ac robore destitutis, ab omnibus despectis et usque ad mortem persecutiones ſustinentibus, dum Christum crucifixum prædicant: „Non enim, ut de se prosequitur Apostolus *b*), iudicavi me ſcire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos: et ſermo meus, et prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in ostensione ſpiritus, et vir-

a) *I. Cor. I.* 30. *b*) *Ib. II.* 2. *etc.*

tutis." Est hæc virtus omni credenti evangelium Christi. Sic „virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri, et gratia magna erat in omnibus illis *a*)."

Gentiles, qui Christum in carne non viderant, quæve miracula patraverat, nec audierunt ex ore eius divinam doctrinam, persuadendi erant ac convincendi ſignis, quæ eos ſecutura, ille promiſerat, qui Evangelium essent prædicaturi, atque edocendi ante omnia de eo, quod est caput divinæ Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiæ, ſcilicet resurrectio Christi ex mortuis, quam et in se credentibus gloriosam aliquando in resurrectione carnis promisit in gloria æterna in cœlis. „Loquimur, ait Apostolus *b*), Dei ſapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante ſæcula in gloriam nostram." Sic idem Athenis in Areopago occasionem arripit ex inscriptione ſimulacri: IGNOTO DEO: *quod ergo*, ait *c*), *ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.* Finem illis creati a Deo humani generis ob oculos ponit, „Quærere Deum, si forte attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longe ſit ab unoquoque nostrûm. In ipso enim vivimus, et movemur, et ſumus: ſicut et quidam vestrorum poetarum dixerunt: ipsius enim et genus ſumus." Sic a ſimulacrorum cultu avertens eos, ad Christum, diemque resurrectionis universæ convertit, „in quo Deus iudicaturus est orbem in æquitate,

a) *Act. IV.* 33. *b*) *I. Cor. II.* 7. *c*) *Act. XVII.* 23.

in viro, in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis.“ Perſuaſerant ſibi σοφοι Athenienſes, *novorum dæmoniorum* ſeu deorum annuntiatorem esse Paulum: *quia Jesum, et resurrectionem annunciabat eis a).* Hæc nempe erat eorum theologia, qua humana divinis, poetarum fabulis miſcebant, ut de Homero Cicero loquens non longo adeo ante Chriſtum tempore opportunum pandebat deſiderium: „Humana Homerus ad deos transtulit, divina mallem ad nos.“ Sic Paulus Ignotum Deum annuntiat Athenienſibus, qui cultu veri Dei oblivione dato, cultum deorum, fabulis poetarum celebratorum ſunt ſecuti. Sic D. Petrus: „Non enim, ait, doctas fabulas ſecuti, notam fecimus vobis Domini noſtri Jesu Chriſti virtutem et præsentiam, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis *b*).“ Eſt hoc ſublime in Evangelio Chriſti: divina Evangelii Chriſti, Verbi incarnati, œconomia, propoſitum hic nobis argumentum.

VERBUM DEI INCARNATUM.

II. Respicit modo citato loco D. Petrus transfigurationem Chriſti in monte, qua cum eo Moyses et Elias ſunt *visi in maiestate* præſentibus Petro, Jacobo et Joanne *c*), qui cæteris evangeliſtis poſterior Evangelium conſcribens omnium ſubli-

a) *Act. XVII.* 18. b) *II. Petr. I.* 16. c) *Luc. IX.* 31.

missime veluti aquila evolavit, „ita ut, sunt S. Augustini verba *a*), hos videas quodammodo in terris cum Christo homine conversari; illum autem transscendisse nebulam, qua tegitur omnis terra, et pervenisse ad liquidum cœlum, unde acie mentis acutissima atque firmissima videret in principio verbum apud Deum, per quod facta sunt omnia, et ipsum agnosceret carnem factum, ut habitaret in nobis: et quod acceperit carnem, non quod fuerit mutatus in carnem." Sicut igitur Moyses mundi creationem in tempore factam enarraturus infit: *In principio creavit Deus etc.* Sic S. Joannes generationem Verbi divini ante omnia tempora, æternam adeo sine principio, pandens: *In principio*, ait, *erat verbum.* Infinito transscendit S. Joannis ἐν ἀρχῇ ἦν Moysis בראשית ברא Hoc enim ens contingens, existens ab alio, a Deo creatum; illud increatum Ens a se, id est ὁ ὢν prout LXXII. intt. illud Exodi III. 14. *Ego sum, qui sum:* Ἐγω ἐιμι ὁ ὢν interpretantur.

„Scribendi Evangelii, iuxta S. Hilarium *b*), non aliam sanctus Joannes prætulit causam, quam ut omnes crederent Jesum esse Christum Filium Dei." Scripsit nempe S. Joannes Evangelium suum postquam iam variæ hæreses, atque Gnosticorum catervæ exortæ essent, quas S. Irenæus lib. V. contra hæreses persequitur. Is lib. III. recapitulans ea potissimum, quæ ad demon-

a) *De consensu Evang. l. I. c.* 4.
b) *Lib. VI. de Trinit. n.* 41.

strandam Verbi incarnati divinitatem pertinent ab evangelistis dicta, cap. XI. voluisse S. Joannem testatur, „per evangelii annuntiationem auferre eum, qui a Cerintho inseminatus erat hominibus, errorem, et multo prius ab his, qui dicuntur Nicolaitæ, qui ſunt vulsio eius, quæ falso cognominatur ſcientia:" Gnosis nimirum, unde Gnostici, qui inter varios ſuos æonas etiam Christo locum dabant, quem quidem mundo ſtatuebant priorem, inferiorem tamen Deo ente ſupremo et perfectissimo, quod ab æterno in pleromate ſit. Ens hoc teste S. Irenæo „principalitatem dicebant, quæ est ſuper universa, et ante adventum Æonis Christi incognita." Hos aliosque cum recensuisset S. Martyr errores, quos corrigere, ſeu ut loquitur S. Martyr „circumscribere παραγράφειν, volens discipulus Domini, et regulam veritatis constituere in Ecclesia, quia est unus Deus omnipotens, qui per Verbum ſuum omnia fecit, et visibilia et invisibilia: ſignificans quoque, quoniam per Verbum, per quod Deus perfecit omnia in hoc et ſalutem his, qui in conditione ſunt, præstitit hominibus, ſic inchoavit in ea, quæ est ſecundum evangelium doctrina: *In principio erat Verbum,"* ὁ λόγος, quem etiam Gnostici inter præcipuos æonas reponebant, evangelista autem Verbum hoc non ſolum apud Deum dicit, ſed Deum esse Verbum, quod *erat* iam *in principio apud Deum* Deo coæternum. „Omnia per ipsum facta ſunt, et ſine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, et vita erat lux

hominum. « Apud Gnosticos etiam Ζωὴ vita, Φῶς lux inter æonum reputabantur ordines, Deo inferiores ſeu emanationes mutuas; S. Joannes vero hæc omnia in una verbi hypostasi ipsumque Deum esse asseverat. „In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. Lux in tenebris lucet – resplendentibus radiis divinitatis in operibus naturæ, providentiæ et gratiæ, – et tenebræ eam non comprehenderunt, philosophi excæcati in operibus naturæ, et providentiæ; Judæi in operibus gratiæ frustra misso S. Joanne præcursore Domini, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum... In propria venit, et ſui, – Judæi nimirum peculiaris Dei populus – eum non receperunt. Quot quot autem receperunt eum – ſive ex Judæis, ſive aliis undique gentibus, – dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, – quales se Judæos gloriabantur ex ſemine Abraham oriundos, ſed – ex Deo nati ſunt, – per Christum, qui est Verbum caro factum, quod – habitavit in nobis, et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a Patre plenum gratiæ et veritatis.“ Huc mentes nostras efferens D. Paulus Hebr. III. 1. etc., ad novi testamenti præ veteri præstantiam divinamque Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam ob oculos ponendam, nos eiusdem participes, „Fratres ſancti, affatur, vocationis cœlestis participes, considerate apostolum, et pontificem

confessionis nostræ Jesum: qui fidelis est ei, qui fecit illum, ficut et Moyses in omni domo eius. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam," mundi nimirum huius per Verbum facti fabricam, dum omnia per ipsum facta funt, et fine ipso factum est nihil, quod factum est.

Dum igitur fic S. Joannes divinas nobis pandit origines Verbi incarnati, per quod omnia facta funt, ex cæteris Evangelistis, qui ab humanis Christi natalibus auspicantur, S. Lucas genealogiam Christi prosecutus usque ad primam illam rerum, generisque humani originem: *Qui fuit Adam, qui fuit Dei a)*, humanos Christi natales cum divinis, quibus ex Patre natus est ante omnia fæcula, coniungit; S. Matthæus vero Christi genealogiam ab Abraham, cui promissio primum facta est, in femine eius benedicendas esse omnes gentes, repetit. Uterque vero horum evangelistarum, quod divinam Evangelii Christi Verbi incarnati attinet œconomiam in his natalibus, uno ore conformiter enarrat; „Christi autem, funt verba Matthæi I. 18. generatio fic erat: cum esset desponsata mater eius Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto:" id quod latius apud Lucam I. 26. feqq. enarratur. Qui quidem pauca quædam Matthæo narranti Magorum adorationem, et

a) *Luc. III. 38.*

fugam in Ægyptum, superaddit de vita Christi abscondita in sua pueritia, non semel testimonio matris Jesu Mariæ firmata; narrationi quoque de nativitate S. Joannis hæc iungit: „Puer autem crescebat, et confortabatur spiritu; et erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israel *a*).“ Atque ab hac epocha S. Marcus prætermissis omnibus prioribus a cæteris evangelistis commemoratis, Evangelium suum exorsus, ac primis mox verbis luculentissime divinam Evangelii Christi verbi incarnati œconomiam testatus, infit: *Initium Evangelii Christi Filii Dei.*

Audent vero obstrepere petulantia hominum ingenia huic in una Christi persona divinæ cum humana natura hypostaticæ unioni, atque in dubium vocare mysterium ceu a captu alienum, cuius tamen minime abhorrens in hypostatica coniunctione rationalis animæ cum corpore exemplum habet homo in seipso, nisi *comparatus iumentis insipientibus, et similis factus illis b*) esse velit: in eo etiam animal brutum et ingratissimum is ille, qui ideo Verbum incarnatum hominemque factum negat, quod indignam maiestati Dei hanc intimam coniunctionem esse, effutire non erubescat, qua nulla maior humano generi accidere potuit dignatio: quaque dum divinæ naturæ sumus consortes effecti simul etiam felicitatis eius participes, regnique æterni in cœlis cum Deo iure donati sumus, *hæredes quidem Dei, cohæredes*

a) *Luc. I.* 80. *b*) *Psalm. XLVIII.* 13.

autem Christi, nos quidem indigni prorsus ac immerentes, mala imo ac dira quævis merentes, „Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cuius gratia estis ſalvati) et conresuscitavit, et consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu, ut ostenderet in ſæculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Christo Jesu *a*)."

JOANNES PRÆCURSOR DOMINI.

III. Intelleximus iam ex Joanne Evangelista *b*), fuisse hominem missum a Deo, „cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine etc." quo nimirum ſibi omnia responderent ad divinam hanc præordinata œconomiam. S. Augustinus quæstionem instituens cur præter Christum Dominum unius S. Joannis Baptistæ celebretur in Ecclesia nativitas: „Videtur, inquit *c*) Joannes interiectus quidam limes testamentorum duorum, veteris et novi. Nam eum esse, ut dixi quodammodo limitem Dominus ipse testatur, dicens: *Lex et prophetæ usque ad Joannem Baptistam.* Sustinet ergo personam vetustatis, et præconium novitatis: propter personam vetustatis de ſenibus nascitur; prop-

a) *Eph. II.* 4. *b*) *Jo. I.* 16. *c*) *Serm. VI. in nativ. S. Joa. n.* 1. *T. V. pag.* 1176.

ter personam novitatis in visceribus matris propheta declaratur. Nondum enim natus ad sanctæ Mariæ adventum exultavit in utero matris. Jam ibi designatus erat: cuius præcursor esset, ostenditur, antequam ab eo videretur. Divina sunt hæc, et mensuram humanæ fragilitatis excedunt. Hoc quod factum est, refer ad significationem rerum, et vide magnum mysterium. Zacharias tacet, et amittit vocem, donec Joannes nasceretur præcursor Domini, et aperiret vocem." Et mox testimonium illud Christi de S. Joanne præcursore suo versans: *Inter natos mulierum non surrexit maior Joanne Baptista*, „si hoc, inquit S. Doctor, homine nullus erat maior homo, qui maior est illo, plus est, quam homo. Magnum testimonium Christi de se ipso, sed lippientibus, et infirmis oculis parum de se testificatur dies. Infirmi oculi diem expavescunt, lucernam ferunt. Ideo præmisit lucernam dies venturus. *Paravi*, inquit, *lucernam Christo meo;* Joannem Salvatori præconem, iudici præcursorem venturo, futuro amicum sponso. Quis ergo testimonium huic perhibeat diei latenti in quadam nube carnis? Da lucernam et testetur diem." Nempe hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine. Ex Luca Evangelista discimus, patrem eius Zachariam sacerdotem fuisse, cui, „cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii sui etc. apparuit angelus Domini stans a dextris altaris incensi." Ei ad conspectum angeli exterrito de-

nuntiavit ille, uxorem Elisabeth parituram filium Joannem hunc.

Est hæc nova divini cum hominibus epocha commercii in divina Christi Verbi incarnati œconomia, dum a fæculis iam ora obmutuerant prophetarum. En fubito divina omnia et cœlestia! Apparet angelus de cœlo, Zacharias ad rem insolitam turbatur; fit mutus in pœnam incredulitatis fuæ, dum audit ex uxore fua fterili nasciturum filium; ubi etiam angelus nomen fuum Gabriel denuntiat, idem qui pridem Danieli apparuit *a*), Christumque Messiam venturum eidem præ cæteris prophetis omnium apertissime prænuntiavit. Quod vero angelus Zachariæ de nascituro filio prædixerat, repletum eum fpiritu fancto adhuc ex utero matris fuæ, multos filiorum Israel conversurum ad Dominum Deum fuum, haud obscure fignificat, Dominum hunc *Deum ipsorum* illum ipsum esse, quem Ioannes præcederet in fpiritu et virtute Eliæ, „ ut convertat corda patrum in filios, et incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam: *b*)" prout a Malachia propheta prædictum fuerat: „Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis. Et convertet cor patrum ad filios et cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, et percutiam terram anathemate *c*)." Quæ posteriora verba haud obscure designant, Joannem fore præcursorem Do-

a) *Dan. VIII. IX. etc.* *b*) *Luc. I. 17.* *c*) *Malach. IV. 6.*

mini Dei Israel *in ſpiritu et virtute Eliæ* ad avertendum, ne forte veniat, et *percutiat terram anathemate*, quod est in ſecundo futurum adventu, de quo Christus, „Filius hominis, ait, cum venerit, putasne fidem inveniet in terris?" Circa divinam ſcilicet Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam. A qua fide, cum essent, qui deflecterent, iam S. Joannes antichristos vocaverat, in ſuis epistolis.

CHRISTI ANNUNCIATIO.

IV. Idem qui Zachariæ in templo, post ſex menses a Deo missus, Mariæ quoque apparuit angelus Gabriel *a*), ad mysterium Incarnationis Verbi divini peculialiter electus. Sed vide, quam reverenter futuram Spiritus Sancti ſponsam, atque matrem unigeniti Filii Dei ſalutat! „Et ingressus ad eam angelus dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus *b*)." Ad ſalutationem Mariæ autem postea cognata eius Elisabeth „repleta Spiritu S. exclamavit voce magna, et dixit: Benedictus fructus ventris tui." Quare nemo iam virginis modestiæ male vertet, quod in ſuo cantico haud oblita, atque, quid ex se, et quid ex gratia esset contestata, dicit: „Quia respexit humilitatem ancillæ ſuæ; ecce enim! ex hoc beatam me dicent omnes generationes." Postquam nimirum turbatæ cogitantique, qualis esset

a) *Luc. I.* 26. *b*) *Ib.* 28.

ista falutatio, timorem angelus excusserat: „Ne timeas, ait, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum: ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen eius Jesum. Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur: et dabit illi Dominus Deus fedem David Patris eius, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni eius non erit finis." Cum esset iam *viro, cui nomen erat Joseph de domo David a)*, ex eadem fecundum legem familia regia Davidis, obscura tunc paupere et abiecta desponsata virgo: cumque non fpe prolis se accepisse virum, ex angelo quærens Deo devota virgo, *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? b)* esset contestata, nihil tamen de angeli annuntiatione dubitans in cantico fuo exclamat: „Fecit potentiam in brachio fuo; dispersit fuperbos mente cordis fui. Deposuit potentes de fede, et exaltavit humiles. Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes. Suscepit Israel puerum fuum, recordatus misericordiæ fuæ." Jam tunc utero fuo conceperat, de quo ad eam angelus c) dixit: „Spiritus Sanctus fuperveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque et quod nascetur ex te fanctum, vocabitur Filius Dei. Et ecce Elisabeth cognata tua: et ipsa concepit filium in fenectute fua, et hic mensis fextus est illi, quæ vocatur fterilis: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum."

a) *Luc. I.* 27. b) *Ib.* 34. c) *Ib.* 35.

Ecce hic omnia præter rerum, ac naturæ ordinem, atque divina: præprimis vero Christi conceptio a Spiritu S. divina Verbi incarnati œconomia. Cuius mysterii ignarus Mariæ sponsus *Joseph vir eius, cum esset iustus et nollet eam traducere a)*, ac diffamare, velletque eam occulte dimittere, celante mysterium virgine, ac in corde suo conservante, adest iterum: „Ecce angelus Domini, apparuitque in somnis ei dicens: Joseph fili David! noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Pariet autem filium, et vocabis nomen eius Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum." Ubi animadverte perspicuam nominis Jesu interpretationem; quod vero multis luculenter circumscribit nato S. Joanne præcursore Domini *Zacharias pater eius repletus Spiritu Sancto b)* in suo cantico, simul etiam munus filii sui Joannis futuri prophetæ prophetice effatus: „Et tu puer propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum c)." Dominum suum hunc ipsum vocat perinde ac uxor eius Elisabeth et ipsa *repleta Spiritu Sancto d)*, dum novo miraculo, „ut audivit salutationem Mariæ, exultavit infans in utero eius ... Et unde hoc mihi, ait, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit infans in utero meo: et beata quæ cre-

a) *Matth. I.* 19. b) *Luc. I.* 67. c) *Ib.* 76. d) *Ib.* 41.

didisti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi a Domino." Quasi carpens Zachariam virum incredulum voci angeli, ei in templo hæc prænuntiantis, et idcirco muti usque in diem, quo hæc facta ſunt, quando nimirum „apertum est illico os eius, et lingua eius, et loquebatur benedicens Deum. Et factus est timor ſuper omnes vicinos eorum: et ſuper omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc *a*)." Eccui vero non ſtuporem iniiciat rerum mirandarum una quasi ſeries, congeriesque, divina Evangelii Christi Verbi incarnati, iam antequam nasceretur, œconomia?

CHRISTUS NATUS.

V. „Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis *b*)." Non poterat Evangelista expressius determinare tempus adventus Messiæ iuxta prophetiam patriarchæ Jacob *c*): „Non auferetur ſceptrum de Juda, et dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit exspectatio gentium." Non ſemel equidem Israelitæ in ſervitutem redacti fuerant, dispersæ etiam manſerant captivæ deductæ reliquæ tribus præter tribum Juda, quæ in Judæa ſuperstes post captivitatem Babylonicam etiam nonnunquam fuerat ſervitute pressa, ſed necdum venerat, qui foret exspectatio gentium Messias Christus Jesus: quo brevi nasci-

a) *Luc. I. 64.* *b*) *Luc. II. 1.* *c*) *Gen. XLIX. 10.*

turo *descriptio prima facta a præside Syriæ Cyrino*, cui ditioni atque adeo descriptioni et Judæa ſuberat in provinciam redacta. „Et ibant omnes, ut profiterentur ſinguli in ſuam civitatem. Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth in Judæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem; eoquod esset de domo et familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata ſibi uxore prægnante." En luculentum testimonium atque publicum de Christo Jesu nascituro ex ſtirpe illa, domo et familia, ex qua iuxta prophetarum vaticinia erat oriturus Messias, in Bethlehem Juda civitate David. „Factum est autem, cum essent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret. Et peperit filium ſuum primogenitum *a*)," ut nimirum ille esse commonstraretur, quem virgo conceptum de Spiritu S. genuisset, non quod deinceps alium genuerit; *et pannis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio.* Hiccine est magnus ille virgini matri ab angelo annuntiatus, qui filius Altissimi vocabitur? cui daturus est *Dominus Deus ſedem David patris eius? et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni eius non erit finis b*)?

Eis paradoxa hæc ſunt, qui cum Judæis exspectantibus liberationem ab imperio Romanorum, restituendum regnum Israel terrenum ſibi ſomniant; dum Christo nato pannis involuto, et recli-

a) *Luc. II. 6.* *b*) *Ib. I. 32.*

nato in præsepio, non est locus in diversorio, in hoc mundo: regnaturo autem in domo Jacob in æternum, cuiusve regni non erit finis, non potest esse regnum de hoc mundo finem habituro. Quod igitur Christus palam coram Pilato edixit *a*), regnum suum non esse de hoc mundo, hic elinguis adhuc in ſtabulo velut extra commercium humanum positus, iacens in præsepio profitetur. Quodque in horto dicit Christus de legionibus angelorum *b*), et iterum Pilato de iisdem ministris pro se certaturis, si regnum ſuum esset de hoc mundo; id exhibetur nato Domino ad demonstrandum eum regem cœlorum. En œconomiam divinam Evangelii Christi pastoribus denunciati! Adsunt nuncii e cœlo (cuius regni cœlestis nimirum non erit finis) ad pastores in regione eadem vigilantes: adest ſplendor, cui nil in terris par esse potest: *Et ecce! angelus Domini ſtetit iuxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos c*), evangelizatque eis angelus gaudium magnum, *quod erit omni populo* non tantum Judaico, ſed omnibus gentibus, quibus aliquando idem erit evangelizandum *gaudium magnum*, quod hic pastoribus annunciatur, „quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David. Et hoc vobis ſignum: invenietis infantem pannis involutum, et positum in præsepio.“ Paucioribus quidem, ſed ſignificantioribus verbis, quam nasciturus Zachariæ ſacerdoti, ac ipsi virgini Mariæ, denunciatur pastoribus iam natus *Salvator, qui est Christus Dominus.*

a) *Jo. XIX.* 36. *b*) *Matth. XXVI.* 53. *c*) *Luc. II.* 9.

Atque etiam „ſubito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, et dicentium: Gloria in Altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis:“ quia nimirum pacificator, mediator inter Deum et hominem natus est in Bethlehem Juda civitate David.

Ex Bethlehem etiam oriundus, thronum ſuum in monte Sion, regiamque in Jerusalem constituit David. Sic post resurrectionem ſuam a mortuis expleto redemtionis nostræ opere in Jerusalem ad apostolos ſuos *accedens Jesus locutus est eis, dicens: data est mihi omnis potestas in cælo et in terra; euntes ergo docete omnes gentes;* quod nimirum angelus evangelizavit, *gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator*, Jesus nimirum, quod idem est ac Salvator. Ad hoc nempe data est Christo Jesu omnis potestas in cœlo et in terra, ut ſalvaret populum ſuum a peccatis eorum in terra; ascendensque ad Patrem ſuum, et Patrem nostrum, Deum ſuum, et Deum nostrum, intrans in gloriam ſuam eandem nobis (cum eius ſpe, quam in ſtatu innocentiæ habebamus, excidissemus per peccatum) redderet in cœlis, hæredibus quidem Dei, cohæredibus autem Christi Salvatoris nostri. Fuerunt tum Maria, tum etiam Joseph ab angelo cœlesti nuncio, ut ita dicam, a latere iussi hoc infanti indere nomen, quod et factum est, „postquam consummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatumque est nomen eius Jesus, quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero

conciperetur *a*)." Matri dictum erat: *Vocabis nomen eius Jesum. Hic erit magnus et Filius Altissimi vocabitur etc.* Joseph autem matris sponso dicitur: *Vocabis nomen eius Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia!

A MAGIS ADORATUS.

VI. Vides ubique cœlestium nunciorum ministerium, divina humanis contemperata. Ab angelo etiam responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, Magi per aliam viam reversi sunt in regionem suam *b*), quæ creditur esse Aram seu Mesopotamia, unde venerint Jerosolymam dicentes: „Ubi est, qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, et venimus adorare eum *c*):" quam nimirum orituram ex Jacob Balaam prædixerat *d*). Primitiæ erant hi Magi gentium, quibus salus ex Judæis, salvatoreque regnaturo in domo Jacob, sedeque David advenire debebat. Regem hunc Christum fore Messiam nec Herodes dubitabat, eumque in Bethlehem Judæ nasciturum a principibus sacerdotum et scribis populi edoctus erat. Eo dum iam pergunt Magi, *ecce stella, quam viderant in Oriente*, quæve disparuerat in Jerusalem seu Judæa, ubi lucem eam tenebræ non comprehenderunt, *antecedebat*

a) *Luc. II.* 21. b) *Matth. II.* 12. c) *Ib.* 2.
d) *Num. XXIV.* 17.

eos, usque dum veniens ſtaret ſupra, ubi erat puer. Animadverte hic divinam evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam in his gentium, ad quas aliquando Evangelium deferendum, primitiis! „Videntes autem ſtellam gavisi ſunt gaudio magno valde. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum, et apertis thesauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham.“ De adorationis vocabulo in ſcripturis æquivoco etiam certi et asserti nihil ſtatui posse videtur, cum natum tantum regem Judæorum quærant; regibus autem deferre munera fuisse consuetum in Oriente, Persis præsertim ſeu Parthis ſcriptura nos Genes. XXXII. 14. etc. Gen. XLIII. 11. 15. I. Reg. X. 27. et alibi docet; munerum tamen thuris præsertim nonnisi divinitati adoleri ſoliti ratio altius, ut ſuo loco videbimus, hic evehere animi ſensum postulat, ipsaque illa, quam hic conservatam intelligimus traditionem a primis parentibus inde acceptam de redemtore generis humani ſeu ſalvatore mundi: quem Judæi ſub nomine Messiæ regem ſuum exspectabant; ex historia autem Magorum palam fit iuxta prophetiam patriarchæ Jacob; eum aliarum etiam gentium in ſuo adventu fuisse exspectationem, eundem, qui pastoribus per angelos fuit annunciatus, gentibus per ſtellam designatum. „Jam tunc ergo, ſunt verba S. Leonis P. *a*), cœli enarraverunt gloriam Dei, et in omnem terram ſonus veritatis exivit, quando et pastoribus

a) *Serm. II. de Epiph. c.* 1.

exercitus angelorum Salvatoris editi annuntiator apparuit, et Magos ad eum adorandum prævia ſtella perduxit: ut a ſolis ortu usque ad occasum veri regis generatio, et regna Orientis per Magos discerent, et Romanum imperium non lateret. Nam et ſævitia Herodis, volens primordia ſuspecti ſibi regis extinguere, huic dispensationi nesciens ſerviebat: ut dum atroci intentus facinori, ignotum ſibi puerum indiscreta infantium cæde persequitur, annuntiatum cœlitus dominatoris ortum insignior ubique fama loqueretur; quam promtiorem ad narrandum, diligentioremque faciebat, et ſupernæ ſignificationis novitas, et cruentissimi persecutoris impietas.“ Revocat etiam huc deinceps S. pontifex fugam Christi in Ægyptum, ubi ad eius præsentiam corruisse idola, quis non facile ſibi in animum inducat? Congruam omnino divinæ Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiæ rem. Certe eius adventu idololatria evanuit, quod S. Athanasius in lib. de Incarnatione Verbi Dei ceu caput omnium ac maxime mirandum extollit, „ubi, ut postea animadvertit, Dei verbum cum corpore, apparuit, et ſuum Patrem notum nobis fecit, tunc dæmonum quidem fallaciæ evanescere et desinere cœperunt, homines autem verum Patris Deum Verbum intuentes, idola relinquunt, ac verum Deum agnoscunt. Id porro certo indicio est, Christum Deum Verbum et Dei virtutem esse. Cum enim cessent, quæ humana ſunt, et Christi verbum constanter perseveret, nemo non videt, ea quæ finem habent temporalia esse; eum autem, qui perpetuo permanet, Deum Deique filium verum, unigenitum Verbum esse.

CHRISTI INFANTIA, ÆTATISQUE PROFECTUS.

VII. Portenderat ſtella Magis præhucens: *lumen illud ad revelationem gentium* Jesum *ſalutare* illud *Dei,* quod paravit *ante faciem omnium populorum*, de quo Simeon *homo* iste *iustus et timoratus*, *exspectans consolationem Israel*, *et Spiritus Sanctus erat in eo a*), ſpiritu prophetico iam tunc eum prædixit positum esse *in ruinam*, *et resurrectionem multorum in Israel*, *et in ſignum*, *cui contradicetur*, Mariam allocutus, nec obscure ignominiosam mortem Christi in cruce, cui mater mœrens adstitit, vaticinatus; *Et tuam*, ait, *ipsius animam pertransibit gladius etc.* Anna quoque prophetissa, *et hæc ipsa hora ſuperveniens*, *confitebatur Domino: et loquebatur de illo omnibus*, *qui exspectabant redemtionem Israel.* Quæ verba innuunt non ſine numine, cum esset prophetissa, *ipsa hora* eam ſupervenisse: velut Evangelista de Simeone narrat eum „responsum accepisse a Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Et venit in ſpiritu in templum, cum inducerent puerum Jesum parentes eius, ut facerent ſecundum consuetudinem legis pro eo.“ Ubique apparet Θεανθρωπος homo Deus, humana et divina in infante Jesu; ubique mirabilia, ac miracula. „Omnis ætas, commentatur S. Ambrosius in hunc S. Lucæ locum *b*), et uterque ſexus, eventorumque miracula fidem adstruunt. Virgo generat, ſterilis parit, mutus loquitur, Elisabeth pro-

a) *Luc. II.* 25. *etc.* *b*) *L. II. c.* 2. *n.* 58. *etc.*

divina nimirum sese œconomia humanæ conditioni accommodante, addit unum hoc Evangelista: *Et mater eius conservabat omnia verba hæc in corde suo. Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines a).*

BAPTISMUS JOANNIS, ET CHRISTI.

VIII. Hæc vero omnia prætereunt silentio cæteri præter Lucam Evangelistæ: tacent quoque voces angelorum, quorum in eius infantia audivimus, vidimusque ministeria tam frequentia, vaticinia etiam ac prophetias; donec *anno quinto decimo imperii Tiberii Cæsaris etc. factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto b).* Atque hinc Marcus Evangelista auspicatus, sic infit c): „Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia propheta: Ecce! ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te; Vox clamantis in deserto: parate viam Domini, rectas facite semitas eius d).“ Quem sibi prophetæ locum ipse Joannes suum facit, dum prædicare in deserto Judææ incipit, „dicens e): Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum. Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius.“ Et cum Judæi ab Jerosolymis mit-

a) *Luc. II.* 51. b) *Ib. III.* 1. c) *Marc. I.* 1.
d) *Isai. XL.* 3. e) *Matth. III.* 2.

terent ad eum a), ut interrogarent eum, quis esset, „ut responsum, aiunt, demus his: qui miserunt nos? Quid dicis de teipso? Ait: Ego vox clamantis etc. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta? Respondit eis Joannes dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum ſtetit, quem vos nescitis," Christum indigitans, cuius baptismum, quomodo a ſuo distinxerit, reliqui tres Evangelistæ testantur b): „Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non ſum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni. Cuius ventilabrum in manu ſua: et permundabit aream ſuam: et congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili."

Concordant hæc cum prophetia Simeonis paulo ante allata, positum esse Christum in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel. Quæ vero idem Simeon in ſuo cantico de vocatione gentium habet, S. Joannes admirabili allegoria Judæis, ſimulque reprobationem eorum indicat c): „Ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis ſuscitare filios Abrahæ. Jam enim ſecuris ad radicem arborum posita est: omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur."

a) *Jo. I.* 19. b) *Matth. III.* 11. c) *Ib.* 9.

Narrat deinde Evangelista, quomodo Jesus a Galilæa venerit in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo *a)*, ubi non iam angeli, sed singulæ, divinissima Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia, comparent SS. Trinitatis personæ, in quorum nomine Christus postea baptismum suum instituit, dum apostolos suos ad prædicandum Evangelium in universum mundum misit: „Baptizatus autem, sunt verba Evangelistæ *b)*, Jesus confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt ei cœli, et vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se. Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.“ En paternam de unigenito Filio suo vocem, in quo homine facto solo sibi complacere potuit, iamiam genere humano per Christum baptizando *in Spiritu Sancto et igni:* qui Spiritus Dei hic in specie columbæ apparet: idem quo suum Joannes a baptismo Christi distinguit, quem instituens Christus post resurrectionem suam, „Data est mihi, inquit *c)*, omnis potestas in cœlo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.“ Qui est baptismus *in nomine Jesu d)*, quo baptizandi erant, baptizati *in Joannis baptismate.*

An experimentum paternæ in baptismo, de Filio suo dilecto vocis capere voluit satanas? dum

a) Matth. III. 13. *b) Ib.* 16. *c) Ib. XXVIII.* 18. *d) Act. XIX.* 5.

egressus a Jordane Jesus ſecedens in desertum *a)* „ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus [et nihil manducavit in diebus illis *b)*] accedens tentator dixit ei: si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: ſcriptum est: Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.“ An hic respexit Christus ad vocem de Verbo divino unigenito Filio Dei, dum baptizaretur a Joanne cœlitus factam? Certe cum in ſecundo aggressu idem diceret ſatan: *Si filius Dei es, mitte te deorsum*, responsio Christi, *Non tentabis Dominum Deum tuum*, et ad tentationem tertiam, *Dominum Deum tuum adorabis, et illi ſoli ſervies*, Christum etiam Filium Dei respiciebat, qui una voce *Vade ſatana*, eum divina virtute fugavit: *ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium et infernorum c)*, postquam consummata omni tentatione, *Ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei.* Habemus hic confessionem *cœlestium* in ministerio angelorum, *terrestrium* in Magis, Simeone, et Anna, imprimis vero S. Joanne; *infernorum*, dæmonum hic et alias experimentum capientium divinitatis eius, deiectorum ſuo in humanum genus imperio.

a) Matth. IV. 2. *b) Luc. IV. 2.* *c) Phil. II. 10.*

JOANNIS BAPTISTÆ, ET ALIORUM TESTIMONIUM DE DIVINITATE CHRISTI.

IX. Id vero omni contentione egit apud ſuos auditores Christi præcursor, ut eius divinam originem apud eundem Evangelistam Joannem eodem argumento, quo Evangelista in exordio Evangelii ſui a nobis ſupra num. II. expenso, atque ipse Chrisus postea Iudæis verbis illis: „antequam Abraham fieret, EGO SUM, QUI SUM *a*), ὁ ὢν, Jehova, demonstret *b*): testimoniumque perhibet de ipso, et (ter idem ingeminans) clamat dicens: Hic erat, de quo dixi: Qui post me, venturus est, ante me factus est ἔμπροσθέν μου γέγονεν, quia prior me erat. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. Deum nemo vidit unquam, unigenitus Filius, qui est (QUI EST *c*), ὁ ὢν, Jehova) in ſinu Patris (quem credimus, ac profitemur in ſymbolo Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia ſæcula etc. Qui propter nos homines, et propter nostram ſalutem descendit de cœlis) ipse enarravit.

Postquam hoc modo S. Præcursor omnia illa infinita gratiarum per divinam Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam humano generi allata bona, et collata dona denuntiasset; *d*) *altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, et dicit: Ecce*

a) *Ex. III.* 14. *b*) *Jo. I.* 15. *c*) *Ex. III.* 14. *d*) *Jo. I.* 29.

agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, redemtionis nostræ pretium per vitam et mortem Christi ſolutum ob oculos ponens: idque repetit, dum post hanc alteram, adhuc *a)* „altera die iterum ſtabat Joannes, et ex discipulis eius duo. Et reſpiciens Jesum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, et ſecuti ſunt Jesum . . . Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant a Joanne, et ſecuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem ſuum Simonem, et dicit ei: Invenimus Messiam (quod est interpretatum, Christus) et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.“

Vides hic Christum, cum primum ſibi discipulos conſociat, de fundamento ſollicitum, ſuper quod ædificaturus esset Eccleſiam ſuam, accepta postea a Petro confessione, quod esset Christus Filius Dei. Quam laudans in Petro confessionem Christus: *Beatus es*, inquit *b)*, *Simon Bar-Jona, quia caro et ſanguis non revelavit tibi, ſed pater meus, qui in cœlis est.* Qui nimirum Pater cœlestis Filio ſuo testimonium reddidit mox in baptismo *c)* et postea in transfiguratione ſingulariter Petro, Jacobo et Joanni, elapsa voce de cœlo *d)*: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum*

a) Jo. I. 35. *b) Matth. XVI. 17.* *c) Ib. III. 17.* *d) Ib. XVII. 5.*

audite. Testatus hanc rem Petrus in secunda sua Epist. I. 18. etc. *Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto: et habemus firmiorem propheticum sermonem*, non foris tantum voce insonante, sed intus revelante.

Christus de divinitate sua alterum mox post Joannem præcursorem testimonium *a)* acceperat a Nathanaele, quem Philippus, et tunc ipse a Christo vocatus, adduxerat: „Rabbi tu es Filius Dei: tu es rex Israel: Respondit Jesus, et dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis; maius his videbis. Et dicit ei: Amen, Amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra filium hominis." Dum Nathanael vocat Christum Filium Dei, ipse se vocat Christus filium hominis, cum esset utrumque Deus et homo. Tantum vero abest, ut responsio Christi excludat confessionem Nathanaelis de eius divinitate, ut contra eo illam adstruat argumento, quo postea D. Paulus ad eandem Hebræis demonstrandam Christi divinitatem est usus *b)*: „Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis. Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in sæculum sæculi etc."

Ita vero per totum Evangelium se Deum simul et hominem Christus exhibet, ac demonstrat; ut

a) Jo. I. 49. *b) Hebr. I. 6.*

qui Filium Dei negat Christum, eum blasphemiæ arguat cum Judæis lapides sustollentibus, ut lapidarent eum, quod dixisset: *Ego et Pater unum sumus a)*: In animum sibi inducere non poterant hominem simul esse Christum et Deum. Palam vero est de vero naturali Deo, Filioque Dei rem esse, atque in mente habuisse Judæos, esseque argumentum a minori ad maius, quo Judæos stringit Christus *b)*: „Nonne scriptum est in lege vestra: quia ego dixi dii estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi scriptura: quem Pater sanctificavit (uniendo hypostatice humanam in Christo cum divina naturam) et misit in mundum (qui est in sinu Patris: qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo) vos dicitis: Quia blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum.“ Idem itaque est, quod Christus dixerat: *Ego et Pater unum sumus*, et quod modo dicit *Filius Dei sum, quem misit in mundum*: quod etiam Martha profitetur *c)*: *Quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti. E sinu Patris*, dum quod *in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*, idem ipsum *caro factum est, et habitavit in nobis.* Quæ omnia nisi in sensu naturali vera fuissent, Christus de se dici ac prædicari permittere haud potuisset sine blasphemia, ac longe maiori impostura, quam illa de qua post mortem illum impetabant: *Quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.*

a) Jo. X. 30. *b) Ib. 34.* *c) Jo. XI. 27.*

CHRISTUS SE UBIQUE DEUM OMNISCIUM IN EVANGELIO DEMONSTRAT.

X. Inter eos discipulos, quibus se ad mare Tiberiadis post resurrectionem manifestavit Christus, fuit Nathanael, qui, ut modo vidimus Christum post Joannem baptistam primus fuit professus Filium Dei; eoquod, antequam eum vidisset, Christus, quis et qualis esset etiam intus in corde, ei manifestavit: quod folius Dei est καρδιογνώστης. „Ecce a), dicebat Christus de eo, vere Israelita, in quo dolus non est. Dicit Nathanael: unde me nosti? Respondit Jesus, et dixit ei: Prius quam te Philippus vocaret, cum esses fub ficu, vidi te." Intellexit ergo Nathanael Christo etiam perspecta esse quæ procul funt remota: cuiusmodi vero testimoniis et argumentis totum refertum est Evangelium, palamque fit, five locum five tempus fpectes, Christo omnia pervia fuisse ficut nobis præsentia, ita illi five absentia, five futura; non quædam tantum fingillatim ficut prophetis: neque, quemadmodum illi, Christus, cum esset ipse Dominus, usus fuit verbis: *Hæc dicit Dominus.* Est hoc nobis præsertim invictum evangelicæ veritatis argumentum, qui præsentes ad miracula Christi non fuimus, incredulis maxime illis, qui, quod non viderunt, credere tergiversantur, dum in lectione evangelica uno veluti obtutu feu complexu præ occulis cernunt, Christum, quamdiu inter homines est conversatus, de ab-

a) *Jo. I.* 47.

sentibus et futuris ad remotissima usque tempora usque ad consumationem fæculi ita locutum fuisse, ut nos cæteri de præsentibus.

Cuiusmodi insigne mox fpecimen dedit Christus, dum post nuptias in Cana Galilææ primum processit ad prædicandum Hierosolymas ad primum pascha, e templo vendentes et ementes expellens, dictitantibus autem Judæis *a*): „Quod fignum ostendis nobis, quia hæc facis? Respondit Jesus, et dixit eis: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud." Hic ad resurrectionis dominicæ respicitur mysterium; quod tamen coram illis non fore manifestandum, cum in excæcatione fua perseverarent, postea quando iterato post tot ac tanta, fignum petebant e cœlo, Christus eis fignificat Matth. XVI. 4. „Generatio mala, inquit, et adultera fignum quærit; fed fignum non dabitur ei, nisi fignum Jonæ prophetæ. Et relictis illis abiit." Non hic, ficut in primo fermone Christus totum redemtionis nostræ opus in passione, morte et resurrectione fua expressit, ut, postquam perfecta res fuit, agnoverunt eius discipuli, quibus folis se Christus post resurrectionem fuam reddidit conspicuum. „Cum ergo, ait Evangelista *b*), resurrexisset a mortuis, recordati funt discipuli eius, quia hoc dicebat: et crediderunt fcripturæ, et fermoni, quem dixit Jesus." Subdit Evangelista, multos, cum esset tunc Hierosolymis in pascha, credidisse in nomine

a) *Jo. II.* 18. *b*) *Ib.* 22.

eius, „videntes ſigna, quæ faciebat. Ipse autem Jesus non credebat ſemetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, et quia opus eī non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim ſciebat, quid esset in homine *a*).“ Id quod proprium est ſoli Deo ſcrutatori renum et cordium.

Talem se identidem Christus ostendit: veluti ſcribis et Pharisæis observantibus eum, *Si in ſabbato curaret, ipse vero ſciebat cogitationes eorum b*): Apud Pharisæum pransus *c*), dubitantem animo, an mulierem peccatricem ungentem ac lacrymis pedes rigantem agnosceret, *quæ et qualis esset:* dum, Pharisæo item ſinistram cogitationem, quod baptizatus ſeu lotus non esset ante prandium gravissime animo exemerat. Non ſic quidem, ſed longe insigniori modo se talem Christus ostendit Nicodemo, qui venit ad eum nocte, ſeque discipulum Christi non nisi post mortem palam ostendit; Christus autem ſciens quid esset in homine, quod nimirum ſincerus ac fidus non ſolum iam esset, ſed etiam perseveraturus esset, haud offensus ſcandalo crucis, eidem mysterium initiationis per baptismum et redemtionis per divinam Evangelii Christi Verbi incarnati unigeniti Filii Dei œconomiam pandit: „Nemo, inquit, ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et ſicut Moyses exaltavit ſerpentem in deserto, ita exaltari oportet filium ho-

a) *Jo. II.* 23. 24. 25. *b*) *Luc. VI.* 7. *c*) *Ib. VII.* 39.

minis (in cruce) ut omnis, qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam etc." Quæ vero ſucceſſu tandem temporis erant implenda, ut nos coram in orbe christiano intuentes credimus. Mulier vero illa Samaritana credidit contestata civibus *a*): „Venite et videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunque feci; nunquid ipse est Christus? Cumque *b*) mansisset ibi Christus duos dies: multo plures crediderunt in eum propter ſermonem eius. Et mulieri dicebant; Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, et ſcimus, quia hic est vere Salvator mundi." Christus autem arrepta hac occasione edixit ſuis discipulis, quod nos deinceps factum, mundo ad Christum converso coram cernimus: *Ecce dico vobis, levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ ſunt iam ad messem c*). Dum nempe afferentibus discipulis cibum dixerat Christus; *Meus cibus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius:* prædicando nimirum Evangelium regni Dei, quod appropinquare denunciabat Judæis incredulis ſigna postulantibus. Hoc Christus regulo illi *in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum d*) exprobrat postulanti, ut Capharnaum *descenderet, et ſanaret filium eius, incipiebat enim mori. Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi ſigna et prodigia videritis, non creditis.* Christus vero, dum dicit regulo:

a) *Jo. III.* 29. *b*) *Ib.* 40. *c*) *Ib.* 35. *d*) *Ib. IV.* 46.

Vade, filius tuus vivit a) divina, quæ ageret ipse Filius Dei, etiam absens procul ostendebat: uti etiam centurioni *b)*, qui indignum se profitebatur, ut intraret Christus in domum eius, in fanando puero, et Syrophœnissæ in filia. Quibus in casibus miraculum in distans, cum cognitione rerum absentium, ut nos præsentia intuemur, coniunctum est. Sic procul adhuc a domo Jairi, cum interim mortua esset filia, quam fanitati restituendam flagitabat, *Noli*, ait patri *c)*, *timere, crede tantum et falva erit.* Id quod adhuc multo luculentius in Lazaro patuit, cum forores mitterent ad Jesum *d)* *dicentes: Domine, quem amas, infirmatur.* Audiens autem Jesus, dixit eis: *infirmitas hæc non est ad mortem, fed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.* Unde et mansit ibi duobus diebus, et postea quatriduanum demum resuscitavit ad vitam a morte, quam discipulis adhuc in itinere constitutus, quod hic unice fpectamus ad demonstrandam Christi unigeniti Filii Dei omniscientiam, aperuit his verbis: „Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.“ Quod intererat quam maxime, ut cumprimis Apostoli in fide firmarentur, id non folum miraculis factum, verum etiam eo, in quo nunc versamur argumento, quod ad nostram inconcussam reddendam fidem palmare est, qui coram intuemur ad amussim omnia impleta esse, quæ a Christo Apostolis fuis, quos in universum orbem missurus

a) Matth. VIII. *b) Ib. XV.* *c) Luc. VIII. 50.* *d) Jo. XI.*

erat, fuerunt prædicta. Sic Christus apud tres Evangelistas Matthæum, Marcum, et Joannem Mariam de effuso pretioso unguento super caput suum excusans, et propinquæ mortis se præscium ostendit, et quod nos impletum videmus facti huius memoriam conservatum iri in universo mundo. „Prævenit, sunt verba Christi Marci XIV. 8. ungere corpus meum in sepulturam. Amen dico vobis: ubicunque prædicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, et quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.“

Vel hinc enimvero, quod a Christo in Evangelio omnia et singula adimpleta esse ad præsentem usque diem palam intelligamus, indubitata etiam ipsorum miraculorum, quæ facta esse narrantur, cum cæteris, quibus constat Evangelium, veritatibus omnibus, redditur fides, ibi omnium maxime conspicua, certa, et asserta, ubi facta vaticinia præsertim cum miraculis sunt coniuncta. Sic dum primum vocat Apostolos *a*), cum per totam noctem laborantes nihil cepissent, Petrus autem in verbo eius laxando rete piscium tam copiosam multitudinem conclusisset, ut rumperetur rete eorum, stupor autem eos circumdedisset, ad miraculum hoc, *ait ad Simonem Jesus b*): *Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens*: uti simul etiam Andreæ *c*): *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Quales Apostoli facti sint piscatores hominum, totus mundus testis est, factus christia-

a) *Matth. IV.* *b*) *Ib. v.* 10. *c*) *Ib.* 20.

nus. . Similis miraculosa post resurrectionem fuit piscatio in mari Tiberiadis *a*); post eam vero Petro, testimonio amoris præcipui, oves ſuas et agnos pascendos commisit, prout dudum ei promiserat: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et ſuper hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Quod ut ante bis mille annos prædictum fuit et constitutum a Christo, hactenus ſemper experta, ſtat inconcussa Ecclesia ſuper petram ædificata, morte D. Petri dedicata, quam ei Christus prædixerat, dum, ut modo meminimus, post resurrectionem oves et agnos pascendos commisit: *Cum esses iunior, cingebas te, et ambulabas, quo volebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas etc.* in cruce nimirum, exemplo magistri ſuspensus Romæ, *ubi*, Tertulliano teste *b*), *Petrus passioni dominicæ adæquatur.* Calicem etiam Domini bibit cum fratre S. Joannes, qui hæc narrat, a morte tamen, prout utrumque prædictum fuerat a Christo, præservatus *in oleum igneum demersus, nihil passus*, prout l. c. porro commemorat Tertullianus.

Cum primum mitteret Christus Apostolos ſuos dans eis virtutem et potestatem ſuper omnia dæmonia, et ut lanquores curarent, ac omnem infirmitatem; *ait ad illos c*): *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.* De experimento autem huius rei capto cum adhuc cum Christo essent ipsi.

a) *Jo. XXI.* *b*) *De Præscript. n.* 36. *c*) *Luc. IX.*

ante passionem interrogati testantur *a*): *Quando misi vos sine saculo, et pera, et calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil.* Porro passim quoque apud alios Evangelistas ab eis omnem sollicitudinem quarumcunque rerum in crastinum abesse pluribus inculcat idque variis inductionibus et exemplis. Sic etiam singillatim misit septuaginta duos discipulos binos ante faciem suam *b*). *Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio dicentes: Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo c*). Tollit etiam postea eandem, quam iam memoravimus, sollicitudinem: *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini etc. d*) Quod utique homo præstare non poterat, aut promittere illis præsertim, quos in universum mundum missurus erat inter infensissimos hostes, et acheronta commotum.

Hæc vero omnia, quæ eos dira maneant, eis prædixit *e*): „Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos: et ad præsides et reges ducemini propter me in testimonium illis, et gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui

a) *Luc. XXII.* 35. b) *Luc. X.* c) *Ib.* 17.
d) *Luc. XII.* e) *Matth. X.* 16.

loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium: et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient: et eritis odio omnibus propter nomen meum, qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit." Ad hanc vero perseverantiam atque constantiam in adversis quibusvis, quando iam illa reipsa eis acciderunt, ipsa recordatio, quod hæc magister eis prædixerit, excitabat animum roborabatque. Quapropter eos, dum iam super se ipsum ventura essent, quæ sæpe eis prædixerat, proximus passioni ac morti, suo eos animat exemplo memoria eorum refricata *a*): „Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est servus maior domino suo. Si me persecuti sunt, et vos persequentur. Si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt." Et paulo post *b*): „Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur, se obsequium præstare Deo." Statim hoc discipuli Domini post mortem Christi, ut ex actibus Apostolorum palam fit, experiri cœperunt, quos, dum vixit tutos præstitit, etiam in horto, cum caperetur: alias etiam non solum non passus, ut quidquam eis deesset, verum etiam ceu filios sponsi vitæ austeritate ea eximens, qua usi sunt discipuli S. Joannis eo adhuc vivente: quæsitus aliquando eam ob rem „Quare discipuli Joannis ieiunant frequenter *c*), et obsecrationes faciunt, similiter et Pharisæorum, tui autem edunt et bi-

a) *Jo. XV.* 20. *b*) *Ib. XVI.* 1. *c*) *Luc. V.* 33.

bunt? Quibus ipse ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus." Sunt hi dies illi, de quibus aliquando Christus discipulos allocutus, *Venient*, inquit *a*), *dies, quando desideretis videre unum diem filii hominis, et non videbitis.* Sed enim illi, prædictione hac iterato facta in memoriam revocata, læti, hæc sibi reputantes gloriæ, suscipiebant, sustinebantque mala mox a morte Christi: *Quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati b*).

Indignus autem erat Judas. *Sciebat ab initio Jesus, qui essent non credentes, et quis traditurus eum esset*, quod iam tunc futurum prædixerat *c*): *Nonne ego vos duodecim elegi: et ex vobis unus diabolus est?* Nihilominus patienter eum tulit, quod ne cæteris offensioni esse posset, in ultima cœna, *Ego scio*, inquit *d*), *quos elegerim, sed ut adimpleatur scriptura: Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. Ammodo dico vobis, priusquam fiat ut cum factum fuerit credatis, quia ego sum.* Sic etiam in horto dormientibus discipulis, *Venit*, inquit *e*), *hora: Ecce filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus: ecce, qui me tradet, prope est.* Tum vero accepto iam a proditore osculo, *Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit etc. f*). Promptus tunc adhuc sequebatur cum discipulis

a) *Luc. XVII.* 22. *b*) *Act. V.* 41. *c*) *Jo. VI.* *d*) *Ib. XIII.* 18. *e*) *Marc. XIV.* 41. *f*) *Jo. XVIII.* 4.

aliis Petrus, ea animositate, qua Christo responderat paulo ante in cœna prædicenti *a*): „Omnes vos ſcandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Respondens autem Petrus ait illi: Et si omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis.“ Sequebatur quidem Petrus in atrium ſummi ſacerdotis cum Joanne dum cæteri *discipuli relicto eo fugerunt b*); iam ſcandalum passi in horto, quod *ipsa hora*, cum illuc pergeret Christus, illis iterato prædixerat *c*): „Ecce venit hora, et iam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et me ſolum relinquatis: et non ſum ſolus, quia Pater mecum est. Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis; ſed confidite, ego vici mundum.“

Jam prius in hoc ultimo ſermone ad hanc fiduciam animaverat in tanto tam necessariam discrimine, ne a Patre derelictum magistrum in animum inducerent: „Non creditis, iterato ait *d*), quia ego in Patre, et Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, et ipse faciet, et maiora horum faciet: quia ego

a) *Matth. XXVI.* 31. *b*) *Ib.* 56. *c*) *Jo. XVI.* 32.
d) *Ib. XIV.* 11. *etc.*

ad Patrem vado. Et quodcunque petieritis Patrem in nomine meo hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam." Nil adeo, et tam frequenter Christus quam fiduciam in petendo ac orando certa obtinendi ſpe instillat in Evangelio. Prædicit etiam in hoc ultimo ſermone Jo. XVI. 26. *In illo die in nomine meo petetis: et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem pro vobis: ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia ego a Deo exivi.* Iterum hic testimonium dilectionis ex opere, uti loco mox citato Jo. XIV. 15. ſtatuit. „Si diligitis me, mandata mea ſervate. Et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum: Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum: vos autem cognoscetis eum: quia apud vos manebit, et in vobis erit. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos." Quæ, quæso, et quanta ſunt hæc promissa, de quibus ne dubitare possent, in proximo adimplenda, *Et nunc*, ſubdit a), *dixi vobis prius, quam fiat: ut cum factum fuerit, credatis*, tribus nimirum mox post diebus, dum Christus resurgens Mariæ Magdalenæ primum, et cæteris mulieribus se videndum præbuit, quæ ſunt iussæ *cito euntes dicere discipulis eius, quia ſurrexit: et ecce præcedit vos in Galilæam, ibi eum videbitis. Ecce prædixi vobis* b), in ultima nimirum cœna, ut modo vidimus, et alias, re etiam cæteris Judæis infensissimis hostibus nota, Pilato

a) *Jo. XIV. 29.* b) *Matth. XXVIII. 7.*

custodes ad ſepulchrum postulantibus: *Quia ſeductor ille dixit adhuc vivens post tres dies resurgam a).* Omne vero desiderium ſuperant, quibus Christus resurrectionem ſuam a Maria Magdalena fratribus ſuis, ut primum hic vocat discipulos ſuos, voluit nunciari. „Vade autem ad fratres meos, et dic eis b): Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum, et Deum vestrum.“ Quod et factum, ut prædictum fuerat, postquam Christus præbuit se ipsum vivum post passionem ſuam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei. Et convescens, præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, ſed exspectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit, per os meum: Quia Joannes quidem baptizavit vos aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto, non post multos hos dies, nempe cum complerentur dies pentecostes,“ ut impleta res narratur Act. II. Ascendente autem Christo in cœlum c), „Ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui et dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis aspicientes in cœlum; hic Jesus qui assumtus est a vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.“

Est hoc quod Christus Matth. XXVI. 64. Marc. XIV. 62. cum ſtaret coram ſynedrio iudicandus edixit proxime ante passionem ſuam, quam toties ſecundum ſingulas circumstantias prædixerat apud Matthæum XVI. 21. postquam Petro

a) *Matth.* XXVII. 63. b) *Jo.* XX. 17. c) *Ib.* 10.

primatum Ecclesiæ concesserat: Apud Marcum IX. 44. post transfigurationem in monte: Apud Lucam IX. 32., cum essent in via ascendentes Jerosolymam: Apud Joannem XII. 1. XIII. 1. biduo ante ultimum pascha: *Sciens Jesus, quia venit hora eius, ut transeat de mundo:* ad quod parandum dum mittit Petrum et Joannem: „Ite in civitatem, inquit, et occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum, et quocunque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande stratum; et illic parate nobis. Et abierunt discipuli eius, et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt pascha *a*).“ Quemadmodum paucos ante dies ante solemnem suum ingressum in Jerusalem duos ex discipulis suis misit, „et ait illis *b*): Ite in castellum, quod contra vos est, et statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum et adducite. Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? Dicite: quia Domino necessarius est: et continuo illum dimittet huc.“ Uti articulatim omnia, prout prædictum a Christo fuerat in via procul adhuc acciderunt.

Impletum ex parte tunc fuerat, quod Christus prædixerat urbi Jerusalem *c*), „Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim

a) *Marc. XIV.* 13. *b*) *Ib. XI.* 2. *c*) *Matth. XXIII.* 37.

vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini." Quod futurum in secundo adventu speratur sincerius acclamandum, quam in solemni illo ingressu acclamatum fuit a turbis: Jesus autem „ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam dicens: Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo: et circumdabunt te, et coangustabunt te undique, et ad terram prosternent te et filios tuos, qui in te sunt: et non relinquent in te lapidem super lapidem: eoquod non cognoveris tempus visitationis tuæ *a*)." Quæ, cum cæteris Judaicæ gentis fatis spatio quadraginta annorum tunc adimpletis, memoria hominis bis mille propemodum annorum decursu oculis nostris obversantur; habent vero Judæi testem omni exceptione maiorem de *bello Judaico* illo, cui ipse adfuit, fassus divina id genti suæ accidisse nemesi, prout obduratis illis toties Christus prædixerat in parabolis et palam „Dixit ergo iterum eis Jesus *b*): Ego vado, et quæretis me, et in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire... Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris, si enim non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

Quod mox subsequitur ad spem illam quoque referri queat, quæ superest, fore aliquando, ut

a) *Luc. XIX.* 41. *b*) *Jo. VIII.* 21.

et Judæi participes sint reddendi redemtionis per crucem: „Dixit ergo eis Jesus *a*): Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, et a me ipso facio nihil, sed sicut me docuit Pater, hæc loquor.“ Parallelus est hic locus cum illo apud eundem Evangelistam *b*): „Nunc iudicium est huius mundi: nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus.“ Animam nimirum suam positurus pro ovibus suis pastor bonus, ut de se dixerat *c*): „Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis . . . . Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: et illas oportet me adducere; et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor.“ Maximum hoc omnium est inter Christi vaticinia, quod cernimus iam in aliis ovibus, gentilibus impletum: dum adhuc perstat Judaica perfidia perinde etiam a Christo prædicta: „Cum videritis Abraham, et Isaac, et Jacob, et omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente, et Occidente, et Aquilone et Austro, et accumbent in regno Dei. Et ecce sunt novissimi, qui erunt primi, et sunt primi, qui erunt novissimi *d*).“ Sunt hæc a Christo tunc prædicta, quando nec minima spes affulgere poterat stupendi illius eventus, quem tam celeri cursu perfectum in conversione gentium stupuit orbis a

a) *Jo. VIII.* 28. *b*) *Ib. XII.* 31. *etc. c*) *Jo. X.* 11. *d*) *Luc. XIII.* 28.

rudibus piscatoribus, quos Christus in cruce, postquam latroni *Hodie mecum eris in paradiso*, promisisset, *sciens, quia omnia consumata sunt*, mortuus, ante passionem pollicitus, non relicturum se orphanos, quales erant ab omnibus derelicti, post resurrectionem suam, misit in universum mundum *a) prædicare Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, et baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur etc.* Modo audivimus, Christum in se credenti promisisse, *opera, quæ ego facio, et ipse faciet, et maiora horum faciet*, ut acta non solum apostolorum, sed alia etiam deinceps ecclesiastica docent. Additur Matth. XXVIII. 20. *Et ecce ego vobiscum sum usque ad consumationem sæculi.* Quæ est promissio consolationis plena *contra spem in spem b)* data apostolis in eorum etiam successoribus hactenus perennans, quin autem usque ad consumationem sæculi perennatura sit, ambigendi quis locus esse possit? nobis, qui in Christum credimus, spe ac fiducia unice salutari: qui dum cernimus hæc et alia omnia, quæ in Evangelio tot et tanta sunt prædicta ac promissa, omnia et singula ad apicem esse completa, indubitata credimus fide, quæ adhuc supersunt, in hac et altera æterna vita fore implenda, quod universam attinet divinam Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam c): „Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem, qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui mi-

a) *Marc. XVI.* 15. b) *Rom. IV.* 18. c) *Jo. V.* 23.

sit illum. Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, et in iudicium non venit, sed transit a morte in vitam.

Nullam Christus prætermisit occasionem, ut Judæos terreret, quæ eis imminerent, prædicens. Cum ei nunciaretur de Galilæis, quorum sanguinem miscuit Pilatus cum sacrificiis eorum Luc. XIII. 2. *Respondens dixit eis: Putatis, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* Sic interrogatus a discipulis de cæco nato Jo. IX. 2. *Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes eius, ut cæcus nasceretur? Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in illo.* Quæ sunt solius omniscii Dei. Qualem se etiam in futuris conditionatis ostendit Matth. XI. de Tyriis et Sidoniis etc. simulque se futurum iudicem. Apud Joannem modo citatum testatus Patrem omne iudicium dedisse Filio *Amen, amen*, pergit, *dico vobis, quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: et qui audierint, vivent.* Possunt hæc intelligi sive singulariter de iis, qui resurgente Christo simul erant resurrecturi, sive complexim de resurrectione illa, de qua postea Christus *a*): *Hæc est autem voluntas eius, qui misit me, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.* Quando nempe *b*) *Filius hominis*

a) *Jo. VI.* 39. *b*) *Matth. XVI.* 27.

venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: et tunc reddet unicuique secundum opera eius. Hic se vocat Christus Filium hominis, apud Joannem, ut modo vidimus Filium Dei, ad cuius vocem mortui vivent; sed mox subdit de se Filio Dei: *Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est a).* Unde illustrantur, conciliunturque cum præsenti themate nostro, Christum se ubique Deum omniscium demonstrare in Evangelio, quæ apud Marcum (quem Matthæi pedisequum, et breviatorem S. Augustinus, Irenæus Petri interpretem vocat) leguntur *b*): *De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater*, ut ad verbum etiam habetur apud Matthæum; tantum quod hic omisso Filio habeat *nisi solus Pater*. Caveamus vero ne vel imprudentes hic cum Judæis ad ea verba, *Pater meus usque modo operatur, et ego operor c*), offendamus, rem ex responsione Christi edocti: „Amen dico vobis: non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcunque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit. Pater enim diligit Filium, et omnia demonstrat ei opera, ut vos miremini. Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat: sic et Filius, quos vult, vivificat. Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.“ Pertinent hæc ad ea, quæ adhuc implenda, de quibus, cum innumera alia prædicta iam fuerint impleta, dubium superesse non potest: atque eorum veritas, quæ in Evangelio prædicta iam im-

a) *Jo. V.* 27. b) *Marc. XIII.* 32. c) *Jo. V.* 16.

pleta ſunt, aut implenda ſunt ſucceſsu temporum, fit assertior. Dumque eorum omnium, quibus totum Evangelium pertextum est, ac repletum, vaticiniorum de futuris impletionem coram intuemur, ac palpamus, de miraculis, quibus itidem Evangelium pertextum est ac repletum, nullum potest esse reliquum dubium: Si enim prædicta non fallunt, nec facta fallere possunt quamcunque mirabilia ſint, nec veritates aliæ ac mysteria quantumcunque captum nostrum excedunt, eodem ore prolata, ſermone contexta, calamo conscripta, ac fide probata.

PRIMUM MIRACULUM CHRISTI, QUO DISCIPULIS MANIFESTAVIT GLORIAM SUAM; JUDÆIS SIGNUM JONÆ PROMISSUM.

XI. Jam meminimus ex Melitone contra Marcionem (qui Christum verum hominem esse negabat) cum ex ipsius post baptismum actionibus eius quidem divinitas elucescat, idemque ante baptismum ſuam humanitatem iam demonstrasset, „non esse necessarium his, quos ratio non fugit, ex actionibus Christi post baptismum adstruere, et demonstrare animæ et corporis eius, et humanæ naturæ nobiscum convenientis veritatem, et ab omni fictione remotionem. Nam quæ post baptismum a Christo gesta ſunt, maxime miracula, latentem eius divinitatem potissimum mundo comprobabant, et confirmabant: cum enim Deus

ſimul et homo perfectus esset, duas naturas ſuas nobis patefecit: divinitatem quidem per miracula triennio illo post baptismum patrata: humanitatem vero ſuam triginta illis annis baptismum antegressis, quibus carnis vilitas tegebat, et abscondebat divinitatis ſigna, tametsi revera Deus esset ſempiternus.“ Contra Marcionis contribules Manichæos etiam facit, quod S. Augustinus T. IX. in Joan. hic animadvertit, Dominum, invitatus cum venisset ad nuptias, *etiam excepta mystica ſignificatione* confirmare voluisse, quod ipse fecit nuptias. *Futuri enim erant, de quibus dixit apostolus, prohibentes nubere, et dicentes, quod malum essent nuptiæ, et quod diabolus eas fecisset:* cum idem Dominus dicat in Evangelio, interrogatus utrum liceat homini uxorem ſuam dimittere; *quod Deus coniunxit homo non ſeparet.* Hoc non agitur, dum ſponte a nuptiis abstinetur, atque continentiam Deo vovent, qui, quos Christus laudat, *ſeipsos castraverunt propter regnum cælorum.* Rem quoque Christus proprio ſuo et virginis matris ſuæ exemplo comprobatam imitandam *a*), quibus datum est, proposuerat.

Necdum, quando Nathanael Jesum Filium Dei, promissum Messiam, regem Israel professus fuerat, Christus miraculum aliquod fecerat, nec tamen temere fidem adhibuerat Nathanael, quippe, cui Christus arcana cordis ſoli Deo pervia patefecerat; aliorum vero discipulorum, quos iam vocaverat, ſecum ad nuptias in Cana Galilææ deduc-

a) *Matth. XIX.* 11.

orum fidem aqua in vinum mutata firmavit *a*): *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ: et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius.* Palam hinc fit, antequam ullum edidisset miraculum, Christum discipulos congregasse. Arguit vero S. Hieronymus in cap. 9. Matthæi Porphyrium et Julianum apostatam dictitantes, quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti apostoli. Etsi vero S. Doctor etiam ad miracula ab apostolis visa provocet, subdit tamen, quod perinde ad divinam Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam facit: *Certe fulgor ipse, et maiestas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu.*

Singularis equidem erat hæc divina Evangelii Christi, œconomia, ut miraculis manifestaret gloriam suam, ostenderetque a cœlesti Patre suo missionem, quam cœpit, cum prope esset pascha Judæorum non multis post diebus, cum ex Cana descendissent Capharnaum ipse et mater eius *b*), et fratres eius, et discipuli eius, cum quibus quasi in comitatu regio ex stirpe David in regiam suam ascendit Jerosolymam, quæ ipsius effato est *civitas magni regis c*), Messiæ nimirum, ubi accipere sibi regnum, et reverti advenerat, opus redemtionis nostræ consummaturus. Cum primum illuc venit, ingressus templum domum Patris sui, summa, quis esset, mox demonstrat potestate; dum „in-

a) *Jo. II.* 11. *b*) *Ib.* 12. *c*) *Matth. V.* 35.

venit in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et nummularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque et boves, et numulariorum effudit æs, et mensas subvertit. Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis," ostendens se cœlestis Patris filium. „Recordati sunt vero discipuli eius, quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo Judæi, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? Respondit Jesus, et dixit eis: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius; quia hoc dicebat, et crediderunt scripturæ et sermoni, quem dixit Jesus a)." Observandum vero, Christum innumeris aliis apud Judæos inclaruisse miraculis, ad quæ illi omnia obdurarunt animum. Spes est tamen nobis in scripturis haud obscure facta, eos saltem aliquando ante resurrectionem universæ carnis, cuius chirographum in Christi resurrectione habemus, cum discipulis ipsius recordaturos, *quia hoc dixit*, *et credituros scripturæ*, *et sermoni*, *quem dixit Jesus*, conversosque Christum Messiam suum agnituros.

Est hoc ipsum signum de quo alibi, cum quidam ex scribis et Pharisæis idem iterum pete-

a) *Jo. II.* 14.

rent *a*): „Magister, volumus a te ſignum videre: Qui respondens ait illis: Generatio mala et adultera ſignum quærit; et ſignum non dabitur ei, nisi ſignum Jonæ prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus et tribus noctibus; ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus.“ De resurrectione ſua nihil dicit; imo postea cum iterum Pharisæi et Sadducæi ſignum peterent, idemque de Jona diceret, mox ſubdit Evangelista: *Et relictis illis abiit b)*; quia nimirum Christus resurgens se Judæis incredulis conspicuum non exhibuit, dum non magis præcipuo huic resurrectionis ſuæ ſigno fidem adhibituri erant (ut in parabola de divite et Lazaro Christus futurorum conscius Judæis insinuavit) quam aliis innumeris, quæ quamdiu in hac vita fuit, patravit, tunc etiam iam, quando, quod ex S. Joanne attulimus, ad eos primum Jerosolymis munus prædicationis ſuæ fuit auspicatus, locutus est; addit enim Evangelista *c*): „Cum autem esset Jerosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna eius, quæ faciebat. Ipse autem Jesus non credebat ſemetipsum eis, eoquod ipse nosset omnes; et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim ſciebat, quid esset in homine;“ nempe (quod ſoli Deo ſcrutanti corda et renes proprium est) Καρδιογνώστης.

a) *Matth. XII.* 38. *b*) *Ib. XVI.* 4. *c*) *Jo. II.* 23.

CHRISTUS NICODEMO (UT S. JOANNES BAPTISTA JUDÆIS) DIVINITATEM, UBIQUE VERO SE DEUM ET HOMINEM MANIFESTAT.

XII. Ex horum numero, qui in parabola de ſeminante *temporales* vocantur, *qui non habent radicem in se a)*, qui videntes ſigna credidiſse ſunt viſi, quibus autem Jesus non credebat ſemetipsum eis, non erat Nicodemus homo ex Pharisæis *b)*, qui venit ad Jesum nocte persuasus ex ſignis, quæ faciebat, eum a Deo venisse, ſed adhuc humi ſerpebat in elementis legis Mosaicæ ad altiora de divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia efferendus, cum quid esset renasci non caperet: *Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* At Nicodemus de regno Dei cum Judæis adhuc carnaliter ſapiebat; unde capere non poterat regenerationem filiorum Dei, *qui non ex ſanguinibus c)* etc. *Sed ex Deo nati ſunt*, quibus nimirum *dedit potestatem filios Dei fieri* Verbum, quod *caro factum est, et habitavit in nobis:* Atqui hic est, *qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo d)*, quem se Christus Nicodemo manifestavit. Est hæc, quam Salomon vocat *ſcientiam ſanctorum* Prov. XXX. 4. quam se ignorare fatetur: *Quis*, pergit, *ascendit in cælum, atque descendit? Quis continuit Spiritum in manibus ſuis? Quis colligavit aquas quasi in vestimento? Quis ſuscitavit omnes terminos terræ? Quod nomen est*

a) *Matth. XIII.* 21. b) *Jo. III.* 1. c) *Ib. I.* 12. d) *Ib. III.* 13.

eius, et quod nomen Filii eius si nosti? Per quem nempe omnia facta ſunt, quod, ut Evangelium ſuum S. Joannes auspicatur: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*, iuxta ac primus S. Joannes Baptista testimonium reddidit Christo, Deum neminem vidisse unquam, unigenitum Filium, *qui est in ſinu Patris a)*, ipsum ennarrasse: quod in ultimo testimonio antequam ab Herode carceri, necique daretur, Joannes dilucide confirmavit, explicavitque insigni paraphrasi verborum Christi, divinitus accepta revelatione: cum nunquam mutuo conversati legantur Christus et Joannes. Sic vero Joannes *b)*: „Qui desursum venit, ſuper omnes est. Qui est de terra, terra est, et de terra loquitur: qui de cœlo venit, ſuper omnes est. Et quod vidit, et audivit, hoc testatur: et testimonium eius nemo accipit. Qui accepit eius testimonium, ſignavit, quia Deus verax est. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum. Pater diligit Filium; et omnia dedit in manu eius. Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.“ Nempe ut Christus Verbum incarnatum Nicodemo manifestat divinam Evangelii ſui œconomiam: *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam c)*.

a) Jo. I. 18. *b) Ib. III. 31.* *c) Ib. 16.*

Locum hic iterum habet, quod modo de Judæis Christum lapidare volentibus, *de blasphemia*, diximus. Quod agitant omnes, qui, dum Christum Filium Dei, quem ipse se profitetur, esse negant, cum Judæis blasphemant, blasphemum et impostorem cum christiani nominis hostibus Celso, Porphyrio, Juliano, cæteris, faciunt. Quod dum quidem in tanta luce christianismi dicere palam abhorrent cum Socinianis ingens hodie incredulorum turma, sibi ipsis haud constantes sunt, si quid in Evangelio Christi, eius doctrina morum e. g. quam supra astra extollunt, suspiciunt, ac reverentur in Filio hominis Christo, nisi simul unigenitum Filium Dei confiteantur; qualem nempe se Deum et hominem ubique exhibuit, ac demonstravit, cum primum *cœpit Jesus facere et docere*, ut undique cum humilitate conditionis humanæ resplendeat maiestas divina in Christo. Qui dum a se disci voluit, *quia mitis sum et humilis corde*, ut homo, simul passim et ubique sic se exhibet, ut nisi simul esset Deus, falleret exemplum ipsum mitis et humilis corde, proderetque se ac undique manifestaret, sit venia verbo, ostentatio.

Ita enim totum contextum est Evangelium, ut Deus simul et homo ubique compareat Filius Dei, qualem se ipse passim declarat, ac haberi vult, adorari se passus ab eo, cui cæco nato lumen restituit, petens ab eo, ut Filium Dei se agnosceret: *Tu credis in Filium Dei? Respondit ille, et dixit:*

Quis est, Domine, ut credam in eum? Et dixit ei Jesus: et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo, Domine. Et procidens adoravit eum a). Atqui vero hoc Christus ex ſcriptura veteris testamenti ſoli Deo competere Satanæ tentanti edixit *b*): *Vade Satana: Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, et illi ſoli ſervies. Tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei.*

Ex quo ipso hoc angelorum ministerio paulo ante D. Paulum divinitatem Christi probantem audivimus. Ne quis autem argutetur, esse quoque in ministerium hominum angelos, argumentum prosecutus apostolus, atque præoccupans hanc obiectionem: „Ad quem autem *c*) [pergit ad Psal. CIX. provocans, quem ipsum de se interpretatur Matth. XXII. Christus] angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Nonne omnes ſunt administratorii ſpiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. Propterea abundantius oportet observare nos ea, quæ audivimus, ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est ſermo, factus est firmus, et omnis prævaricatio, et inobedientia accepit iustam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus ſalutem?" Pertinent hæc ad discrimen veteris ac novi et æterni (*Non enim angelis ſubiecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur d*) testamenti per Christum Je-

a) *Jo. IX.* 35. *etc.* *b*) *Matth. IV.* 10. *etc.* *c*) *Hebr. I.* 13. *d*) *Ib. II.* 5.

sum *d*), „Propter passionem mortis gloria et honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem. Decebat enim eum, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare."

CHRISTUS EVANGELIUM PRÆDICAT POTENS SERMONE ET OPERE.

XIII. Utrique sermoni et Christi cum Nicodemo, et S. Joannis ad suos discipulos in eo concordat sermo Christi cum Samaritana, ut se Messiam Samaritanis (quem Israelitæ eundem cum Judæis exspectabant) manifestaret, necdum vero omnem perspectam habebant divinam illam Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam, qua *sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: Qui est in sinu Patris b)*.

A muliere Samaritana ad fontem Jacob sedens petierat Jesus bibere, ut ansam inde arriperet, aquam salutis ei propinadi: *Si scires*, inquit *c*), *donum Dei, et quis est, qui dicit tibi: da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam.* Illa naturalem aquam cogitans, rata Christum Judæum fontem illum Jacob contemnere, „Nunquid, ait *d*), tu maior es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii

a) *Hebr. I.* 8. *b*) *Jo. III.* 16. *c*) *Ib. IV.* 10. *d*) *Ib.* 12.

eius, et pecora eius? Respondit ei Jesus, et dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam." Cum illa dari ſibi peteret hanc aquam, animadverte, quomodo Christus mulierem, et mox Samaritanos, ut se Messiam esse crederent, induxerit, cum agnoscerent iam eum prophetam. Edocta a Christo primum mulier, venisse tempus, *quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis*, cultu nempe ad unum restricto locum, *adorabitis Patrem*, ad Messiam provocat, *qui dicitur Christus: cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Jesus: ego ſum, qui loquor tecum;* Messias nimirum, quo se præcise nomine nunquam Judæis tam aperte manifestaverat. Nullum hic intercedit miraculum, ſed quod æque est ad divinam Evangelii Christi œconomiam demonstrandam, propheticus quem in Christo deprehenderat, ſpiritus, ut crederet mulier verbis eius, dicentis, se esse Messiam: (dum vicissim Philippo postea descendenti in civitatem Samariæ prædicanti Christum intenderent a) *turbæ his, quæ a Philippo dicebantur, unanimiter audientes, et videntes ſigna quæ faciebat*) „Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus: Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunque feci: nunquid ipse est Christus? . . . ex civitate autem illa

a) *Act. VIII. 5. etc.*

multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia, quæcunque feci.“ Cum autem ibi rogatus Christus mansisset duos dies, „multo plures crediderunt in eum propter ſermonem eius. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, et ſcimus, quia hic est vere Salvator mundi.“ Vide, quam ſubito Samaritani ex prædicatione Christi perspectam habuerint divinam Evangelii Christi œconomiam in ſalutem omnium, non Judaicæ tantum gentis, ex qua oriundus erat Messias exspectatio gentium. Evangelista non memorat, an Christus, uti mulieri Samaritanæ ita etiam concivibus eius per propheticum ſpiritum Salvatorem mundi se demonstraverit (dum nulla facti miraculi fit mentio) an vero insita ſermonibus ſuis Verbi divini virtute ſeu fulgore ipso, et maiestate divinitatis occultæ, ut paulo ante ex S. Hieronymo notavimus. *Si enim*, ſubdit is, *in magnete lapide, et ſuccinis hæc esse vis dicitur, ut annulos, et ſtipulam, et vestucas ſibi copulent; quanto magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos vocabat.*

Digressum ex Samaria (relicta etiam civitate Nazareth, cui testimonium perhibuit, *quia propheta in ſua patria honorem non habet a)* in Galilæam, exceperunt Christum Galilæi, *cum omnia vidissent, quæ fecerat Jerosolymis in die festo.* Venit igitur, et habitavit in Capharnaum maritima civitate in fini-

a) *Jo. IV.* 44.

bus Zabulon et Nephtalim, Gentilibus quasi e regione lucem Evangelii ostentans *a*), „ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam: Terra Zabulon, et terra Nephtalim, via maris trans Jordanem, Galilæa Gentium, populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: et sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Exinde cœpit Jesus prædicare Evangelium, et dicere: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum. Idem paucis commemorat Lucas IV. 31. *Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat in Sabbatis. Et ſtupebant in doctrina eius, quia in potestate erat ſermo ipsius.* Narrat S. Marcus, Jesum Sabbatis ingressum ſynagogam docuisse eos *b*). „Et ſtupebant ſuper doctrina eius: erat enim docens eos quasi potestatem habens, et non ſicut ſcribæ. Et erat in ſynagoga eorum homo in ſpiritu immundo, et exclamavit dicens: Quid nobis et tibi Jesu Nazarene? Venisti, perdere nos? Scio, qui ſis, Sanctus Dei. Et comminatus est ei Jesus dicens: obmutesce, et exi de homine. Et discerpens eum ſpiritus immundus, et exclamans voce magna exiit ab eo. Et mirati ſunt omnes: ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? Quænam doctrina hæc nova? Quia in potestate etiam ſpiritibus immundis imperat, et obediunt ei? Et processit rumor eius ſtatim in omnem regionem Galilææ.

a) *Matth. IV.* 14. *etc.* *b*) *Marc. I.* 21. *etc.*

Est hæc virtus Dei in Evangelio Christi, de qua discipuli illi, quibus in Emaus ambulantibus post mortem resurgens occurrit Christus, quæritque, qui ſint ſermones, quos conferrent ad invicem *a*)? *Et dixerunt, de Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta potens in opere et ſermone coram Deo, et omni populo.* Hanc apostoli Petrus et Andreas fratres experti ſunt virtutem Dei, dum a Christo vocati *b*) „protinus relictis retibus ſecuti ſunt eum. Et progressus inde pusillum vidit Jacobum Zebedæi, et Joannem fratrem eius, et ipsos componentes retia in navi. Et ſtatim vocavit illos. Et relicto patre ſuo Zebedæo in navi cum mercenariis, ſecuti ſunt eum." Sicut modo vidimus, memoratur Christus in ſynagoga Judæorum *docens eos, quasi potestatem habens,* quam etiam ſentiens virtutem Dei ibi præsens dæmoniacus exclamat, *Quid nobis et tibi Jesu Nazarene? venisti perdere nos.* Et Luca perhibente *c*) „factum est in una dierum, et ipse ſedebat docens. Et erant Pharisæi ſedentes, et legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, et Judææ, et Jerusalem: et virtus Domini erat ad ſanandum eos," nempe, ut postea alia occasione narratur *d*): „Qui venerant, ut audirent eum, et ſanarentur a languoribus ſuis. Et qui vexabantur a ſpiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba quærebat, eum tangere: quia virtus de illo exibat, et ſanabat omnes." Sed iam hæc ſunt articulatius edisserenda.

a) *Luc. XXIV.* 17. *etc.* *b*) *Marc. I.* 18. *c*) *Luc. V.* 17. *d*) *Ibid. VI.* 18.

POTESTAS IN DÆMONES.

XIV. Subdit Marcus l. c. vespere, cum sol occidisset, allatos ad eum esse omnes male habentes, et dæmonia habentes a): *Et erat omnis civitas congregata ad ianuam. Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, et dæmonia multa eiiciebat, et non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum.* Qua eadem de re Lucas b): *Exibant autem dæmonia a multis, clamantia et dicentia: Quia tu es Filius Dei: et increpans non sinebat ea loqui: quia sciebant ipsum esse Christum:* qui nempe erat destructurus eorum regnum.

Quod vero ex apostolo iam meminimus, dedisse Patrem Filio suo nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium et infernorum, apud Marcum legimus Spiritus immundos, dum illum videbant, procidisse ei, et clamasse c) *dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.* Sic modo memoratus dæmoniacus clamat; *Scio, qui sis, Sanctus Dei d).* Sævissimus vero ille *homo in Spiritu immundo*, ut Marcus narrat e), „qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis iam quisquam poterat eum ligare etc. et semper die et nocte in monumentis, et in montibus erat clamans, et concidens se lapidibus. Videns autem Jesum a longe, cucurrit,

a) *Marc. I.* 32. b) *Luc. IV.* 41. c) *Marc. III.* 11.
d) *Ib. I.* 24. e) *Ib. V.* 3.

et adoravit eum: et clamans voce magna dixit: Quid mihi, et tibi Jesu Fili Dei Altissimi? Adiuro te per Deum, ne me torqueas." Matthæus duos memorat, qui clamaverunt dicentes *a*): „Quid nobis, et tibi, Jesu Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare: et mortui ſunt in aquis." Qui post hæc dæmones, qui tot et tanti eiecti a Christo memorantur in Evangelio, in morbos, dæmoniacosque et in maniacos transformant, porcis ſtolidiores esse oportet, obtusos nempe materialismo ſensus habentes.

Maior nihilominus fuit perversitas cæcitasque Pharisæorum, qui blasphemabant in Beelzebub principe dæmoniorum Christum eiicere dæmonia. Videri poterat inde collusionem finxisse eos, quod dæmonia Christum Filium Dei clamarent non ſemel; at ſemper, quod ſingulariter notandum, dum id calumniabantur Judæi, qui dæmonium habebat, erat mutus, veluti Matth. IX. 32. „Obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et eiecto dæmonio, locutus est mutus, et miratæ ſunt turbæ dicentes: Nunquam apparuit ſic in Israel. Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum eiicit dæmones." Et Matth. XII. 22. Cum

a) *Matth. VIII.* 29.

iterum turba convenisset ac tanta, ut non possent neque panem manducare *a)*; hinc forte quidam pertæsi ſui commensales exierunt tenere eum: „dicebant enim (ipsi furibundi) quoniam in furorem versus est. Oblatus est ei tunc dæmonium habens cæcus et mutus, et curavit eum, ita ut loqueretur, et videret. Et ſtupebant omnes turbæ et dicebant: Nunquid hic est Filius David? Pharisæi autem audientes dixerunt: Hic non eiicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum:" qui verumtamen ab exordio prædicationis ſuæ, postquam Satanam ſese tentantem divina virtute depulisset, eum toties (aliquando etiam legionem dæmonum) ex obsessis deiiciens adesse se ad Satanæ regnum destruendum tam luculenter, eiiciendo dæmones tam potenter et frequenter, demonstravit, ipsis Pharisæis invicto hoc ob oculos posito argumento *b)*: „Jesus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum divisum contra se, desolabitur: et omnis civitas, vel domus divisa contra se, non ſtabit. Et si Satanas Satanam eiicit, adversus se divisus est: quomodo ergo ſtabit regnum eius? Et si ego in Beelzebub eiicio dæmones, filii vestri, (qui eandem a me potestatem habent) in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt," ſessuri aliquando ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel: *Si autem ego in Spiritu Dei eiicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei:* foras nimirum proiecto principe huius mundi Satana. Quem vero cum bonis perinde ac malis ſpiritibus ex rerum natura

a) Marc. III. 20. *b) Matth. XII. 25.*

prorsus tollunt hodierni materialistæ cum Sadducæis, a Pharisæorum ſibi visi blasphemia in Spiritum ſanctum immunes, qui dicebant Christum in principe dæmoniorum eiicere dæmonia: in materialistarum autem hodie tantopere multiplicatorum gratiam, ut in errore firmentur, nunc conquiescere velle videtur in obsessis corporibus Satan, alias per regna, et populos nationum furias exercens.

CHRISTI MIRACULA.

XV. Jam ſupra ex Matthæo retulimus, quosdam de Scribis et Pharisæis ſignum a Christo videre voluisse. Juxta Lucam a) *tentantes*, *ſignum de cælo quærebant ab eo.* Quod alia item occasione apud Matthæum b) eundem, et apud Marcum c) habetur: accessisse nempe ad eum Pharisæos et Sadducæos, et cœpisse conquirere cum eo, rogasseque illum, *ut ſignum de cælo ostenderet eis*, *tentantes eum;* ac si alia ſigna omnia meræ illusiones, collusionesque essent; quibus missionem ſuam tam luculenter demonstratum ibat; non ſemel ingratis ad tanta eis præstita beneficia hoc obiiciens Judæis: veluti cum lapides tollerent, ut eum lapidarent, quod unum ſe cum Patre professus esset; cum eum provocassent, ut palam eis diceret, si esset Christus d)? *Respondit eis Jesus: Loquor vobis*, *et non creditis: Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*,

a) *Luc. XI.* 29. b) *Matth. XVI.* 1. c) *Marc. VIII.* 11.
d) *Jo. X.* 24.

hæc testimonium perhibent de me. Et postea: *Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?* Est hæc divina Evangelii Christi œconomia Verbi incarnati Filii æterni Patris, quem Judæi Deum ſuum agnoſcebant, Christus vero se eius Filium miraculis, operibus ſcilicet Patris ſui veri Dei, demonstrabat, unum cum Patre: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre.* Etsi vero nihilominus eum vellent comprehendere; multi tamen, cum exisset e manibus eorum, vi argumenti percepta *venerunt ad eum, et dicebant: Quia Joannes quidem ſignum fecit nullum: Omnia autem, quæcunque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.* Erat S. Joannes propheta, qui Dei ipsius testimonio Deut. XVIII. 22. divinam ſibi fidem conciliare debebat, vero eorum, quæ prædixit, eventu: Sic eorum veritatem, quæ de Christo Joannes prædixerat, fatentur, ut modo audivimus, ipsi Judæi; dum vicissim Joannes apud discipulos ſuos Christo fidem ex eiusdem miraculis conciliavit. Nempe *a*) „Joannes cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis ſuis, (ut eorum fidem firmaret, non ſuam), ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium exspectamus? Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni, quæ vidistis, et audistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, ſurdi audiunt, mortui resur-

a) *Matth. XI.* 2.

gunt, pauperes evangelizantur: et beatus est, qui non fuerit ſcandalizatus in me." Offendebantur nimirum humili ac paupere Christi et discipulorum eius conditione, maiestatem regiam Messiæ in ſolio David apud Hierosolymam in monte Sion desiderantes; cum econtra cernerent pauperes evangelizari, Christum nimirum ad prædicandum Evangelium concursantem turbas et abiectam plebem ſequi, insuper et peccatores.

Statim postquam piscatores vocati, eum relictis retibus, ſecuti essent *a*), *circuibat Jesus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, et prædicans Evangelium regni* non huius ſæculi, non terreni perituri, ſed cœlestis æterni, *et ſanans omnem languorem, et omnem infirmitatem in populo.* Et abiit opinio eius in totam Syriam, extra fines Judææ, quo aliquando per totum orbem prædicandum et disseminandum erat Evangelium hoc regni cœlestis, „et obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, et tormentis comprehensos, et qui dæmonia habebant, et lunaticos, et paralyticos, et curavit eos. Et ſecutæ ſunt eum turbæ multæ de Galilæa, et Decapoli, et de Jerosolymis, et de Judæa, et de trans Jordanem." Cum idem Evangelista vespere quodam facto Christum omnes male habentes curasse narrasset: addit: *ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, et ægrotationes nostras portavit.* Factum hoc fuit in domo Petri, postquam ſocrum

a) *Matth. IV.* 23.

eius tangendo manum febri liberasset. Nec mysterio caret, quod mox antea promiserat se venturum, ut puerum Centurionis gentilis paralyticum curaret: *Ego veniam, et curabo eum.* Quasi vero œconomiæ Evangelii Christi ad ſolos Judæos missi haud ignarus Centurio respondit: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, et ſanabitur puer meus.* Dum nempe Christus apostolos ad prædicandum misit, præcepit eis *a*): *In viam gentium ne abieritis etc.* de se autem, *Non ſum missus*, ait *b*), *nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israel:* Ad apostolos locutus de muliere gentili, quæ petebat filiam a dæmone liberari, durius respondens, ait: *Non est bonum ſumere panem filiorum, et mittere canibus.* Ut nempe fidem tentaret. „At illa dixit: Etiam domine: nam et catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum ſuorum. Tunc respondens Jesus ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi, ſicut vis. Et ſanata est filia eius ex illa hora;" Sic de centurione ſequentibus se dixit, miratus fidem illius „Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel: Dico autem vobis, quod multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cœlorum, filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus et ſtridor dentium. Et dixit Jesus centurioni: Vade, et ſicut credidisti, fiat tibi, et ſanatus est puer in illa hora.

a) *Matth. X.* 5. *b*) *Ib. XV.* 24.

Videmus hic tantum valuisse fidem etiam ethnicorum in Christum; econtra legimus modicam fidem in ipsis apostolis aliquando notasse Christum. Sic Matth. XVI. 7. de pane sollicitis, miracula multiplicatorum panum in memoriam revocans: „Quid, ait, cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, et quot cophinos sumsistis? Neque septem panum in quatuor millia hominum, et quot sportas sumsistis?“ Pariter dum quondam cum discipulis erat in mari, motusque magnus factus esset *a*), „ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, et suscitaverunt eum dicentes: Domine salva nos, perimus. Et dixit eis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens, imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt (mox videbimus in simili casu nautas Christum adorasse *dicentes: Vere Filius Dei es*) dicentes: Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?“ Sic etiam dum imperasset Jesus dæmonio; „Obmutesce, et exi, subdit Evangelista *b*): Et factus est pavor in omnibus, et colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate et virtute imperat immundis spiritibus, et exeunt? Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis

a) *Matth. VIII.* 23. *b*) *Luc. IV.* 35.

febribus. Et rogaverunt illum pro ea: et ſtans ſuper illam imperavit febri, et dimiſit illam.“ Ubi S. Matth. XIV. 15. et XV. 32. narrat miraculum de ſatiatis in deſerto quinque panibus et duobus piſcibus quinque millibus virorum, ut poſtea quatuor millibus ſeptem panibus; hic Joannes dicit Chriſtum tentaſſe Philippum, fidem nimirum illius exploraturus, interrogando *a*): *Unde ememus panes, ut manducent hi?* Chriſtus autem Verbum Dei, per quod omnia conſervantur, ut facta ſunt, *Fecit*, ut S. Auguſtinus in hunc locum S. Joannis annotat, *quomodo Deus. Unde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicavit quinque panes. Ipse enim ſciebat quid esset facturus.*

Conditio quaſi ſine qua non in miraculis Chriſti erat fides ſubiecti: qua fluctuante videre eſt ipſum Petrum apoſtolorum principem fluctuare cœpiſſe in mari: dum is cernens Chriſtum ambulantem ſuper mare iam plena fiducia accepta ab ipſo facultate *b*) „descendens de navicula ambulabat ſuper aquam, ut veniret ad Jeſum. Videns vero ventum validum timuit: et cum cœpiſſet mergi, clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac. Et continuo Jeſus extendens manum, apprehendit eum, et ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti? Et cum aſcendiſſent in naviculam, ceſſavit ventus. (navicula enim in medio maris iactabatur fluctibus, erat enim contrarius ventus). Qui autem in navicula erant, venerunt, et adoraverunt eum, dicentes:

a) *Jo. VI.* 5.   *b*) *Matth. XIV.* 26. *ſeq.*

Vere Filius Dei es." Quare dubitasti? ait, deficiente nimirum fide, de qua alibi Christus cum rogassent eum apostoli: *Adauge nobis fidem a)*, similitudinem accipiens a grano sinapis, quod est minimum ex seminibus, *si*, inquit, *habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: eradicare, et transplantare in mare, et obediet vobis.* Parallelus est locus Matth. XXI. 20. etc. cum mirarentur apostoli arborem, cui maledixerat Dominus, tam subito exaruisse: „Respondens autem Jesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, et non hæsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis: Tolle, et iacta te in mare, fiet." Cum Christus in patria sua doceret sabbato *b)*, „multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: Unde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia, quæ data est illi; et virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, et Joseph, et Judæ, et Simonis? Nonne et sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Et dicebat illis Jesus: Quia non est propheta sine honore, nisi in patria sua, et in domo sua, et in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem eorum." Ut vero hic Christus fatetur, non potuisse in Nazareth se virtutem ullam facere; ita homini illi, qui filium suum habentem spiritum mutum attulit, cum adhuc in fide vacillaret, dicens *c)*: *Sed si quid potes, ad-*

a) *Luc. XVII. 6.* *b)* *Marc. VI. 2.* *c)* *Ib. IX. 21.*

iuva nos, misertus nostri, dicit: *si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat: Credo Domine: Adiuva incredulitatem meam.* Sic etiam duos cæcos interrogat. *Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis a)*: ſtatim vero erga leprosum illum, qui plenam contestatus fidem *veniens adorabat eum dicens: Domine si vis, potes me mundare, extendens Jesus manum tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confestim mundata est lepra eius b).*

Nihil adeo mirum est, quam fidem miraculorum Christi vacillare potuisse, quæ tanta, et tam frequentia erant, ac innumera, ubique locorum; paucis quidem illis missionis ſuæ annis patrata; discurrente illo per regionem, urbes, oppida et vicos cum apostolis ac concurrentibus undique populis? S. Marcus *c)* postquam narrasset miraculum quinque millium virorum ſatiatorum quinque panibus et duobus piscibus in deserto, Jesus autem transfretantibus discipulis in Genesaret in mari ambulans ad eos laborantes per noctem in remigando ob ventum validum venisset, mox cessante vento, ſubdit *d)*: „Et percurrentes universam regionem illam cœperunt in grabatis eos, qui se male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse. Et quocunque introibat in vicos, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur eum;

a) *Matth. IX.* 28. b) *Ib. VIII.* 2. *etc.* c) *Marc. VI.* 35. d) *Ib.* 55.

ut vel fimbrjam vestimenti eius tangerent: et quotquot tangebant eum, salvi fiebant." Plena itaque apparet ubique fides, quam vero perfricta fronte detrectant increduli nostri inaudita pervicacia, ut miracula in rerum natura fieri posse negent. Apud Matthæum *a)*, Marcum item et Lucam princeps accessisse memoratur adorans eum, et dicens *b)*: „Domine, filia mea modo defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet." Cumque surgens Jesus sequeretur eum et discipuli eius; eadem perfecta fide „ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: si tetigero tantum vestimentum eius, salva ero. At Jesus conversus, et videns eam dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora." Addit Marcus: „Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: et sensit corpore, quia sanata esset a plaga. Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam aiebat: quis me tetigit? etc." De filia autem illa principis defuncta narrat Matthæus l. c. cum eiecta esset turba *c)*, et tibicines (qui in eo etiam miraculi veritatem firmabant, quod deriderent Christum dicentem: *Non est mortua puella, sed dormit*) Jesum intrasse, et tenuisse manum eius, et surrexisse puellam. *Et exiit fama hæc in universam terram illam.* Addit Marcus V. 41. Christum tenentem manum puellæ dixisse: *Talitha cumi: quod est inter-*

a) *Vid. Matth. XIV.* 35. *b)* *Ib. IX,* 18. *c)* *Ib.* 25.

pretatum: Puella surge. Et confestim surrexit puella, et ambulabat. De filio viduæ in civitate Naim, qui iam a) *defunctus efferebatur filius unicus matris suæ*, narrat Evangelista, cum vidisset Dominus, misericordia motum super eam dixisse illi: „Noli flere. Et accessit et tetigit loculum (hi autem, qui portabant, steterunt) et ait: Adolescens tibi dico: surge. Et resedit, qui erat mortuus, et cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, et magnificabant Deum, dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis: et quia Deus visitavit plebem suam. Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, et in omnem circa regionem." Lazarum quatriduo iam sepultum resuscitaturus voce magna Jesus clamavit b): *Lazare veni foras. Et statim prodiit, qui fuerat mortuus.* Quid vero ad hoc omnium maximum miraculum haud procul a civitate Jerosolyma factum in Bethania! Unde etiam eius fama multos e civitate attraxerat; Pontifices autem et Pharisæos movit ad novum de Christo, imo etiam Lazaro occidendo consilium. Non diffessi eius etiam alia miracula collato concilio dicebant: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* Alias porro, etiam dum nihil non egerunt, ut criminandi locum arriperent, per ipsa quoque fuerunt confusi miracula. Sic cum Christo in civitate sua paralyticum offerrent iacentem in lecto, et ipse videns fidem illorum diceret paralytico c): *Confide fili, remittuntur*

a) *Luc. VII. 12.* b) *Jo. XI.* c) *Matth. IX, 2.*

tibi peccata tua: quidam de Scribis dixerunt intra se: *Hic blasphemat.* Quia nimirum sciebant solius Dei esse, dimittere peccata. Unde apud Marcum et Lucam habetur: *Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Accessit hic novum divinitatis argumentum, quod apud omnes tres Evangelistas habetur, hæc eos cogitasse intra se: „Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: Surge et ambula? Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem, dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. Et surrexit abiit in domum suam. Videntes autem turbæ timuerunt, et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

Quid turbæ hic alibique ad tanta miracula dixerint aut egerint, narrant Evangelistæ, qui rem, ac si proletariæ essent, mira simplicitate et candore referunt, non extollendo aut ornando; dum invidi vero quidvis excogitant, ut carpendi ansam arriperent religionis etiam prætextu, hoc ipso miraculorum veritatem adstruunt, atque agnoscunt. Tale est illud, quod sabbato curaret. Quo ipso vero se veteri lege, Moyseque superiorem ac Dominum sabbati demonstrabat, ut Pharisæis, discipulos carpentibus, quod sabbato spicas vellerent, respondit *a*): *Dominus enim est Filius homi-*

a) *Matth. XII. 8.*

nis etiam sabbati. Sic cum aliquando introisset Synagogam, essetque ibi homo habens manum aridam *a*), „observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium. Et dicit eis: Licet sabbatis bene facere; an male? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi." Sic ex ipsa eorum pertinacia miraculorum fidem firmat ac veritatem, omnia incassum ad fovendam potius eorum pervicaciam, nostram autem roborandam fidem. Cum languido illi triginta octo annorum ad probaticam piscinam decumbenti diceret: *Surge, tolle grabatum tuum, et ambula: et statim sanus factus est homo ille: et sustulit grabatum suum, et ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo:* Subdit Evangelista: *propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in sabbato.* Et cum cæco nato visum restituisset, dicebant de Pharisæis quidam *b*): *Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: quomodo potest homo peccator hæc signa facere? et schisma erat inter eos.* Sollicite percontabantur ab eo, qui cæcus fuerat, quomodo aperti sint oculi eius, responditque; *ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit: et unxit oculos meos, et dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, et lava. Et abii, lavi, et video.* Quasi vero aliquid interesset, sabbato lavare.

a) *Marc. III.* 1. *b*) *Jo. IX.* 16.

Cæcum illum in Bethsaida lentius curasse legitur Christus, qui apprehensa manu cæci *a*), „eduxit eum extra vicum: et exspuens in oculos eius impositis manibus suis interrogavit eum, si quid videret. Et aspiciens, ait: video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, et cœpit videre. Et restitutus est, ita ut clare videret omnia: et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: et si in vicum introieris, nemini dixeris.“ Sic etiam cum surdum et mutum adduxissent, ut ei manum imponeret, et Jesus illum haud absimiliter remotum sputo et tactu sanasset, pariter præcepit illis, ne cui dicerent *b*): *quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant. Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: et surdos fecit audire, et mutos loqui.* Minus nobis hic ratio pervia est, nec nisi mysticam reddere cum sanctis Patribus valemus, cur operosius cæco huic visum, ac surdo mutoque auditum, et linguæ usum restituere voluerit? quam in Lazaro iam ante quatuor dies mortuo, et sepulto satis claram intuemur, eoquod in Bethaniam advenisset Christus, paucis inde post diebus ingressurus vicinam urbem Jerosolymam, ut consummaret opus redemtionis nostræ, adessentque frequentes ex urbe Judæi consolaturi Lazari sorores, Mariam secuti obviam euntem Jesu *c*): „Jesus ut vidit eam plorantem, et Judæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, et turbavit seipsum. Et dixit: Ubi posuistis

a) *Marc. VIII.* 23. *b*) *Marc. VII.* 36. *etc.* *c*) *Jo. XI.* 33.

eum? Dicunt ei: Domine veni, et vide. Et lacrymatus est Jesus. Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut hic non moreretur? Jesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum: erat autem spelunca: et lapis superpositus erat ei. Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatriduanus est enim. Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem: Jesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me: Ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant, quia tu me misisti." En causam, cur benignissimus Jesus tanto hic apparatu uti voluit: qui cum mortuæ, quam memoravimus, principis filiæ (reiectis tibicinibus *a*), et turba tumultuante, derisui etiam se exponens, cum diceret, puellam non esse mortuam, sed dormire) manum apprehenderet, statim illa surrexit; quemadmodum etiam viduæ filium unicum a mortuis suscitavit, cum ad sepulchrum deportaretur non nisi loculum tangendo, atque adolescenti dicendo, ut surgeret: sic imperavit ventis, et febri, uti paralytico, ut tolleret grabatum: utrumque sanavit, solo voluntatis nutu absentibus quoque sanitatem restituit, præsentibus vero manus imponendo, tangendo, solo etiam tactu fimbriæ vesti-

a) *Matth. IX. 23. etc.*

menti sui; atque mira quævis patravit idem incarnatum, quod in principio creavit cœlum et terram, Verbum divinum sola voce: *Fiat*, id quod synonimum est cum illo ad leprosum dicto verbo: *Volo. Mundare.* Ex plurimis miraculis ea potissimum selegimus, quæ fama publica undique fuerunt pervagata, etiam id aliquando, ne fieret, prohibente Christo. Nunquam aut Christum suæ aut eius discipulos legimus magistri sui famæ facta extollendo velificasse, Evangelistis res, quas idcirco propriis eorum verbis referendas duximus, nude et simpliciter narrantibus, a prioribus tribus tunc consignatas post mortem Christi literis, ut a coævis potuissent falsi convinci, si falsa narrassent: ad unum dæmoniacum Gerasenum cum Christum sequi vellet, esseque cum eo, ipse, dum non admisit, *Vade*, inquit *a*), *in domum tuam ad tuos, et annuntia illis, quanta tibi Dominus fecerit, et misertus sit tui.*

AB ILLIS ASSERTA, QUIBUS EANDEM DEDIT POTESTATEM.

XVI. Neminem autem magis, quam seipsos fefellissent, si falsa protulissent sive sermone apostoli, sive literis evangelistæ: ex quibus duo erant apostoli; alii duo ea scripserunt, quæ acceperunt ab iis, qui præsentes adfuerunt, uti de se S. Lucas testatur, sic exorsus suum Evangelium: „Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narratio-

a). *Marc. V.*

nem, quæ in nobis completæ ſunt, rerum: ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt ſermonis; visum est et mihi, assecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile, ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem." Fuit is S. Pauli discipulus, qui in epistola ad Hebræos *a)* non ſolum ad eos provocat, qui præsentes ab initio Christo adfuerunt, verum etiam ad miracula, et Spiritus ſancti dona, quibus instructi fuerunt: „Quomodo, ait, nos effugiemus, si tantam neglexerimus ſalutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo ſignis, et portentis, et variis virtutibus, et Spiritus ſancti distributionibus ſecundum ſuam voluntatem." Præsentes Christo, et cum eo conversatos quod attinet, uti in tanta rerum copia, ſerie et apparatu falli non potuerunt, multo minus alios fallere voluisse censendi ſunt, ſiquidem Christo tam contumeliosam mortem in cruce perpesso, ſpe, qua illecti erant, fuissent frustrati, ac promissionibus ex illius resurrectione, quæ est caput omnium miraculorum, ac religionis christianæ colophon; ex qua omnia dependebant, et consequi necesse erant. Unde idem apostolus, *Quodsi*, ait *b)*, *Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum in Christo ſperantes ſumus, miserabiliores ſumus omnibus hominibus,*

a) Hebr. II. 3. *b) I. Cor. XV.* 17.

Dum adhuc cum ſuis esset Christus a), „convocatis duodecim discipulis ſuis, dedit illis potestatem ſpirituum immundorum, ut eiicerent eos, et curarent omnem languorem, et omnem infirmitatem præcipiens illis: Euntes autem prædicate dicentes: Quia appropinquavit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos ſuscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite." Etsi vero perfectam regni cœlorum ſeu Evangelii regni ſcientiam non habuerint, non potuerunt tamen tunc missi falli in iis, quæ ipsis tunc datæ ſunt facultates, an eis ſuus responderet effectus. Et revera postquam Marcus b) eandem apostolorum missionem memorasset, ſubdit, exeuntes eos prædicasse, ut pœnitentiam agerent, et multa dæmonia eiecisse, et unxisse oleo multos ægros, et ſanasse. Sic Lucas cum narrasset, designasse Dominum alios ſeptuaginta duos, et misisse ante faciem ſuam in omnem civitatem, et locum, quo erat ipse venturus, memorat paulo post, reversos esse ſeptuaginta duos cum gaudio dicentes c): „Domine etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcandi ſuper ſerpentes, et ſcorpiones et ſuper omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit." Cum apostoli viderent quemdam in nomine Christi, ut S. Joannes referebat, eiicientem dæmonia, prohibuerunt eum d): *Jesus autem ait: Nolite prohibere eum: nemo est enim, qui*

a) *Matth.* X. 1. b) *Marc.* VI. 12. c) *Luc.* X. 17. d) *Marc.* IX. 37.

faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. Legitur apud Matthæum *a*), accessisse Christum quemdam afferentem filium lunaticum, ut vocabant, dæmoniacum, quem prius abtulerat eius discipulis, et non potuerunt curare eum: hunc cum increpasset Jesus, „exiit ab eo dæmonium, et curatus est puer ex illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad Jesum ſecreto, et dixerunt: quare nos non potuimus eiicere illum? dixit illis Jesus: propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis." Montem Christus non legitur transtulisse, promisit tamen ſuis, eos maiora horum, quæ ipse fecerat, facturos miracula. Confirmavit autem hanc potestatem post resurrectionem ſuam; unde iam hæsitare non poterant, cum in Christo maximum omnium miraculum impletum conspicerent. Cum eos in universum mitteret orbem, prædicare Evangelium omni creaturæ, „Signa autem eos, aiebat *b*), qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia eiicient: linguis loquentur novis: ſerpentes tollent: et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: ſuper ægros manus imponent, et bene habebunt." Ubi illud etiam observandum, dicere Christum, ſigna hæc eos ſecutura, qui crediderint, non apostolos tantum, per quorum credituri erant alii prædicationem, quibus iam adhuc vivus hanc potestatem dederat, quasi delusi fuissent,

a) *Matth. XVII.* 14. *b*) *Marc. XVI.* 17.

nec ipsi se continuis vitæ et mortis periculis exposuissent omnibus et ab omnibus destituti percurrentes orbem, nec eumdem delusum a se credulum habuissent orbem, ut christianus fieret. Miracula discipulorum Christi, miraculis olim a Christo patratis fidem adstruebant, ac ipsa miracula ſibi, dum illi, circa quos facta ſunt, testes ævum tulerunt, distinctis per hoc veris a fictitiis miraculis, ut de miraculis Christi Quadratus in fragmento apologiæ ad Hadrianum Imp. apud Eusebium loquitur, miracula ſalvatoris nostri perdurasse, cum vera essent ἀεὶ παρῆν, ἀληθῆ γὰρ ἦν.

EVANGELICA VITÆ DISCIPULORUM CHRISTI OECONOMIA.

XVII. Consideremus vero ſecuritatem illam, quam præstat Christus discipulis ſuis, quos dum mira patrandi his facultatibus, potestateque in dæmones instructos ad prædicandum mittit; undique elucescit divina Evangelii Christi etiam in ſuis apostolis œconomia. *Nolite*, ait ad eos a), *possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus est enim operarius cibo ſuo.* Quæ pensatis temporum circumstantiis non minus miraculi habent, quam data illa tunc potestas patrandi miracula. Quid enim? *Ecce ego*, inquit b), *mitto vos, ſicut oves in medio luporum. Estote ergo pruden-*

a) *Matth.* X. 9. b) *Ib.* 16.

tes ſicut ſerpentes, et ſimplices ſicut columbæ. Cui vero bono ſerpentina hæc prudentia et columbina ſimplicitas? ut nempe caverent ſibi ab hominibus. *Tradent enim vos in conciliis, et in ſynagogis ſuis flagellabunt vos: et ad præsides et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis, et gentibus a).* Qui hæc aliaque, quæ apud Evangelistam ſequuntur, expertus cum primis fuerat D. Paulus apostolus, an non etiam famem et ſitim, nuditatem ac frigus etc. est expertus? Sed propterea haud minus ſecurus erat, quam cæteri apostoli, et diſcipuli Domini, ad quos dicebat Christus *b*): *Quando miſi vos ſine ſaculo et pera, et calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil.* Quosve mira quadam et incomparabili rhetorica omni cura liberat: „Ne, ait *c*), ſolliciti ſitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est, quam esca: et corpus plus, quam vestimentum? Respicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?" Eundem in modum de ſtatura hominis, de fœno agri inductione facta, tandem concludit argumentum *d*): „Quærite ergo primum regnum Dei et iustitiam eius: et hæc omnia adiicientur vobis. Nolite ergo ſolliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies ſollicitus erit ſibi ipſi. Sufficit diei malitia ſua."

a) *Matth. X.* 17. *b*) *Luc. XXII.* 35. *c*) *Matth. VI.* 25. *d*) *Ib.* 33.

Hanc quidem, ut iam ex D. Paulo, memoravimus, experti ſunt, et alii diſcipuli diei malitiam; ut nihilominus eſſent beati, et de divina providentia ſecuri, ad quos Chriſtus in eodem ſermone in monte apud Lucam a) elevatis oculis (cum apud Matthæum ſingillatim loquatur: *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum est regnum cælorum etc.*) dicebat b): „Beati pauperes: quia veſtrum est regnum Dei. Beati, qui nunc eſuritis: quia ſaturabimini. Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis. Beati eritis cum vos oderint homines, et cum ſeparaverint vos, et exprobraverint, et eiecerint nomen veſtrum tanquam malum propter filium hominis.“ Quæ ſunt ipſa mala eisdem, cum ad prædicandum mitterentur, a proximis etiam neceſſariis perferenda prædicta c): *Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium: et inſurgent filii in parentes, et morte eos afficient: et eritis odio omnibus propter nomen meum etc.* ſuo autem exemplo eos animans, *Non est*, inquit, *diſcipulus ſuper magiſtrum: nec ſervus ſuper dominum ſuum. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter eius; et ſervo, ſicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos eius etc.* Quæ vero eos fata ſuo etiam exemplo manerent, porro aperiens, *Nolite*, ait, *timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potius timete eum, qui poteſt et animam, et corpus perdere in gehennam. Nonne duo paſſeres aſſe veneunt etc.* eadem comparatione, qua ſupra uſus volatilium cœli, ex quibus ingratius,

a) Luc. VI. 20. b) Matth. V. 1. c) Ib. X. 21.

usque genus ac contemtibilius fere sunt pas-
; *et unus*, inquit, *ex illis non cadet super terram:*
autem capilli omnes numerati sunt. Nolite ergo
: multis passeribus meliores estis vos. A mini-
ıis iterum ad maiora, sermone assurgens, quæ
in hac vita sunt chariora, maximoque in
ɔ arctissimeque coniuncta: *Nolite*, inquit *a*),
ari, quia pacem venerim mittere in terram: non
pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare
em adversus patrem suum, et filiam adversus ma-
suam, et nurum adversus socrum suam. Et ini-
hominis domestici eius. Neque vero sunt hæ
rbolæ, nec tantum pro illis, quibus vixerant,
cutionum primævæ Ecclesiæ temporibus va-
verum etiam deinceps atque hactenus in of-
um collisione tenenda: in qua utique quibus-
hristi discipulis ea, quæ ad Deum pertinent,
is omnibus sunt in Christo præferenda, et
renda pro Christo, prout sequitur *b*): *Qui*
patrem aut matrem plus quam me, non est me
s. Et qui amat filium aut filiam super me, non
e dignus. Et qui non accipit crucem suam, et
ur me, non est me dignus. Quis est nostrum,
ue etiam aliorum Christi discipulorum ac apo-
rum, cui gravior crux imposita fuerit, quam
sto ipsi, quisquis pro illo, sicut ille pro nobis,
ı suam dederit; ille pro nobis inimicis, nos
llo, cum illo resurrecturi in vitam æternam *c*):
nvenit animam suam, perdet illam: et qui perdiderit
am suam propter me, inveniet eam.

Matth. X. 34. *b*) *Ib.* 37. *c*) *Ib.* 39.

Paradoxa ſunt hæc ſecundum carnem ſapientibus, et ſæculi huius prudentia turgidis. Quare Christus ad cœlestem ſuum Patrem elevans vocem, „Confiteor tibi Pater, exclamat, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a ſapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo. Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare." Quibus nimirum Deus ipse est merces illa magna nimis, quam veris filiis Abrahæ, qui non ſunt ſecundum carnem *a*), iuxta apostolum, promisit: qua pro mercede in vita æterna nihil potest esse durum, et grave in hac vita, quod gratia Evangelii Christi fit leve. Pergit enim: „Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, et discite a me, quia mitis ſum et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum ſuave est, et onus meum leve." Non reticuit, ſed ſuis discipulis ſæpe prædixit Christus, quæ ipsum manerent in hac vita perferenda usque ad mortem, mortem autem crucis *b*): „Quia oporteret eum ire Jerosolymam, et multa pati a ſenioribus, et ſcribis, et principibus ſacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere." Ut nimirum ſuo exemplo, ac ſpe resurrectionis eos ad imitandum animaret. Dumque *c*) „assumens eum Petrus cœpit increpare illum dicens: Absit a te Domine: non erit

a) *Rom. IX. 7.* *b*) *Matth. XVI. 21.* *c*) *Ib. 22. etc.*

tibi hoc. Qui conversus, dixit Petro: Vade post me Satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum. Tunc Jesus dixit discipulis suis: si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid autem prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera eius." Hæc Christus sex diebus antequam *a*) „assumpsit Petrum, Jacobum et Joannem fratrem eius, et duxit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moyses, et Elias loquentes cum Jesu." Petrus quidem volebat *nesciens, quid diceret*, ibi tabernacula facere; quem vero maxime attinebant, quæ prius Christus monuerat de cruce post se tollenda, utpote qui eadem, qua ille, morte esset Deum clarificaturus.

a) *Matth. XVII.*

APOSTOLICA AD CONSTITUENDAM ECCLESIAM MISSIO.

XVIII. Prædixerat hoc Petro Christus post resurrectionem suam *a*), cum eidem oves et agnos pascendos commisisset; antea autem, dum ipsum Filium Dei confessus est, beatum edixerat *b*): „Quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis: et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cœlis.

Quam hic cum aliis prærogativis dedit Petro ligandi et solvendi potestatem singulariter, eandem etiam cæteris apostolis dedit *c*), postquam paulo post Ecclesiæ suæ tribunal constituisset, professus, quod qui Ecclesiam non audierit, sit habendus sicut ethnicus et publicanus, *Amen dico vobis*, immediate addit, *quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo: et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo.* Contulit illis Christus eandem remittendi peccata potestatem pretium redemtionis nostræ, quam cum, ut supra vidimus, ipse exerceret, blasphemasse Pharisæis visus est; eam autem sibi legitimam esse, miraculo demonstravit, perinde ac apostoli, accepta quoque utraque

a) *Jo. XXI.* 15. *b*) *Matth. XVI.* 16. *c*) *Ib. XVIII.* 17.

potestate et miraculorum, et remittendorum peccatorum. Nempe ut eis post resurrectionem suam dixerat *a*): *Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflavit: et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Jam præcursor Domini Joannes Baptista prædicabat *baptismum pœnitentiæ*, et post eum Christus *b*) *Evangelium regni Dei, dicens: Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei: pœnitemini, et credite Evangelio*, Evangelio, inquam, regni, ad quod conditi excideramus per peccatum, restituti per Christum in adoptionem filiorum Dei, filii regni, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, hominis illius nobilis in parabola, qui advenerat e sinu Patris *c*) *accipere sibi regnum et reverti*: quo iam accinctum, cum post resurrectionem videntes adorassent discipuli *d*), „accedens Jesus locutus est eis dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.“ Necesse est igitur, ut perennent usque ad consummationem sæculi in Ecclesia, quæcunque a Christo apostolis datæ sunt prærogativæ, atque potestas ad constituendam Eccle-

a) *Jo.* XX. 21. *b*) *Marc.* I. 14. *c*) *Luc.* XIX. 12. *d*) *Matth.* XXVIII. 17.

siam militantem regnum Christi in terris, eamque tutam præstandam contra visibiles et invisibiles hostes, dæmones, inquam, contra quos semper in Ecclesia exercita est potestas, nec unquam vena miraculorum exaruit iuxta promissionem Christi iam ex Marc. XVI. 17. notatam: „Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient: linguis loquentur novis: serpentes tollent: et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, et bene habebunt. Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, et sedet a dextris Dei. Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis." O divinam Evangelii Christi in vicaria quoque apostolorum potestate œconomiam!

SERMO CHRISTI IN MONTE LEX EVANGELICA.

XIX. Christus in sermone suo in monte Matth. V. VI. et VII. (velut Moyses in monte Sinai legem a Deo accepit) ipse nobis legem evangelicam promulgare voluit. Sed quam hic pleraque paradoxa sunt hominibus (qui quidem omnes beati esse desiderant) dum mox initio non solum beati dicuntur *pauperes*, *qui lugent*, *flent*, *qui esuriunt et sitiunt etc.* Verum etiam apud Lucam VI. 24. *Væ dicitur divitibus, qui saturati estis, qui ridetis nunc:*

cum benedixerint vobis homines. Quod vero ad discipulos Christus in cœlum elevatis oculis *beati pauperes, qui nunc esuritis, fletis etc.* dicit, ad hanc pertinet miseram vitam, ut gauderent in illa die, et exultarent æternum beati in cœlis. Nec mitibus, nisi in hac ſpe terra possidenda in Ecclesia militante regno Christi in terris promittitur, ſicuti lugentibus consolatio, esurientibus ſaturatio, misericordibus misericordia, mundis corde Dei visio, pacificis, *quoniam Filii Dei vocabuntur.* Nec est ulla octo harum beatitudinum, quæ non eo ſit referenda, ut per adoptionem filiorum Dei hæredes eius in vita æterna constituamur, in prima, cui convenit ultima quoad promissum cœlorum regnum: in ſecunda regnum Christi in terris: in tertia, vera et perfecta consolatio: in quarta, omnimoda desideriorum nostrorum repletio: in quinta, misericordia, quæ aufert omnia mala, et confert omnia bona: in ſexta, possessio Dei ſummi boni: in ſeptima, ſors filiorum Dei: in octava, possessio, ut diximus, regni cœlorum. Sunt vero octo hæ beatitudines ſumma totius doctrinæ christianæ, recapitulanturque toto hoc ſermone in monte.

Est hæc divina Evangelii Christi œconomia, cuius præcones apostoli futuri erant *a)*, quos vocat ſal terræ, mundi nimirum huius immundi putridi et insipidi; ut tamen ſibi ipsis caveant, ne evanescat, ſeu infatuetur ſal. Perinde etiam lucem

a) Matth. V. 13.

mundi vocat, et, *ſic luceat*, ait, *lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*, non opera legis, quam aboliturus esset. Sed quid? *Nolite putare, quia veni ſolvere legem, ſed adimplere;* nempe quod ea, quæ in veteri testamento tantum in figura contingebant ac typo, in Christo erant adimplenda; ea vero quæ legem moralem attinebant, ad maiorem perfectionem deducenda, et quæ corrupta atque detorta, restauranda; unde ait *a*): *Dico enim vobis, quia nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Tunc mox incipit collatione præceptorum veteris legis divinum illud: *Ego autem dico vobis*, insonare, datque Christus leges proprio ſuo nomine, ac divina Verbi incarnati auctoritate, quod Moyses et prophetæ faciebant nomine ac præcepto Dei dicendo: *Hæc dicit Dominus.* Igitur, *audistis*, infit *b*), *quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri ſuo, reus erit iudicio etc.* Quid vero gravius ad inculcandum hoc veniæ mutuæ præceptum dici potuit, quam dum præcepit relinquere (quod præcipuum est nostrum erga Deum officium) munus ante altare, et prius reconciliari fratri: consentientemque esse adversario *cito*, uti ait, *dum adhuc in via es*, quandoquidem in oratione dominica benignissimum Numen hanc nobis debitorum compensationem clementissime indulsit, dum orare nos docet *c*): „Dimitte nobis debita nostra, ſicut et nos

a) *Matth. V.* 20. *b*) *Ib.* 21. *c*) *Ib. VI.* 12. *etc.*

dimittimus debitoribus nostris etc. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet et vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra." Hoc est, quod cavet, dum dixerat *a*): *ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem;* in altera nimirum vita districto iudici trademur ad supplicium, reddendumque omne debitum cessante illa compensatione, quæ locum nunc habet, dum in via sumus. Id ipsum nos edocet parabola de servo debitore *b*), qui cum ei dominus suus dimisisset debitum decem millium talentorum, ipse autem conservo suo nequidem longe minoris debiti remissionem, aut saltem solvendi dilationem concedere vellet, traditus est ab irato domino suo tortoribus, quoadusque redderet universum debitum. Ubi addit Christus *c*): *Sic et Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.*

Pergit vero supra Christus *d*): *Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Κίναιδους illos ex christianis, qui post tam apertam Christi evangelicam legem audent adhuc ad decalogum provocare ad excusanda alia præter mœchiam

a) *Matth. V. 25. etc.* *b*) *Ib. XVIII. 23.* *c*) *Ib. 35.*
d) *Ib. V. 27.*

impudicitiæ peccata, confundit ex veteri testamento, novum tam planum et apertum conformiter ad Job XXXI. 1.: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, et hæreditatem omnipotens de excelsis? Si autem*, ſunt porro verba Christi, *oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, et proiice abs te etc.* Nihil fortius ad absterrendum dici potest, quam eruere potius oculum, abscindere manum et pedem. Haud absimilis dictio comparativa ex rebus obviis, quæ nos ipsos contingunt, habetur paulo post. Cum enim, quod iuramentum attinet, perfectionem novæ præ veteri lege in eo constituisset Christus, quod ista prohibeat peierare, illa vero iubeat non *iurare omnino*, addita ſimplicitate ſua perinde ac ingenuitate admirabili assertionum nostrarum regula: *Sit autem ſermo vester, est, est; non, non: quod autem his abundantius est, a malo est*, quatenus nempe veritatis limites excedit.

Pergit Christus *a*): „Audistis, quia dictum est: Oculum pro oculo, et dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo; ſed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram. Et ei, qui vult tecum iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. Et quicunque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo." Quanta, quæso, energia hic evangelica lex malum malo non red-

a) *Matth. V.* 38.

dere inculcat, dum potius iubemur, percutienti maxillam dexteram præbere alteram etc. quam vicem rependere, aut ulcisci. Nec vero hyperbolicum est, non contendere lacessitum, angariatum unum milliare vadere duo, percutienti maxillam præbere, cum exempla aut occasio adesse possint, ad ſiteram ſic se patienter gerendi cum Christo: qui dum Malcho alteram maxillam non præbuit, in eo tamen tunc erat, ut dorsum flagellantibus, caput coronam ſpineam nectentibus, manus et pedes crucifigentibus præberet, atque hæc omnia ab inimicis pro nobis inimicis pateretur, et moreretur in cruce.

Et ſic quidem instituimur, quid nos exterius facere ac ſustinere oporteat, id vero quod ſequitur, animum ſimul intime afficit *a*)? „Audistis, quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, et benefacite his, qui oderunt vos: et orate pro persequentibus, et calumniantibus vos: ut ſitis filii Patris vestri, qui in cœlis est: qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos et malos, et pluit ſuper iustos et iniustos." Quid magis repugnare, ac vim veluti ipsi naturæ inferre videtur, quam hæc tanta inimicorum dilectio? Quid vero ad dilectionem hanc a nobis obtinendam, non extorquendam dico, ſed amice ac ſuaviter conciliandam, corque tenerrimo emolliendum affectu accommodatius esse potuit, quam

a) *Matth. V.* 43.

filii amica, qua nos dignatur, compellatio Patris sui cœlestis: *Ut ſitis filii Patris vestri, qui in cœlis est*, quem nostrum tàm ſæpe alias in hoc ſermone dicit Patrem? Quid huius cœlestis Patris compellatione ad commovenda viscera convenientius esse potuit? postquam præsertim ipse æterni Patris Filius exemplum nobis huius dilectionis dedisset in cruce pro inimicis orans, et cum adhuc essemus inimici, pro nobis moriens.

Ipsam orationis filiali animo auspicandæ formulam ſic orditur *a*): *Pater noster.* Quæ dominica oratio tam ſimplici ſermone paucisque verbis non ſolum omnia petitionum genera complectitur, verum etiam nihil non a Patre nostro, qui est in cœlis, petendum obtinendumque esse declarat, ſive ad ipsius gloriam, ultimum omnium rerum finem in ipsius nomine ſanctificando, eiusque voluntate facienda, ſive ad nostra commoda et profectum huius et æternæ vitæ attineat. Plenam etiam postea nobis petendi, quærendique ac pulsandi fiduciam ingerit exemplo parentis naturalis, eiusmodi inductionibus *b*), quæ non possunt non commovere ac convincere mentem *c*); „Aut quis est ex vobis homo, quem ſi petierit filius ſuus panem, nunquid lapidem porriget ei? Aut ſi piscem petierit, nunquid ſerpentem porriget ei? Si ergo vos, pergit, cum ſitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?“

a) *Matth. VI.* 9. *b*) *Ib. VII.* 7. *c*) *Ib.* 9.

Cum primum de oratione in hoc ſermone loqui incipit, ád Patrem cœleſtem mentem noſtram elevat obtinendæ ab eo mercedis ſpe, a vanitate illam avertens hisce verbis *a*); „Et cum oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis et in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Tu autem, cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcondito; et Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.“ Sic de ieiunio mox agens: „Tu autem, inquit *b*), cum ieiunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ne videaris hominibus ieiunans, ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito; et Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.“ Præ quibusvis locis, ſeu figuris rhetoricis eloquentiæ vim, ſeſe inſinuandi animo, attentionemque non ſolum movendi, ſed etiam alte menti infixam retinendi, habent deſumtæ ex rebus obviis ſimilitudines Chriſto admodum familiares: veluti illa omnem eloquentiæ humanæ ſubtilitatem ſuperat, ubi argumentum hoc de non captanda vana apud homines gloria et exiſtimatione orditur, dum dicit ad eleemoſynam facientem: *Noli tuba canere ante te. Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Dextera in ſcripturis in bonam partem, hic de bono opere, ſiniſtra in malam partem accipitur, de ſiniſtro fine in captanda aura vanæ gloriæ. Porro ſic loquitur Chriſtus *c*): „Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis

a) *Matth. VI.* 5. *b*) *Ib.* 17. *c*) *Ib.* 1.

coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis, et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat ſinistra tua, quid faciat dextera tua, ut ſit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi." Id genus est, quod postea dicit *a*): „Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt, et furantur." Quæ vero ſententia antithesi apposita miram emphasim accipit *b*): „Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur. Ubi enim thesaurus tuus, ibi est et cor tuum." Quibus admirabili nexu, quæ ſequuntur cohærent, de lucerna actionum nostrarum *c*): „Lucerna corporis tui est oculus tuus; si oculus tuus fuerit ſimplex: totum corpus tuum lucidum erit etc." Item *d*): „Nemo potest duobus dominis ſervire: aut enim unum odio habebit, et alterum diliget: aut unum ſustinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo ſervire et mammonæ. Ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis animæ vestræ, quid manducetis etc."

a) *Matth. VI.* 19. *b*) *Ib.* 20. *c*) *Ib.* 22. *d*) *Ib.* 24.

Id vero, quod postea habet de angusta, quæ ducit ad vitam, porta, vim maximam ex illo accipit, quod alibi de divitibus dicit, quam difficile, imo apud homines impossibile ſit, ut ſalventur *a*): *Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum.* De camelo item, Scribas et Pharisæos incessens, comparationem ſumit, postquam eorum in iurando vanam observantiam notasset, de qua Christus quoque in ſermone in monte cavet *b*): „Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, et anethum, et cyminum, et reliquistis, quæ graviora ſunt legis, iudicium, et misericordiam, et fidem: hæc oportuit facere, et illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes.“ Non ſemel Scribæ et Pharisæi duces cæci a Christo vocantur, apud Lucam vero ſingulariter, dum paucioribus ſermonem in monte persequitur, in hoc Matthæo copiosior, quod beatitudinibus ſeu benedictionibus mox maledictiones, quibus deterreamur, adiungat oppositas *c*): „Verumtamen væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram. Væ vobis, qui ſaturati estis: quia esurietis: Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis, et flebitis. Væ cum benedixerint vobis homines: ſecundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.“ Nos autem, edocti a Christo, non ſic; beatos nos inter mala et miserias huius vitæ (unice vero ſolatio, quo carent, qui prosperis præsentis vitæ felices ſe putant)

a) *Matth. XIX.* 24. *b*) *Ib. XXIII.* 23. *c*) *Luc. VI.* 24. *etc.*

esse ſcientes; gaudere et exultare iubemur etiam, dum oderint nos homines, et persecuti fuerint, quos ipsos a ſuis diligi præcipit Christus: *Vobis*, inquit *a*), *dico qui auditis*, *diligite inimicos vestros*, *benefacite his*, *qui oderunt vos*, et quæ ſunt alia charitatis officia, quæ pressius ibidem persequitur S. Lucas: tum post hæc „Dicebat autem, pergit *b*), illis et ſimilitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadunt? Non est discipulus ſuper magistrum: perfectus autem omnis erit, si ſit ſicut magister eius. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?“ Eandem hanc adæquatam prorsus humanæ temeritati inductionem (qua cynosura de nostris et aliorum defectibus arbitrium ferimus, atque plerumque nostra ultra etiam tenuitatem festucæ minuimus, aliena ſupra trabem amplificamus) Matthæus ex ore Christi referens, ut a iudicio aliorum temerario omnino nobis temperemus: „Nolite, inquit *c*), iudicare, ut non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: et trabem in oculo tuo non vides?“

Quidquid vero desiderat Christus officiorum mutuæ inter nos homines charitatis, quæso, quam ſublimi compendio, ac nativa ſimplicitate totum illud in apophthegmate isto ſermonis in monte

a) *Luc. VI.* 27. *b*) *Ib.* 39. *c*) *Matth. VII.* 1.

comprehenditur apud Lucam *a)* perinde ac apud Matthæum *b)*: *Omnia ergo, quæcunque vuitis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis. Hæc est enim lex et prophetæ.* Demum eadem sermonis gratia, vi, ac vivis coloribus nobis cavet, atque attendere nos vult a falsis prophetis, *qui*, ut ait *c)*, *veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.* Hæc nobis in memoriam revocant malum illum in paradiso arboris fructum, unde in nos a protoparentibus naturæ malignitas derivatur. Alibi eandem comparationem proverbio concludit *d)*: *Aut facite arborem bonam, et fructum eius bonum: Aut facite arborem malam, et fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor cognoscitur*, blasphemos illos incessens, qui eum in principe dæmoniorum eiicere dæmonia dicebant *e)*: *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro suo profert bona; et malus homo de malo thesauro profert mala.*

Quod demum in fine sermonis in monte apud Matthæum additur *f)*: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* Id edisserens S. Lucas

a) *Luc. VI.* 31. *b)* *Matth. VII.* 12. *c)* *Ib.* 15. *etc.*
d) *Ib. XII.* 33. *e)* *Ib.* 34. *f)* *Ib. VII.* 21.

conclusioni totius sermonis perinde ac similitudini de fructibus bonæ vel malæ arboris innectit *a*): „Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Quid autem vocatis me, Domine, Domine, et non facitis, quæ dico? Omnis, qui venit ad me, et audit sermones meos, et facit eos: ostendam, cui similis sit etc.“ Sicque mirifice dictis concordat, respondetque omnino conclusio sermonis similitudine de viro sapiente, vel stulto ædificante super petram vel arenam, qua nihil congruentius esse possit *b*): „Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram, et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super petram. Et omnis, qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam: et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina illius magna.“ Ubi, quod iam alio exemplo notavi, mira energia sese synonima repetitio oppositorum similitudinis membrorum attento animo insinuat, ut tenaciter inhæreat.

Subdit Evangelista *c*): *Et factum est, cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius. Erat enim docens eos sicut potestatem*

a) *Luc. VI.* 45. *etc.* *b*) *Matth. VII.* 24. *etc.* *c*) *Ib.* 28.

habens, et non ſicut Scribæ eorum et Pharisæi. Quod iam notanter observavimus in toties repetitis verbis illis: *Ego autem dico vobis*, dum ea persequitur, quæ ad legem ſuam novam ſuper veterem efferendam pertinent, ac eandem longo post se intervallo relinquendam, divinis additis ſuo nomine promissis de regno cœlorum possidendo, atque in eo copiosa mercede accipienda a beatis illis, qui Deum videbunt, Filiique Dei vocabuntur, cœlestis nimirum Patris, quem in hoc ſermone ſemper, ut iam animadvertimus, nostrum vocat (*Pater vester cœlestis, qui in cœlis est*) ſicque ab eodem *præceptis ſalutaribus moniti, et divina institutione formati audemus dicere* in oratione Dominica *Pater noster qui es in cœlis* cum Ecclesia in ſacratiori liturgiæ parte, qua Christus Patri cœlesti incruento offertur ſacrificio in lytrum redemtionis nostræ, adoptionisque in filios Dei, fratres unigeniti Filii Dei: dum cum ipso, qui assumta humana natura factus est frater noster, communem accepimus, qui est in cœlis Patrem nostrum eundem, quem et Deum nostrum: quem enim vero post resurrectionem ſuam, per Mariam Magdalenam ad discipulos ſuos Christus misit lætissimum nuntium, omnem ſensum nostrum et humanam ſpem ſuperantem exspectationemque vilis creaturæ a creatore ſuo: *Vade autem*, inquit a), *ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum: Deum meum, et Deum vestrum.* Quo haud ſcio, an

a) *Joan. XX.* 17.

ullus insignior ac ſublimior in divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia ſit locus, a nobis uberius per decursum operis considerandus, iugiterque animo revolvendus.

APOPHTHEGMATA SINGULARIA AC PLACITA EVANGELII CHRISTI NON INITIATIS PARADOXA.

XX. Jam ſupra ex Marci cap. I. notavimus, cum primum prædicandi munus ſuscepisset Jesus docens in ſynagogis, ſtupuisse auditores ſuper doctrina eius: *erat enim docens eos, quasi potestatem habens, et non ſicut ſcribæ.* Quæ etiam apud Lucam a) eadem occasione leguntur, postquam retulisset, quid contigerit, dum iam antea venisset Nazareth, intrassetque ſecundum consuetudinem ſuam in Synagogam, ſurrexissetque legere tradito ei libro Isaiæ. „Et ut revolvit librum, invenit locum, ubi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, et cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum et diem retributionis (quibus tota redemtionis nostræ, Evangelii Christi, œconomia continetur). Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, et ſedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie

a) *Luc. IV.* 32.

impleta est hæc ſcriptura in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabant: et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, et dicebant: Nonne hic est filius Joseph?" At mox, cum in eos inveheretur, atque illis diceret, non esse acceptum prophetam in patria ſua, conversa est admiratio in iram, ita ut eiicerent illum extra civitatem, ducerentque usque ad ſupercilium montis, ſuper quem civitas illorum extructa erat, ut præcipitarent eum.

Erat porro Nazareth, quæ Christi credebatur patria, lapis offensionis, et petra ſcandali; humiles natales ac pauper conditio, prout ſcribæ illi, qui eum accedens ſequi velle videbatur, dixit: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Alia omnia exspectabant Judæi a Messia ſuo domitore gentium, et dominatore orbis: quem non ſolum rem restituturum in Israel, verum etiam cumulaturum præstolabantur gentem omnium rerum affluentia, gloria, et divitiis, quarum ille contemtum, et abdicationem in ſuis discipulis postulabat. Unde cum adolescentem ad vendendum omnia, quæ haberet, dandumque pauperibus hortaretur, abiit is tristis: *erat enim habens multas possessiones.*

Quam vero admirabilem in modum ob oculos posuit, ordinem officiorum erga Patrem in cœlis, et parentes in terra paucis verbis alteri illi, qui

fuit de discipulis suis, dicenti *a*): *Domine permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. Jesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Id quod carnaliter sapientibus durius videtur, ut illud indulgentius, quod respondit discipulis Joannis *b*), „qui accesserunt ad eum dicentes: Quare nos, et Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit comissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius a vestimento, et peior scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur.“ Nihil apposite magis ad discipulos S. Joannis præcursoris Domini dici potuit, inducique, quam similitudo illa et comparatio, quam ipse S. Joannes adhibuit, cum se non esse Christum profiteretur, sed missum ante illum *c*): *Qui habet sponsam*, inquit, *sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui.* Quod vero dicit, Christum debere crescere, se autem minui, pertinet ad comparationem illam, quam Christus facit de panno et vino veteri et novo: cum S. Joannes Baptista veluti

a) *Matth. VIII.* 21. *b*) *Ib. IX.* 14. *c*) *Jo. III.* 29.

limes esset veteris testamenti, quod diminui oportebat, dum novum in Christo crescebat: eratque incrementum Ecclesiæ Christi, Synagogæ diminutio. Videatur equidem grave ac despicabile, discipulos suos vocari pannum rude ac vinum novum a pio magistro; a quo vero edocti erant discere suo exemplo mites esse et humiles corde.

Invasit eos non semel ambitio, contendebantque inter se, *quis eorum videretur esse maior*, affectabantque filii Zebedæi primum in regno suo locum. Videturque æmulatione quadam Petri factum, ut post solutum pro se et Petro didrachma, *in illa hora a)* accederent discipuli ad Jesum dicentes: *Quis putas maior est in regno cælorum?* At vide quam incomparabili inductione pueruli eos ad officium sensumque humilitatis revocet? Nempe „advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum, et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Quicunque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno cœlorum. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris.“ Est hæc de mola asinaria gravissima ad absterrendum elocutio, locus, ut ita dicam, rhetoricus Christo proprius,

a) *Matth. XVIII. 1. etc.*

non ſophistarum conquiſita eloquentia ad fucum faciendūm aut oſtentationem, ſed opportuna rerum inductione ad commovendum edocendumque de rei veritate animum: qualis etiam illa, quæ mox ſequitur: *si autem manus tua, et pes tuus ſcandalizat te; abscinde eum, et proiice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudūm, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum:* addita porro a nobis paulo ante notata in more Chriſto poſita in rebus gravioribus repetitionis formula: *Et si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, et proiice abs te: bonum tibi est, cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Haud abludit, quod Chriſtus reſpondit ſuis diſcipulis, dum Phariſæis dixerat, Moyſen ad duritiam cordis permiſiſſe uxorum repudia, diſcipuli autem dicerent: „Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: et ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: et ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtraverunt propter regnum Dei, qui poteſt capere capiat.“

Tum illud, quo ſuos ad certam a Patre cœleſti quidvis, quod bonum, ac profuturum ſit, obtinendi ſpem ac fiduciam inducit a): *Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi?* Ut iam ex Matthæo in ſermone Chriſti in monte notavimus. Idem vero hoc refert Lucas, cum

a) *Luc. XI.* 11.

Christus quodam loco cessasset ab oratione, quidam autem ex discipulis diceret ei: *Domine doce nos orare, ſicut docuit et Joannes discipulos ſuos.* Quod cum fecisset Christus, addit ſimilitudinem de amico quodam importune alterum pro panibus (cum non haberet, quod poneret ante amicum venientem ad se) interpellante, atque tandem obtinente non eo, quod amicus eius ſit, *propter importunitatem tamen eius*, ut discipulos ad perseverandum in oratione hortaretur a): *Quoniam oportet ſemper orare, et nunquam deficere*, ut apud eundem Evangelistam alibi dicit Christus admirabili comparatione a minore ad maius in iudice, *qui nec Deum timebat, nec hominem reverebatur;* fatigatum tamen eum molestia viduæ, ſic Christus intra se loquentem inducit: „Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor; tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens ſugillet me. Ait autem Dominus: Audite, quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?"

Quid vero hoc ſibi postremum, velut abrupto ſermone, de Filio hominis venturo iudice in consummatione ſæculi? Ut nimirum declararet, nunquam ad ultimum usque tempus defuturos hostes, et persecutores electorum ſuorum, et tunc maxime,

a) *Luc. XVIII. 1.*

quando paucissimi erunt fideles, et gravissima persecutio, ac tribulatio, qualis nunquam fuit; Deum tamen nunquam defuturum, quin faciat vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte in pressuris ab hoc mundo, etsi tardus in ulciscendis eorum iniuriis esse videatur. Est hoc argumentum *Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis etc.* ut incipit liber ille a S. Joanne in complementum veluti Evangelii regni scriptus: qui si recte accipiatur, utilissimus est lectu ad consolationem fidelium in suis et Ecclesiæ, quæ nunquam deerunt, tribulationibus, ac terrorem persequentium inimicorum: dum identidem tubæ insonant ad denuntianda Ecclesiæ electorum mala a malis perferenda usque ad finem mundi per septem tempora, quin necesse sit ea curiosius indagare aut per certas epochas determinare, qui septenarius in Apocalypsi generalis est numerus in totidem plagis, quæ per septem tubas denuntiantur, Ecclesiæ electorum, quibus totidem etiam respondent phialæ iræ Dei in electorum suorum hostes effundendæ. Quæ, ne scandalizentur malis his fideles electi, perinde ac malorum vindicta, prædicta sunt *a*): *Impossibile est, ut non veniant scandala: Væ autem illi, per quem veniunt. Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum eius, et proiiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis*; additur apud Matthæum mox *Væ mundo a scandalis*, quod væ toties in Apocalypsi repetitur contra civi-

a) *Luc. XVII. 1.*

tatem illam huius mundi adversariam civitati electorum suorum ad eorum vindictam faciendam, *clamantium ad se die ac nocte.* Dum vicissim fideles sibi de malis a persecutoribus illatis coronas nectunt perinde ac de bonis a se factis. Qua de re mirifica est inductio de villico iniquitatis, cuius exemplo monet nos Christus *a*): *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Dicit hoc postquam induxisset villicum iniquitatis, qui cum amovendus esset a villicatione, convocatis debitoribus Domini sui singulis, accepta priore cautione maiorem partem debiti remisit, ut amotum se reciperent in domos suas. *Laudavit*, subdit, *dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: Quia filii huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.* Dum nempe illis, quibuscum bona sua propria communia fecit cœlestis Pater, ut possint sibi facere de illis amicos pro vita æterna, non sunt eius rei tam studiosi, quam filii huius sæculi ad sua commoda ex bonis alienis Dominorum suorum.

Simul hic incomparabilis differentia ob oculos ponitur Domini rerum omnium in cœlis, et eorum qui bona possident sibi propria in terris. Talis erat homo ille, quem tam nativis coloribus describit Christus, dum nobis ab omni avaritia cavet: *Quia*, ait *b*), *non in abundantia cuiusquam vita eius est, ex his quæ possidet.* Cuius rei experientiam docet similitudine illa de homine divite illo,

a) *Luc. XVI.* 9. *b*) *Ib. XII.* 15.

cuius „uberes fructus ager attulit: et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo, quo congregem fructus meos? Et dixit, hoc faciam: destruam horrea mea, et maiora faciam: et illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, et bona mea. Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem parasti cuius erunt? Sic est, qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives."

Jam supra ex Matthæi VI. attigimus, quæ hic mox subdit Lucas *a)* Christi dicta ad discipulos suos, ne solliciti sint, quid manducarent, aut induerent, corvos hic inducens, „quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, et Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitando potest adiicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo, neque quod minimum est, potestis, quid de cæteris solliciti estis? Considerate lilia, quomodo crescunt: non laborant neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur, sicut unum ex istis. Si autem fœnum, quod hodie in agro est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillæ fidei? . . . Et vos nolite in sublime tolli: Hæc enim omnia gentes mundi quærunt; Pater autem vester scit, quoniam his indi-

a) *Luc.* *XII.* 22.

getis. Verumtamen quærite primum regnum Dei et iustitiam eius, et hæc omnia adiicientur vobis. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro, dare vobis regnum. Vendite, quæ possidetis et date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit," ut iam supra ex Mathæo retulimus, essetque Evangelium exscribendum, si omnia ad rem afferre gestiremus, quæ nobis non ad admirationem animo solum ingerendam sic sunt vivis coloribus ac imaginibus, rerumque vel maxime appositarum similitudinibus proposita, sed ad persuasionem dictorum et ad opus resque propositas nos inducendos: prout mulieri illi, quæ Christi dicta admirans et extollens vocem de turba in hæc verba prorupit *a*): *Beatus venter, qui te portavit, et ubera, quæ suxisti. At ille dixit: Quin imo beati, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud.* Non erat non beata prædicanda mater Christi, quæ de se ipsa humilis virgo in cantico dixerat: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes;* sed fuerat hæc divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia, ut divinus potius ortus ex Patre quam humanus ex matre panderetur, quem illum divinum ipsa vox Patris cœlestis de cœlo delapsa, dum baptizatus a Joanne Christus, Evangelii sui prædicationem auspicaturus erat, denunciavit nobis *b*): *Baptizatus autem Jesus confestim ascendit de*

a) *Luc. XI.* 27. *b*) *Matth. III.* 16.

aqua; et ecce aperti ſunt cæli: et vidit ſpiritum Dei descendentem ſicut columbam, et venientem ſuper se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quæ eadem iterum vox post transfigurationem Christi in monte audita est, his adiectis verbis: *Ipsum audite*, prout apud tres Evangelistas Matthæum, Marcum et Lucam leguntur. Dum vero S. Joannes Evangelista, totam illam transfigurationis, cui ipse cum Petro et Jacobo aderat, narrationem ſilentio præterit: eius facturus mentionem in ſua Epistola ſecunda D. Petrus nobis promittit (quod in ſuis ſucceſsoribus perenne erit, ut in eorum communione *beati* ſint, *qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud*) daturum se operam, ut post obitum ſuum horum memoriam faciamus: „Non enim, addit *a*), doctas fabulas ſecuti notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem et præsentiam: ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim a Deo Patre honorem et gloriam voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cum essemus cum ipso in monte ſancto.“ S. Joannes cum Petro præsens ſingulariter nobis ſermonem illum conservavit, qui rem ipsam luculenter edisserit ſub parabola pastoris Filii Dei dilecti, cuius vocem oves eius audiunt: „Huic, ait *b*), ostiarius aperit, et oves vocem eius audiunt, et proprias oves vocat nominatim, et

a) *II. Petr. I.* 15. *b*) *Jo. X.* 3.

educit eas. Et cum proprias oves emiserit ante eas vadit: et oves illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius. Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum." Et postea *a*): „Ego ſum Pastor bonus: et cognosco oves meas, et cognoscunt me meæ. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem: Et animam meam pono pro ovibus meis. Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili: et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor." De vocatione gentium hic loquitur, qua nos forte ex illorum numero ſumus *beati, qui audiunt verbum Dei* Christi oves, reiectis interim ex ovili ſuo incredulis Judæis, de quibus infra *b*): *ſed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt: et ego cognosco eas, et ſequuntur me.* An forte a cœlesti Patre, dum in baptismo Filium ſuum dilectum denunciavit, verba illa: *ipsum audite* prætermissa ſunt, eoquod necdum discipulos, quos in dispersionem gentium ad prædicandum Evangelium, reiecta gente Judaica, missurus esset, ſibi Christus aggregasset? Rememoranda hic est paulo ante notata conclusio ſermonis Domini in monte ex Matthæo *c*), quæ vero apud Lucam *d*) ſic habet: *Omnis, qui venit ad me, et audit ſermones meos, et facit eos: Ostendam vobis cui ſimilis ſit: ſimilis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum etc. Qui autem audit, et non facit, ſimilis est homini ædificanti domum ſuam ſuper terram ſine fundamento etc.*

a) *Jo. X.* 14. *b*) *Ib.* 26. *c*) *Matth. VII.* 24. *d*) *Luc. VI.* 47. *etc*

EVANGELII ŒCONOMIA PARABOLIS EXPLICATA.

XXI. Facit huc parabola de ſeminante, quæ apud Matthæum XIII., Marcum IV., et Lucam VIII. prima occurrit, postquam Christus iam ſermone in monte discipulis ſuis, quod notanter apud Matthæum et Lucam memoratur, legem Evangelii explicasset, præsentibus, et doctrinam admirantibus Judæis, qui tamen Evangelium non receperunt: id quod in ipsa hac parabola de ſeminante declaratur: aliud cecidisse ſecus viam, aliud in petrosa, aliud in ſpinas. Jam notavimus Christum ſermonem illum in monte fecisse *elevatis oculis in discipulos ſuos.* Eodem pertinet, quod apud Lucam VI. 27. postquam et beatos prædicasset, et væ denuntiasset præcipua evangelicæ legis præcepta exsplicare his verbis auspicetur. *Sed vobis dico, qui auditis; diligite inimicos vestros etc.* Equidem aliquando etiam advocans turbam dicebat illis a): *Audite me omnes, et intelligite. Nihil est extra hominem introiens in eum; quod possit eum coinquinare, ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt, quæ communicant hominem.* At mox addit: *Qui habet aures audiendi audiat.* Memorat vero Matthæus XV. 11. postquam eandem ſententiam Christi attulisset, Pharisæos ſcandalizatos esse verbo hoc: quia nimirum aures audiendi non habebant. Sic etiam iisdem verbis Christus memoratam parabolam concludit b): „Qui habet aures audiendi audiat. Et

a) *Marc. VII. 14. etc.* b) *Matth. XIII. 9.*

accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait illis: quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum: illis autem non est datum. Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit: qui autem non habet, et quod habet, auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt. Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis: Auditu audietis, et non intelligetis: et videntes videbitis, et non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos ſuos clauserunt: ne quando videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et ſanem eos. Veſtri autem beati oculi, quia vident, et aures veſtræ, quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ et iuſti cupierunt videre, quæ videtis, et non viderunt; et audire, quæ auditis, et non audierunt. Vos ergo audite parabolam ſeminantis. Omnis, qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit, quod ſeminatum eſt in corde eius: hic eſt, qui ſecus viam ſeminatus eſt. Qui autem ſuper petroſa ſeminatus eſt, hic eſt, qui verbum audit, et continuo cum gaudio accipit illud; non habet autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis: facta autem tribulatione, et perſecutione propter verbum, continuo ſcandalizatur. Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt, qui verbum audit, et ſollicitudo ſæculi iſtius, et fallacia divitiarum ſuffocat verbum, et ſine fructu efficitur. Qui

vero in terram bonam ſeminatus est, hic est, qui audit verbum, et intelligit, et fructum affert, et facit aliud quidem centesimum, aliud autem ſexagesimum, aliud vero trigesimum." In alia parabola, quæ apud Matthæum nonnihil immutata mox ſubditur, Marcus IV. 23. præmittit hæc ipsa, quæ difficultatem in divina Evangelii Christi œconomia movent, verba: „Si quis habet aures audiendi audiat. Et dicebat illis: Videte, quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adiicietur vobis. Qui enim habet, dabitur illi: et qui non habet, et quod habet, auferetur ab eo. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat ſementem in terram, et dormiat, et exurgat nocte ac die et ſemen germinet, et increscat, dum nescit ille etc." Qua in re discutienda utinam ſemper theologi parabolas de ſeminante, et ſemente prout a Christo explicantur, cum epistola S. Pauli ad Romanos præ oculis habuissent, et eius se doctrina continuissent. Nihil hic Evangelista de zizaniis ſuperseminatis, de quibus Matthæus in parabola immediate parabolæ memoratæ de ſeminante ſubiuncta: *Aliam*, inquit, *parabolam proposuit illis dicens: Simile factum est regnum cælorum homini*, *qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo*, *cum autem dormirent homines*, *venit inimicus eius*, *et ſuperseminavit zizania in medio tritici.* Apud Marcum non nisi de tritico est ſermo, quod ultro fructificet in terra, homine iaciente ſementem dormiente, et *exsurgente nocte et die*, quæ verba in prophetis de

Deo ipso dicta leguntur, qui dum permittit in agro huius mundi mala, veluti dormit; at vero cum dormirent homines, quorum vigilantiæ commissus est ager, venit inimicus, et superseminavit zizania in medio tritici, quod est bonum semen: *hi sunt*, ut apostolis parabolam explicat Christus *a*), *filii regni; zizania autem, filii sunt nequam: inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus: messis vero, consummatio sæculi est.* Quibus paucis tam perspicuis verbis totam generis humani post lapsum ab interitu vindicati historiam per sacram scripturam veteris et novi testamenti diffusam complexus est Christus, decurrentem usque ad consummationem sæculi, quando *b*) *mittet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala, et eos, qui faciunt iniquitatem: et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat*, explicatam nimirum tam conspicue ac veluti uno obtutu oculis obversantem totam Evangelii Verbi incarnati œconomiam regni Christi hic et in æternum cum sorte filiorum regni, et filiorum nequam, in parabola de sagena missa in mare perspicue reddita *c*), ad quam vero sortem beatam illustrandam faciunt proximæ apud Matthæum et Marcum parabolæ, quibus regnum cœlorum simile esse dicitur thesauro abscondito in agro, et inventæ uni margaritæ. Quas modo memoratas attinentes ad regnum Christi in terris parabolas suo loco singulariter explicabimus.

a) *Matth.* XIII. 38. *b*) *Ib.* 41. *c*) *Ib.* 47.

Quam quæso ſublimiter initia, et incrementa regni cœlorum in terris a minimo progressi in regnum immensum, et æternum in cœlis, quæ est divina Evangelii Christi œconomia, a Christo explicantur in parabolis de grano ſynapis *a*), et de fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum est totum, ad declarandam reconditam illam Evangelii *virtutem Dei b*), iuxta apostolum, *in ſalutem omni credenti*, de qua initio diximus, in grano ſinapis quoque conspicuam: *quod minimum est omnibus ſeminibus, cum autem creverit, maius est omnibus oleribus, et fit arbor; ita ut volucres cæli veniant, et habitent in ramis eius.* Adhibeturque perinde a Christo in comparationem apud Matthæum c), quando apostolorum incredulitatem arguens, eorum fidei ſtimulum addit: et apud Lucam, dum ipsi eum discipuli rogarent d): *Adauge nobis fidem. Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, et transplantare in mare: et obediet vobis.*

Moxque additur parabola, quæ nos vel maxime humiliter de nobis ſentire docet, qui toti Deo obstricti omnia ei debemus per ſimilitudinem ſervi iussa domini ſui exequentis: *Nunquid gratiam,* ſubdit e), *habet ſervo illi, quia fecit, quæ ei imperaverat? Non puto. Sic et vos, cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus,*

a) *Matth. XIII.* 33. b) *Rom. I.* 16. c) *Matth. XVIII.* 19. d) *Luc. XVII.* e) *Ib.* 9.

quod debuimus facere, fecimus. Non abludit parabola Matth. XX. de patrefamilias (ab ipso Christo explicata in mysterio, postquam apostolis, omnibus relictis eum fequentibus vitam æternam promisisset) *qui exiit primo mane conducere operarios in vineam fuam. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam fuam.* Cum autem, qui primo mane venerunt, murmurarent, quod novissimos pares illis fecerit, *qui*, ut aiunt, *portavimus pondus diei et æstus; ille respondens uni eorum, dixit: Amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario convenisti mecum. Tolle, quod tuum est; et vade: volo autem et huic novissimo dare ficut et tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus fum? Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi: multi enim funt vocati, pauci vero electi.* Dixerat Christus hanc parabolam, dum ascendens Hierosolymam fecreto apostolis aperuerat, quæ eum ibi fata manerent a Judæis, quos maxime attinet parabola, quam proposuit invitatus ad prandium a principe quodam facerdotum, cum aliquis ex discumbentibus diceret illi a): *Beatus, qui manducat panem in regno Dei. At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos. Et misit fervum fuum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia iam parata funt omnia. Et cœperunt fimul omnes excusare.* Quales non folum tunc erant Judæi ad nuptias agni frustra a Christo et eius apostolis invitati b), fed etiam invidus ille fratri

a) *Luc. XIV.* 15. b) *Ib. XV.* 11. etc.

ſuo prodigo quidem (gentilibus ſcilicet) qui profectus est veluti in regionem longinquam, ibique dissipavit ſubstantiam ſuam vivendo luxuriose; cui revertenti cum pius Pater prandium pararet, indignatus frater ſuus veniens ex agro noluit introire: etiam a Patre, ad eum egresso, rogatus: quod fecit cœlestis Pater mittendo filium ſuum ad Judæos. Cuius vero viscera non commoveantur legendo in parabola illa pium patris affectum non ſolum in recipiendo filio, qui perierat, ſed etiam in persuadendo filio indignante patrique exprobante, quod paterno affectu fecerat erga fratrem. At *ipse dixit illi a): Fili, tu ſemper mecum es, et omnia mea tua ſunt: Epulari autem et gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, et revixit; perierat, et inventus est.* Quis ad hunc tenerrimum patris affectum, intimis cordis medullis non moveatur? Quis non in parabola de divite et Lazaro, apud Lucam capite ſequenti, dum ſortem ſpectat tam disparem epulonis divitis in hac vita, conferens eam animo cum Lazari miseria, *qui ad divitis ianuam iacebat ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat,* quis inquam non intime afficiatur animo, indignatus epuloni? quam benigne vero et æquanimiter eum pater Abraham alloquitur, cum eum rogaret, mittere Lazarum ad refrigerandam linguam, cum cruciaretur in flamma? *Et dixit illi Abraham: Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.*

a) *Luc. XV.* 21.

Quibus vero verbis adversam quisquam fuffenæ Pharisaicæ iustitiæ paupertatem fpiritus fpiritumque pœnitentiæ præcisius definire potuisset, ut parabola illa, quam Christus *a)* „dixit ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti, et aspernabantur cæteros? Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisæus et alter publicanus. Pharisæus ftans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non fum ficut cæteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus. Jeiuno bis in fabbato: decimas do omnium, quæ possideo. Et publicanus a longe ftans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; fed percutiebat pectus fuum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori."

Uti hic Publicanum exosum Judæis ac detestabilis conditionis hominum genus, ita Samaritanum, gentem eisdem execrabilem e regione ponit, opponitque Sacerdoti et Levitæ in parabola composita, ut infra magis elucidabimus, ad ostendendum legisperito, tentanti illum, quis vere esset dicendus proximus. „Suscipiens autem Jesus, dixit *b)*: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, et plagis impositis abierunt femivivo relicto. Accidit autem, ut facerdos quidam descenderet eadem via: et viso illo præterivit. Similiter et Levita, cum esset fecus locum,

a) *Luc.* *XVIII.* 9. *b)* *Ib.* *X.* 30.

et videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus: et videns eum, misericordia motus est; et appropians alligavit vulnera eius etc.“ Animadverte, quam articulatim hic recenseat, quæ Samaritanus saucio præstiterit charitatis officia, uti antea desperatum deplorabilemque eius statum, quo magis misericordia dignum eum ostenderet. Tum quærit ex legis perito: *Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, et tu fac similiter.*

Sic cum Simone Pharisæo egit, quando sibi apud eum prandenti *a*) „mulier, quæ erat in civitate peccatrix stans retro secus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius, et unguento ungebat. Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique, quæ et qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est. Et respondens Jesus dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon dixit: Æstimo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.“ Quodsi in memoriam revocemus modo memoratam parabolam de Pharisæo et Pu-

a) *Luc. VII.* 38.

blicano, coniicere licet, fuisse, quæ Christus καρδιογνώστης, quem nullum latuit secretum, Simoni in animum revocare voluerit latentia peccata ac crimina locutus ad cor, iis, quibus eum mira suavitate post relatum modo sermonem, allocutus est verbis; „Conversus, quod probe notandum, ad mulierem: Vides, ait, hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem mulier lacrymis rigavit pedes meos, et capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit." An non tacite Simoni insinuare videatur hic Christus eum esse ipsum, cui minus dimittitur, quia minus diligit? Hoc est quod nos Germani dicimus: *das Gewissen rühren.* Quem vero peccator minus aut magis diligere debet, ut minus aut magis ei remittatur, nisi Deum? quem se Christus esse haud obscure hic edixit, charitatis officia sibi præstita aut præstanda ei facta esse profitendo, qui peccata remittit, qui est Deus. *Dixit autem ad mulierem: Remittuntur tibi peccata. Et cæperunt, qui simul accumbebant dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* modestius hæc dicunt hi, quam Scribæ illi, perinde ignari divinæ Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiæ, cum Christus paralytico, ut supra memini-

mus, diceret a): *fili, remittuntur tibi peccata tua*, dicentes intra se, hic blasphemat, quod remittendi potestas soli Deo competat, qualem illi Christum esse non agnoscebant.

Erant, ut Lucas memorat evangelista b), *appropinquantes ei publicani, et peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant Pharisæi et Scribæ dicentes: quia hic recipit peccatores, et manducat cum illis.* Dicebat tunc illis parabolam illam, qua nihil convenientius esse potest, ad demonstrandum tenerrimum suum erga perditum humanum genus affectum, de homine nimirum, qualis ille ad nos redimendos esse voluit, „qui habet centum oves: et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens: et veniens domum convocat amicos et vicinos dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat. Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent pœnitentia.“

Sed tales se, qui pœnitentia non egerent, saltem hominibus ostentare volebant Pharisæi. Unde ipsis Christus væ ingeminat c): *Quia estis ut monumenta quæ non apparent, et homines ambulantes supra nesciunt.* Hæc Christus cum apud Pharisæum

a) *Matth. IX.* 2. b) *Luc. XV.* 1. c) *Ib. XI.* 44.

quemdam pranderet. *Pharisæus autem*, (cum iam recubuissent) *cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis et catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, et iniquitate:* prout etiam apud Matthæum a) inter alia complura *Væ* illud multo expressius habetur, quod ex Luca retulimus de monumentis seu sepulchris cadaverum conditoriis, a quibus, ne immundi fierent, tantopere abhorrebant, nec quidem propius ad sepulchra accedentes, ut ex eorum scriptoribus palam fit, quare ea calce quoque dealbabant. Ut adeoque nihil gravius ad eos constringendos, confundendosque excogitari poterat, quam si ossibus mortuorum, et omni spurcitiæ cadaverum compararentur, prout apud Matthæum legitur: *Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ aforis parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, et omni spurcitia. Sic et vos aforis quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisi et iniquitate.* Tum vero inter tot *Væ* illa non abs re primum apud Matthæum ponitur b): *Væ autem vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.*

Quod nempe tunc faciebant illi, populum quoque avertentes a Christo, homine pro nobis facto, ut ovem perditam reduceret iuxta parabo-

a) *Matth. XXIII.* 25. b) *Ib.* 13.

lam, cui præmittit apud Matthæum Christus una brevi sententia finem adventus sui in terram a): *Venit enim filius hominis salvare quod perierat;* eandemque reperit, cum murmurarent, *quod ad hominem peccatorem divertisset* Zachæum nimirum publicanum, quem ovem perditam quærens ad pœnitentiam adduxerat b): „Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. At Jesus ait ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eoquod et ipse filius sit Abrahæ. Venit enim filius hominis quærere, et salvum facere, quod perierat.“ Quæ est divina Evangelii Christi œconomia.

Factus est tunc Zachæus vere filius Abrahæ, in cuius semine benedicendæ erant omnes gentes per Christum redimendæ a servitute peccati non terreno per Messiam constituto regno, quale exspectabant Judæi, de quibus Evangelista, „Hæc illis, pergit c), audientibus adiiciens dixit parabolam, eoquod esset prope Jerusalem: et quia existimarent, quod confestim regnum Dei manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti. Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, et ait ad illos: Negotiamini, dum venio. Cives autem eius oderant eum: et miserunt legationem post illum, dicentes: nolu-

a) *Matth. XVIII.* 11. b) *Luc. XIX.* 7. c) *Ib.* 11.

...us hunc regnare super nos." Quid expressius ...gnificantiusque dici in Judæos potuit, hominem ...lum nobilem unigenitum filium Dei recipere de...jectantes, atque mnam suam *repositam in sudario* habentes? Unde illis ablata est, et data illi, qui decem mnas habet in Ecclesia per omnes gentes dispersa. „Et dixerunt ei *a*): Domine habet decem mnas. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, et abundabit: ab eo autem, qui non habet ... et quod habet auferetur ab eo. Verumtam... ...imicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, et interficite ante me:" omnia hæc experti sunt, experiunturque miseri Judæi. *Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.*

CHRISTUS SE NON JAM IN PARABOLIS SED PALAM FILIUM DEI PROFITETUR MIRACULIS COMPROBATUM.

XXII. Quis sit ille *Homo quidam nobilis*, ut uberius suo loco edisseremus, qui *abiit in regionem longinquam, accipere, sibi regnum et reverti*, nobis præ cæteris Evangelistis S. Joannes sublimissime, quod est caput in divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia, manifestavit, ut ex initio Evangelii eiusdem in exordio statim declaravimus: ubi divini verbi generationem ante tempora ex Patre æternam, eiusque Incarnationem in tempore ex matre exposuimus. Subinde porro quædam

a) *Luc. XIX.* 25.

notavimus S. Joannis Baptistæ præcursoris Domini verba, quæ Christum æterni Patris Filium indicant ex eodem Evangelista Joanne: qui etiam primum habet Christi de se ipso testimonium in sermone cum Nicodemo, quo idem dicitur, quod in parabola de homine nobili abeunte in regionem longinquam accipere sibi regnum et reverti. *Nemo*, sunt Christi verba *a*), *ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, qui est in cælis;* nempe, *qui est in sinu Patris b*), ut S. Joannes præcursor in primo suo de Christo testimonio rem explicat, deinde vero aperte Nicodemo Christus unigenitum Dei Filium declarat semetipsum *c*): *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quod S. Joannes Evangelista in epistola sic exprimit *d*): *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* Est hæc divina Evangelii Christi, Verbi incarnati, œconomia, a qua toto cœlo aberrarunt Judæi. Vidimus supra, quam frivolis rationibus (ne quid de blasphemia dicam irremissibili in Spiritum sanctum, qua eum in Beelzebub principe dæmoniorum dicebant eiicere dæmonia) signa et opera eius eludebant, quibus se missum a Patre cœlesti coæqualem et naturalem eius Filium esse demonstrabat; quo Christus utebatur ad eos convincendos argumento: *Propterea*, ut Joannes Evangelista testatur *e*), *persequebantur Judæi Jesum, quia hæc*

a) *Jo. III.* 13. *b*) *Ib. I.* 18. *c*) *Ib. III.* 16. *etc.* *d*) *I. Jo. IV.* 9. *e*) *Jo. V.* 16.

(signa) *faciebat in sabbato. Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, et ego operor.* Palam se Christus hic prodit verbum illud Domini, quo cœli firmati sunt, ostendens se, nullà sabbati habita ratione, perinde operari ac Patrem, qui nunquam cessat ab opere suo, quo cœlum et terram fecit, perpetuo concursu in conservatione et gubernatione rerum, quas condidit. Intelligebant ex his verbis, Judæi, dum Patrem suum cœlestem compellat, verum se Deum æterni Patris Filium dicere Christum. *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere: quia non solum solvebat sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum* (πατέρα ἴδιον, proprium filium quem eundem vocat D. Paulus Rom. VIII. 32. non qualem homines vocant Deum Patrem suum, Christusque nos docuit orare *Pater noster*) *æqualem se faciens Deo.* Ex ipsa vero miraculi veritate facti in sabbato, quod utique non inficiabantur, cum ex illo cavillandi ansam arriperent, ostendit suam consensionem coniunctionemque cum Patre creatore rerum, et auctore sabbati, a quo nisi potestatem haberet, non posset præter rerum naturalem ordinem, quod fit in miraculis, quidquam facere. *Amen, amen dico vobis a): non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcunque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit. Pater enim diligit Filium, et omnia demonstrat ei, quæ ipse facit; et maiora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini etc.* Dum hic dicit: *Quæcunque enim ille*

a) *Jo. V.* 19.

fecerit, hæc et Filius ſimiliter facit, iterum se æqualem Patri Deum declarat, unum in ſubstantia a se ſubsistentem coæternum mox ſequentibus verbis *a*): *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipso; ſic dedit et Filio habére vitam in ſemetipso.*

Provocat postea ad S. Joannem præcursorem ſuum, qui *testimonium perhibuit veritati b*), at ſignis nullis testimonium ſuum firmavit, unde erat veluti testimonium ab homine; Christus autem dicit se habere testimonium maius Joanne *c*): *Opera enim quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me. Et qui misit me, ipse testimonium perhibuit de me.* Nempe dum Jesu baptizato vox de cœlo audita est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Jam meminimus, Judæos a Christo ſignum voluisse de cœlo videre, hucque iterum respiciunt, dum post ſatiata quinque virorum millia non contenti *d*), *dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, ut videamus, et credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducaverunt manna in deserto, ſicut ſcriptum est: Panem de cœlo dedit eis manducare.* Manna datum patribus pro pane de cœlo habent. *Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, et dat vitam mundo.* Cum autem eis declarasset, se esse hunc panem, qui de cœlo descendit murmurabant Judæi, *quia dixis-*

a) *Jo. V.* 26. *b*) *Ib.* 33. *c*) *Ib.* 36. *d*) *Ib. VI.* 30.

set: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo descendi, et dicebant: Nonne hic est Jesus filius Joseph, cuius nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic: quia de cœlo descendi? Sic cum Jesus *a*), „mediante festo ascenderet in templum, et doceret, mirabantur, Judæi dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit? Respondit eis Jesus, et dixit: Mea doctrina non est mea, ſed eius qui misit me etc. Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis: Nonne hic est, quem quærunt interficere? Nunquid vere cognoverunt principes, quia hic est Christus? Sed hunc ſcimus unde ſit: Christus autem cum venerit, nemo ſcit, unde ſit." Spectabant igitur Judæi in ſuo Messia aliam adhuc arcanam originem, præter eam ex ſemine David ſecundum carnem, quam cum in Christo non agnoscerent, vel hinc maxime eorum perplexitas: *alii dicebant b): Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Nunquid a Galilæa venit Christus? Nonne ſcriptura dicit: Quia ex ſemine David, et de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus? Dissensio itaque facta est in turba propter eum.*

Cum tunc Jesus perexisset in montem Oliveti *c*), et diluculo iterum venisset in templum, hac captata occasione concurrente omni populo *d*), *iterum locutus est eis Jesus dicens: Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Et iterum cum ſustollentibus lapides Judæis *e*),

a) *Jo. VII.* 14. *etc.* *b*) *Ib.* 41. *c*) *Ib. VIII.* 1. *d*) *Ib.* 12. *e*) *Ib.* 59.

ut iacerent in eum, Jesus autem abscondens se et exiens de templo offenderet cæcum natum: *Me oportet*, inquit, *operari opera eius, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. Hæc cum dixisset exspuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos eius, et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus.) Abiit ergo, et lavit, et venit videns.* Iterum posteaquam tot miraculis toties illis contestatus fuisset Christus, unde esset, cum maledixissent homini, qui fuerat cæcus, seque nescire, unde esset, dicerent *a*), *Respondit ille homo, et dixit eis: in hoc enim mirabile est, quia vos nescitis, unde sit, et aperuit meos oculos etc.* At illi eiecerunt eum foras. Quod cum audisset Jesus, invenissetque eum, dixit ei *b*): *Tu credis in Filium Dei? Respondit ille, et dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum? Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum. Et dixit Jesus: In iudicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, et qui vident, cæci fiant:* Ad tanta nimirum signa excæcati, ut non vererentur multi ex ipsis dicere: *Dæmonium habet, et insanit: quid eum auditis? Alii dicebant . . . Nunquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire c)?* Cum porro encænia essent, ambularetque Jesus in templo in porticu Salomonis, *circumdederunt eum Judæi et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Respondit eis Jesus: Loquor vobis, et non creditis: opera,*

a) *Jo.* IX. 30. *b*) *Ib.* 35. *c*) *Ib.* X. 20.

quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me: ſed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Proxime ante hæc ad Judæos de ovili ſuo ſermonem fecit, cuius ipse et ostium ſit, et pastor *a*): „Ego ſum ostium. Per me si quis introierit, ſalvabitur: et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet. Fur non venit, nisi ut furetur, et mactet, et perdat. Ego veni, ut vitam habeant, et abundantius habeant. Ego ſum pastor bonus. Bonus pastor animam ſuam dat pro ovibus ſuis." Hæc benignissimus ſalvator ad Judæos, qui ipsum non multo post morte turpissima erant condemnaturi, quos hactenus indefesso labore, ſermone et opere tot nimirum miraculis contenderat ad ovile ſuum vocare. Sed non erant illi ex ovibus ſuis, de quibus, „oves, ait *b*), meæ vocem meam audiunt: et ego cognosco eas, et ſequuntur me: et ego vitam æternam do eis: et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus est: et nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego, et Pater unum ſumus. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum. Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te: ſed de blasphemia, et quia tu homo cum ſis, facis teipsum Deum." Vah impudentissimam perversitatem! dum a paucis, quibus Christus Evangelium bonum illum

a) *Jo. X. 9.* *b*) *Ib. 27.*

nuncium salutis prædicavit, annis, atque regionem omnem Judææ benefaciendo percurrit, non possunt non coram testari, vidisse, et audiisse mortuos, quos ad vitam revocavit, vivos, ægros a quacunque infirmitate ac languore sanos, cæcos videntes, surdos audientes, claudos ambulantes, a dæmone obsessos liberatos; hæc omnia inquam præ oculis habentes audent adhuc dicere, *de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum:* qualem tamen, quem se profitebatur, operibus demonstrabat. *Si non facio opera Patris mei a)*, concludit Christus sermonem, et abit, *nolite credere mihi. Si autem facio: et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, et credatis quia Pater in me est, et ego in Patre. Quærebant ergo eum apprehendere: et exivit de manibus eorum.*

ULTIMUS CHRISTI, RESUSCITATO LAZARO, POST INGRESSUM IN JERUSALEM AD JUDÆOS SERMO.

XXIII. Vide vero, et adora clementiam, et benignitatem Salvatoris nostri post hæc omnia mortis pericula, ut lapidaretur, præcipitaretur, comprehenderetur, quibus sese abscondens subduxit, post tot iniurias, contumelias, calumnias, blasphemias, irrisiones, contemptus; cum nihil proficeret apud Judæos docendo, hortando,

a) *Jo. X. 37.*

arguendo; cum cæci et ſurdi essent ad omnia miracula, unum adhuc, dum iam in eo erat, ut expleret opus redemptionis nostræ, urbem Hierosolymitanam ingressurus, reservaverat idque omnium maximum in Bethania patrandum miraculum prope urbem Hierosolymam resuscitando Lazarum ad vitam, atque e tumulo, in quo iam quatuor diebus latuerat mortuus, multis præsentibus Judæis, qui venerant ad consolandas ſorores; dum alii postea quoque, ut conspicerent ad vitam revocatum, certatim ex urbe accurrunt, quidam vero quod ſuis oculis viderant, renunciant Pharisæis, et ſacerdotibus, ob hanc rem colligentibus concilium.

Quis non ſibi in animum induceret, Judæorum tandem commotas esse mentes, atque convictas, dum ſolemnem iam ſuum ingressum parante Christo iuxta prophetiam ab evangelistis hac occasione relatam *a)*: „Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, ſedens ſuper asinam (triumpho equidem iis, quæ futura erant, respondente atque omnem affectati regni terrestris ſuspicionem amoliente). Plurima autem turba ſtraverunt vestimenta ſua in via; alii autem cædebant ramos de arboribus, et ſternebant in via: turbæ autem, quæ præcedebant, et ſequebantur clamabant dicentes: Hosanna filio David: benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis. Et cum intrasset Jerosolymam, com-

a) Matth. XXI. 5. Jo. XII. 15.

mota est universa civitas." Christus (quo
limus eum quoque fecisse, cum incipiens p
tionis suæ munus Jerosolymam primo in
est) mox *a*) „intravit in templum Dei, e
bat omnes vendentes et ementes in temp
mensas numulariorum, et cathedras vend
columbas evertit, et dicit eis: Scriptum e
mus mea domus orationis vocabitur; vos
fecistis eam speluncam latronum:" prout
in eo, quod propediem facturi erant, imp
prophetia: „Et accesserunt ad eum c
claudi in templo, et sanavit eos. Videntes
principes sacerdotum et scribæ mirabilia
fecit, et pueros clamantes in templo, et di
Hosanna filio David! indignati sunt. C
autem relictis illis abiit foras extra civita
Bethaniam *b*), ibique mansit. Mane auten
tens in civitatem esuriit," salutem nimirum
orum, quos figurabat arbor fici infrugifer
viam, mox arefacta. *c*) „Et cum venisset
plum, accesserunt ad eum docentem pr
sacerdotum et seniores populi dicentes:
potestate hæc facis? Et quis tibi dedit ha
testatem? (quam utique hactenus tot sibi
lis asseruit.) Respondens Jesus dixit eis: I
gabo vos et ego unum sermonem, quem
xeritis mihi, et ego vobis dicam, in qua
state hæc facio." Interrogatio autem erat d
tismo Joannis, an ex Deo esset, an ex h
bus, quod cum nescire se dicerent; eos in

a) *Matth. XXI.* 12. *b*) *Ib.* 17. *c*) *Ib.* 23.

bolis allocutus, prout iam contestatus erat *a*), *ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt*, tamen adegit, ut ipsi contra se sententiam ferrent; nimirum de duobus filiis, quorum primo dixit pater *b*): „Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo Domine; et non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani, et meretrices præcedent vos in regnum Dei." Sic mox in parabola de vinitore, cuius agricolæ servos ad se missos male tractarunt *c*), novissime etiam filium hæredem, qualis Christus nos etiam cohæredes tunc constituturus erat *d*), „quem videntes dixerunt intra se: Hic est Hæres: venite, occidamus eum, et habebimus hæreditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, et occiderunt. Cum ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? aiunt illi: Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis?" Quibus profecto nihil accommodatius dici potuisse nos maxime experimur, quibus in nostram salutem in eorum locum ex gentibus electis vinea Domini locata est: iam tunc vero ipsi etiam *e*) *cum audissent principes sacerdotum et Pharisæi parabolas eius*;

a) *Matth.* XIII. *b*) *Ib.* XXI. 28. *c*) *Ib.* 33. *d*) *Ib.* 38. *e*) *Ib.* 45.

cognoverunt, quod de ipsis diceret; et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam eum ſicut prophetam habebant.

Poſtquam Matthæus *a*) addidiſſet parabolam de homine rege, qui fecit nuptias filio ſuo (quas nobis S. Joannes in Apocalypsi indicat, Lucas *b*) vero haud abſimilem parabolam a Chriſto propoſitam in prandio apud principem Phariſæorum memorat de cœna magna) ſubdit, tunc abeuntes Phariſæos conſilium iniiſſe, ut caperent eum in ſermone *c*), miſſis diſcipulis ſuis, ut interrogarent eum, an cenſum liceret dare cæſari, ad invidiam illi conflandam affectati regni. Unde illis ſe ſociabant Herodiani, qui nimirum ſtabant a partibus Herodis, qui ipſe ſummum affectabat imperium, si illud Romanis eripi potuiſſet. Acceſſerunt etiam eo die Sadducæi, qui dicunt, *non eſſe reſurrectionem*, cum Chriſtus de ſe dixerit: *Ego ſum reſurrectio et vita*, quibus benigne quidem habitis, tametsi nihil inconvenientius adverſantiusque divinæ Evangelii œconomiæ afferre potuiſſent, ita reſpondit, ut ipſi audientes Phariſæi, cum intelligerent, eum ſilentium illis impoſuiſſe, nihilominus iterum convenerint in unum *d*): *et interrogavit eum unus ex eis legis doctor tentans eum: Magiſter quod eſt mandatum magnum in lege?* Chriſtus non dedignatus iuxta ac iam alias in alio legisperito comprobaverat plenitudinem legis et prophetarum con-

a) *Matth.* XXII. 1. *b*) *Luc.* XIV. *c*) *Matth.* XXII. 15. *d*) *Ib.* 35.

stitui in charitate Dei et proximi, respondit *a*): „Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum. Secundum autem ſimile est huic: Diliges proximum tuum, ſicut te ipsum. In his duobus mandatis universa lex pendet et prophetæ,"

Hoc vero ordine charitatis ostenditur, quo nos loco habeat benignissimum numen, ſic ipse diligens mundum, *ut unigenitum Filium ſuum daret* divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia, quam postremum incredulis illis et pervicacibus demonstraturus *b*), „Congregatis Pharisæis interrogavit eos Jesus dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cuius filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in ſpiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo: ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?" Quibus ſimul verbis indicatur, quæ eos inimicos Domini ſui, Christi ſedentis a dextris Dei, etiamnum hodie fata maneant. Id quod Christus ſuis mox verbis intimavit, postremum iam turbas allocutus ſimul ad discipulos ſuos converso ſermone dum ait *c*): *ſuper cathedram Moysi ſederunt Scribæ et Pharisæi* divinam nimirum interpretantes legem; *omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſervate, et facite: ſecundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, et non faciunt etc.* Tunc illis multiplicia illa *Væ*, ut passim etiam

a) *Matth.* XXII. 37. *b*) *Ib.* 41. *c*) *Ib.* XXIII. 1.

alias, prout meminimus, contra Scribas et Pharisæos ingeminat, accumulatque: ac primum quidem ob maximum illud omnium, quo se tunc reos, gentem a Christo avertentes, faciebant *a*): *Væ autem vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.* Ultimo Væ demum, Patres eis obiiciens, qui prophetas Messiæ nuncios occiderunt, addit: *Et dicitis, si fuissemus in die patrum nostrorum, non essemus ſocii eorum in ſanguine prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Quod nempe antea illis in parabola de vinitore dixerat, qui vineam ſuam locavit agricolis, *cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit ſervos ſuos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. Et agricolæ, apprehensis ſervis eius alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt. Iterum misit alios ſervos plures prioribus, et fecerunt illis ſimiliter. Novissime autem misit ad eos Filium ſuum*, ut mox retulimus: hic vero Christus plane omnia exprobrat et patrum et ſuorum ipsorum, quæ erant completura crimina; et quam ſint luituri pœnam indicit: „Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennæ? Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, et ſapientes, et ſcribas, et ex illis occidetis, et crucifigetis, et ex eis flagellabitis in ſynagogis vestris, et persequemini de civitate in civitatem: ut veniat ſuper vos omnis ſanguis iustus, qui effusus est ſuper

a) *Matth.* XXIII. 13.

terram, a ſanguine Abel iusti usque ad ſanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidistis inter templum et altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem istam. Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos, qui ad te missi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, et noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini." Fuerunt hæc postrema ad Judæos verba, quibus dictis egressus est de templo, iam non illuc reversurus.

CHRISTI CUM DISCIPULIS SERMO DE EXCIDIO URBIS, ET ORBIS.

XXIV. Mox memorat Matthæus, accessisse discipulos eius, ut ostenderent ei ædificationes templi. *Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non destruatur a).* Plus modo paucis dixerat: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Et paulo ante in epiphonemate parabolæ de vinitore modo memoratæ, cuius agricolæ filium hæredem occiderunt, allusione veluti de lapidibus templi facta: „Nunquam, ait b), legistis in ſcripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est

a) *Matth. XXIV. 1.* b) *Ib. XXII. 42.*

istud, et est mirabile in oculis nostris? Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus eius." Non est ulla tam conspicua oculis nostris prophetia sive veteris sive novi testamenti in Evangelio (ubi Christus ita de futuris rebus loqui solet, sicuti nos de præteritis) quam hæc de templo destruendo, synagogaque repellenda, ac cultu Judaico; ecclesia vero Christi eius loco constituenda in universo mundo: quod ille mulieri Samaritanæ tam perspicue, Judæis item toties præsertim in parabolis prædixit, primoque post triumphalem in urbem ingressum in ficu arefacta designavit die, idem quod iam antea parabola quoque de arbore fici, quam *habebat quidam plantatam in vinea sua, et venit quærens fructum in illa, et non invenit a)*, excidenda.

At vero spem nobis facit Christus eo ipso loco, quo, eos postremum allocutus, dixit *b)*: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*, dum mox subdit: *Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Spes inquam ad complementum divinæ Evangelii Christi œconomiæ superest, ut qui verba hæc acclamarunt Judæi in triumphali ingressu in Hierusalem ante suam passionem *c)*, idem facturi sint ad Christum reversi ante secundum adventum suum ad iudicium: ut totum impleatur, quod iam impletum coram ex parte cernimus, quod Jesus

a) *Luc.* XIII. 6. b) *Matth.* XXIII. 38.
c) *Ib.* XXI. 9.

pastor bonus dixerat a): *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor.* Sic implebitur, quod Christus respondit discipulis suis, quando post ultimum illum ad Judæos sermonem, sedente eo in monte Oliveti accesserunt ad ipsum dicentes b): *Dic nobis, quando hæc erunt? et quod signum adventus tui, et consummationis sæculi?* Ubi postquam multa eis prædixit, quæ debeant præcedere, subdit: *Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio.* Prosequutus autem Christus fata novissimorum temporum enarrare, ipsumque extremum iudicium, *Ab arbore autem fici,* subdit c), *discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis, quia prope est æstas: ita et vos, cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est in ianuis.* An non forte arbor hæc ficus illa arefacta repullulans est populus Judaicus? De quo Apostolus d): „Sed et illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterum inserere illos. Nam si tu (alloquitur Apostolus Ecclesiam, reiecta synagoga, ex gentilibus electam) ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam quanto magis ii, qui secundum naturam inserentur suæ olivæ? Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc (ut non sitis vobisipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec

a) *Jo. X.* 16. b) *Matth. XXIV.* 3. c) *Ib.* 32.
d) *Rom. XI.* 23.

plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietatem a Jacob." An non forte ad beatam hanc Judæorum sortem pertinet, quod in psalmo dicitur a): *Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia, et miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum, renovabitur ut aquilæ iuventus tua.* Spectata rerum conversione, quam alio opere inscripto *Ecclesia militans regnum Christi in terris* b) notavimus in utraque republica novissimis temporibus futuram coniuncta ultimata R. J. defectione cum conversione Judæorum ad fidem, ut speratur, lucem hæc accipiunt obscurius adhuc emicantem, involutam nempe futurorum temporum illorum caligine. Apud Lucam memoratur, interrogatum a Pharisæis Jesum: *Quando venit regnum Dei*, respondisse eis: *Non venit regnum Dei cum observatione: neque dicent: ecce hic, aut ecce illic: Ecce regnum Dei intra vos est!* Exposuit autem deinde discipulis sua ipsorum et novissimorum temporum discrimina: post quæ *respondentes dicunt illi: ubi domine? Qui dixit illis ubicunque fuerit corpus, illuc congregantur et aquilæ.* Quem locum infra suo loco pluribus edisseremus. Fuit in Judæa corpus Christi a Judæis occisum τὸ πτῶμα cadaver. Congregari igitur poterunt ibi Judæi quando renovabitur ut aquilæ iuventus eorum ad Christum conversorum; quemadmodum

a) *Psalm. CII.* 4.

b) *T. II. p.* 227. *etc. add. T. I. cap. XII. Rom. Imp. fata cum Ecclesiæ novissimis coniuncta p.* 57. *seqq.*

aquila Romanorum signum militare adfuit Hierosolymis ad eius excisionem. Apud Matthæum verba illa ponuntur inter signa secundi adventus Christi *a*): „Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret usque in Occidentem: ita erit et adventus Filii hominis. Ubicunque fuerit corpus, illic congregantur et aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent de cœlo, et virtutes cœlorum commovebuntur: et tunc parebit signum Filii hominis in cœlo: et tunc plangent omnes tribus terræ: et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa et maiestate etc."

Equidem promiscue ponuntur signa illa excisionis urbis Hierosolymæ et orbis, seu consummationis sæculi *b*): *de die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cœlorum, nisi solus Pater.* Quandoquidem nos semper vigilare vult, *quia*, ait, *nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit.* Apertius utraque desolatio urbis et orbis distinguitur apud Lucam c): *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio eius*, quam post annos quadraginta tunc sunt experti, experiunturque, prout mox sequitur *d*): *Et cadent in ore gladii, et captivi ducentur in omnes gentes, et Jerusalem calcabitur a gentibus, donec impleantur tempora nationum.* Ad discipulos gente

a) *Matth. XXIV.* 27. *b*) *Ib.* 36. *c*) *Luc. XXI.* 20. *d*) *Ib.* 24.

Judæos loquitur, persequiturque, quæ adventum filii hominis præcessura sint „signa in sole, et luna, et stellis, et pressura gentium præ confusione sonitus maris, et fluctuum: arescentibus hominibus præ timore, et exspectatione, quæ supervenient universo orbi, nam virtutes cœlorum movebuntur. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, et maiestate. His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra: quoniam appropinquat redemtio vestra." Affert tunc similitudinem modo exsplicatam de *arbore fici a)* seu ficulnea, *et omnibus arboribus*, Demum ut læti possint respicere, et levare capita sua, *quoniam appropinquat redemtio vestra;* ne illa excidant cum impiis, cavet suis: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis huius vitæ: et superveniat in vos repentina dies illa: tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.* Hoc igitur bonorum et malorum est discrimen, quod hi *cum*, iuxta Apostolum *b)*, *dixerint pax et securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et non effugient. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat.* Prout nimirum Christus apud Matthæum loquitur *c)*: *Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Ideo et vos estote parati: quia qua nescitis hora,*

a) *Luc.* XXI. 29. b) *I, Thessal. V.* 3.
c) *Matth.* XXIV. 43.

Filius hominis venturus est. Faciunt huc, quæ ſequuntur de decem virginibus *a*), quinque prudentibus oleum in lampadibus habentibus, ac vigilantibus, et fatuis quinque, quorum lampades oleo deficiente, dum moram facit ſponsus, extinguuntur: Homine item, qui *peregre proficiscens vocavit ſervos ſuos, et tradidit illis bona ſua . . . Post multum vero temporis venit dominus ſervorum illorum, et posuit rationem cum eis.* Quis vero edicere queat, quam vividis perinde nativisque coloribus, ac inductionibus omnia hæc ſint oculis exposita, quamque gravi ac Θεοπρέπῃ cum ſimplicitate procul omnibus rhetoricis pigmentis humanæque ſapientiæ verbis proposita, perinde ac ipse ille actus iudicii *b*): „Cum autem venerit Filius hominis in maiestate ſua, et omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maiestatis ſuæ: et congregabuntur ante eum omnes gentes, et ſeparabit eos ab invicem, ſicut pastor ſegregat oves ab hœdis. Et ſtatuet oves quidem a dextris ſuis, hœdos autem a ſinistris etc.“

CHRISTUS PROCEDIT IN JERUSALEM MORITURUS PRO NOBIS.

XXV. S. Joannes, qui Evangelium ſuum post excidium Hierosolymitanum ſcripsit, fata autem Eccleſiæ consummationem ſæculi in Apocalypsi ſua adumbravit, ſilentio hæc, quæ modo diximus,

a) *Matth. XXV.* *b*) *Ib.* 31.

omnia præterit, etsi in Judæa atque Hierosolymis a Christo dicta, quæ alias singillatim persequitur, in supplementum reliquorum Evangelistarum, qui potissimum enarrant, quæ a Christo in Galilæa sunt gesta, ubi, præter festa fere Hierosolymis concelebranda, commoratus docuit, ac quam plurima patravit miracula ad finem propemodum vitæ ac ultimam vitæ hebdomadam, de qua Joannes narrat a), Jesum ante sex dies paschæ venisse Bethaniam, ubi Lazarum suscitaverat a mortuis. *Fecerunt autem ei cœnam ibi: et Martha ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, et unxit pedes Jesu, et extersit pedes eius capillis suis.* Occasionem hanc arripit Christus prædicendi proximam sepulturam suam, sicut non semel aperte prædixerat passionem, mortem, et post tres dies resurrectionem suam. Cum autem eum ibi esse cognovisset turba multa Judæorum, subdit Evangelista, eos venisse illuc. Non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis; quem vero et ipsum cogitaverunt principes sacerdotum imperceptibili perversitate interficere. Turbam vero in crastinum propterea obviam ei venisse narrat Evangelista b), *Quia audierunt, eum fecisse hoc signum.* Omnia hæc ad præstitutum finem redemptionis nostræ per passionem et mortem suam serviebant Christo, sive amico sive inimico animo fierent: deducebaturque in urbem velut in triumpho, qui paucis post diebus

a) *Jo. XII.* 1. *etc.* b) *Ib.* 18.

erat exaltandus in cruce. *Turba etiam multa a), quæ venerat ad diem festum, cum audissent, quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum, et processerunt obviam ei, et clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel.* Cum vellent porro *quidam gentiles ex his, qui ascenderant, ut adorarent in die festo,* Jesum videre, testatus is, venisse horam, *ut clarificetur Filius hominis b)* incomparabili illa allegoria mortem ac proventuram inde ſalutem apostolis, desiderium gentium denunciantibus, ſignificavit: *Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum ſolum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam ſuam, perdet eam: et qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Hæc apud alios omnes tres Evangelistas aliis occasionibus dicta iam notavimus. Horrore vero iam imminentis immanis, quam perpessurus erat, mortis turbatus animo, *Et quid dicam?* inquit *c), Pater, ſalvifica me ex hac hora? Sed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo: Et clarificavi, et iterum clarificabo.* Rogavit Christus, ut clarificetur nomen Patris, *Nomen tuum;* gloriæ autem, quam habet Deus in ſeipso nihil addi potest. Unde Christus rem omnem, divinam nimirum Evangelii ſui œconomiam in cruce consummandam, pandens, *Non propter me,* inquit *d), hæc vox venit, ſed propter vos. Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi*

a) *Jo. XII.* 12. b) *Ib.* 23. c) *Ib.* 27.
d) *Ib.* 30.

eiicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus: immensa nimirum erga nos charitate, qua maiorem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis, dum is insuper pro nobis mortuus esset, cum adhuc inimici essemus. Atque hinc clarus fit nexus, ac contextus verborum Evangelistæ *a*): *Ante diem festum paschæ, sciens Jesus, quia venit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem; cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos:* quando nimirum pro dilectis suis seipsum tradidit in mortem.

EUCHARISTIÆ INSTITUTIO.

XXVI. Sic nimirum Pascha nostrum immolatus est Christus. Neque enim ob legale, quod instabat, Pascha dixit *b*): *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Erat hoc Pascha, quod, antequam pateretur, ac se ipsum agnum immaculatum in cruce offerret sacrificium cruentum, incruentum iam tunc in cœna discipulis suis exhibuit, de quo loquuntur cæteri tres Evangelistæ *c*), S. Joannes vero hoc prætermisso, *reliquis Evangelistis*, ut observat S. Augustinus *d*), „cum quibus ab initio libri sui raro eadem dixit in Christi altiora subvectus, ad passionis

a) *Jo. XIII. 1.* b) *Luc. XXII. 15.* c) *Matth. XXVI. 26. Marc. XIV. 22. Luc. XXII. 19.* d) *Lib. IV. de consensu Evangel. c. 10. et ult.*

tempus concurrens, ipsam dominicam cœnam, de qua nullus eorum tacuit, multo opulentius, tanquam de cellario dominici pectoris, ubi discumbere solebat, exhibuit."

Tres reliqui Evangelistæ, veluti etiam S. Paulus uno ore nobis narrant *a*), quod Christus gratias agens acceperit panem, et fregerit, similiter et calicem, discipulisque dederit ad edendum et bibendum, clarissimis verbis, esse corpus et sanguinem suum contestatus. Igitur dum in veritate Christus realiter sistitur in Altari, et offertur, quis hic verum sacrificium esse neget a Christo in ultima cœna institutum, et in memoriam cruenti sacrificii in cruce fieri præceptum? dicente: „Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cœnavit dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: hoc facite quotiescunque bibetis in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, vel calicem bibetis mortem Domini annuntiabitis, donec veniat." Quæ verba iuge ac perenne sacrificium significant usque ad adventum Domini. Ingratos vero illos (contra ipsum Eucharistiæ nomen, quod sacrificio huic a prima institutione inditum est) pro tanto beneficio iam S. Ignatius notavit *b*), „eoquod non confiteantur, Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi; quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater

a) *I. Cor. XI. 24.* *b*) *Epist. ad Smyrnæos, n. 7.*

ſua benignitate ſuſcitavit. Qui ergo contradicunt huic dono Dei, altercantes moriuntur.“ Alludit hic S. Joannis discipulus ad invicem litigantes Judæos „dicentes *a*): Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Niſi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, et bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: et ego resuscitabo eum in noviſſimo die. Caro enim mea vere eſt cibus et ſanguis meus vere potus etc.“ Quam multi quæſo ſunt hodie, qui cum diſcipulis illis, quos S. Joannes notat, dicunt *b*): *Durus eſt hic ſermo, et quis poteſt eum audire?* moxque ſubdit; ex hoc multos diſcipulorum eius abiiſſe retro, et iam non cum illo ambulaſſe. Quodſi vero allegorice tantum locutus fuiſſet Chriſtus, quomodo durus eſſe ſermo potuiſſet diſcipulis illis, quem nemo poſſet audire? Quis dubitet benigniſſimum ſalvatorem, quod uno verbo facere potuiſſet, eos fuiſſe inſtructurum, ne retro abirent. At non ſolum hoc non fecit, verum etiam ſententiam ſuam ac verba firmavit ad duodecim dicendo: *Nunquid et vos vultis abire? Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credidimus, et cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Sic nos cum tota retro Eccleſia Chriſti *eum*, ut cum S. Juſtino loquar in ſua Apologia pro fide chriſtiana, *qui per orationem verbi, quod ab*

a) *Jo. VI.* 53. *b*) *Ib.* 61.

eo est, eucharistia facta est; cibum ex quo carnes nostræ et sanguis per mutationem nutriuntur, ipsius incarnati Jesu et carnem et sanguinem esse, edocti sumus: Gratique εὐχαριστοῦντες, quod dignum et iustum est, gratias pro gratia agentes pro præcipuo hoc divinæ Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiæ monumento hactenus id agimus, quod ibi memorat idem S. Martyr: „dum ei qui præest, ex fratribus offertur panis et poculum aquæ et vini: quibus ille acceptis laudem et gloriam universorum Patri per nomen Filii et Spiritus sancti emittit, et gratiarum actionem pro eo, quod nos hisce dignatus sit, prolixe prosequitur: atque ubi perfecit preces, et gratiarum actionem, populus, qui adest, omnis acclamat, dicens, Amen."

LOTIO PEDUM.

XXVII. Lotionem pedum, quæ ceu præparatio communioni eucharisticæ præmissa fuerat, solus commemorat S. Joannes; qui etiam, quæ proditorem Judam attinent, pluribus prosequitur, et in lotione intentum item a Christo spectans finem, quem post eamdem lotionem recumbens indicavit discipulis, cum illi paulo ante, quis eorum videretur esse maior, inter se contendissent: „Scitis, ait, quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister, et Domine: et bene dicitis: sum etenim. An hæc magister humilitatis ex dictatu Evangelii sui dicere

potuisset Christus homo, nisi etiam simul Deus fuisset? Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus et Magister: et vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. Amen, amen dico vobis: Non est servus maior domino suo: neque apostolus maior est eo, qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. Non de omnibus vobis dico: ego scio, quos elegerim: sed ut adimpleatur scriptura: Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. Amodo dico vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum." Nempe *ego sum*, *qui sum*, Jehova, Deus; quem se demonstrat ex præscientia futurorum sibi propria tanquam Deo, non ut prophetæ dicebant: *Hæc dicit Dominus.* Christus autem tanquam Deus per totum Evangelium loquitur de futuris perinde ac nos de præteritis. Atque hic quoque se Dominum, uti semper et ubique in Evangelio divina humanis, et vicissim humana divinis miscens, vocat, ubi apostolos, suo etiam exemplo in lotione pedum, ad humilitatem, procul omni fastu in hierarchia sua, hortatur. Mox tamen iuxta divinam Evangelii Christi, quod apostoli missi in universum mundum erant prædicaturi, œconomiam, divinam eorum firmat, solito quoque suo iuramento, auctoritatem, dum mox subdit a): *Amen, amen dico vobis: Qui accipit, si quem misero, me accipit: qui autem me accipit,*

a) *Jo. XIII.* 20.

accipit eum, qui me misit. Quæ verba etiam leguntur Matth. X. 40. et Luc. X. 16. tam apostolorum quam LXXII. discipulorum gratia prolata.

ULTIMUS CHRISTI AD DISCIPULOS SERMO.

XXVIII. In admirabili illo Christi fermone, quem postquam Judas proditor iam exisset accepta buccella intincti panis habuit, quemque folus nobis uti fublimiora quæque S. Joannes reliquit *a*), ante omnia discipulis *Mandatum novum* illud denuncians, *ut diligatis*, inquit, *invicem*, *ficut dilexi vos*, *ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes*, *quia discipuli mei estis*, *si dilectionem habueritis ad invicem.* Indicaverat illis modo non folum discessum fuum, verum etiam eos non posse venire, quo ipse vaderet. Ne vero conciderent animo, aut fiduciam in eum amitterent, antequam ad præceptum diligendi Deum, quod est primum et maximum, progrederetur, eos primum in fide instruere voluit, ac docere, credere in Deum, esse etiam credere in ipsum, hoc est in Patrem et Filium unum Deum. *Creditis*, ait *b*), *in Deum*, *et in me credite.* Tum eos de fuo discessu folaturus, *Quia*, ait, *vado parare vobis locum . . . Et quo ego vado fcitis*, *et viam fcitis. Dicit ei Thomas: Domine nescimus*, *quo vadis: et quomodo possumus viam fcire?*

a) *Jo. XIII.* 34. *b*) *Ib. XIV.* 1.

Dicit ei Jesus: Ego sum via, et veritas, et vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Est hæc divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia, ut suis locum per mortem suam pararet in regno Patris sui. Cui ut se æqualem ostenderet, *Non creditis,* ait *a*), *quia ego in Patre, et Pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.* Signa nimirum seu miracula, per quæ Christus se a Patre missum demonstravit; unde subdit: *alioquin propter opera ipsa credite.* Ut vero opera hæc perinde sua ac Patris esse ostenderet: *Amen, amen,* pergit, *dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, et ipse faciet, et maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado, et quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Se facturum dicit, quod petierint Patrem in nomine suo, *ut glorificetur Pater in Filio,* Patri nimirum consubstantiali. Post hæc etiam eis Spiritum sanctum manifestat (quibus postea præceptum dederat eundi in universum mundum, prædicandi Evangelium, et baptizandi *b*) „in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti) si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere . . . . Paraclitus autem Spiritus sanctus *c*), quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis,“

a) *Jo. XIV.* 10. *b*) *Ib.* 15. *c*) *Ib.* 26.

abiturus ad Patrem, missurusque consolatorem optimum in malis huius vitæ in hoc mundo; *non quomodo mundus dat, ego do vobis*, ait. *Non turbetur cor vestrum neque formidet etc.*

Sic intrepide procedens iam Christus, *surgite*, ait, *eamus*, ut mox iterum repetit procedens postea in occursum paratorum cum Juda lictorum. Experturus, quomodo in amaritudinem conversa sit vitis, a Patre suo plantata, iam aliena: *Ego*, inquit *a)*, *sum vitis vera, et Pater meus agricola est.* Et: *Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum . . , in hoc clarificatus est Pater meus b), ut fructum plurimum afferatis, et efficiamini mei discipuli. Sicut*, ait, *dilexit me Pater, et ego dilexi vos.* Est hic admirabilis ille ac plane divinus ordo amoris. Sicut Pater Filium sibi per naturam divinam consubstantialem, ita nos Filius nobis per humanam naturam consubstantialis diligit, et a nobis diligi vult, idem Deus et homo; ut sicut per unionem hypostaticam utraque coniuncta est, ita etiam in dilectione maneat, divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia. *Manete in dilectione mea. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego Patris mei præcepta servavi, et maneo in eius dilectione.* Christus autem præcepta Patris sui servavit factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, manens in dilectione eius, ita et nos servando præcepta Christi manere in eius dilectione debe-

a) *Jo. XV. 1.* b) *Ib. 5.*

mus. Atque hinc mandatum novum illud, de quo primum mentionem fecerat recapitulans declarat, quomodo velit, ut invicem diligant sese discipuli sui, sicut ipse eos dilexit *a*): *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis etc.* Tum vero animos eorum præparans ad ea, quæ eos manebant mala a mundo, ut Christo a Judæis, *Hæc*, ait *b*), *mando vobis, ut diligatis invicem. Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit etc.* Postquam dixisset, quis esset mundus, et quæ ab illo eos mala exspectarent, de suo discessu ad Patrem ex adventu Paracliti eos solaturus, *Quia*, inquit *c*), *hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis, ut ego vadam: Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* Alibi promisit discipulis suis, se cum illis futurum usque ad consummationem sæculi, hic autem toties repetit, se abiturum. Oportebat Christum nempe humana natura indutum post mortem et resurrectionem suam corporaliter intrare in gloriam suam; qui vero unus cum Spiritu sancto perinde ac Patre Deus semper nobis adfuturus esset, iam singulariter per redemtionis suæ gratiam, de his certos et securos esse volens „adhuc multa, ait *d*), habeo vobis dicere, sed non potestis portare

a) *Jo. XV.* 12. *b*) *Ib.* 17. *c*) *Ib. XVI.* 6.
d) *Ib.* 12.

modo. Cum autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur a semetipso; sed quæcunque audiet, loquetur, et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. " Deinceps iterum mala eis in mundo perferenda prædicens, solatur eos, quod tristitia eorum sit convertenda in gaudium: certa fiducia item obtinendi, quidquid petierint Patrem in nomine suo: *Usquemodo non petistis quidquam Patrem in nomine meo: Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.* Tum demum divinam Evangelii Verbi incarnati œconomiam omnem complexus: „Ipse Pater, inquit *a*), amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia a Deo exivi: Exivi a Patre, et veni in mundum: iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis: nunc scimus, quia scis omnia, et non opus est tibi, ut quis te interroget: in hoc credimus, quia a Deo existi. "

a) *Jo. XVI.* 27.

ORATIO CHRISTI AD PATREM.

XXIX. Postremum ipsam hanc divinam Evangelii œconomiam Christus Patri suo cœlesti *sublevatis oculis in cælum* ardenti oratione comendans, *dixit: Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te a).* Nisi Christus Deus fuisset, cui soli debetur honor et gloria, dicere non potuisset: Pater clarifica Filium; nec clarificare potuisset Patrem, si Filius hominis Christus Jesus simul non etiam Filius Dei fuisset. Instabat iam tempus, de quo Christus ad Nicodemum *b): Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium hominis: ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Hoc est, quod sequitur in Oratione Christi. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam.* Sed *quia* ut pergit in colloquio cum Nicodemo *c), lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera;* seu ut Evangelista prius dixerat *d): Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit.* Hinc Christus orans Patrem: *Non pro mundo rogo,* ait, *sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt,* apostoli nimirum, de quibus, *Ego,* inquit *e), dedi eis sermonem meum, et*

a) Jo. XVII. 1. *b) Ib. III. 14.* *c) Ib. 19.*
d) Ib. I. 9. *e) Ib. XVII. 14.*

mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut et ego non sum de mundo. Non rogo, ut tollas eos de mundo, quos nimirum misit in universum mundum ad prædicandum Evangelium. Unde postquam rogasset Patrem, ut servet eos a malo, mundo scilicet in maligno posito, singulariter pro eis rogat *a*): *Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est*: qui nempe eis per Evangelium commissus fuit, ut annuntiarent omni creaturæ. Quare id, quod ante omnia pro eis orat *b*): *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut et nos*, idem rogat deinde etiam *pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te: ut et ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut et nos unum sumus. Ego in eis, et tu in me: ut sint consummati in unum* per baptismum, quo in Christo regeneramur in adoptionem filiorum Dei, humanitati autem Christi hypostatice divinitati unitæ peculiariter per participationem corporis et sanguinis Christi unimur ad beatam immortalitatem in vitam æternam.

Suo loco infra uberius explicatum dabimus mysterium hoc corporis et sanguinis Domini, cuius primum participes facti sunt in ultima cœna apostoli sacrificio incruento ante cruentum Christi in cruce, qui de seipso dixerat *c*): *Ego sum panis vitæ.* Quia autem murmurabant Judæi, quod dixisset:

a) *Jo. XVII.* 17. *b*) *Ib.* 11. *c*) *Ib. VI.* 35.

Ego ſum panis vivus, qui de cœlo descendi, hoc eis iterum atque ſignificantius ad id, quod dixerat, panem hunc dare vitam mundo, declarans: *Ego ſum*, inquit *a*), *panis vitæ. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui ſunt. Hic est panis de cælo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur* morte ſcilicet animæ æterna. Tum iterum de vita æterna corporis in resurrectione carnis ad beatam immortalitatem *b*): „Qui manducat meam carnem, et bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: et ego resuscitabo illum in novissimo die. Caro enim mea vere est cibus; et ſanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, et bibit meum ſanguinem, in me manet, et ego in illo. Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse vivet propter me.“ Hoc est, quod demum rogat in ultima illa ante passionem ſuam oratione, paulo postquam apostolos ſuos corporis et ſanguinis ſui participes reddidisset *c*): „Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi ego ſum, et illi ſint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: qui dilexisti me ante constitutionem mundi. Pater iuste, mundus te non cognovit, ego autem cognovi te: et hi cognoverunt, quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum, et notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis ſit, et ego in ipsis.“ Hoc demum fiet, quando Deo ſummo bono fruiti benedicti filii Patris nostri in cœlis videbimus eum

a) *Jo. VI.* 48. *b*) *Ib.* 55. *c*) *Ib. XVII.*

ſicuti est, et revelata facie amabimus eum. Myſterium hoc in loco parallelo nobis alibi pandit idem dilectus Christi discipulus hisce verbis *a*): „Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et ſimus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum. Chariſsimi, nunc filii Dei ſumus: et nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti est. Et omnis, qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat se, ſicut et ille ſanctus est.“ Quæ est autem nostra in hac ſpe ſanctificatio, nisi profectus charitatis nostræ in hac vita? qua in via ſumus tanquam filii Dei ad patriam nostram in cœlis, ubi evacuabitur, quod imperfectum est in charitate, quæ iuxta apostolum *b*) „nunquam excidit, ſive prophetiæ evacuabuntur, ſive linguæ cessabunt, ſive ſcientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est. Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus ſum vir, evacuavi, quæ erant parvuli. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, ſicut et cognitus ſum.“ Est hoc mysterium, de quo idem apostolus iam prius in eadem epistola locutus fuerat in parallelo quoque loco, ultimis illis Christi in Oratione ad Patrem

a) *I. Jo. III.* 1. *b*) *I. Cor. XIII.* 8.

fuum verbis *a*): „Sapientiam autem loquimur inter perfectos; fapientiam vero non huius fæculi, neque principum huius fæculi, qui destruuntur: fed loquimur Dei fapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante fæcula in gloriam nostram, quam nemo principum huius fæculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed ficut fcriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum."

CHRISTI PASSIO ET MORS.

XXX. Christus Jesus Deus et homo, qui se oratione ultima ante passionem et mortem fuam declaravit mediatorem Deum inter et homines, talem se exhibiturus per passionem fuam, dum humiliavit femetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis, femper tamen in hoc ftupendæ humiliationis ftatu Deum se fimul et hominem commonstravit: undique resplendente divina Evangelii Christi Verbi incarnati œconomia. Ubi vero ante omnia id est animadvertendum, omnes quatuor Evangelistas prolixos quam maxime esse in historia passionis ac mortis Christi in cruce, uti etiam deinceps apostoli in annunciando Evangelio. Ex quibus D. Paulus I. Cor. I. 23.: *Nos autem*, fcribit, *prædicamus Christum crucifixum: Judæis qui-*

a) *I. Cor. II. 6.*

dem scandalum, gentibus autem stultitiam; ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam. Quibus nimirum datum est, *ut possint* magnitudinem bonitatis Dei, ac sublimitatem Christi in maxima humilitate (dum *humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*) *comprehendere* iuxta eundem apostolum Eph. III. 18. *cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et sublimitas et profundum. Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi*, qua maiorem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis.

Absoluta igitur oratione narrat S. Joannes *a*), egressum Jesum trans torrentem Cedron cum discipulis suis, ubi erat hortus, præteritis iis, quæ reliqui Evangelistæ de agonia Christi perhibent, quippe cui propositum erat, uti initio statim notavimus, contra hæreticos Judaizantes divinitatem Christi, œconomiam nempe divinam Verbi incarnati repræsentare *b*), *Jesus itaque*, inquit, *sciens omnia, quæ ventura erant super eum*, processit, eum nobis omniscium, rerumque futurarum omnium præscium sistens, prout ipsum proxime ante hanc orationem discipulis prædixisse idem memorat, quod mox in horto factum fuit. Diserte etiam præ cæteris S. Joannes in cœna proditionem Judæ enarrat, a Christo sibi super pectus eius recumbenti singulariter manifestatam. Ipse porro Joannes cum Petro missus fuerat in civitatem ad pa-

a) *Jo. XVIII.* 1. *b*) *Ib.* 4.

randum pascha præclaro haud minus divinitati suæ argumento, quam cum duos itidem discipulos misit in castellum ad solvendum adducendumque sibi pullum asinæ *a*).

Idem S. Joannes *b*), qui introduxerat Petrum in atrium pontificis, testis erat vaticinii de negatione Petri, et proditionis Judæ in horto. Ubi idem S. Joannes *c*) Christum Deum Jehova nobis sistit, prout iam non semel notavimus. Dum nempe missam ad eum capiendum cohortem, et a pontificibus et Pharisæis ministros interrogat, quem quærerent? *Ut dixit eis d*): EGO SUM, Dei Jehova nomine prostrati, *abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram.* In eo etiam, quod sequitur, divini a Patre mandati se potentia ostendit, dum iterum *interrogavit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire. Ut impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam.* Sunt vero hæc verba ex Christi oratione ad Patrem apud eundem *e*), ex qua mox quædam attulimus. Ipse vero Christus tradidit se, *quia ipse voluit*, qui Petrum iubens gladium mittere in vaginam dixit *f*): *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Addit Matthæus huic Christi ad Petrum sermoni *g*): *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et*

a) *Matth.* XXI. 1. *Marc.* XI. 1. *Luc.* XIX. 30. *b*) *Jo.* XVIII. 16. *c*) *Ib.* 3. *d*) *Ib.* 6. *e*) *Ib.* XVII. 12. *f*) *Ib.* XVIII. 11. *g*) *Matth.* XXVI. 53.

xhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? a) Idem debitum sibi unigenito Filio Dei angelorum ministerium spectant, quæ Christus respondit Pilato interroganti, an esset rex Judæorum b)? „Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque illi Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis, quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: Omnis, qui est ex veritate, audit vocem meam."

Etsi vero Pilatus *ex veritate* non esset, nec *quid est veritas*, audire abiens vellet, constanter tamen huic inhæsit de Christo rege veritati. Et dum Judæi alterum caput accusationis arriperent dicentes c): *Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit:* neque vero hic a veritate alienus erat Pilatus sicut princeps sacerdotum, Christum asseverans blasphemare, ipse blasphemus, adiurans illum per Deum vivum, *ut*, ait d), *dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei. Dicit illi Jesus: Tu dixisti*, quæ est affirmantis vox; unde et addit: *Verumtamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et*

a) *Isa.* LIII. 10. b) *Jo.* XVIII. 36. c) *Ib.* XIX. 17. d) *Matth.* XXVI. 63.

venientem in nubibus cæli. Sic etiam Judæi blasphemantes insultabant Christo iam in cruce pendenti *a*), *moventes capita sua et dicentes: Vah qui destruis templum Dei, et in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de cruce,* dum econtra *b*) *Centurio, et qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terræ motu, et his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: Vere Filius Dei erat iste.* Ex Gentilium nimirum numero erant hi milites prætoriæ cohortis, ad quos transferendum iam erat regnum Dei, ablatum filiis regni Judæis, destructo, et in perpetua ruina mansuro templo illo, de quo et Christum in cruce iterum blasphemabant, cum iam sugillassent exordientem munus prædicationis suæ, dum vendentes et ementes ex templo expellit *c*); Judæi autem signum ab eo peterent, quia hæc faceret; ad quod respondebat ille: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud?* Fecit utrumque Christus, et templum corporis sui post tres dies resurgendo excitavit; et Judæorum templum post quadraginta annos destruxit. Decurrunt quadraginta hi anni a primo prædicationis Christi anno, ut adeo et hic illud psalmistæ locum habeat: *Quadraginta annis proximus fui generationi huic, et dixi: semper hi errant corde; ipsi vero non cognoverunt vias meas, quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.*

a) *Matth. XXVII.* 39. *b*) *Ib.* 54. *c*) *Jo. II.* 14.

CHRISTI POST PASSIONEM ET MORTEM SUAM RESURRECTIO, ET ASCENSIO IN COELUM.

XXXI. Marci XV. 39. de centurione, de quo modo locuti sumus, dicitur: *Videns autem centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans exspirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat;* rem quippe supra naturam esse intellexit, sic clamantem hominem animam reddere. Ipse nimirum, qui oblatus est, quia ipse voluit, sic etiam exposuit animam, tradens Patri cœlesti spiritum *a*), *clamans voce magna: Pater, in manus tuas comendo spiritum meum. Et hæc dicens, exspiravit.* Ut homo volens, dum vivit, spirat, sic Christus, dum mori vult, exspirat. Matthæus perinde ac Lucas dicunt, *voce magna* clamantem reddidisse spiritum. Mox subdit ille *b*): „Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum: et terra mota est, et petræ scissæ sunt: et monumenta aperta sunt: et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis;" post resurrectionem Christi nimirum, ad quam iuxta eundem *c*) „Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo: et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur: et vestimentum eius sicut nix. Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui." Admirabilis sane et stupendus cum terræ motu mag-

a) *Luc. XXIII. 46.* *b*) *Matth. XXVII. 51.* *c*) *Ib. XXVIII. 2.*

no humanis oculis ac imaginatione sese repræsentat aspectus ac sessio angeli fulgidi super lapidem sepulchri. Quem aspectum ferre non potuerunt custodes exterriti præ timore; hunc vero mulieribus affatus tollit angelorum, quos illis apparuisse omnes Evangelistæ testantur; apud Lucam vero memorantur a) *mulieres quædam*, quæ, ut loquuntur duo discipuli euntes in Emaus, *ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, et non invento corpore eius venerunt dicentes, se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.* Ex his mulieribus erat prior Maria Magdalene, cui Christus ipse primus apparuit, eamque cum læto illo, omnem spem humanam superante, semper præ oculis mentis habendo, unice salutari nuncio, quod est divinæ Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiæ complementum, mittit ad fratres suos, quos in apostolis divino hoc nomine omnes suæ redemtionis participes compellat. *Qui enim sanctificat, et sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare* b); ut cum unigenito Filio filii Dei nominemur et simus, fratres Christi: qui naturam nostram in unionem hypostaticam divinitatis suæ assumens, quam D. Paulus l. c. prosequitur divinam Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiam consummavit in cruce mortuus, atque a mortuis resurgens nomen Patris sui cœlestis fratribus suis se denuntiaturum iam per Psalmistam prænuntiavit, dicens, ut ab apostolo notatur c), *Nunciabo nomen tuum fratribus meis:*

a) *Luc.* XXIV. 22. b) *Hebr.* II. 11. c) *Ps.* XVII. 13.

in medio Ecclesiæ laudabo te. Et iterum *a*): „Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Deus. Quia ergo pueri communicaverunt carni, et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.“ Quanta vero quam immensa ac inenarrabili quæso dignatione hoc factum est solo Deo digna, *ut* in libertatem vindicati, facti consortes divinæ in Verbo incarnato naturæ *b*) *adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.* Hoc igitur primum est, quod Christus ex mortuis resurgens per Mariam Magdalenam, cui primæ ad sepulchrum currenti primo apparuit, denunciare nobis voluit in apostolis, non solum fratres salutans, verum etiam communem Patrem, et Deum suum et nostrum declarans, per adoptionem scilicet filiorum Dei, qua hæredes scribimur regni Christi in cœlis: quorsum se Christus ascendere annuntiat ad Patrem suum, et Patrem nostrum, Deum suum, et Deum nostrum, manifesto simul testimonio *c*), *Quod sumus filii Dei. Si autem filii, et hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*, iuxta apostolum: quod idem alibi de Ecclesia Christi ex gentibus testatus: *Gentes esse*, inquit *d*), *cohæredes et concorporales, et comparticipes promissionis eius in Christo Jesu per Evangelium*, cuius divinam

a) *Isa. VIII.* 18. *b*) *Gal. IV.* 5. *c*) *Rom. VIII.* 16. *d*) *Eph. III.* 6.

hanc œconomiam nobis, omnem ſensum omneque desiderium exsuperantibus (ut iam ſupra etiam attigimus, et ſuo loco uberius dilucidabimus) in apostolis per M. Magdalenam Christus denuntiavit verbis: *Vade*, ait *a*), *ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum: Deum meum, et Deum vestrum.* Quod vero diffiderent apostoli muliebri forte phantasiæ, id ipsum ad rei firmamentum facit, ne ex condicto res acta ad fallendum videri posset; cum palam hinc ſit, apostolis memoria haud hæsisse, quod illis ſæpius cum passione et morte ſua etiam resurrectionem prædixit; quando necdum redemtionis ac resurrectionis claram rectamque ideam habebant, quæve passione ac morte Christi funesta magis confundebatur *b*); unde et Christus discipulos illos duos, qui ei in via occurrenti ſpem, quam habebant, ſed eo ſic iam mortuo remiserant animo, *quia ipse esset redempturus Israel c*), aperuerunt, redarguit: *O ſtulti*, inquit, *et tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt prophetæ! Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam ſuam? Et incipiens a Moyse, et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipso erant. Incipiens a Moyse* dicit Evangelista, prout etiam Nicodemo dixerat Christus, *ſicut Moyses exaltavit ſerpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis;* in cruce nimirum, cuius ſcandalum cessabat, quando hæc Christum pati debere prædictum esse

a) *Jo XX.* 17. *b*) *Matth. XVII.* 21. *XX.* 18. *Marc. IX.* 30. *Luc. IX.* 44. *c*) *Ib. XXIV.* 21.

constabat a prophetis, quorum instar omnium esse potest Psalmista, atque apud hunc ipsum psalmus XXI. *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Quæ fuerunt ipsa propemodum verba extremum iam ſpiritum ducentis in cruce. Deinceps vero in hoc psalmo Christus iam ab utero matris ſuæ *tanquam vermis et non homo, opprobrium hominum et abiectio plebis* ſiſtitur: *omnes videntes me*, ſequitur, *deriserunt me, locuti ſunt labiis et moverunt caput;* præsertim autem in eius passione, quam primum *tribulatio proxima* esse cœpit: quando in horto *circumdederunt* eum *vituli multi, et tauri pingues obsederunt* eum in ſynedrio, in prætorio, et foras adductum a Pilato ad populi conspectum, *aperueruntque ſuper* eum *os ſuum ſicut leo rapiens et rugiens:* dum iam *ſicut aqua effusus est, et dispersa ſunt omnia ossa* eius, vulnerato toto corpore, ſanguineque perfuso quando inde ab agonia in horto *factum est cor eius tanquam cera liquescens in medio ventris* ſui: *aruit, tanquam testa virtus* eius, *et lingua* eius *adhæsit faucibus* ſuis, *et in pulverem mortis* deductus est, in montem Calvariæ, una omnium voce damnatus ad mortem: *quoniam circumdederunt* eum *canes multi: concilium malignantium obsedit* eum. *Foderunt manus* eius, et *pedes* eius extendentes et ſuspendentes in cruce, ut potuerint *numerari omnia ossa* eius. *Ipsi vero consideraverunt, et inſpexerunt* eum illudentes et improperantes: *et diviserunt ſibi* milites *vestimenta* ſua, *ſuper vestem* eius *mittentes ſortem.* Jam vero, *Tu autem Domine*, clamans,

fundensque *preces a)*, *ſupplicationesque ad eum*, *qui possit illum ſalvum facere a morte*, *cum clamore valido* exspirans, *et lacrymis offerens* se Patri ſuo in cruce victimam, *exauditus est pro ſua reverentia*, ne videret corruptionem, resurrectionem ſuam a mortuis fratribus ſuis, incomparabilibus, quæ modo commemoravi, verbis nuntiavit, quos in universum mundum misit, ut in medio Ecclesiæ laudarent Patrem ſuum, et Patrem nostrum, Deum ſuum, et Deum nostrum *in Ecclesia magna* catholica, quam vero, deinceps in hoc et aliis psalmis, uti cæteris prophetis omnibus concelebratam, necdum Judæi velamen ſuper faciem habentes vident: uti nec crediderunt, quando omnia in Christo a prophetis et a Christo ipso eius passio, mors, et resurrectio præsertim prædicta, completa fuerunt nec ipsi ſtatim discipuli, *ſtulti et tardi*, quos modo notavimus, *ad credendum in omnibus*, *quæ locuti ſunt prophetæ.* Sic etiam in ultima ante ascensionem ſuam in cœlum apparitione, Marcus memorat *b)*, Christum increpasse incredulitatem eorum et duritiam cordis: *quia iis*, *qui viderant eum resurrexisse*, *non crediderunt*, veluti Joannes *c)* hic imprimis Thomam notat nolentem credere, *nisi viderit in manibus eius fixuram clavorum etc.* S. Lucas memorat *d)*, dum ſtaret Christus in medio eorum, et diceret: *Pax vobis: ego ſum*, *nolite timere*, conturbatos eos et conterritos existimasse, se ſpiritum videre: Christum vero ostendisse eis manus et

a) *Hebr. V.* 7. *b)* *Marc. XVI.* 14. *c)* *Jo. XXI.* 25. *d)* *Luc. XXIV.* 37.

pedes; adhuc autem illis non credentibus et mirantibus præ gaudio, manducasse coram eis, reliquiasque eis dedisse, ultimo demum aperuisse illis ſensum, ut intelligerent ſcripturas, et dixisse eis: „Quoniam ſic ſcriptum est, et ſic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine eius pœnitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus a Jerosolyma. Vos autem testes estis horum.“ Illi nimirum, quibus incredulitatem et duritiam cordis exprobraverat, quia iis, qui viderant Christum resurrexisse, non crediderunt: qui primum etiam, dum eis apparet, tam difficulter ad credendum induci potuerunt. Quos demum postquam ſedere iussit *a*), quoadusque induerentur virtute ex alto promisso Patris ſui ſpiritu, „Eduxit eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus ſuis benedixit eis. Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis: et ferebatur in cœlum. Et ipsi adorantes regressi ſunt in Jerusalem cum gaudio magno: et erant ſemper in templo, laudantes, et benedicentes Deum. Amen.“ Quot et quanta quæso ad firmandam resurrectionis fidem documenta! Tot porro divinæ Evangelii Christi Verbi incarnati œconomiæ argumenta.

a) *Luc. XXIV.* 49.

ex utero matris ſuæ claudus, testis omni exceptione maior miraculi, quod in conspectu totius populi die præterita factum fuerat ad portam templi, *quæ dicitur Speciosa, ad quam quotidie portabatur, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus templum a).* Ut vero ibi agnoscebatur ab omnibus esse idem, qui fuerat claudus; ſic etiam ipsum ſynedrium, hominem eundem videntes ſtantem cum eis, qui curatus fuerat, *nihil poterant contradicere b).* Quo vero uno non ſolum Christi resurrectio, ſed etiam totius evangelicæ historiæ veritas invicte demonstratur, quæ ita a primo Incarnationis momento usque ad ascensionem in cœlos ſibi cohæret, ut aut toti ſua fides constet, aut tota neganda atque inter commenta referenda, aut impostura vel fabula habenda; quæ vero in tanta rerum tam mirarum ac publicarum ſerie, multitudine ac multiplicitate quomodo agi potuisset, aut publicari a tot personis ſibi in conspiratione consentientibus, ac concordibus? tum vero palam etiam litteris mandari eo ipso, quo res contigerunt tempore, quibus ubique contradicebatur, ibique maxime vulgabantur, agebanturque ab hominibus plebeis, ſimplicibus, rudibus et illiteratis, quales esse apostolos ipsi recognoscunt *Annas princeps ſacerdotum, et Caiphas, et Joannes, et Alexander et quotquot erant de genere ſacerdotali c),* quos memorat Lucas in iudicium vocasse atque ad ſuum tribunal Petrum et Joannem, qui miraculi auctores fuerunt: *Videntes autem Petri constantiam, et Joannis, comperto quod homines essent ſine literis, et idiotæ, admirabantur,*

a) *Act. III.* b) *Ib. IV.* 14. c) *Ib.* 6.

et cognoscebant eos, quia cum Jesu fuerant. Quinimo nec quidem non confiteri potuerunt rei veritatem, dum remotis apostolis conferrent inter se *dicentes a)*: *Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos omnibus habitantibus Jerusalem: manifestum est, non possumus negare*, frustra comminati, *ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum* dum, ut antea *virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis D. N. J. C.* deinceps cæsi etiam *ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati*, non solum Hierosolymis aut in Judæa, sed per universum mundum intrepidi per tormenta, per mortes: qui profecto nec ipsi ita desipere potuissent, nec alios decipere, si Christus non vere resurrexisset. „Tria sunt incredibilia (ut cum S. Augustino *b)* concludam) quæ tamen facta sunt. Incredibile est Christum resurrexisse in carne, et in cœlum ascendisse cum carne: incredibile est mundum rem tam incredibilem credidisse: incredibile est homines ignobiles, infimos, paucissimos, imperitos rem tam incredibilem, tam efficaciter mundo, et in illo etiam doctis persuadere potuisse. Horum trium incredibilium primum nolunt isti, cum quibus agimus, credere, secundum coguntur et cernere; quod non inveniunt, unde sit factum, si non credunt tertium. Resurrectio certe Christi, et in cœlum cum carne, in qua resurrexit, ascensio, toto iam mundo prædicatur et creditur: si credibilis non est, unde toto terrarum orbe iam credita est? Si multi nobi-

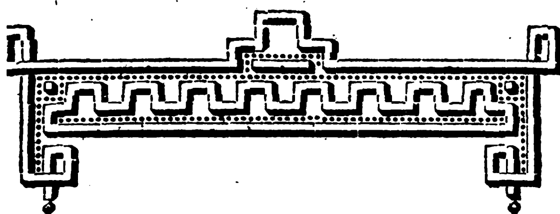
a) *Act. IV. 16.* b) *Lib. II. de civit. Dei. c. 5.*

les, sublimes, docti eam se vidisse dixerunt, et quod viderunt, diffamare curarunt; eis mundum credidisse non mirum est; sed istos adhuc credere nolle perdurum est: si autem, ut verum est, paucis, obscuris, minimis, indoctis eam se vidisse dicentibus et scribentibus credidit mundus; cur pauci obstinatissimi, qui remanserunt, ipsi mundo iam credenti adhuc usque non credunt? qui propterea numero exiguo ignobilium, infimorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemtibilibus testibus multo mirabilius divinitas seipsa persuasit. Eloquia namque persuadentium, quæ dicebant, mira fuerunt facta, non verba. Qui enim Christum in carne resurrexisse, et cum illa in cœlum ascendisse non viderant, id se vidisse narrantibus, non loquentibus tantum, sed etiam mirifica facientibus signa credebant. Si vero per Apostolos Christi, ut eis crederetur, resurrectionem, et ascensionem prædicantibus Christi, etiam ista miracula facta esse non credunt, hoc nobis unum grande miraculum sufficit, quod eam terrarum orbis sine ullis miraculis credidit."

DE
SUBLIMI
IN
EVANGELIO
CHRISTI
CAPITA SELECTA.

Quando quidem divinorum eloquiorum natura in paucis verbis multas ſententiarum affert divitias, et ineffabilem diligenter ſcrutari volentibus thesaurum largitur; proinde obsecro ne quid in ſacris literis perfunctorie aut obiter prætereatur, ſed etiamsi nomina recenseantur vel historiæ narrentur reconditum investigemus thesaurum. Nam ideo Christus dicebat: *ſcrutamini ſcripturas.* Quia non ubique in ſuperficie mens ſcripturæ invenitur, ſed opus est ſcrutinio multo ut nihil in profundo latens, nobis remaneat absconditum etc.

S. Jo. Chrysost. Hom. XXIV. in Genes.
T. IV. p. 216. D.

CAPUT I.

VERBI DIVINITAS.

In principio *erat Verbum*, et *Verbum erat apud Deum*, *et Deus erat Verbum*. Hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt. Joan. I. 1.

Suapte se manifestat sublime illud, atque distantia infinita et diversitas, quæ est inter Moysis verba Gen. I. 1: *In principio creavit Deus cælum, et terram*, et hæc S. Joannis: *In principio erat Verbum*, quibus æternitatem, atque adeo divinitatem Verbi uno verbo declarat. „Hoc est, ut rem nobis ob oculos ponit S. Ambrosius *a*): Cœlum nondum erat, quando in principio erat Verbum. Nam etsi cœlum habet princi-

CAPUT I.

Comparantur verba Moysis Gen. I.

a) *L. De Incarnat. Dom. Sacramento C. III. n.* 16. *T. II. p.* 707.

CAPUT I.

pium, Deus non habet. Denique *in principio creavit Deus cælum, et terram.* Aliud est, *fecit:* Aliud est, *erat.* Quod fit, incipit: Quod erat, principium non accipit, sed prævenit. Remaneant etiam tempora, quia post cœlum tempora. Remaneant etiam Angeli, et Archangeli; etsi principium eorum non invenio, erat tamen, quando non erant." Et alibi *a)*, quæ mox sequuntur apud Joannem, idem S. Pater complexus, hæreticos Christi Divinitatem negantes incessens, „Erat, erat, erat, erat, ait, Ecce quater erat! ubi impius invenit, quod non erat." S. Hilarius *b)*, „Transeuntur tempora, inquit, transscenduntur sæcula, tolluntur ætates: pone aliquid, quod voles tuæ opinionis principium, verbum iam erat, unde tractatur. Respice ad mundum, intellige, quid de eo scriptum est: *In principio creavit Deus cælum et terram.* Fit ergo in principio, quod creatur, et ætate contines, quod in principio continetur, ut fieret. Meus autem piscator illiteratus, indoctus, liber a tempore, solutus a sæculis, vicit omne principium, erat enim, quod est."

ὁ λόγος verbum divinum Filius Dei per quem omnia facta sunt.

Multo amplior est græcæ vocis, qua usus est S. Evangelista, notio, *λόγος*, qua etiam antiquissimi sophi in divinis sunt usi:

a) *L. I. de fide c.* 5.
b) *L. II. de Trinit. n.* 13. *p.* 795.

„Melius, inquit Lactantius *a*), Græci λόγον dicunt, quam nos verbum, ſive ſermonem: λόγος enim et ſermonem ſignificat, et rationem, quia ille eſt et vox, et ſapientia Dei. Hunc ſermonem divinum nec Philoſophi ignorarunt etc.“ Platonicos indigitat, quos hodieque ſunt, qui infuſcaſſe theologiam chriſtianam antiquiſſimis Eccleſiæ temporibus demonſtrandum ſibi ſumpſerunt. Hos inter Laur. Moſhemium, *de turbata per Platonicos Eccleſia* diſſerentem perſtringit monachus ex Congr. S. Mauri P. II. præfat. in Opera S. Juſtini M. cui oſtendit perperam affingi Platonicam notionem τȣ λογȣ. Quod etiam de Athenagora valet, qui Juſtinum ſequitur in hac re in ſua apologia ex S. Joanne: uti etiam Clemens Alex. et Origenes, et ex latinis apologiſtis primus Tertullianus ſunt uſi hac voce, quam aliis viſus eſt S. Joannes Gnoſticis ex diſciplina Simonis magi (qui ſe magnam Dei virtutem ἐνεργειαν dicebat, λόγον ἀνυπόςατον) extricaviſſe, ut ex S. Irenæo *b*) iam notavimus, innuitque S. Hilarius *c*): „Res, inquit, exiſtit in verbo, verbi res enuntiatur in nomine. Verbi enim appellatio in Dei

a) *Inſtit. div. lib. IV. cap.* 9.

b) *Lib. III. contra hæreſes cap.* 11. *p.* 188. *ut* ſupra in divina Evangelii Chriſti Verbi incarnati Oeconomia *n. II. retulimus.*

c) *L. c. L. VII. n.* 11. *p.* 921.

CAPUT I.

Filio de Sacramento nativitatis est, ficut fapientiæ, et virtutis est nomen." S. Irenæus vero, postquam ex tribus Evangelistis Patrem et Filium verum Deum demonstrasset, eundem ex S. Joanne ostensurus, „quoniam, infit *a*), unus Deus, qui omnia fecit per verbum fuum, et non quemadmodum illi dicunt, alterum quidem fabricatorem, alium autem Patrem Domini etc. fecundum autem quosdam Gnosticorum ab angelis factus est mundus, et non per verbum Dei:" Verbum nimirum hypostaticum fubstantiale, quale nobis fistit S. Irenæus *b*) *In principio verbum existens apud Deum:* ubique habet textus græcus λόγος.

Quandoque, ob vim nominis, græco vocabulo ὁ λόγος primi SS. Patres etiam latini usi fuere; putat tamen S. Thomas *c*) in hunc locum, quo per ipsum facta esse omnia dicuntur, melius dici verbum, „quod importat, ut ait, respectum ad exteriora, quam ratio, quæ tantum conceptum mentis insinuat;" fed utrumque fignificat ὁ λόγος. Nec videtur Jo. Lightfoto in horis Thalmudicis in h. l. curiosius inquirendum, unde Evangelista petierit hunc titulum, quo unigenitus Dei Filius Verbum appellatur, cum toties repetatur in historia creationis ויאמר אלהים *et dixit Deus.* Rem ad

a) *l. c.* *b*) *p.* 209. *c*) *T. III. opp. p.* 397.

captum, conceptumque humanum paucis explicat S. Theophilus Antioch. Episc. Sæc. II. ad Autolicum *a)* quoad generationem Verbi æternam, et rerum per Verbum creationem. *In principio erat Verbum.* „Quibus verbis, inquit, ostendit initio solum fuisse Deum, et in eo Verbum, tum addit: *Et Deus erat Verbum, omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* Verbum igitur cum Deus sit, et ex Deo genitum, illud Pater universorum, cum ita visum fuerit, mittit in aliquem locum, quo cum venerit, auditur, et videtur missum ab eo, et in loco invenitur." Et S. Irenæus *b)*: „Si autem credat quis unum Deum, et qui verbo omnia fecit, quemadmodum et Moyses ait: *Dixit Deus, fiat lux, et facta est lux,* in Evangelio legimus: *omnia per ipsum facta sunt:* et apostolus Paulus similiter: *Unus Dominus, una fides etc.* „Post deinde et omnis sermo ei constabit, si et scripturas diligenter legerit apud eos, qui in Ecclesia sunt presbyteri, apud quos est apostolica doctrina, quemadmodum demonstravimus." Hanc apostolicæ doctrinæ firmitatem in Ecclesia („cui, ut L. I. c. 4. n. 1. loquitur, apostoli, quasi in depositorium dives, plenissime in eam contulerint omnia, quæ sunt veritatis: ut omnis, quicunque velit, sumat ex ea potum vitæ") constanter con-

a) L. II. n. 22. p. 365. *b) L. IV. contra hæres. c. 32.*

tra hæreticos urget S. Martyr, quam vero novatores migrarunt. Ex quibus Centuriatores Magdeburgenses perstringit P. Massuet in Dissertat. præviis in S. Iren. Dissert. III. art. 5. vindicatque art. 6. eius doctrinam orthodoxam de verbo divino Filio Dei, *per quem omnia facta sunt* iuxta initium Evangelii S. Joannis, congruenter iis, quæ Moyses initio Genesis de creatione rerum *in principio* dicit, quando iam *erat Verbum*, atque adeo coæternum Patri et consubstantiale, utpote ante quamvis rerum creatarum substantiam existens. Theodoretus Interrog. IX. in Genesin, „cuinam dixit Deus *fiat lux*, *et fiat firmamentum?* Sic respondet ad rem: Non præcepit Deus alteri cuidam creare: sed quæ non sunt, vocat, ita ut hic præceptum sit ipsa voluntas." Omnia enim, ait, quæcunque voluit Deus, fecit. „Quodsi creando voce quadam usus est, certum est, hoc non elementorum inanimatorum causa, sed invisibilium virtutum gratia factum esse, ut sciant, quod ipso iubente, ea, quæ non sunt, subsistunt."

A Longino notatus locus.

Est hoc τὸ ὕψος, τὸ θεῖον sublime, ac divinum illud, quod in verbis Moysis scriptor ethnicus Dionysius Longinus animadvertit in libro περὶ ὕψους de Sublimi cap. 9. aliis 7. ubi postquam ridicule sane Deos nobis giganteos stitisset, ad Moysen vero

delapsus, „ſic, ait, et Judæorum legislator, vir non vulgaris, quandoquidem numinis potentiam pro dignitate notam fecit, declaravitque ſtatim initio proœmii legum ſuarum ſcribens: *Dixit Deus*, inquit, *quid? Fiat lux*, *et facta est: fiat terra*, *et facta est.*“ Qui ſublimitatem in hoc loco desiderarunt, eoquod nihil ſublime in verbis ſibi animadvertere viſi ſunt, ſaltem ad thema, ſeu argumentum, in quo versatur ibi Longinus attendere debuissent, quod est περὶ νοήσεως, ſeu quod est τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολόν, vel μεγαλόφρον magnum, ſeu ſublime in ipsa mente, ſeu cogitatione. Id quod et lectores nostri in præsenti tractatione præ oculis habeant. Sed τὸ ὕψος quod est in mente divina, ex qua prodiit verbum divinum, quod erat in principio ex Deo natus ab æterno ante omnia tempora unigenitus Filius Dei, quis edicet? *Generationem eius quis enarrabit a)?* Generationem, inquam, qua ab æterno genitus Dei Filius unus est cum Patre Deus,

Extra se rapitur humana mens, dum cogitatione ſua, quantavis animi contentione persequi gestit ens initio carens, ab æterno, a ſe existens, et in ſe ipso, in ipsa ſua ſubstantia rationem ſuæ existentiæ habens: ens necessarium, a quo entia con-

a) *Is. LIII.* 8.

CAPUT II. tingentia, quibus constat rerum creatarum universitas. Utrumque vero admirabili simplicitate ob oculos ponitur alterum a S. Joanne, Ens nimirum, quod semper fuit, *In principio erat etc.* alterum a Moyse: *In principio creavit etc.* Nec potest insipiens, quocumque se vertat, qui dicit in corde suo non est Deus, ens aliquod a se, a quo alia omnia, non agnoscere: ut facilius homo se a parentibus suis editum in hunc mundum inficiari possit, quam mundum per semet ab æterno extitisse manifesta contradictione, et confusione entis necessarii et contingentis, finiti et infiniti, absurdissimo processu in infinitum: in quo quis dicat? an v. g. gallina prior, quæ parit ovum, an ovum, ex quo gallina excluditur.

CAPUT II.

ADOPTIO FILIORUM DEI

Quotquot autem receperunt eum, *dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Jo. I.

S. Joannes aquila. Sed quid nunc nobis cum Longino de luce, quæ facta est, quando divinus Joannes lucem illam pandit, Verbum divinum nempe λόγον, per quem facta sunt omnia? S. Irenæus, et post eum SS. Patres cæteri,

quando nobis in quatuor animalibus Apoc. IV. 7. quatuor Evangelistas describunt, aquilam, perspicacem inprimis visu, cæterisque alitibus sublimius volantem, ad unum omnes Joannem interpretantur. „Quartum vero, sunt verba S. Irenæi *a*): simile aquilæ volantis, spiritus in Ecclesiam advolantis gratiam manifestans. Et Evangelia igitur his consonantia, in quibus insidet Christus Jesus. Aliud enim illam, quæ est a Patre, principalem, et efficabilem, et gloriosam generationem eius enarrat sic dicens: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Tum: *Et omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* Propter hoc et omni fiducia plenum est Evangelium istud, talis est enim persona eius."

CAPUT II.

Pandit nobis adoptionem filiorum Dei.

Tum postquam, ut diximus, *quadriforme Evangelium* quatuor Evangelistarum explicasset S. Irenæus, finiens de S. Joannis Evangelio, „quartum vero, subdit *b*), quod renovat hominem, et recapitulat in se omnia, quod est per Evangelium, elevans, et pennigerans homines in cæleste regnum." Nempe ut postea rem edisserit explicatius de Incarnatione Verbi: „Ostendimus enim, inquit *c*), quia non tunc cœ-

a) *L. III. contra hæres. cap. XI. n.* 8. *p.* 190.
b) *Pag.* 191. *c*) *C. XVIII. n.* 1. *p.* 209.

CAPUT II.

pit Filius Dei, existens semper apud Patrem; sed quando incarnatus est, et homo factus, longam hominum expositionem in seipso recapitulavit, in compendio nobis salutem præstans, ut quod perdideramus in Adam, id est secundum imaginem, et similitudinem esse Dei, hoc in Christo Jesu reciperemus." Et id quidem cum fœnore misericordissima in nos Dei pietate, ac superabundante gratia in Christo, et iustitia iuxta Apostolum a): *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia, ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Jesum Christum Dominum nostrum.* Per adoptionem nimirum in filios Dei, de qúa nobis hic S. Joannes testatur, et Apostolus postea b), *quod sumus filii Dei, si autem filii et hæredes etc.* Sic iuxta eundem Apostolum c) *prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo*, de quo mox affatus Ephesios: *Non cesso*, ait, *gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: ut Deus, Domini nostri Jesu Christi Pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, et revelationis in agnitione eius: illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis eius,*

a) *Rom.* V. 20. b) *Ib.* VIII. 10.
c) *Eph.* I. 5.

et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, hæredibus quidem Dei, cohæredibus autem Christi in sortem filiorum Dei adoptatis.

Quis vero unquam pater filium suum unicum ita hæredem instituit, sicut nos Pater noster cœlestis, qui se ipsum nobis in æterna beatitate dat summum bonum pro hæreditate nostra: qui *videmus* quidem *a*), *per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem* iuxta Apostolum. Quod nobis edisserens S. Joannes, *charissimi*, inquit *b*), *nunc filii Dei sumus, et necdum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Rem nobis idem Apostolus in principio sui Evangelii explicat, quomodo *in ipso*, Verbo divino, *vita erat, et vita erat lux hominum*, ut nimirum nos in ipso, qui vita est, viveremus, et naturæ lucis huius divinæ participatione ipsi in filios Dei sublimemur. Explicat quidem deinceps, quomodo lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt, excæcati nempe ad lucem Evangelii: quomodo item *in propria venit, et sui eum non receperunt* Judæi nimirum, a quibus ideo lux hæc divina ad gentes pervenit: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Ἐξουσίαν habet Evangelista, quæ et humanam in

a) *I. Cor. XIII.* 11. *b*) *I. Joan. III.* 2.

Christo potestatem, et in nobis dignitatem denotat, qua ex Deo nati Filii Dei nominemur et ſimus. Tanto hoc ſublimius est in Evangelio Christi, quantum inter Deum et hominem discrimen est; inter hominem et Deum læsum, qui hominem induit, ut homines liberet: misit unigenitum filium ſuum in mundum, ut homines in filios ſuos adoptaret: „Neque enim iam, ait S. Augustinus *a*), desperandum, participatione Verbi fieri posse homines filios Dei, quando Filius Dei participatione carnis factus est filius hominis.“ Explicat huc S. Cyrillus Alexand. *b*) in hunc Joan. locum illud I. Petri II. „Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquisitionis, ut virtutes eius annuntietis, qui vos e tenebris vocavit in lucem admirabilem. Cum enim, inquit S. Pater, Filium exceperint per fidem, potestatem accipiunt, ut inter filios Dei collocentur. Enimvero dat filius, ut ſint potestate id, quod ſibi uni proprie, et ſecundum naturam inest, in commune quodammodo proponens in ſignum benignitatis ſuæ in homines, et erga mundum charitatis. Non enim aliter possemus corruptionem fugere, qui terreni portamus imaginem, nisi pulchritudo imaginis illius cœlestis impressa nobis esset ex eo, quod vocati ſu-

a) *Ep. CXL. n. 11. T. II. p.* 426. *b*) *T. IV. p.* 20.

mus ad filiorum Dei adoptionem." S. Gregorius Regulæ pastoralis P. II. cap. 3. in rectore explicans rem, „quatenus, inquit, nobilitatem semper intimæ regenerationis aspiciat, et cœlestis regni sibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicitur: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium.* De hac enim potestate, quia vitia subigimus, Joannis voce roboramur, qui ait: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista considerat dicens: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.*" Caput III.

CAPUT III.

VERBI INCARNATIO.

Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Joan. I. 14.

„Noli mirari, alloquitur nos S. Augustinus *a)*, noli mirari, o homo, quia efficeris filius per gratiam, quia nasceris ex Deo secundum verbum eius. Prius ipsum Verbum voluit nasci ex homine, ut tu securus

Verbum fit caro, ut filii Dei efficeremur.

a) *Tract. II. in Joan. n.* 15. *T. III. P. II. p.* 303.

Caput III.

nascereris ex Deo, et diceres tibi: non ſine causa Deus nasci ex homine voluit, nisi quia alicuius momenti me existimavit, ut immortalem me faceret, et pro me mortaliter nasceretur. Ideo, cum dixisset, *ex Deo nati ſunt*: quasi ne miraremur, et exhorresceremus tantam gratiam, ut nobis incredibile videretur, quia homines ex Deo nati ſunt, quasi ſecurum te faciens ait: *et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Quid ergo miraris, quia homines ex Deo nascuntur? Attende ipsum Dominum Deum natum ex hominibus," Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. S. J. Chrysostomus monet *b*), ut hæc audientes animum erigamus, illud maxime mirati, quod genuinus Filius Dei ſine principio existentis, se filium hominis audire passus ſit, ut nos faceret filios Dei. „Neque enim, inquit, frustra et incassum ſeipsum ita humiliasset, nisi nos exaltaturus esset. Natus est enim ſecundum carnem, ut tu nascereris ſecundum ſpiritum."

Quare caro factum Verbum dicitur.

Non dixit Evangelista verbum hominem esse factum, ſed carnem, quæ est vilior, infirma, et humilis nostri pars, atque in nobis peccatrix. Verbum divinum infirmitates ſine peccato in ſe ſuscepit, et nobiscum in carne abiectus, et humilis,

b) *Hom. II. in Math. n. 2. T. VII. p. 21.*

esuriens, sitiens, passus, et ignominiosa morte sublatus est: „Ut scilicet, planum fieret, sunt verba S. Athanasii *a*), omnesque crederemus, eum ipsum, qui semper Deus fuit, et eos, ad quos accessit, sanctos effecit, omniaque iuxta Patris voluntatem administrat, propter nos hominem postea factum fuisse, atque, ut loquitur Apostolus, divinitatem corporaliter in carne habitasse: quod idem est, ac si diceret, cum Deus esset, proprium habuit corpus, quo ut instrumento utens, homo propter nos factus est." Hinc, quæ carnis sunt propria, illi attribuuntur, quia in ea nempe subsistebat. Hæc ergo in se omnia suscepit in carne Salvator noster, atque etiam Evangelista dum Verbum hominem suscepisse memorat, carnem factum dicere voluit *a parte affecta potissimum animali significato*, cum S. Cyrillo Alex. in h. l. loquor *b*): „Ut una cerneretur vulnus, et remedium: æger, et medicus: quod in mortem prolapsum est, et qui excitavit ad vitam: quod corruptioni cessit, et qui corruptionem amovet: quod morte superatum est, et qui morte superior est: quod orbatum est vita, et qui vitam largitur. Non autem ait, ad carnem Verbum venisse, sed carnem factum esse, ne habitudine sicut in

a) *Orat. III. Cont. Arian. n.* 31. *T. I. p.* 581.
b) *T. IV. p.* 95.

CAPUT III.

prophetas, aut ſanctos alios ipſum veniſſe ſuſpiceris, ſed revera carnem factum eſſe, id eſt, hominem." Breviter S. Auguſtinus hic Hebraismum notat *a*): „More ſuo, inquit, ſcriptura, ut Chriſti humilitatem magis oſtenderet, ne carnis nomen quaſi indignum aliquid refugiſſe videretur, carnem pro homine poſuit." S. Thomas h. l. his rationibus addit aliam, cur Evangeliſta de anima rationali mentionem non fecerit, ſed de carne ſolum, ad demonſtrandam nimirum Dei erga nos magnitudinem benignitatis. „Conſtat, inquit, quod anima rationalis magis confòrmis eſt Deo, quam caro; et quidem magnum pietatis ſacramentum fuiſſet, ſi Verbum aſſumſiſſet animam humanam, utpote ſibi conformem, ſed aſſumere etiam carnem elongatam a ſimplicitate ſuæ naturæ fuit multo amplioris, imo inæſtimabilis pietatis indicium, ſecundum quod Apoſtolus dicit I. Timoth. III. 16. *Et manifeſte magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne.*"

Quidquid ſuperba obganniat ratio.

At vero quo magis commendat charitatem ſuam Deus in nobis per incarnationem Verbi divini, eo protervius exſurgit hic, ſeſeque opponit ſuperba ratio, quam arguit in Platonicis philoſophis S. Auguſtinus *b*)

a) *Epiſt.* 140. *n.* 12. *T. II. p.* 420.
b) *Lib. X. de civ. Dei, c.* 29. *T. VII. p.* 265.

christianismum detrectantibus, „quia Christus humiliter venit, et vos ſuperbi estis. Narrat ibi quidem quod initium ſancti Evangelii, cui nomen est ſecundum Joannem, quidam Platonicus, ſicut a ſancto ſene Simpliciano, qui postea Mediolanenſi Eccleſiæ præſedit epiſcopus, ſolebamus audire, aureis literis conſcribendum, et per omnes eccleſias in locis eminentiſſimis proponendum eſſe dicebat.“ Non erat hic ex eorum numero, quos ibi perſtringit S. Doctor inſcripto capite illo *de incarnatione D. N. J. C. quam confiteri Platonicorum erubeſcit impietas.* Haud inepta equidem erant Platonica placita de corrupto humani generis ſtatu, agnitaque quam per metempsychoſin ſibi fingebant, purificationis neceſſitate; „Sed ideo viluit ſuperbis Deus ille magiſter, quia verbum *caro factum est, et habitavit in nobis:* ut parum ſit miſeris, quod ægrotant, niſi ſe in ipſa etiam ægritudine extollant, et de medicina, qua ſanari poterant, erubeſcant.“ Ferax imprimis eſt noſtrum hoc ſæculum incredulis eiusmodi in ipſo chriſtiano orbe, quibus religio chriſtiana vel omnino vileſcit, vel retento ſimulacro, divinitatem Chriſti atque adeo incarnationem Verbi divini negant hæreticorum hodie maximus grex, Socinianorum: Fuitque a primordiis Eccleſiæ hæc

Caput III.

CAPUT III. petra ſcandali, in quam tam diversis modis impegerunt hæretici, ut haud temere dicat S. Fulgentius *a)*, omnes hæreses ad id ætatis a coniunctione duarum naturarum in Christo esse exortas. Ex antiquissimis vero illis hæreticis fuerunt, qui aut divinam in Christo negabant naturam, aut humanam, indignum cumprimis rati, quod ita *ſemetipsum exinaniverit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo b)*.

Dum econtra nihil in ſcripturis ſublimius atque in religione christiana admirabilius, nihil porro divinius est, quam hæc Dei dignatio, ut assumendo humanam naturam omnino nobis assimilaretur iuxta Apostolum *c)*: *Tentatus per omnia pro ſimilitudine absque peccato.* Rem vero inſigniter illustrat S. Augustinus *d)* in celebri ad Volusianum epistola CXXXVII. Quid vero ingratius, quid inhumanius dici potest de homine, quam maxima hac Dei erga genus humanum dignatione non tam se indignum, quam eam ipsam Deo indignam esse asserere, *qua ſic dilexit Deus mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret e)*, iuxta dilectum Christi discipulum Joannem. Et alibi:

a) Lib. ad Trasimundum regem c. 4.
b) Philip. II. 7. *c) Hebr. IV.*
d) T. II. p. 405. *e) Jo. III.* 16.

In hoc, ait *a*), *apparuit charitas Dei in nobis*, *quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* Hoc immensæ divinæ bonitatis beneficium miseri homunciones perinde quidem supra captum nostrum positum, atque non solum immerentibus, verum etiam in damnatione mortis positis, a benignissimo numine collatum humiliter revereri debemus in Christo semetipsum exinaniente ac formam servi accipiente, *ut homo divine agere doceretur*, ut Tertullianus loquitur *b*), cum eodem Tertulliano divinitus asserta incarnatione haud arroganter persuasi, *quod nihil tam Deo dignum quam salus hominis:* nihilque veriti cum eodem dicere possumus: *Quodcumque Deo indignum est*, *mihi expedit*, ut in libro de carne Christi loquitur, ubi ex professo mox in exordio libri demonstrat incarnationem Verbi divini nec impossibilem, nec inconvenientem aut Deo indignam esse contra Marcionem, „quod aliter non diceretur homo Christus sine carne, nec hominis filius sine aliquo parente homine, sicut nec Deus sine Spiritu Dei, nec Dei Filius sine Deo Patre. Ita utriusque substantia census, hominem et Deum exhibuit: hinc natum, inde non natum: hinc carneum, inde spiritalem: hinc infirmum, inde præ-

CAPUT III.

a) *I. Jo. IV. 9.* *b*) *Adv. Marcionem lib. II.*

CAPUT IV.

fortem: hinc morientem, inde viventem, quae proprietas personae aequa utique naturae utriusque veritate, eadem fide et spiritus, et carnis, virtutes Spiritum Dei, passiones carnem hominis probaverunt."

CAPUT IV.

VERBI INCARNATI GLORIA.

Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiae, et veritatis. Joan. I. 14.

Gloria Verbi divini in infirmitate.

Fuit Joannes ex illis tribus Apostolis, quibus Christus gloriam suam ostendit transfiguratus in monte; sed hic generatim loquitur de gloria Christi *quasi unigeniti* inter medias infirmitates, statuque humilitatis eo sublimius atque gloriosius enitente, veluti eximia in tenebris lux. Gloria haec Verbo Dei incarnato, atque in nobis habitante iam etiam oculis conspicua est reddita.

Dum equidem in propria venit, sui tamen eum non receperunt. Venit cum Maria matre in Bethlehem natale Davidis regis solum, unde oriturus erat Messias, eoque venit ceu ex stirpe David oriundus;

t nec locum in diversorio habere, nec pinionem de se facere, quis esset, potuit. udæi præstolabantur Messiam regem re;um et dominum dominantium in terris, um interim ille nascitur in ſtabulo, deocturus non ſolum gentem ſuam vanam ıundi gloriam, ſed et omnes gentes, quæ um aliquando reverituræ essent, quem ens ſua dedignabatur, verum Messiam: uibus se iam nascens, quis esset, ſtella emonstrabat: veniuntque Hierosolymam um adoraturi magi, „hoc est professi rtem contemplativam teste Philone Judæo criptore *a*) ſuppari, per quam naturales es cernuntur clariores, quam non modo ılebs, ſed etiam reges maximi imprimis ?ersici ſectantur, qui hanc artem ita adnirantur, ut regnare non liceat, nisi ma;orum antea usi fuerint contubernio." Sed ıltra efferenda est in magis nostris cogitaio, ut iam notavimus, notabimusque iteum ſuo loco; dum humi hic ſerpit Philo ludæus, perinde ac contribules ſui dedigıati in humili conditione ſua regem ſuum Christum, quam nihil morati, magi adorant n præsepio, edocti per ſtellam ex Jacob: *De Jacob erit, qui dominetur b*): exigua hæc [uidem tunc erat ſcintilla *mysterii* Colos. I. 6. *quod absconditum fuit a ſæculis et generaionibus: nunc autem manifestum est ſanctis eius,*

CAPUT IV.

a) *Pag.* 792. *b*) *Num.* XXIV. 19.

CAPUT IV. *quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti huius in gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ.* Magis advenientibus turbatur Herodes *a)* rex, et omnis Hierosolyma cum illo, frustra timente throno suo regio in Judæa, dum a principibus Sacerdotum et Scribis docetur Christum nasciturum in Bethlehem Judæ: quod et factum iam fuerat præconiato rege non humanis sed angelicis vocibus, facta subito *multitudine militiæ cœlestis* cum angelo, qui evangelizaverat pastoribus in regione eadem vigilantibus, et custodientibus vigilias noctis super gregem suum, Deique claritate circumfulgente illos, *gaudium magnum quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David.*

Quæ unquam gloria humana mundana accedere potuit huic, cœlesti gloria translata in terras, dum cœlorum Dominus nascitur in stabulo? Prægustum gloriæ cœlestis accipiunt homines, ut eis sordescat omnis mundana gloria cum caducis gaudiis huius vitæ, ubi nil nisi vanitas vanitatum et omnia vanitas, testimonium reddente sapientissimo perinde ac felicissimo regum terræ Salomone: cuius etiam nomine sapiens: *Et ego,* inquit *b), natus accepi communem aerem et in similiter factam decidi terram, et primam*

a) Matth. II. 3. *b) Sap. VII. 3.*

vocem similem omnibus emisi plorans. In involumentis nutritus sum, et curis magnis: nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. Sic *homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis a)*, quas etiam nostri causa suscepit Christus Verbum incarnatum, ut tamen in ipsa nativitate cœlestium gaudiorum eos, qui cum ipso vana huius vitæ gaudia pompam et gloriam despecturi essent, redderet certiores *qui inter animalia editus, ab angelis nunciabatur b)*, ut inter alia Hormisdas P. M. Sæc. VI. quo Rom. Imperium novum splendorem accepisse visum est, Justino Augusto Imperatori differentiam ob oculos ponit inter gloriam regum terræ, et Christi regis cœlorum, quam ab ipsa mox nativitate sua exhibuerat. „Nam, sunt Hormisdæ P. verba, iacens in præsepio, videbatur in cœlo, involutus pannis, adorabatur a magis, inter animalia editus, ab angelis nuntiabatur, vix egressus infantiam, et annuntians mysticam sine instituente doctrinam, inter rudimenta annorum puerilium edens cœlestia signa virtutum. Idem enim Deus et homo, non (ut ab infidelibus dicitur) sub quartæ introductione personæ: sed ipse Dei Filius Deus et homo, id est, virtus et infirmitas, humilitas et maiestas, redimens et venditus, in cruce positus, et cœli regna largitus; ita nostræ

CAPUT IV.

a) *Job. XIV.* 1. b) *Apud Labb. T. IV. Conc. p.* 1553.

Caput IV.

infirmitatis particeps, ut posset interimi, ita ingenitæ potentiæ Dominus, ne posset morte consumi: sepultus est, iuxta id, quod homo voluit nasci, et iuxta id, quod Patri erat similis, resurrexit: patiens vulnerum, et salvator ægrorum, unus defunctorum, et vivificator obeuntium: ad inferna descendens, et a Patris gremio non recedens: unde et animam, quam pro communi conditione posuit, pro singulari virtute, et admirabili patientia (potentia) mox resumpsit." Sic quam admirandum in modum, quando *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis!* Quem in locum commentatus Ven. Beda, „Gloriam Christi, inquit *a*), quam ante incarnationem videre non poterant homines, per incarnationem viderunt, aspicientes humanitatem miraculis refulgentem et intelligentes divinitatem intus latitantem, illi maxime, qui eius claritatem ante passionem transfigurati in monte sancto contemplari meruerunt voce delapsa a Deo huiuscemodi a magnifica gloria: *hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui;* et post passionem, resurrectionis, ascensionisque ipsius gloria conspecta, Spiritus eius dono mirifice sunt refecti, quibus omnibus manifeste cognoverunt, quod huiusmodi gloria

a) *T. V. p.* 456.

non cuilibet ſanctorum, ſed illi ſoli homini, qui esset in divinitate unigenitus a' Patre, conveniret."

Manens Verbum incarnatum ſemper, quod erat ab æterno, non potuit occulere radios divinitatis ſuæ, conspicuamque nobis reddidit *gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, et veritatis* in Evangelio gratiæ nos ſanctificantis, *quia de plenitudine eius nos omnes accepimus a)*, dum ipsi Dei Patris Filio nihil gloriæ, quam ab æterno habuit, accedere, nihil deperire potuit. Solummodo autem in ipso ſtatu exinanitionis, ceu contrariis iuxta se positis, nobis eluxit gloria hæc unigeniti filii Dei in eo etiam, quod exemplum humilitatis tanto maius et excellentius dederit, quo infinitior est distantia inter Filium Dei, et filium hominis, qualem se nobis in terris ostentavit. „Itane, cum S. Augustino *b)* exclamare licet, magnum est, esse parvum, ut nisi a te, qui tam magnus es, fieret, disci omnino non posset? Ita plane." Quid ſublimius, quid divinius gloria hac quasi unigeniti Filii Dei, elucente in ipsa eius humilitate, ac infirmitatibus, quas nostri causa in se ſuscepit Verbum incarnatum, quam ſtatus humilitatis nequaquam diminuit, aut obscuravit, imo conspicuam nobis reddidit, et

a) Joan. I. 16. *b) De S. Virg. C. 15. T. VI. p. 358.*

CAPUT IV. augustiorem, tantum abest, ut unigenitus Dei Filius factus homo quidquam de ea, quam ab æterno habuit, apud Patrem, gloria amiserit. „Cum Verbum carnem factum esse dixerit (ſunt verba S. Cyrilli Alex. *a*) in h. L.) hoc est hominem, et fratrem ſervorum, atque creaturarum, integram tamen ei ſervat quoque hoc pacto dignitatem, et plenum esse Patris proprietate rursus ostendit. Natura quippe divina in se ipsa firma, et ſtabilis est, nec mutationem capit in aliud, ſed eodem se modo ſemper habet, et in ſuis dotibus constanter manet. Itaque licet Evangelista Verbum carnem factum esse dicat, non tamen ipsum carnis infirmitatibus ſuccubuisse asserit, nec pristina illa ſua virtute, et gloria excidisse, eo quod infirmum nostrum, et inglorium corpus induit. Vidimus enim gloriam eius, inquit, omni gloria ſuperiorem, et qualem decere Filium ex Deo Patre unigenitum nemo non fateatur. Plenus enim erat gratia et veritate. Siquis enim ſanctorum chorum contempletur, et uniuscuiusque res gestas perpendat, mirabitur utique, et illorum virtutibus oblectabitur, eosque gloria repletos a Deo fuisse fatebitur. Unigeniti vero gloriam, et gratiam nullo modo cum cæterorum gloria comparandam esse theologi docent, ac

a) Pag. 97.

ſacri testes, ſed longe eminentiorem, et præstantiorem, ut qui non definitam habeat gratiæ menſuram quaſi ab altero acceptam, ſed tanquam in perfecto perfectam, ac veram; id est, non adſcititiam, nec aliunde quaſi acceſſionis loco ſuppeditatam, ſed ſubſtantialiter inexiſtentem, et fructum paternæ proprietatis naturaliter tranſmiſſum in Filium. Quodſi cui placet accuratius id, quod dictum eſt, examinare, conſideret apud ſe, quid ſancti ipſi, et quid Salvator noſter Chriſtus mirabiliter patrarunt, tantumque diſtare comperiet, quantum antea diximus."

CAPUT V.

VERBI INCARNANDI ANNUNTIATIO.

In mense autem ſexto, missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Gallilææ, cui nomen Nazareth, *ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, et nomen virginis, Maria.* Luc. I. 26.

Messias Zachariæ ſacerdoti denunciatus.

Ad denunciandum Messiæ, eiusque præcursoris adventum, ac incarnationis mysterium Gabriel angelus missus, primum Zachariæ Joannis præcursoris patri a), *qui ſecundum consuetudinem ſacerdotii ſorte exiit, ut incensum poneret ingressus in templum Domini*, qualem, quantumque ei in ſenectute ſua Elisabeth uxor ſterilis, ac ſenex genitura esset filium, ſimulque quod esset obiturus officium, denunciat: *Erit enim magnus coram Domino: et vinum, et ſiceram non bibet, et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ: et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.*

Haud obscure Messiæ divinitas designatur verbis his angeli: *Et multos filiorum*

a) *Luc. I.* 9.

Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum; illis vero, quæ mox ſequuntur: *Et ipse præcedet ante illum*, Dominum nempe Deum ipsorum *in ſpiritu, et virtute Eliæ*, innuitur tota œconomia regni Christi a primo eius adventu in carne usque ad ſecundum in consummatione ſæculi, quem Elias præcessurus est, primum autem in ſpiritu et virtute Eliæ Joannes (quem ipse Christus Eliam vocat). *Ut convertat corda patrum in filios, et incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam:* ei nimirum Domino, de quo mense abhinc ſexto (postquam Gabriel angelus Zachariæ Joannem ex Elisabeth uxore nasciturum denunciaverat) idem archangelus missus ad Mariam virginem, *Ecce*, inquit, *concipies in utero et paries filium; et vocabis nomen eius Jesum. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur.*

CAPUT V.

Regnum Messiæ.

Animadverte autem, in verbis Gabrielis omnia comparata esse ad Messiæ regnum in terris quoque, ſed nequaquam eiusmodi quale tunc vulgo exspectabant Judæi, perverse interpretati prophetiam Isaiæ de Messiæ pacifico imperio ſuper ſolium David, omnibus cæteris posthabitis, quæ ibidem de Christo historica narratione veluti iam facta deprædicat propheta a): *Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis, et*

a) *Isaiæ* IX. 6. 7. 8.

Caput V.

factus est principatus super humerum eius: et vocabitur nomen eius Admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis: super solium David et super regnum eius sedebit: ut confirmet illud, et corroboret in iudicio et iustitia, amodo et usque in sempiternum; zelus Domini exercituum faciet hoc. Verbum misit Dominus in Jacob, et cecidit in Israel. Quis sibi persuadeat, humilem virginem Mariam Deo gratam, et dilectam inprimis, cui tam gratiosam angelus a Deo salutationem attulit, ita accepisse angeli verba sicut Judæi de filio, quem esset paritura: cui daturus esset *Dominus Deus sedem David Patris eius.* Erat quidem de domo David Joseph Mariæ sponsus, quæ vero familia post captivitatem Babylonicam in obscuro latebat, et quidquid principatus apud Judæos fuerat sub secundo templo penes Asmonæos erat seu Machabæos ex genere sacerdotali, ut Judæis de regno terreno Messiæ opinio eximeretur animo: quod regnum futurum esset æviternum per propagationem carnalem, a qua abhorrens Maria virgo maritalis thori nescia, quærit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Revelat autem angelus, hæc futura sine coniunctione, atque adeo successione carnali: itaque solum illum ac unicum, quem, virtute Altissimi obumbrante a

Spiritu ſancto conceptum enixura esset Filium Altissimi, fore, qui regnaturus esset in æternum εἰς τȣ̀ς αἰῶνας. Quod vero quale ſit futurum æviternum tempus, ne ambiguum esse posset additur, regni eius βασιλείας αὐτȣ̃, quem esset paritura, non fore finem. Hæc vero ſupra captum, et ultra exspectationem erant carnaliter ſapientium Judæorum, ſibique perſuadentium regnum terrenum εἰς τȣ̀ς αἰῶνας per ſæcula perennaturum in domo Jacob, ac ſolio David.

Missus quidem, et destinatus fuerat Christus ad quærendas et ſalvandas oves Israelis, ex quo etiam quicunque eum receperunt, in regnum ſuum adscripsit, atque ex illo populo apostolos ſelegit, qui Evangelium deferrent ad gentes, quas omnes in ſemine Abraham benedicendas promiserat Deus *a*), *universas cognationes terræ;* prout ſingulariter iterum ea promissio facta est patriarchæ Jacob, postquam in ſomnis vidit ſcalam ſtantem ſuper terram, et cacumen illius tangens cœlum, angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam, et Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi *b*): *Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac: Terram, in qua dormis, tibi dabo, et ſemini tuo. Eritque ſemen tuum*

a) *Gen. XII.* 3. *XXII.* 18. *b*) *Ib. XXVIII.* 12.

CAPUT VI. *quasi pulvis terræ: dilataberis ad Occidentem, et Orientem, et Septentrionem, et Meridiem: et benedicentur in te, et in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* Ubi iam iterato terra Chanaan populo regnoque Israelitico promittitur, quæ erat figura regni Christi, uti etiam ſolium David terrenum, qui in Pſalmis longe ſublimius, auguſtiusque regnum Christi deprædicat æternum.

CAPUT VI.

Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Luc. I. 34.

B. Mariæ et Zachariæ dispar fidei ratio. Exemplo hic ſuo beatiſſima Virgo demonſtrat, quousque in divinis myſteriis ratio, quæ fidei nequaquam adverſatur, quæri, ac locum habere poſſit, theologiæ ſanæ ſobriorumque theologorum magiſtra. Ab angelo edocta, quomodo integra virgo, virtute Altiſſimi mater eſſet futura per Spiritum ſanctum, iam non ultra quærit: *Unde hoc ſciam?* Sicut Zacharias incredulus, poſtquam iam ab angelo didicerat *a*), filium ſibi Eliſabeth uxorem parituram, eumque magnum futurum coram Domino, qui

a) *Luc. I.* 13.

Spiritu ſancto repletus ex utero matris ſuæ, multos filiorum Israel converteret ad Dominum Deum ipsorum, Messiam nimirum, ut contextus verborum prodit nexusque ſermonis cum mox ſequentibus verbis *a*): *Et ipse præcedet ante illum* (quem modo nominaverat: *Dominum Deum ipsorum*, nempe *filiorum Israel*) *in ſpiritu et virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios etc.* Zacharias ſacerdos in lege et prophetis eruditus ignorare non poterat, hanc esse prophetiam postremam ultimi prophetarum Malachiæ, qui ſuum et totius veteris testamenti vaticinium his claudit verbis cap. ultimo versibus duobus postremis: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis. Et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, et percutiam terram anathemate.* Quæ ex hac prophetia ad filium Zachariæ nasciturum pertinebant, edixerat ei angelus. Insuper diligens et iam longævus ſcripturarum lector prophetarumque ſcrutator ſeptuaginta hebdomadas iuxta Danielis prophetiam tunc temporis complendas esse, nosse debuerat. Id quod Zachariæ in memoriam revocans angelus, dixit ei *b*): *Ego ſum Gabriel, qui adsto ante Deum: et missus ſum loqui ad te, et hæc tibi evangelizare.*

CAPUT VI.

a) *Luc. I.* 17. *b*) *Ib.* 19.

CAPUT VI. Is ipse angelus, qui Danieli tempus Messiæ post ſeptuaginta hebdomadas prædixerat, nunc quoque Mariæ virgini denuntiat: *Ecce concipies, et paries filium etc.* quæ etiam Dei genitrix ab Elisabeth uxore Zachariæ, qui in pœnam incredulitatis mutus factus fuit, *beata*, prædicatur *a*), *quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino*, per angelum nimirum, a quo mysterium requisierat. Ignara Elisabeth, quæ marito acciderant in templo, quippe qui domum mutus redierat ob incredulitatem, dum prophetico instinctu beatam deprædicat Mariam, quæ credidit; ignara inquam marito veluti exprobrat cum Gabriele angelo pro eo, quod non credidisset verbis angeli, qui tam aperte instantem iamiam Messiæ adventum (tam præcise indicato, quod tunc aderat, tempore eius adventus) Danieli prophetæ denunciaverat. Mox vero Zacharias reddita lingua reminiscens prophetiarum de redemtione plebis ſuæ per Messiam iam conceptum a virgine, et ipse prophetans *b*): *Benedictus*, canit, *Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemtionem plebis ſuæ: Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo David pueri ſui. Sicut locutus est per os ſanctorum, qui a ſæculo ſunt, prophetarum eius.* Maria vero mox ut percipit ab angelo, quomodo iuxta prophetiam

a) *Luc. I.* 45. *b*) *Ib.* 68.

Isaiæ VII. 14. virgo conceptura esset et paritura, mox *Ecce*, inquit, *ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*, dum prius de pudore ac integritate ſua ſollicita quæſiisset: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quæ in verba, „Videtur hic, commentatur S. Ambrosius *a*), non credidisse Maria, nisi diligenter advertas; neque enim fas est, ut electa ad generandum unigenitum Dei Filium fuisse videatur incredula. Quo autem modo fieri posset (licet ſalva prærogativa ſit matris, cui profecto amplius fuit deferendum: ſed ut prærogativa maior, maior etiam fides ei debuit reservari) quo ergo modo fieri posset, ut Zacharias, qui non crediderat, ſilentio condemnaretur: Maria autem si non credidisset, Spiritus ſancti infuſione exaltaretur? Sed neque non credere Maria, neque tam temere debuit usurpare: non credere angelo, usurpare divina. Neque enim facile erat ſcire mysterium absconditum a ſæculis in Deo, quod nec ſuperiores potestates ſcire potuerunt." Mysterium hoc absconditum est Mariæ virginitas, quæ et partus ipsius, ſimiliter et mors ipsius S. Ignatio M. dicuntur *b*) „tria mysteria clamoris, quæ in ſilentio Dei patrata ſunt." Hinc, ut Theophy-

CAPUT VI.

a) *L. II. in Lucam. n.* 14. *T. I. p.* 1286.
b) *Ep. ad Eph. n.* 19.

CAPUT VI.

lactus *a)* in hunc locum notat post S. Chrysostomum, Zacharias merito condemnatur; habuit enim exempla multa, quandoquidem et multæ ſteriles pepererunt; virginis autem matris nullum exemplum erat.

S. Maria virgo Deo devota.

Argumentum hinc repetit S. Augustinus *b)*, B. Mariam virginem, antequam Christum conciperet, iam Deo dicatam fuisse ſublimiori, quam fuerit veteris testamenti conditio, ſtatu. „Hæc, ait, indicant verba, quæ ſibi fætum annuntianti angelo Maria reddidit: *Quomodo fiet istud*, inquit, *quoniam virum non cognosco?* Quod profecto non diceret, nisi Deo virginem se ante vovisset. Sed quia hoc Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violentos custodituro, quod illa voverat.“ Eundem in modum S. Gregorius Nissænus *c)* ad fidem historiæ incerti autoris argumentatur. „Si enim, inquit, liberorum causa ducta fuisset a Joseph, quomodo parituram angelo prænuntianti, se rem novam et alienam audire præsetulisset, cum ipsa quoque ſese obstrinxisset naturæ lege, ut aliquando mater esset? Verum quia carnem Deo consecratam, tanquam ſanctum aliquod oblatum munus

a) T. I. p. 276. *b) De ſancta Virginit. c.* 4
c) In diem natalem Christi T. III. p. 347.

oportebat intactam, integramque præstare: idcirco, licet, inquit, angelus ſis, licet e cœlo venias, licet id, quod ostenditur, naturam ſuperet humanam, tamen me virum cognoscere nefas est. Quomodo ſine viro mater ero? Joseph enim ſponsum novi, ſed virum non cognosco." Juvat hunc ipsum S. Doctorem ab ovo ſalutationem angeli in eandem ſententiam explicantem audire. „His autem, inquit, faustissimis verbis usus est, *Ave gratia plena*, *Dominus tecum.* Contraria est hæc oratio illis vocibus, quas prima mulier audivit. Tunc enim illa doloribus propter peccatum donata est. Nunc autem in hac per gaudium dolor expellitur. In illa molestiæ partum præcesserunt. Huic partum lætitia prænuntiat. *Ne timeas*, inquit, quoniam omnibus mulieribus timorem affert partus exspectatio, dulcis partus promissione timor eximitur. *In utero*, inquit, *concipies*, *et paries filium*, *et vocabis nomen eius Jesum. Ipse enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.* Quid autem Maria? audi pudicam virginis vocem! Angelus partum nuntiat. At illa virginitati inhæret, et integritatem angelicæ demonstrationi anteponendam iudicat: nec angelo fidem habet, nec a proposito recedit ſuo. Interdixi, inquit, mihi consuetudine viri. Quomodo istud erit mihi, quoniam virum non cognosco?"

CAPUT VII.

CAPUT VII.

Dixit autem Maria: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Luc. I. 38.

Antithesis Mariam inter et Evam.

Quam S. Gregorius Nissænus paucis attigit Mariam inter et Evam antithesin, perinde ac S. Ambrosius *a)* [dum utraque virgo, Eva genus humanum perdidit, Maria, Verbum divinum pariens, restituit, sublimitate adoptionis in filios Dei inde secuta] eam dudum antea egregie S. Irenæus amplificaverat in hæc verba *b)*: „Consequenter autem et Maria virgo obediens invenitur, dicens: *Ecce ancilla tua, Domine, fiat mihi secundum verbum tuum.* Eva vero inobediens: non obedivit enim, adhuc cum esset virgo. Quemadmodum illa virum quidem habens Adam, virgo tamen adhuc existens (erant enim utrique nudi in Paradiso, et non confundebantur, quoniam paulo ante facti, non intellectum habebant filiorum generationis; oportebat enim illos primo adolescere, dein sic multiplicari) inobediens facta, et sibi, et universo generi humano causa facta est mortis: sic et Maria habens prædestinatum virum, et

a) L. II. in Lucam. n. 17. T. I. p. 1287. c.
b) L. III. contra hæreses. c. 22. n. 4. p. 319.

tamen virgo, obediens, et ſibi, et universo generi humano cauſa facta est ſalutis. Et propter hoc lex eam, quæ desponsata erat viro, licet virgo ſit adhuc, uxorem eius, qui desponsaverat, vocat; eam, quæ est a Maria in Evam recirculationem ſignificans: quia non aliter, quod colligatum est, ſolveretur, nisi ipsæ compagines alligationis reflectantur retrorsus; ut primæ coniunctiones ſolvantur per ſecundas, ſecundæ rursus liberent primas. Et evenit primam quidem compaginem a ſecunda colligatione ſolvere, ſecundam vero colligationem primæ ſolutionis habere locum. Et propter hoc Dominus dicebat, primos quidem novissimos futuros, et novissimos primos." Adhuc luculentius rem agit postea: iuvat et eum hic ad considerandum exscribere locum: „Manifeste itaque, inquit *a*), in ſua propria venientem Dominum, et ſua propria eum baiulante conditione, quæ baiulatur ab ipso, et recapitulationem eius, quæ in ligno fuit inobedientiæ, per eam, quæ in ligno est obedientiam, facientem, et ſeductionem illam ſolutam, qua ſeducta est male illa, quæ iam viro destinata erat virgo Eva, per veritatem evangelizata est bene ab angelo iam ſub viro virgo Maria. Quemadmodum enim illa per angeli ſermonem ſeducta est, ut effugeret Deum, præ-

a) *L. V. c.* 19. *p.* 316.

CAPUT VII. varicata verbum eius; ita et hæc per angelicum sermonem evangelizata est, ut portaret Deum, obediens eius verbo. Et si ea inobedierat Deo; sed hæc suasa est obedire Deo, uti virginis Evæ virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem, solveretur per virginem: æqua lance disposita, virginalis inobedientia, per virginalem obedientiam. Adhuc enim protoplasti peccatum per correptionem primogeniti emendationem accipiens, et serpentis prudentia devicta in columbæ simplicitate, vinculis autem illis resolutis, per quæ alligati eramus morti." Tertullianus fidem Mariæ virginis opponit credulitati Evæ *a)*.

B. Mariæ humilitas. Alii alias virtutes Mariæ (quam potiori iure dicunt vocari matrem viventium) Evæ, nominatim S. Epiphanius *b)* opponunt; celebrant autem præsertim humilitatem B. V. in iis potissimum verbis, quibus se ancillam Domini obsequentem ostendit: „Vide humilitatem, exclamat S. Ambrosius *c)* in h. l. vide devotionem! Ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est.. Simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogativam

a) *De Carne Christi. n. 17. p. 321.*
b) *L. III. hæres. LXXVIII. T. I. p.* 1050. *ed. Petav.*
c) *L. II. in Luc. n.* 16. *T. I. p.* 1287.

tantæ gratiæ vindicavit, quæ faceret, quod iuberetur. Mitem enim, humilemque paritura, humilitatem debuit et ipsa præferre. *Ecce ancilla Domini, contingat mihi ſecundum verbum tuum.* Habes obsequium, habes votum. *Ecce* enim *ancilla Domini*, apparatus officii est: *contingat mihi ſecundum verbum tuum*, conceptus voti est." Dum vero humillima esset virgo, virtuti huic delicatissimæ deperiisse aliquid ne videatur, si ipsa eam in ſemet extulisse dicatur in cantico ſuo *Magnificat* a) *etc.* Quia respexit humilitatem ancillæ ſuæ ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Utrinque vox *humilitas* et *ταπείνωσις* ſuo ſignificatu nativo accipitur pro abiecta conditione, misera, afflicta; Origenes vero altius assurgit, humilitatemque principem virtutem christianam ante Christum in Christi matre deprædicat: cuius locum aliis quoque titulis memorabilem operæ pretium est exscribere. („De eo b) quod ſcriptum est: *Magnificat anima mea Dominum*, usque ad illum locum, ubi ait: *timentibus efficit virtutem.*) In quam, inquit, humilitatem Mariæ respexit Dominus? Quid habebat mater Salvatoris humile, atque deiectum, quæ Dei Filium gestabat in utero? Quod ergo dicit: *Respexit humilitatem ancillæ ſuæ*, tale est, quasi dixerit: Respexit in iustitiam ancillæ ſuæ,

a) *Luc. I.* 48. b) *Hom. VIII. in Luc. T. III. p.* 941.

CAPUT VII. respexit in temperantiam, respexit in fortitudinem, atque ſapientiam. Dignum quippe est, ut virtutes reſpiciat. Respondeat aliquis, et dicat: Intelligo, quomodo Deus iustitiam ancillæ ſuæ, ſapientiamque reſpiciat: quomodo autem intendat humilitatem, non ſatis liquet. Consideret, qui quærit talia, quoniam proprie in ſcripturis una de virtutibus humilitas prædicetur. Ait quipe ſalvator: *Discite a me, quia mansuetus ſum, et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.* Quodsi vis nomen huius audire virtutis, quomodo etiam a philosophis appellatur, ausculta, eandem esse humilitatem, quam respiciat Deus, quæ ab illis ἀτυφία, ſive μετριότης appellatur. Sed et nos quodam eam possumus dicere circuitu, cum aliquis non est inflatus, ſed ipse se deiicit. Qui enim inflatur, cadit ſecundum apostolum in iudicium diaboli: ſiquidem et ille ab inflatione cœpit, atque ſuperbia. *Ut non*, inquit, *inflatus in iudicium incidat diaboli. Respexit ſuper humilitatem ancillæ ſuæ.* Humilem me, inquit, et mansuetudinis ſectantem, deiectionisque virtutem respexit Deus. *Ecce enim amodo beatam me dicent omnes generationes.* Si ſimpliciter intelligam omnes generationes, ſuper credentibus illud interpretor. Si autem altius aliquid fuero ſcrutatus, animadvertam, quanti ſit profectus dicere: *Quia fecit mihi magna, qui*

potens est: quoniam *omnis, qui se humiliat, exaltabitur.* Respexit Deus in humilitatem beatæ Mariæ, propterea fecit illi magna, *qui potens est, et ſanctum nomen eius. Et misericordia eius in generationes generationum.*"

CAPUT VIII.

CHRISTUS PROMISSUS PATRIBUS.

Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur. *Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris eius: et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni eius non erit finis.* Luc. I. 32.

Ex ſemine Abrahæ oriturus et ſtirpe David.

Ad tantam familia ac domus David obscuritatem humilitatemque redacta fuerat post reditum ex captivitate Babylonicâ, ut post Zorobabelem, de quo certum non est, eum ex ea ſtirpe fuisse, nulla illius in regimine tribus Judæ ratio habita fuisse legatur. Quidquid residui fuit potestatis in tribu Juda, penes ſacerdotes erat: dum etiam postea ſub Simone Machabæo, *ablatum est iugum gentium ab Israel,* ut habetur Machab. XIII. 41. firmatumque est huic familiæ regimen; nec memoria quidem ſtirpis David ſuperstes videtur posse colligi

CAPUT VIII.

ex eo quod legere est Machab. XIV. 41. *Judæi et sacerdotes eorum consenserunt, eum* (Simonem) *esse Ducem suum et summum Sacerdotem in æternum εἰς τὸν αἰῶνα, donec surgat propheta fidelis.* Defecerant tunc iam diu prophetæ, ac etiam deinceps usque ad Joannem Baptistam. Dum ecce eo adhuc in utero latente Filius ex Maria nasciturus is futurus denunciatur, quem ostentat præmissus textus Lucæ. Hoc est, quod B. V. Maria in suo cantico deprædicat *a*): *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Totum in eo est canticum illud, ut hanc divinam misericordiam extollat et *potentiam in brachio suo*, qua, depositis potentibus de sede, exaltati sunt humiles ex domo et familia David, ut ex ea susciperet Israel puerum suum, *sicut locutus est ad patres nostros Abraham et semini eius in sæcula.* Factas has patribus promissiones D. Paulus Gal. III. 16. respiciens, *Non dicit: Et seminibus*, ait, *quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus*, iuxta œconomiam Evangelii Christi Verbi incarnati. Sic etiam Zacharias canticum suum informat *b*): *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemtionem plebis suæ. Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum, qui a sæculo sunt,*

a) *Luc. I.* 48. *b*) *Ib.* 68. *etc.*

prophetarum eius. Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium, qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: et memorari testamenti sui sancti. Quodsi promissio hæc esset etiam secundum carnem in semine Abrahæ, misericordia hæc fieri non potuisset cum Patribus ante Christum iam defunctis, sed per Christum *non qui filii carnis*, iuxta Apostolum *a*), *hi filii Dei, sed qui filii promissionis, æstimantur in semine*, nimirum *testamenti sui sancti*, quo hæredes quidem Dei cohæredes autem Christi sumus regni cœlestis per Christum. Deinde etiam ad promissionem Abrahæ factam Zacharias provocat iuramento firmatam a Deo *per semetipsum: quoniam*, ut ait Apostolus *b*), *neminem habuit, per quem iuraret maiorem. In quo*, subdit *c*), *abundantius volens, Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusiurandum: ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem*, qua nimirum spe repromissionis factæ Abrahæ per Christum simus participes: id quod est argumentum totius illius epistolæ, ut novi præ veteri testamento præstantiam declaret Apostolus *d*): qua nimirum *amplioris gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quanto*

a) *Rom. IX.* 8. *b*) *Hebr. VI.* 13. *c*) *Ib.* 17.
d) *Ib. III.* 3.

ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam. Verbum nimirum divinum æterni Patris Filius a), *per quem fecit et sæcula*, incarnatus; et *quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam: et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.*

Est hoc in cantico Zachariæ b) *iusiurandum* illud, *quod iuravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis: ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi; in sanctitate et iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris:* tanquam spiritale semen Abrahæ secundum Evangelium Christi vitam instituendo in sanctitate et iustitia, de quibus Apostolus c): *Si autem vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes.* Et supra d): *Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ. Providens autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: Quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.* Et paulo post e): *Ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* Benedictionem hanc Abrahæ factam postquam extulisset Jesus filius Sirach, subdit f): *Et in Isaac eodem*

a) *Hebr. V. 7.* b) *Luc. I. 73.* c) *Gal. III. 29.* d) *Ib. 7.* e) *Ib. 14.* f) *Eccli. XLIV. 24. etc.*

modo fecit propter Abraham patrem eius. Benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, et testamentum confirmavit ſuper caput Jacob. Patriarcham Isaac commemorat ſecundum tertio iam factam Abrahæ illam promissionem, qua demum *per ſemetipsum* iuravit Deus, postquam iussus immolare voluit filium Isaac *a*): *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Juramenti Abrahæ ipse Dominus meminit, dum Gen. XXVI. Isaac apparens eandem ei impertitur benedictionem, facitque promissionem. Eadem etiam benedictio facta vivente adhuc Isaac patre fuit Gen. XXVIII. 14. Jacob, quem nominat angelus ad Mariam de Christo filio locutus: *Et regnabit in domo Jacob in æternum.* Benedictionem accepit Jacob prima nocte adhuc recumbens in terra Chanaan promissa Abrahæ, cum fratris Esau iram fugiens ad avunculum ſuum Laban in Mesopotamiam contenderet *b*), *videretque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, et cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam, et Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac: terram, in qua dormis, tibi dabo et ſemini tuo. Eritque ſemen tuum, quasi pulvis terræ: dilataberis ad Occidentem, et Orientem, et Septentrionem, et Meridiem: et*

a) *Gen.* XXII. 18. *b*) *Ib.* XXVIII.

Caput VIII.

benedicentur in te, et in semine tuo cunctæ tribus terræ. Omnia hæc regnum Christi portendebant Ecclesiam militantem hic in terris, et regnantem in æternum in cœlis, cuius regni non erit finis. Unde *cum evigilasset Jacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam. Pavensque, quam terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, et porta cœli* . . . Appellavitque nomen urbis Bethel Domus Dei, quæ est Ecclesia inter gentes iuxta promissionem factam Jacob.

Quod attinet mox antecedentem promissionem: *Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius*, facta legitur promissio hæc Davidi in filio Salomone, dum ei reservata est templi ædificatio *a*): *Cumque completi fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum eius. Ipse ædificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum* . . . *Et fidelis erit domus tua, et regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, et thronus tuus erit firmus iugiter.* Promissio hæc Davidi facta in apertissima de Christo prophetia Isa. IX. 6. etc. a nobis paulo ante recitata explicatur. Quando vero, et quomodo hæc implenda sint, idem propheta postea

a) *II. Reg. VII.*

declarat *a*): *Inclinate aurem vestram, et venite ad me: audite, et vivet anima vestra, et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.* Ezech. XXXIV. 23. sistitur Christus pastor ille ovium bonus *b*), præter quem, sicut Christus ipse dicit, quotquot venerunt, fures sunt et latrones. *Et suscitabo super eas*, verba sunt Ezechielis, *pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, et ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum: et servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.* Tum postea XXXVII. 24. *Et servus meus David rex super eos, et pastor unus erit omnium eorum: in iudiciis meis ambulabunt, et mandata mea custodient, et facient ea. Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri: et habitabunt super eam ipsi, et filii eorum, et filii filiorum eorum usque in sempiternum: et David servus meus princeps eorum in perpetuum. Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis etc.* Accipitur hic locus etiam de populi Judaici conversione, quæ adhuc speratur ante finem mundi futura, perinde ac alia eiusmodi vaticinia aliorum prophetarum, quæ longum esset hic referre, veluti Isa.

CAPUT VIII.

a) *Isa. LV. 3.* *b*) *Jo. XI. 14.*

CAPUT VIII. X. 22. XI. 11. XXXVII. 32. Jer. XXX. 33. XXXIV. 21. 26. Osee III. 4. Mich. IV. apud quem vero prophetam mox sequenti capite quinto insignis illa prophetia, quæ Matth. II. 6. ab ipsis principibus sacerdotum et scribis populi ab Herode consultis licet non integra allata legitur in testimonium nascituri in Bethlehem Messiæ. Et adhuc explicatius Jo. VII. 42. *Nonne scriptura dicit: Quia ex semine David et de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?* veluti accidit: quemadmodum nempe Evangelista testatur *a*), dum *omnes ibant, ut profiterentur singuli* iuxta edictum Augusti, ut describeretur universus orbis, *in civitatem suam*, ascendisse Joseph *in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem: eoquod esset de domo et familia David cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret.* Adestque subito natum Salvatorem annuntians angelus pastoribus exterritis: *Nolite*, inquiens, *timere: Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.*

In salutem gentium. Quod hic annuntiat *gaudium magnum omni populo b*), Simeonem illum senem, cum Christum in templo præsentatum in ulnas

a) *Luc. II.* *b*) *Ib.* 28.

susciperet, extra se rapuit, ut iam dimitti in pace, seu mori cuperet, *Quia*, ut ait, *viderunt oculi mei salutare tuum*, *quod parasti ante faciem omnium populorum; lumen ad revelationem gentium*, *et gloriam plebis tuæ Israel.* Plena sunt de hoc prophetarum oracula, quorum nonnulla tum alibi passim, plura vero simul colligit S. Paulus Rom. XV. ac primum quidem ipsius regis Davidis ex cantico eius, quod habetur II. Reg. XXII. estque psalmus XVII. Dicit autem apostolus, *Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus Domine, et nomini tuo cantabo.* Idem adhuc copiosius facit apostolus *a*) Christum Antiochiæ prædicans in synagoga Judæorum, illud imprimis agens, ut ex Christi resurrectione ipsorum animis sinistram de regno Messiæ in sede David et domo Jacob in æternum eximat opinionem, quod Judæi terrenum in progenie David fore existimabant perduraturum, annuntiando eam, *quæ*, ut inquit *b*), *ad patres nostros repromissio facta est; quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum.* Ex eo autem, quod Christus iam non moritur, quale eius sit reg-

CAPUT VIII.

a) *Act. XIII.* *b*) *Ib. 32.*

CAPUT VIII.

num, declaratur; *David enim*, subdit *a*) *in sua generatione cum administrasset voluntati Dei, dormivit, et appositus est ad patres suos, et vidit corruptionem; quem vero Deus suscitavit, non vidit corruptionem.* Idem argumentum adhuc magis illustrat D. Petrus in primo post acceptum Spiritum sanctum ad Judæos sermone *b*): „Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, quoniam defunctus est, et sepultus: et sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, et sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Jesum resuscitavit Deus, cuius nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, et promissione Spiritus sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis, et auditis. Non enim David ascendit in cœlum etc."

Perspicuum hinc fit, quomodo hoc regnum fit secundum repromissionem factam patribus ante Christum, qui sunt filii resurrectionis nobiscum ad reformandam in nobis imaginem Dei per Adamum secundum, in primo depravatam *c*), *ut sicut po*

a) *Act. XIII.* 36. *b*) *Ib. II.* 29. *etc.*
c) *I. Cor. XV.* 49.

ıimus imaginem terreni, portemus et imaginem lestis: Nempe *a) cum essemus mortui pecca-, convivificavit nos in Christo, cuius gratia is salvati, et conresuscitavit, et consedere fecit cœlestibus in Christo Jesu.* Mirarer, esse dieque ex Christianis etiam doctoribus, i resuscitantes ex parte saltem veterum iliastarum Judaizantium opinionem, res-ırant regnum quoddam Davidicum in 'ris cum Christo ævum quoddam perdu-urum, nisi ex illis essent, qui ecclesiam litantem regnum Christi in terris a prima ıristiani nominis ætate in orbe catholico nspicuum nolunt agnoscere, haud secus Judæi Christum humilem ac abiectum, m coram cernerent Romanos domitores bis falsorum deorum cultores, divinarent-e experti, toties accisas res suas ac reg-m, quoties patres sui a cultu veri Dei in idololatriam fuissent prolapsi; certe rro tenentes simulacra gentium argentum aurum opera manuum hominum esse; ıentes in sacris suis cum regio psalte suo ıvide (in cuius semine erat, quod ex-ectabant tunc vel maxime ablato a Juda ptro, instaurandum Messiæ regnum) simulacris illis gentium *b) Os habent, et loquentur etc.* orantesque ardenter: *Simi-illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui fidunt in eis.* Velamen vero cum positum

) *Eph. II. 5.* *b) Psalm. CXIII. 5.*

CAPUT VIII.

ſuper cor haberent, eundem regium psalmistam non intelligebant toties conversionem gentium prædicentem, præsertim in psalmo XXI. quo tota Evangelii Christi ac redemtionis nostræ per crucem œconomia, ut iam vidimus, tam aperte declaratur, ac ſimul etiam Ecclesia illa magna, in qua constanter resonat in ſuis psalmis David canens in memorato psalmo illo *a*): *Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.* Et mox: *Reminiscentur, et convertentur ad Dominum universi fines terræ: et adorabunt in conspectu eius universæ familiæ gentium.* Tum vero præsertim in psalmo LXXI. *Deus iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis* Salomoni quidem, ut tamen ad ecclesiam militantem regnum Christi in terris excurrat ſpiritu prophetico psalmista *b*): *Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes ſervient ei: quia liberabit pauperem a potente; et pauperem cui non erat adiutor etc.* Idemque in Ps. LXXXV. in rebelle filio Absolom refragariam Christo gentem Iudaicam adumbrans, ſimul triumphum de gentibus idololatris attingit: *Non est ſimilis tui in diis Domine: et non est ſecundum opera tua. Omnes gentes quascunque fecisti, venient, et adorabunt coram te Domine: et glorificabunt nomen tuum. Quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia: tu es Deus ſolus.*

a) *Psalm.* XXI. 26. *b*) *Ib.* LXXI. 11.

CAPUT IX.

Caput IX.

CHRISTI GENEALOGIA, ET GENERATIO EX VIRGINE.

Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater eius Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero *habens de Spiritu sancto etc.* Matth. I. 18.

Duplex Christi genealogia in Evangelio.

Duplex legitur in Evangelio Christi genealogia; altera Luc. III. 23. etc. ab Heli (quod est abbreviatum nomen ex Heliacim, idem ac Joachim apud Hebræos) patre Mariæ matris Jesu; deduciturque hæc genealogia usque ad Adam: altera Matth. I. usque ad Abraham, cuius semini facta est promissio nascituri Messiæ ex stirpe David regis, cuius regnum figura fuerat regni Christi: quod non erat de hoc mundo, ut Judæi sperabant, putabantque ad suam solum ex patriarcha Abraham descendentem pertinere gentem; sed commune erat futurum omnibus gentibus posteris Adami protoparentis, ad quem usque ascendit genealogia Lucæ. Genealogia Matthæi tamen Judaicam propius gentem spectabat, ex qua natus est Christus tunc, cum iam de tribu Juda ablatum esset sceptrum; familia

CAPUT IX. David vero dudum throno deiecta inops erat et abiecta: ita ut natus ex illa Christus non haberet, ubi caput reclinaret, natus in ſtabulo, positusque in præsepio. Tantum vero abest, ut aliquando facultates, pompam et ſplendorem huius ſæculi ambiret Messias mundi, ut potius contemtum mundanarum rerum docuerit verbo atque exemplo, pauperis filius fabri, ut putabatur, Joseph, qui artificio ſuo ſibi, Mariæ ac Jesu victum parabat.

Huc pertinet genealogia apud Matthæum *a*) ad Joseph patrem Christi nutritium deducta, qui ibidem mox etiam ab angelo filius David compellatur; cui fuit ſecundum legem Maria, ipsa etiam ex eadem descendens tribu Juda et familia ſecundum Lucam, desponsata: placuitque divinæ ſapientiæ hunc generationis Christi ordinem admirabilem inire: quo ſimul prophetiæ de matre virgine constaret veritas, alterique de danda ei ſede David patris ſui, quod ius virile erat: unde etiam apud eundem Evangelistam dicitur: *Qui fuit Heli*, ſcilicet patris Mariæ adeoque avi Christi. Porro hodiernis evangelicæ veritatis irrisoribus, qui genealogiam apud Matthæum et Lucam ſibi contrariari dicere haud verentur, id, quod olim S. Hieronymus Juliano apostatæ

a) *Matth. I.* 20.

idem oggerenti respondit, sufficit reponere, inscitia eos veteris legis laborare; qua cautum erat, ut mulieres non solum coniungerentur eiusdem tribus maritis, verum etiam mulier seu virgo unica relicta ex stirpe agnato proximo ad resuscitandum semen copularetur. Cuius rei admirabili Deus consilio ac providentia voluit in ipsa familia David, ex qua nasciturus erat Christus, esse exemplum in Booz Davidis proavo, dum, ut legitur Ruth *a*) nurum defuncti mariti Elimelech accepit uxorem, perinde ac Joseph filius Jacob, qui per Salomonem originem ex stirpe David deducebat, Mariam virginem per Nathan filium David ex eadem stirpe oriundam accepit uxorem, ex qua natus est Christus secundum naturam, secundum legem vero ex Joseph: quam genealogiam S. Lucas prosequitur, alteram S. Matthæus: quare ille patrem Josephi vocat Jacob naturalem, hic Heli seu Eliacim parentem Mariæ: dum vero ad Joseph devenit, non iam, ut antea constanter utitur verbo *genuit*, utpote designans legalem generum Heli parentis Mariæ. S. Lucas vocem *fuit* adhibet, quæ naturali, et legali patri congruit; Heli autem Eliacim seu Joachim naturalis pater fuit Mariæ et Joseph per adoptionem, seu gener per legem *b*), *ut putabatur filius Joseph, qui*

CAPUT IX.

a) *Ruth IV.* *b*) *Luc. III.* 23.

CAPUT IX. *fuit Heli*, Jesus nimirum ex Maria filia Heli natus.

Mysterium partus virginei.

Antequam igitur convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu ſancto. „Sic principem huius ſæculi latuit Mariæ virginitas, ut S. Ignatius M. loquitur *a*), et partus ipsius." S. Leo M. veluti commentatus in hunc S. Martyris locum, „Christus nasci, ait *b*), elegit ex virgine, ut natam humani generis ſalutem diabolus ignoraret, ſpiritali latente conceptu, quem non alium videret, quam alios, non aliter crederet natum esse, quam cæteros." Eandem S. Ambrosius *c*) in Lucæ cap. I. 27. rationem reddit, cur desponsatæ demum virgini angelus conceptum virgineum denunciarit: „ut, inquit, virginitas Mariæ falleret principem mundi: qui cum desponsatam viro cerneret, partum non potuit habere ſuspectum." Quod ſic commode accipitur, ne diaboli instigatione partus redderetur apud homines ſuspectus: iuxta ac iam prius animadverterat S. Pater *d*) bene utrumque posuisse ſcripturam, „ut et desponsata esset et virgo: virgo, ut expers virilis consortii videretur: desponsata, ne temeratæ virginitatis adureretur infamia,

a) *Epist. ad Eph. n.* 19. *b*) *Serm. XXI. de Nat. D. n.* 4.
c) *Lib. II. in Luc. n.* 3. *T. I. p.* 1282.
d) *Ibidem n.* 1,

cui gravis alveus corruptelæ videretur insigne præferre. Maluit autem Dominus aliquos de ſuo ortu, quam de matris pudore dubitare.“ Factum hoc in pœnam iam reprobandorum Judæorum, obque malitiam et perversitatem eorundem, ne calumniandi matrem et blasphemandi filium materiam haberent, ansamque arriperent. Addit S. Ambrosius Herodem æmulum: „Quid autem, inquit *a*), Judæis, quid Herodi posset adscribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti?“ Omnis hinc causandi, tergiversandique illis ratio evanescit, qui cum Judæis hodieque vaticinium Isaiæ *b*) nihil pensi habent, etiamsi ab ipso evangelista Mathæo in testimonium vocetur *c*): *Ecce virgo in utero concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emanuel: quod est interpretatum Nobiscum Deus.* Non ſine causa additur apud Matthæum nominis interpretatio ad innuendum, de re ipsa rem esse, non de indendo nomine, dum Judæi, eorumque patroni desiderant in Christo nomen Emanuel ſecundum textum quo dicitur: *Et vocabitur nomen eius Emanuel.* At vero Emanuel hic debebat esse Deus absconditus, et Salvator, id est Jesus, quod vocatum est nomen eius, *antequam in utero conciperetur.*

a) *Lib. II. in Luc. n. 2. T. I. p.* 1282.
b) *Isai. VII.* 14. *c*) *Matth. I.* 23.

En medium inter tria mysteria clamoris a nobis iam supra ex S. Ignatio M. memmorata a), *quæ in silentio Dei patrata sunt.* Jacet pannis involutus in præsepio elinguis infans. Eat iam Dionysius Longinus dum in libro de sublimi c. 7. „ Aiacis in Necya silentium magnum et quavis oratione sublimius extollit.“ Quid hoc ad mysterium nostrum clamoris in silentio Dei patratum, dum nobis sistitur Verbum incarnatum fasciis involutum lacrymis, non voce, qua adhuc divinus pusio caret, non suas imbecillis corpusculi, sed nostras plorans animæ miserias, dum mater virgo Deum et Hominem peperit Emanuel: *Nobiscum Deus.*

Quidni cum S. Proclo b) in laudem parientis virginis erumpamus: „ Omnium vice, quæ tui præconio dici queunt, unus tibi propheta abunde sit ad laudis cumulum, qua clamat: *Ecce virgo habebit in utero.* Miraculum dixit, sed modum reticuit. *Et pariet filium:* prædicavit partum, nec relationem adulteravit. *Et vocabunt nomen eius Emanuel:* Mysterium protulit, altaque velut tonutrui voce appellationem edixit: *Quod interpreteris Nobiscum Deus.* Natam prolem

a) *Epist. ad Ephes. n.* 19.
b) *Orat. V. T. IX. Bibl. P. P. ed. nov. Venetæ, p.* 631.

claro præconio Deum dixit, ac Judæorum ora obstruxit. *Nobiscum Deus*, ac error extinctus est: *Nobiscum Deus*, fugantur dæmones: *Nobiscum DEUS*, cassaque ac inutilis cessit diaboli opera: *Nobiscum Deus*, Regesque pietatem colunt: *Nobiscum Deus*, et Ecclesiæ mire frequentantur: *Nobiscum Deus*, mortuique vindicatam libertatem exultabundi celebrant, ac clamore dicunt: Non angelus, non legatus, ſed ipsemet Deus venit et ſalvavit nos, ipsi gloria in ſæcula ſæculorum." Amen.

CAPUT X.

CAPUT X.

CHRISTUS NASCITURUS IN BETHLEHEM CIVITATE DAVID.

Exiit edictum a cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio prima facta est a præside Syriæ Cyrino: et ibant omnes, ut profiterentur, singuli in suam civitatem. *Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth in Judæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem: eoquod esset de domo, et familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Luc. II. 1.

Ablato iam sceptro de Juda.

Est hæc divina redemtionis nostræ in Incarnatione Verbi divini œconomia, qua naturam humanam ex semine David assumsit, natus in Bethlehem civitate David, acciditque admirabili divina ordinatione, ut Maria prægnante exiret edictum a cæsare Augusto *a)* ut describeretur universus orbis, Romanus nempe, cui tunc accensebatur Judæa, ablato iam sceptro: quod nequaquam futurum patriarcha Jacob celebri vaticinio moriens edixerat, *donec veniat, qui mittendus est, et ipse erit exspectatio gentium b).*

a) Luc. II. 1. *b) Gen. 49.*

S. Justinus M. Antonino Pio in Apol. I. curate describit Bethlehem locum nativitatis Christi: „Est autem, inquit *a*), vicus quidam in terra Judæorum, ſtadiis triginta quinque Hieroſolymis distans, ubi natus est Jesus Christus, quemadmodum et ex descriptionibus census discere potestis, quæ ſub Cyrenio, primo vestro in Judæa præside, confecta ſunt." Et Tertullianus contra Marcionem: „de censu, inquit *b*), Augusti, quem testem fidelissimum Dominicæ Nativitatis Romana Archiva custodiunt." Adhuc ſemel eodem libro *c*) loquitur *de iisdem Augustianis censibus*. Vide et adora miram Dei providentiam, dum describitur orbis gentium, ille adhuc in utero matris ſuæ in censum venit, qui erat exspectatio gentium, oriturus ex tribu Juda, ſed tunc, quando iam ſceptrum ab ea ablatum fuerat, et dux de femore eius, Christo, concepto de Spiritu ſancto, nascituro ex virgine in Bethlehem Juda civitate David, ex cuius ſtirpe nempe oriturus erat Messias. Constat Judæorum morem fuisse, ut census per tribus fieret et familias, quod ſtatu illo Judæorum confuso fieri non poterat, nisi parentes eo se conferrent, unde familia fuerat Davidica nempe ex Bethlehem Juda, manifesto ſtirpis Joseph

a) *N.* 34. *p.* 65. *A.* *b*) *Lib.* 10. *c.* 7. *p.* 417. *c*) *Ibid. c.* 36. *p.* 453.

Caput X. ac Mariæ matris Jesu argumento; ſed non minus manifesto. iudicio, quod ablatum esset ſceptrum de Juda delatum ad Romanos, quod tam ſingulari providentia Christus ipse testari debebat in ipsa ſua nativitate in Bethlehem, parentibus ex edicto cæsaris eo se conferre iussis, ut profiterentur se esse de ditione cæsaris. *Factum est autem, cum esset ibi Maria, impleti ſunt dies, ut pareret: et peperit filium ſuum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio a).*

Maria ex Nazareth in Bethlehem concedit.

Sic impletum est S. Joannis in principio Evangelii ſui dictum: *In propria venit, et ſui eum non receperunt;* iterumque dum parentes Jesu iussi ſunt cum infante fugam in Ægyptum arripere, quod eum rex alienigna Herodes quæreret ad perdendum eum: ac redux etiam, quod Archelaus filius Herodis regnaret in Judæa., timuit eo ire Joseph, *et admonitus in ſomnis, ſecessit in partes Galilææ. Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth b),* ubi iam prius degebant, dum ecce Maria in Nazareth iam gravida: *Exiit edictum a cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis c).* Sicque Joseph cum Maria iam partui proxima nihil cogitans *d) ascendit a Galilæa de civitate Nazareth in*

a) *Luc. II. 6.* b) *Matth. II. 22.*
c) *Luc. II. 1.* d) *Ib. 4. 5.*

Judaeam, in civitatem Bethlehem, eoquod esset de domo et familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante, relinquens divinae sapientiae consilio orbi Romano in tabulis publicis ortus sui documentum; ad quod confidenter provocarent christiani. O adorandam divinam providentiam! dum superbit Caesar ostentans imperii potentiam et imperandi potestatem per orbem, creator orbis et dominus adhuc in utero matris humilis obsecundat simul principi terrestri, et Patri coelesti iuxta prophetiam Mich. V. 2. etc. *Et tu Bethlehem, Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, et egressus eius ab initio, a diebus aeternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: et reliquiae fratrum eius convertentur ad filios Israel. Et stabit, et pascet in fortitudine nominis Domini Dei sui: et convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terrae:* lapis nimirum ille Dan. II. 45. qui *de monte abscissus est sine manibus, et comminuit testam et ferrum etc.* Mandatum Augusti matrem Jesu deducit in Bethlehem, ut ibi, cum non esset locus in diversorio, nasceretur in stabulo, qui sibi omnia regna subiiceret, ac colla regum subderet suscitato sibi regno, *quod in aeternum non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, et consumet omnia regna haec:* Nabuchodonosori nempe in statua repraesentata per somnum,

Caput XI.

CAPUT XI.

CHRISTUS NATUS IN BETHLEHEM PASTORIBUS DENUNTIATUR AB ANGELIS.

Pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et ecce angelus Domini ſtetit iuxta illos. Luc. II. 8. etc.

Cur ſolis pastoribus denuntiatus ſit Christus natus.

Idem Dominus rex cœli et terræ, qui postea ad miniſterium ſuum viles piſcatores vocavit, et apoſtolos ad prædicandum Evangelium in orbem miſit, naſcens voluit rudibus et humilibus paſtoribus denunciari non regi Herodi, tetrarchis vel optimatibus Judææ principibus ſacerdotum, ſynedrio, ſcribis, vel Phariſæis. *Ita Pater, quoniam ſic placitum fuit ante te*, ut abſconderentur hæc a ſapientibus, et prudentibus incredulis, et revelarentur parvulis. Quid enim illi ſuffeni, ſi eis pro nato Salvatore, qui eſt Chriſtus Dominus, ſignum datum eſſet, ſicut paſtoribus? *Et hoc vobis ſignum a): Invenietis infantem pannis involutum et poſitum in præſepio?* Ecce prævenitur voce angeli paſtorum ſimplicitas, ne dubitarent eum agnoſcere natum Salvatorem Chriſtum Dominum, quem angelus denunciaſſet inve-

a) *Luc. II. 12.*

niendum infantem pannis involutum positum in præsepio. „Angustum, ut cum S. Gaudentio Brixiensi loquar *a*), præsepis cunabulum, et obvolutio consueta pannorum, humanam ſignat infantiam; ſed angelorum voces Deum pastoribus annunciant esse, qui natus est. Nam cum diceret angelus: *Nolite timere, evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni plebi: quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David. Et hoc vobis ſignum*, addidit: *invenietis infantem pannis involutum.*" Quid est vero, quod angelus dicit: *in civitate David*, cuius regia erat urbs Hierosolymitana tam ſplendida ac dives, ut ſub Salomone Davidis filio argentum veluti lapides in plateis computari videretur?

Caput XI.

Sed neminem latet, quomodo David ex Bethlehem ortus ad ſolium evectus ſit. Factus rex ex pastore cum ſceptro baculum pastoritium commutavit. Quis igitur non admirabundus ſuſpiciat, et adoret ſimplices perinde ac imbecilli obtutui nostro ſtupendas divinæ ſapientiæ vias. Filius Dei, Dominus dominantium nascitur in ſtabulo, et reponitur in præsepe pecorum, omnis humanæ opis expers, exclusus omni contubernio, concubia nocte: dumque dormientibus cæteris, ſoli vigilant pastores,

a) *Serm. XIX. edit. August. an.* 1757. *p.* 190.

CAPUT XI. ad hos quoque ſolum Evangelium nati Salvatoris factum est. Reges ſedent in ſolio, Augustus tunc imperator in ſummo fastigio Imperii Romani, quartæ apud Danielem designatæ monarchiæ: milites in campo, castris aut præsidio orbem ſub uno principatu continentes, dum rex regum et Dominus dominantium nascitur lapis ille colossum monarchiarum abscissus de monte ſine manibus humanaque opera ſubruiturus: ſacerdotes ſtant ad altare Judæi Romano quidem Imperio ſubiecti, in templo tamen ſplendidissimo orbis miraculo, omni ordinis levitici perſunguntur ceremoniarum pompa, dum nascitur ſummus ſacerdotum ſacerdos et victima offerens et oblatio figuris testamenti veteris, per novum in ſanguine ſuo, finem impositurus: Quivis incola ſive in urbibus mœniis clausis; ſive in vicis apertis de nocte dormiunt in domibus ſuis; illi etiam, qui de die in ſudore vultus ſui vescentes panem præprimis maledictum Adami ſentiunt, in adventu Adami ſecundi quiescunt concubia nocte; ſoli tunc erant pastores *in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum;* ad hos igitur vox angelica fit, quorum unus patriarcha Jacob, in cuius domo regnaturus virgini matri denunciatur nasciturus infans, de se *die noctuque*, ait a), *astu urebar et gelu,*

a) Gen. XXXI. 40.

fugiebatque somnus ab oculis meis. Clamat Isaias *Custos quid de nocte? custos quid de nocte? Dixit custos: Venit mane et nox. Si quæritis, quærite: convertimini, venite a).* Ecce fecerunt hoc nascente salvatore, pastores custodes in nocte. Ex eodem Isaia propheta Matth. XII. 18. etc. nobis Christus puer describitur: *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium: et in nomine eius gentes sperabunt.* Hæc ad Ecclesiam ex gentibus pertinent congregandam sponsam illam, de qua filias Jerusalem adiurat sponsus, ne evigilare faciant sponsam, *donec ipsa velit.* Solis pastoribus vigilantibus denunciatur Salvator mundi, quorum conditioni infans in stabulo natus, et in præsepi reclinatus congruit. Hæc si denunciata essent magnatibus huius sæculi, et sapientibus, fuissent tunc ludibrio excepta; dum christiani nos, qui exemplum hoc humilis Filii Dei præ oculis habemus et admiramur, tam tardi ad imitandum sumus. Tandem erubescat homo esse superbus propter quem factus est humilis Deus. Disce ab incarnato Verbo in humilitate veram sublimitatem et gloriam.

a) *Isai. XXI. 11.*

Caput XII.

CAPUT XII.

GLORIA IN EXCELSIS, ET IN TERRA PAX.

Et ſubito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, et dicentium: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. II. 13. 14.

Gloria Verbi divini incarnati pastoribus denuntiata,

Infinitæ gloriæ divinæ, quam in se ab æterno cum unigenito filio habuit, uti nihil detrahi in se, ita nihil accedere in rebus creatis potuit: Christus homo factus, Verbum incarnatum ſtatu exinanitionis novo ſtupendo et incomprehensibili modo id meruit, ut a multitudine militiæ cœlestis laudantium Deum gloria in Altissimis Deo Θεοπρέπως, audientibus pastoribus resonaret, et in terra pax hominibus: *quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians ſibi*, ut ait Apostolus II. Cor. V. 19. Idem Coloss. I. 26. *mysterium* hoc extollens, *quod absconditum fuit*, ait, *a ſæculis et generationibus, nunc autem manifestatum est ſanctis eius, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ ſacramenti huius in gentibus, quod est Christus, in vobis ſpes gloriæ.* Sic mox vult eos venire *in agnitionem mysterii Dei Patris et Christi Jesu,*

in quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi. Ad Christum natum usque, cœli quidem annuntiaverunt gloriam Dei, quæ unus ac solus est ac esse debet creatarum rerum omnium finis, a quo tamen desciscens ad creaturas homo iam in paradyso se convertit, indeque pulsus, eousque a fine hoc ultimo aberravit, ut abiecto etiam vero Deo falsos sibi effingeret, quibus gloriam soli Deo debitam redderet: aut si verum Deum agnosceret, gloriam ei debitam perverteret, nec, quæ eo digna erat, redhibere posset, donec is in mundum venisset, qui Deus et homo gloriam Deo condignam præstaret, et θεοπρέπως nos præstare faceret, sibi, a quo eramus alienati, reconciliatos, reddità in terra pace hominibus. Pacem, quam etiam suis discipulis post resurrectionem reliquit, *non quomodo mundus dat*, eratque tunc quidem pax in orbe, a Romanis devicto, pax armis ac scelere parta, atque invitis, renitentibusque imposita, ipsi electo populo Dei in ditionem atque in servitutem redacto. Dum ecce adest, qui mittendus erat exspectatio gentium: *rex pacificus; princeps pacis:* ut iam non esset distinctio Judæi et Græci, Scythæ ac Barbari: pax hominibus bonæ voluntatis pastoribus denunciatur ab angelis.

CAPUT XII.

Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in cælum: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes: et invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in præsepio. Crediderunt pastores voci angelicæ, susceperuntque ceu sibi divinitus factum verbum, quod Dominus ostendit illis, invenientesque infantem in præsepio *cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.* Nihil eos offendit, nihil eorum fidei detraxit stabulum, in quo viles parentes infantemque positum in præsepio inveniunt, et quod vident, propalant, atque divulgant. *Et omnes qui audierunt mirati sunt: et de his, quæ dicta erant a pastoribus ad illos.*

Et in terra pax electis.

Testimonium ergo reddiderunt primi evangelistæ pastores, quod nato Salvatore, qui est Christus Dominus, Deo, denunciata a multitudine exercitus cœlestis gloria in Altissimis sit redhibita, atque restituta in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Pax cœlum inter et terram, consociantibus se cœli civibus bonis angelis hominibus bonæ voluntatis ac electis, reprobis cum reprobis angelis manentibus. Habet nempe textus græcus ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία in hominibus bona voluntas, beneplacitum, quam lectionem passim græci Patres sequuntur; latini vulgarem. Antiquissimus græcus evange-

liorum codex Alexandrinus dictus Cantabrigiensis utriusque lectionis sensum coniungit εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας, quandoquidem nobis Christus natus datus est reconciliationis divinique beneplaciti pignus. *Pacificavit enim*, iuxta apostolum a), *Jesus per sanguinem crucis eius, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt. Omne bellum destruens et tumultum*, ut loquitur Didymus Alexandr. b) *Mox etenim in descensu eius et nativitate facta de virgine dictum est:* Gloria in excelsis Deo, et in terra pax. Quam sententiam illustrans S. Gregorius M. „Prius quippe, inquit c), quam Redemtor noster nasceretur per carnem, discordiam cum angelis habuimus, a quorum claritate atque munditia per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta longe distabamus. Quia enim peccando extranei eramus a Deo, extraneos nos a suo consortio deputabant angeli cives Dei. Sed quia nos cognovimus regem nostrum, recognoverunt nos angeli cives suos. Quia enim cœli rex terram nostræ carnis assumsit, infirmitatem nostram illa iam angelica celsitudo non despicit. Ad pacem nostram angeli redeunt, intentionem prioris discordiæ postponunt, et quos prius infirmos abiectosque despexerant, iam socios venerantur. "

a) *Coloss. I. 20.* b) *In Epist. S. Petri I. enarrat. T. VI. Bibl. PP. p.* 293.
c) *In Evang. lib. I. hom. I. n. 2. T. I. p.* 1462.

Caput XIII.

CAPUT XIII.

NOMEN JESU.

Vocatum est nomen eius *Jesus*, quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur. Luc. II. 21.

Cur non Emanuel, sed Jesus vocetur.

Sunt, quod iam notavimus, qui locum illum Isaiæ: *Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emanuel*, etsi a S. Matthæo allatum, Christo tamen proprie convenire non putent, quod Jesus non Emanuel vocetur. Ac si vero, cum hoc sit generalius nomen, et appellativum, Messiæ proprium et singulare Emanueli salutari nostro congruentius aliquod nomen esse potuerit, quam nomen Jesu, ad causam, cur nobiscum sit Deus, indicandam. „Vocatum est plane, sunt verba S. Bernardi *a*), non impositum, nempe hoc ei nomen est ab æterno. A natura propria habet, ut sit Salvator: innatum est ei nomen hoc, non inditum ab humana vel angelica creatura. Sed quid dicimus, quod egregius ille propheta hunc ipsum puerum multis nominibus appellandum fore prædicens, hoc unum tacuisse videtur, quod solum (ut præmonuit angelus, et testatur Evan-

a) *Serm. II. in circumcis. n. 3. T. III. p. 791.*

gelista) *vocatum est nomen eius ?* Exsultavit Isaias, ut videret diem hunc: et vidit, et gavisus est. Denique et loquebatur gratulabundus, et laudans Deum.“ *Puer natus est nobis, filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum eius; et vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* „Magna quidem nomina: sed ubi est nomen, quod est super omne nomen, nomen Jesu, in quo omne genu flectatur ?“

CAPUT XIII.

Vis ac et etymon nominis Jesu.

Nomen hoc (quod hebraice scribitur in lege et prophetis: יהושע in hagiographis contracte ישוע interpretanturque græci interpretes, Siracides, Josephus et Philo Ἰεσοῦν) in veteri testamento habuerunt in figura duo insignes liberatores populi Israelitici: quorum alter populum post mortem Moysis in terram Chanaan deduxit, alter eum eodem e captivitate Babylonica reduxit. Talem tunc Judæi imperio iam Romano subiecti Josue, Jesum præstolabantur, Messiam sceptro de Juda ablato, libertatis vindicem, qui vero non tantum restitueret regnum Israel in promissa patribus terra Chanaan, ut Josue ille victoriosus dux exercitus Israelitici, sed qui etiam armis invictus sceptro suo solioque David virtute bellica nationes cæteras triumphator subiice-

CAPUT XIII.

ret, dominareturque; cum contra Jesus noster nomen acceperit, ut salvum faceret populum suum *a peccatis eorum*, salus populorum. „Habuit, ut cum S. Bernardo loquar *a*), et Judaea quosdam Jesus, quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec pascunt, nec medentur. Idcirco synagoga in tenebris est usque adhuc, fame et infirmitate laborans; et non sanabitur nec satiabitur, quousque sciat meum Jesum dominari Jacob, et finium terrae, et convertatur ad vesperam, et famem patiatur ut canes, et circumeat civitatem." Sic S. Bernardus, mirifice hoc nomine delectatus, varimode passim id in suis sermonibus est interpretatus prout graeci Patres ex sua lingua ethymologiam effinxerunt, addideruntque hebraicae. „Jesus itaque, ut loquitur S. Cyrillus Hierosolimitanus *b*), iuxta Hebraeos salvatorem sonat, in lingua vero graeca eum, qui sanat, quandoquidem animarum est et corporum medicus, et spirituum curator." Et brevius supra *c*); „Jesus nominatur congruo sibi nomine, ab salutari medicina appellationem habens." Veluti coniungens genuinum sensum, quem angelus Josepho in somnis declaravit *d*): *vocabis nomen eius Jesum: ipse*

a) *Serm. XV. in Cant. n.* 8. *T. IV. p.* 1312.
b) *Cathech. X. n.* 13. *p.* 143. *c*) *Ib. n.* 4. *p.* 138.
d) *Matth. I.* 21. *Luc. II.* 11.

enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Σῶσαι habetur in græco textu, unde Σώτηρ. Indignatus invehitur Cicero in Verrem, quod hoc nomen usurparit inscriptione quadam Syracusis sibi posita: *Hoc*, ait *a*), *quantum est! ita magnum, ut uno latino vocabulo exprimi non possit. Is est nimirum Soter, qui salutem dedit.* Hoc est, quod nos omnino in Christo Jesu agnoscimus, unique omnem salutem nostram in acceptis ferimus, atque cum Maria matre eius *in Deo salutari* nostro exultamus; ut quisque cum propheta dicat: *Ego autem in Domino gaudebo, et exultabo in Deo Jesu meo.* Nisi enim Jesus simul esset Deus, non posset esse Jesus seu Salvator noster, ut se condignam cœlesti Patri suo pro salute nostra offerret hostiam placationis ac reconciliationis, mediator inter Deum et homines: quod quomodo esse posset, si ipse merus homo simul mediatore indigeret, aut solum Deus, medium inter se Deum et homines non haberet? *Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemtionem semetipsum pro omnibus b*). Non sic Josue dux populi Israelitici bellator fortis salvavit populum suum, ut *per semetipsum* Jesus esset ac dici posset, sicut Jesus Salvator ac Deus noster *c*): *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se*

CAPUT XIII.

a) *Or. II. n.* 63. *b*) *I. Tim. II.* 5. *c*) *Phil. II.* 6.

æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum: ut nimirum per incarnati Verbi mysterium natura humana divinæ in una hypostasi idem homo sit, et adoretur Deus, de quo propheta a): *Deus ipse veniet, et salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum.* Quæ testantur de Christo Jesu Evangelia, simulque de eius discipulis, in eius nomine eadem facientibus. Quod et testatus est post eius resurrectionem Petrus Judæis, dum claudum fecisset sicut cervum salientem b): *Notum sit omnibus vobis, et omni plebi Israel: Quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvus fieri.*

a) *Isai. XXXV. 5.* b) *Act. IV. 10.*

CAPUT XIV.

MAGI CHRISTUM ADORATURI EX ORIENTE ADVENIUNT.

Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam dicentes: *Ubi est, qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim ſtellam eius in Oriente, et venimus adorare eum.* Matth. II. 1. 2.

Videntes ſtellam eius in Oriente.

„Unus et idem Deus, ſunt verba S. Irenæi L. III. de hæres. c. 9. qui a prophetis prædicatus est, et ab Evangelio denuntiatus, et huius Filius, qui ex fructu ventris David, id est, ex Maria virgine, et Emmanuel: cuius et ſtellam Balaam quidem prophetavit: Orietur ſtella ex Jacob, et ſurget dux in Israel." Numer. XXIV. 17. (ubi hæc habetur prædictio quam alii quoque SS. Patres de Christo Messia interpretantur) pro *Dux* legitur *virga de Israel*, virga nimirum virtutis ſuæ, quam iuxta psalmistam emissurus erat Dominus ex Sion, ut dominetur in medio inimicorum ſuorum, ut mox ſequitur l. c. Num. XXIV. 19. *De Jacob erit, qui dominetur, et perdat reliquias civitatis*, Hierusalem nimirum exci-

CAPUT XIV. dendæ postquam ablato ſceptro de Juda reiectisque perfidis Judæis implenda iam in gentibus erat promissio a Deo patriarchæ Jacob facta de qua egimus c. VIII. aderantque mox nato Domino magi veluti incunabula regni in domo Jacob in dispersione gentium *dilataberis ad Occidentem, et Orientem, et Septentrionem, et Meridiem, et benedicentur in te, et in ſemine tuo cunctæ tribus terræ a)*. Quam promissionem acceperat, cum ex promissa ſimul terra Chanaan exiturus erat per plures annos commoraturus in Mesopotamia (unde Magi hi advenisse creduntur) ductis etiam ibi uxoribus *b)*, non ſine numine cavente patre Isaac, ne Chanaanitidem ſibi coniungeret, terra illa promissa quidem, diris aliquando tamen devovenda: quam etiam ſenex postea Jacob cum tota familia ſua iterum relicturus erat in Ægyptum migrans: apud exteras gentes constituta domo Jacob, in qua aliquando Messias regnaturus erat inter gentes orta ſtella ex Jacob de qua Magi: *Vidimus ſtellam eius in Oriente, et venimus adorare eum.*

Sublimis Magorum de Christo theologia. Magos in rege Judæorum Christo Jesu, nato excelsius aliquid homine, atque divinum agnovisse, vetustissima est SS. Patrum doctrina, qua confundebant Judæos, de Messia ſuo non nisi terrena ſapientes:

a) Gen. XXVIII. 14. *b) Ib. 1.*

„Deductos, dicit S. Irenæus *a*), a stella in domum Jacob ad Emanuel, per ea, quæ obtulerunt, munera ostendisse, quis erat, qui adorabatur: myrrham quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur, et sepeliretur: aurum vero, quoniam Rex, *cuius regni finis non est*; thus vero, quoniam Deus, qui et *notus in Judæa factus est*, et manifestus eis, qui non quærebant eum.“ Alias huiusmodi mysticas interpretationes passim legere est apud SS. Patres. Nec solum munera, sed et tota suscepti a Magis itineris ratio, adorandi natum regem, aliquid augustius ostentat, quam solum homini regi præstandi homagium; thus imprimis in cultu divino constanter ubique gentium adhiberi solitum: firmata excelsa magorum existimatione, per acceptam divinitus in somnis admonitionem, ne se deceptos opinione sua suspicari possent, dum coram infantem cum parentibus imbellem, pauperem et ignobilem in cunis cernerent.

CAPUT XIV.

S. Chrysostomus „Quid illos, quærit de Magis *b*), ad puerum adorandum induxit? neque enim virgo insigne quidpiam præseferebat, neque domus magnifica erat;

a) *Lib. III. contra hæres. c.* 9.
b) *Hom. VIII. in Matth. n.* 1. *T. VII. p.* 118.

CAPUT XIV. neque isthic aliquid aliud erat, quod posset illos vel percellere, vel allicere. Illi vero non modo adorant, ſed apertis theſauris ſuis munera offerunt; munera inquam, non quasi homini, ſed quasi Deo. Thus enim et myrrha Dei maxime ſymbolum erat. Quid igitur hoc illis ſuasit? Id ipsum quod excitavit illos, ut relicta domo tantum iter ſuſciperent, nimirum ſtella, et illuſtratio mentis a Deo ipsis indita, quæ paulatim illos ad perfectiorem notitiam deduxit. Nisi enim res se ita haberet, cum omnia, quæ isthic videbantur, vilia eſſent, non ei tantum exhibuiſſent honorem. Ideo autem nihil eorum, quæ ſub ſenſum cadunt, ibi magnum erat, ſed præsepe, tugurium, mater inops, ut nudam magorum philoſophiam perſpicias, atque diſcas, eos non ut hominem purum, ſed ut Deum et beneficum ipſum adiiſſe. Quapropter nullo eorum, quæ extrinſecus videbantur, offenſi ſunt, ſed adoraverunt, et dona obtulerunt, quæ dona multum a Judaica craſſitie differebant. Neque enim oves et vitulos immolarunt, ſed quæ eccleſiaſticæ philoſophiæ vicina erant. Siquidem ſcientiam, obedientiam, et dilectionem ipſi offerebant." Vides hic ſanctum Doctorem non ad ſpecies munerum attendere, ſed altius nos a rebus ſenſibilibus ſublimiuſque ad id evehere, quod hic in Magis gentilibus auſpicium habuit, a Chri-

sto mulieri Samaritanæ prædictum *a*): *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem . . . Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate.* Tempus hoc est, quando reiecta Synagoga, ac templo Jerosolymitano Ecclesia per orbem terrarum fuit constituta, cuius veluti primitiæ fuerunt Magi: Pastores autem, qui Christum in præsepio adoraverunt, natumque Salvatorem mundi primi divulgaverunt, præibant apostolos aliosque Christi discipulos ab eo ex Judæis assumtos, qui lucem evangelicam orbi inferentes gentilismi tenebras effugarunt, quam lucem stella magis apparens et ad Christum in præsepio deducens, designabat. „Quomodo ergo, cum S. Ignatio M. quærere licet *b*), manifestatus est sæculis? Stella in cœlo fulsit, splendore exsuperans omnes stellas, et lux illius ineffabilis erat, et stuporem incussit ipsius novitas. Omnia autem reliqua astra, unacum sole et luna chorus fuere stellæ: ipsa vero lumen suum extendebat super omnia: et perturbatio erat, unde prodiret illis novitas dissimilis: quare soluta est omnis magia, et omne vinculum malitiæ est abolitum, ignorantia destructa est, vetus regnum est labefacta-

CAPUT XIV.

a) *Jo. IV. 21.* *b*) *Epist. ad Ephes. n. 19.*

Caput XIV. tum; Deo humanitus manifestato, in novitatem vitæ æternæ. Principatum vero accepit id, quod a Deo omnibus suis partibus absolutum erat. Inde omnia commovebantur, quod meditaretur mortis abolitionem." Notandum imprimis est in hoc loco, quod S. Martyr, illi ætati proximus, de præcellentia et claritate stellæ illius perhibet. Cætera cum Evangelio concordant, prout Matth. II. 3. narratur, Herodem regem, et omnem Hierosolymam cum illo, sciscitatum, ubi Christus, quem ille regni sui æmulum timebat, nasceretur. Atque hinc edoctus in Bethlehem Judæ occidit pueros in omnibus finibus eius, cum familia David lateret; Christi vero esset ea conditio, inde etiam, quod in Nazareth habitaret, ut potius Elias aut Jeremias, aut alius ex prophetis quam Messias promissus rex Israel crederetur postea ab Herode tetrarcha Galilææ.

CAPUT XV.

PROPHETIA SIMEONIS DE CHRISTO; ANNA PROPHETISSA.

Benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam matrem eius; *Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multarum in Israel: et in signum, cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna prophetissa etc.* Luc. II. 34. 35.

Dum Magi responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam, subdit Matthæus fugam Christi *a*), iusso in somnis Joseph surgere et accipere puerum et matrem eius, et fugere in Ægyptum: *futurum est enim*, aiebat angelus, *ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum.* Cum fugam hanc factam esse necesse sit post purificationem Mariæ in templo, hic Maria mater Jesu experimentum aliquod habebat eorum, quæ futura a Simeone audierat. In magis iam primordia eorum viderat, quæ idem senex, benedicens Deum, fausta præ-

Evangelii ad gentes deferendi denuntiatio continua inde a Christo nato.

a) *Matth. II.* 13.

CAPUT XV.

dicit, in ulnas suas accipiens Jesum, ac iam dimitti, morique in pace desiderans: *Quia*, inquit, *viderunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum; lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuae Israel.* Hæc nos impleta gaudemus ante faciem omnium populorum, ad gloriam plebis DEI Israel. Nempe *qui*, iuxta apostolum *c*), *sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa: quorum patres, et ex quibus est Christus secundum carnem... Sed sicut non omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae*, ut apostolus pergit, id est, *non qui filii carnis, hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis, aestimantur in semine*, ita etiam iis, qui reiectis perfidis Judæis sunt adoptati, contingit. „Vides (commentatur S. Ambrosius in h. l. *b*) Nunc dimittis servum tuum) uberem in omnes gratiam Domini generatione diffusam, et prophetiam incredulis negatam esse, non iustis. Ecce et Simeon prophetat in ruinam et resurrectionem plurimorum venisse Dominum Jesum Christum; ut iustorum iniquorumque merita discernat, et pro nostrorum qualitate factorum iudex verus et iustus aut supplicia decernat, aut præmia.“

a) *Rom IX.* 4.

b) *Exposit. in Lucam Lib. II. n.* 60. *T. I. p.* 1301.

Ad B. Mariam verba faciens Simeon, dirigensque prophetiam: *Ecce positus est hic*, inquit, *in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel: et in signum, cui contradicetur: et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Uti vero B. Maria potissimum sub cruce experta est gladium, qui pertransivit animam, ita deinceps etiam impleri vidit prophetiam de salutari, quod paratum fuerat ante faciem omnium populorum. Hæc læta sunt, quibus tristia miscet propheta in eo, quod positum dicit suum filium *in ruinam et resurrectionem multorum, et in signum cui contradicetur*, quod præsertim ad ea, quæ designanda erant a gente Judaica, pertinet, dum tamen salutare Dei ad gloriam etiam plebis Israel paratum esse dicit, prophetia, ut speratur, demum in fine temporum ultimatum complementum in conversione gentis Judaicæ habitura, quando vicissim fides apud alias gentes deficiet. Sic semper lætis tristia miscentur, succeduntque. Id quod perpendens Theodotus Ep. Ancyranus, multa ad rem edisserit in sermone in Deiparam et Simeonem *a*), „At enim, exclamat, quid lætis tristia misces o Senex? Hactenus *lumen* et *gloriam* loqueris, nuncque *ruinam* annuntias, ac parenti *gladium* palam edicis? Maxime, inquit: erunt omnia suo tempore: ruina quidem infidelibus,

CAPUT XV.

a) *T. IX. Bibl. PP. p.* 467.

CAPUT XV. fidelibus autem resurrectio. *Et in signum cui contradicetur* late per orbem; quod nimirum apertis probationibus ac virtutibus non levitate ab hominibus recipiendum sit; sed et virginalis animi tui erit quandoque tormentum ex variis cogitationibus subeuntibus, ac exeuntibus. Neque enim de minimis res erit; sed de Deo, de morum legumque translatione, de mutatione hominum, de unione populorum, de concordia gentium, de adunatione linguarum, de indivisa religione, de destructione tyranni. Quei vero fieri queant isthæc sine strepitu? Idcirco cadent alii, alii resurgent; alii vita donabuntur, alii mortem incurrent. Atque alii quidem signo contradicent, pro eius novitate, alii efficaciæ eius virtuti succumbent. Sunt igitur a iusto relata summe conspicua, eventu ipso comprobata."

Quod porro paulo supra Cap. XI. notavimus, cur solis pastoribus Christus natus fuerit annuntiatus, hic iterum est animadvertendum. Etsi hic ageretur cærimonia legalis in templo a), *postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino*, nemo tamen sacerdotalis vel levitici ordinis, ceu propediem antiquandi agnovit Christum tunc exspectatum Mes-

a) *Luc. II. 22.*

siam; sed *homo in Jerusalem, cui nomen Simeon, et homo iste iustus, et timoratus, exspectans consolationem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo a)*. Ab hoc nempe illustratus spem suam supra figuram et opera legis efferrens Messiam praestolatus *in iustitia et sanctitate* Deo serviebat. Sic etiam Anna prophetissa, memoratur, postquam *vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua b)*, servasse instar Judith heroissæ continentiam, asceticamque ac ceu monasticam egisse vitam *ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, ieiuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: et loquebatur de illo omnibus, qui exspectabant redemtionem Israel*, apostolico, ut Cap. XI. de pastoribus vidimus, munere perfuncta. Notanter Anna hæc prophetissa de tribu Aser dicitur, una ex decem illis tribubus, ex quibus regnum Israeliticum constabat: quod dudum, antequam Juda et Jerusalem in captivitatem abducerentur, penitus cessavit capta a Salmanasar rege Ninivitarum Metropoli Samaria, tribubusque, quas Teglatphalassar necdum in captivitatem deduxerat ultra Euphraten translatis. Dum ecce Judæis quidem ex captivitate Babylonica restitutis, at iamiam sceptro a Juda ablato, Christoque nato, atque in templo præsen-

a) *Luc. II. 25.* b) *Ib. 36. etc.*

CAPUT XV. tato adest Anna prophetissa de tribu Aser filii Jacob, confessa Domino, Christum Messiam professa, et locuta de illo omnibus qui exspectabant redemtionem Jsrael. De domo Jacob ſcilicet prout virgini Mariæ denunciatus fuerat nasciturus ex ea filius regnaturus *in domo Jacob in æternum, et regni eius non erit finis.* Ut ſupra cap. VIII. vidimus amplissimam benedictionem patriarchæ Jacob datam, de qua etiam Eccli. XLIV. 25. *Benedictionem omnium gentium dedit illi* (Jacob) *Dominus*, ne videretur opinione Judæorum ſedes regni David in monte Sion figenda in terris, cum esset Christus regnaturus in domo Jacob in æternum, in cuius ſemine benedicendæ erant omnes gentes per Christum, quem infantem in ulnas ſuas accipiens Simeon exclamat: *Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum; lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuæ Israel.*

CAPUT XVI.

Caput XVI.

JESUS IN MEDIO DOCTORUM IN TEMPLO.

Invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem eos. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia et responsis eius; et videntes admirati sunt.* Luc. II. 46. 47.

Mysterium infantiæ Christi

Animadverte, nihil hic egisse Jesum duodennem, quod supra ætatem admodum esset in eo, quod sedens in medio doctorum auscultaverit eos, et interrogaverit; sic autem respondit ad quæstiones sibi propositas (quod extraordinarium quidem, sed alienum omnino non est ab ætate) ut stuperent omnes super prudentia et responsis eius. *Et videntes admirati sunt.* Sic iam supra retulimus, omnes qui audierant miratos esse, de his quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. *Maria autem*, subdit mox Evangelista, *conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Viden', differentiam Mariam inter et stuporem doctorum, eorumque omnium, qui et Jesum audierant in templo, nec tamen conservabant verba conferentes in corde suo, et ideo evanescunt mente,

CAPUT XVI. ac quæcunque alia adhuc multo magis stupenda sunt dicta miracula de Christo infante, excidunt memoria eorum, natusque Salvator in obscuro manet et oblivione. „Non solum, sunt verba S. Ambrosii *a*), ab angelis et prophetis, a pastoribus et parentibus, sed etiam a senioribus et iustis generatio Domini accipit testimonium. Omnis ætas, et uterque sexus, eventorumque miracula fidem adstruunt. Virgo generat, sterilis parit, mutus loquitur, Elisabeth prophetat, Magus adorat, utero clausus exultat, vidua confitetur, iustus exspectat."

Maria conservat omnia conferens in corde suo: Pater et Mater in admiratione sunt, super his, quæ dicebantur de illo, et fiebant. Audiunt angelos, vident pastores, Magosque adorantes, percipiunt prophetas Simeonem et Annam: inveniunt in templo puerum, dum omnes stupent prudentiam, et responsa eius; ipsi religioso apud se silentio omnia tenent, et admirantur, causas non discutiunt, nihil curiose disquirunt, rerum altitudinem non temere indagandam suscipiunt, sed mysterium reverenter considerant, contenti magnitudine eorum, quæ operatur Dominus, quæ vident et audiunt, in admiratione manent, humilique ignorantia et silentio de rebus

a) *Expos. in Luc. Lib. II. n.* 58. *T. I. p.* 1301.

mysteriisque incomprehensibilibus non plus scire, aut sapere affectant quam oportet. Est hoc sublime in Evangelio Christi, quod non curiosius perscrutandum, aut temerarie diiudicandum suscipias, sed pie credendum, reverenter suspiciendum, adorandumque, religiose custodiendum, conservandumque in corde sit.

Liceat tamen ictum oculi coniicere in Jesu infantiam, profectumque ætatis, de quo Evangelista a): *Puer autem*, ait, *crescebat, et confortabatur, plenus sapientia: et gratia Dei erat in illo*, id quod etiam de amabilitate ac formæ venustate interpretantur phrasi Hebraica: uti illud Act. VII. 20. ubi Moyses *gratus Deo* iuxta vulgatam dicitur in textu græco ἀστεῖος τῷ Θεῷ, quem vero Josephus apellat in antiquitatibus Judaicis b) μόρφῃ θεῖον; de Jesu autem legitur apud Lucam χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. Gratia Dei erat in eo, plenus vero sapientia utique institutione humana dici non potuit, quem ætate profectum annorum triginta, cum iam munus prædicationis obiret docens in templo c): *Mirabantur Judæi dicentes: quomodo hic literas scit, cum non didicerit?* Christum fabrili artificio operam dedisse Joseph nutritio, Justinus M. apostolicis temporibus auctor propinquus testatur: *Hæc*

a) *Luc. II.* 40. b) *Lib. II. c.* 9. c) *Jo. VII.* 15.

enim, inquit, *fabrilia opera faciebat*, *cum inter homines versaretur*, *aratra et iuga*, *his rebus etiam iustitiæ insignia et vitam actuosam docens.* Justitiæ insignia ſunt, quibus nobis per omnia ſimilis factus est absque peccato, *vitam actuosam docens* ſecundus hic Adam illam, ad quam primus, paradyso voluptatis expulsus, est condemnatus, ut in ſudore vultus ſui comederet panem ſuum, victitans labore manuum ſuarum: quam Christus ad trigesimum usque vitæ ſuæ annum traduxit paupere in domo, non habens, ut postea contestatus est, ubi caput ſuum reclinaret.

Quis vero non intimo animi ſensu, ac tenerrimo cordis affectu ſibi ob oculos mentis ponat absconditam hanc Christi vitam, ac familiam beatissimam, Jesum cum Maria matre, et patre, ut putabatur, Joseph? A prima infantia puerum crescentem et confortatum, ut posset fabriles operas fabricator orbis præstare atque ſuppetias nutritio ad victum egenæ familiæ. Quis non ſaltem quadantenus assequi cogitatione gestiat ſanctissimæ huius familiæ convictum, colloquia, ac mutuam vitæ conversationem: pia filii in parentes, et parentum in filium ſtudia, curam et ſollicitudinem: officia charitatis in concives ac religionis in Deum *in omnibus mandatis et iustificationibus Domini*, quomodo de Zacharia

et Elisabeth memoratur *a*), quod essent *iusti ambo ante Deum*; de parentibus autem Jesu *b*), qui *ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth*, hoc unum Evangelista commemorat, ivisse parentes eius per omnes annos in Jerusalem in die solemni Paschae; moxque de Jesu subdit: *Cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem*, ubi aliquando completurus erat opus redemtionis nostrae, finem imponens veteri Testamento, novumque instituens in sanguine suo.

a) Luc. I. 6. *b*) Ib. II. 39.

Caput XVII.

CAPUT XVII.

QUOMODO CHRISTUS PARENTIBUS SUBDITUS PROFICIEBAT SAPIENTIA, ET ÆTATE.

Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis ſic? Ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est, quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me esse? et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos. Et descendit cum eis, et venit Nazareth: *et erat ſubditus illis. Et mater eius conservabat omnia verba hæc in corde ſuo: Et Jesus proficiebat ſapientia, et ætate, et gratia apud Deum, et homines.* Luc. II. 48. etc.

Dei Patris Filius.

Multa apud Lucam de B. Maria virgine habentur, quæ apud alios Evangelistas non leguntur, nec apud ipsum Joannem, cui tamen Christus matrem in cruce moriens commendavit, ipseque accepit eam in ſua. Nec dubium est, quin S. Lucas ex ore B. Mariæ acceperit, quæ illa prius conservaverat in corde ſuo, ut de ea hic, iam ſecundo testatur.

Caput XVII.

Pandam hic S. Augustini verbis mysterium in responsione Christi ad illa Mariæ verba, *Ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te:* „At ille, inquit S. Doctor *a*), ut ostenderet habere se præter illos Patrem, qui eum genuit, præter matrem, respondit eis: *Quid est, quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Et rursum, ne hoc dicto parentes illos negasse putaretur, Evangelista adiunxit: *Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad illos.*" Necdum aderat tempus, ut fese Christus æterni Patris Filium manifestaret. Nec vero ante tempus indagandum fese existimasse eius munus a cœlesti Patre acceptum, etsi illis divinus ortus clam haud esset, palam facit confessio, se non intellexisse verbum: neque etiam, ut modo de fublimi illo in Evangelio Christi notavimus, curiose, aut temere ante tempus fcire aut indagare contendebant, quæ filio in iis, quæ Patris fui erant, essent agenda.

Christi hominis profectus cum ætate.

Descendit vero cum parentibus, *et venit Nazareth, et erat fubditus illis.* Quod perpendens S. Bernardus *b*), „utrinque ftupor, exclamat, utrinque miraculum. Et quod fœminæ

a) *Lib. I. de nupt. et concup. c.* 11.
b) *Homil. I. fuper Missus est. n. 7. et 8. T. III. p.* 735.

Caput XVII.

Deus obtemperet, humilitas absque exemplo: et quod Deo fœmina principetur ſublimitas ſine ſocio... Erubesce ergo cinis! Deus se humiliat, et tamen tu te exaltas?" Et alibi *a*): „O humilitas, virtus Christi! O humilitatis ſublimitas! quantum confundis ſuperbiam noſtræ vanitatis? Parum aliquid ſcio, vel magis ſcire mihi videor, et iam ſilere non possum, impudenter me et imprudenter ingerens et oſtentans, promtus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum."

Repetit mox: *JESUS proficiebat ſapientia, et ætate, et gratia*, quod paulo ante dixerat Evangelista, puerum autem crevisse, et confortatum fuisse plenum ſapientia, et gratiam Dei fuisse in illo. Quomodo autem Christus profecerit, non eadem est, fuitque doctorum christianorum ſententia. Quod per se palam est, quæſtionem ſolummodo esse posse de humana natura divinæ hypoſtatice unita in Chriſto, *in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ et ſcientiæ absconditi b*), quomodo ſeſe per incrementa ætatis exeruerit, facitque ad ſublime illud in Evangelio Chriſti, *ut non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem c*) diſcamus, quandoquidem Chriſtum profecisse ſapientia et

a) *In Epiph. Serm. II. p.* 799. *b*) *Coloss. II.*
c) *Rom. XII.* 3.

ætate intelligimus. Habetur hæc XXXIV. inter quæstiones a viris gravissimis Cæsario fratri Gregorii Theologi Nazianzeni proposita *a*): „Si perfectus Deus erat Christus, quomodo *sapientia et ætate ipsum proficere* dicit Evangelium?" sequitur simplicissima responsio hæc: „Non debemus illa applicare divinitati. Secundum illam enim neque crescit, neque deficit; non minuitur, non fit gloriosior, non maior; non insistit, non contrahitur. Proficit vero roboratus, et crescens secundum naturam nostram in servili forma." S. Amphilochius in excerptis variis eodem Tom. Bibl. PP. novissime Venetiis editæ sic rem explicat *b*): „Proficiebat secundum ætatem: corpore ad firmam ætatem iuxta naturam producto. Sapientia: propter eos, quos ad sapientiam componebat: Gratia; qua recreante proficimus: fide certi, fore ut consummentur dicta ab ipso de spe nostra. Apud Deum: consummavit enim opus Patris, assumta carne, et redemtis nobis. Apud etiam homines, quos ab idololatria ad divinam Trinitatis notitiam transtulit. Juxta hos ergo modos proficiebat, habetque verum. Non enim iuxta quod insipientes existimant, ab eo quod est deterius, in melius promovebat."

a) *T. VI. Bibl. PP. p. 22. Edit. Venetæ.*
b) *Ibid. p.* 500.

CAPUT XVII. S. Gaudentius Brixiensis in responsione ad Paulum Diaconum *de eo, quod Dominus Jesus dixit apostolis, quia Pater maior me est:* „Idem, ait *a*), cœpit etiam esse filius hominis, qui in principio erat apud Patrem Filius Dei, utique Deus Verbum. Exinde per incrementa ætatis, creator temporum proficit in virum perfectum testante Evangelista: *Puer autem crescebat.*" Marius Mercator varias in eandem rem refert aliorum SS. Patrum ſententias in operibus eius Bibl. Patrum T. VIII. insertas contra Nestorium p. 676. Imprimis vero p. 715. ex Cyrilli Alexandr. ſcholiis de Incarnat. c 13. ſequentia habet: „Et si dicatur *proficere Jesus ætate, et ſapientia, et gratia,* dispensationis id ratio est. Deus etenim Verbum humanitatem more ſuo proficere permittebat, et quasi paullatim divinitatis ſuæ volebat gloriam declarare, et cum corporis ætate etiam ſuam extendere. Neque novum videatur, idque nonnullos nimia novitate perterreat, cum præsertim ſic quoque dicerent: *Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Ergo corporale quidem est augmentum, et profectus gratiæ et ſapientiæ humanitatis magis mensuræ conveniat; ipsum vero Deum Verbum per ſuam naturam perfectissimam confitemur." Theodoretus in Epist. ad monachos: „Proficit porro, inquit *b*), ætate et ſapien-

a) *Serm. XIX. p.* 189. *b*) *T. IX. Bibl. PP. p.* 409.

tia non divinitas, quæ ſemper perfecta est, ſed humana natura, quæ tempore et extat, et augetur, et perficitur. Quocirca humana omnia Christi Domini, famem, inquam, ſitim, laborem, ſomnum, timorem, ſudorem, orationem, ignorationem et cætera id genus alia, nostræ conspersionis esse dicimus, quam assumens Deus Verbum uniit ſibi, nostram operaturus ſalutem." Et postea in fragmento de Incarnatione. „Cum ergo, inquit *a*), audis, *proficiebat ſapientia et gratia*, ne factam illi ſapientiæ accessionem aliquam existimes (Dei enim verbum nullius eget:) ſed quia videntibus ſapientius ſemper atque gratius erat, inde proficere dictum est; ut inde iam admirantium habitus, quam ipsius magis proficeret. Quod in aliquo proficit, aliud est ab eo, in quod proficit. Cum ergo Jesus dictus ſit ſapientia proficere; non ſapientia proficiebat, ſed in illa animus hominis. Cum se enim quotidie Deitas in eo detegeret ac manifestaret, maiori ſemper videntibus admirationi habebatur. Hocque ſibi vult, quod dictum est, *proficiebat ſapientia.* Ad hunc modum ſapientia proficiebat humanitas; natura humana ſapientiam induens: hoc est, Dei Verbum paullatim per opera ac mirabiles effectus assumtum templum apud videntes Deificans, ea

a) Pag. 421.

Caput XVIII. ſibi ratione profectum adsciscebat. In hunc modum natura humana ſapientia proficiebat, per eam Deificata." Add. B. Bossuet Evêque de Meaux *Elévations ſur les Mystères* XX. Semaine. *La vie cachée de Jesus.* I. Elév. T. II. edit. Paris. an. 1772. p. 276. Dum vere Christus infirmitates nostras tulit, quidni etiam infantiæ ab utero matris ſuæ? Tanto insignius elucescit ſublimitas mysterii Verbi divini, percellitque mentem, quo amplius se prodit humilitas in ſtatu exinanitionis, nobisque se admirandam ad exemplum præbet.

CAPUT XVIII.

S. JOANNES PRÆCURSOR DOMINI.

Venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, et dicens: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum. Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem: *Vox clamantis in deserto: parate viam Domini: rectas facite ſemitas eius.* Matth. III. 1. 2. 3.

Auſpicium missionis Christi Jesu veri Messiæ per S. Joannem præcursorem.

Observandum hic est ante omnia, S. Lucam nobis, quod caput est, de tempore venturi Messiæ iuxta prophetiam patriarchæ Jacob (ſcilicet non auferendum ſceptrum de Juda, donec veniat, qui mittendus est) iam, ut ſupra vidimus, prænotasse, dum

edictum cæsaris Augusti memorat a), ut describeretur universus orbis, quando singulari Dei providentia factum est, ut Christus in Bethlehem nasceretur: quod est luculentissimum argumentum, pro Christo Jesu vero Messia, quippe qui adhuc in utero matris in ipsa urbe regiæ ſtirpis David Bethlehem iussis Augusti parens ſceptrum de Juda ablatum demonstravit ipse Christus Messias cum parentibus; idem tamen argumentum idem S. Lucas non minus luculenter, et adhuc dissertius depromit b), dum nobis auspicium missionis Jesu Christi Messiæ narrat in eius præcursore Joanne, de quo prius, enarrata eius plena miraculis nativitate, demum addit c): *Puer autem crescebat, et confortabatur ſpiritu: et erat in desertis usque in diem ostensionis ſuæ ad Israel*, ut nimirum esse Christum Messiam coram monstraret, demonstraretque: cuius demonstrationis caput erat, ablatum esse ſceptrum de Juda et ducem de femore eius, dum Christus, non de femore Juda, ſed de Maria virgine natus, tunc ostenditur, quando ad alienigenas delatum est ſceptrum, et ducatus, qui perstitit post captivitatem Babylonicam apud tribum Judam in Asmonæis, resumpto etiam ab Hircano diademate ſeu ſceptro, quem non ita multo post Herodi alienigenæ Idumæo Augustus

CAPUT XVIII.

a) *Luc. II.* 1. b) *Ib. III.* 1. c) *Ib. I.* 80.

Caput XVIII. cæsar dedit, cum iam esset Judæa in provinciam Romani Imperii reducta. Quæ omnia S. Lucas articulatim edisserens missionem Messiæ Christi ab eius præcursore auspicatus ſic infit a): *Anno autem quinto decimo imperii Tiberii cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræa, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinæ tetrarcha:* non paucos nempe post annos, dum Augustus post mortem Herodis M. regnum tribus illius filiis distribuit Archelao, Herodi antipæ, et Philippo; prior autem iam Viennam in exilium missus fuerat. Quare Herodis tantum hic et Philippi fit mentio, cum Lysania tetrarcha Abilinæ parvæ provinciæ ad Libanum, unde Jordanis fluvius oritur, quem Joannes baptizando obibat, postquam factum est verbum Domini ſuper eum in deserto. *Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, ſicut ſcriptum est in libro ſermonum Isaiæ prophetæ: Vox clamantis in deserto parate viam Domini: rectas facite ſemitas eius: Omnis vallis implebitur; et omnis mons et collis humiliabitur: et erunt prava in directa, et aspera in vias planas. Et videbit omnis caro ſalutare Dei b).*

a) *Luc. III.* 1. b) *Ib.* 3. *etc.*

Paradoxa esse debebat Judæo vox hæc clamantis in deserto, provocantis ad agendam pœnitentiam, exemplo quoque suo vitæ tam austeræ, et ab omni hominum consortio remotæ. Coram cernebant Judæi Romanam tunc adultam iam quartam apud Danielem adumbratam monarchiam, quæ erat conterenda per Messiam, cuius regnum per universum orbem tam splendide describitur Daniel. VII. *Dedit ei potestatem, et honorem, et regnum: et omnes populi, tribus, et linguæ ipsi servient: potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur: et regnum eius, quod non corrumpetur.* Hæc vero nobis de regno Christi perspicua sunt, quæ coram cernimus in Ecclesia diffusa per orbem, Judæis solis non persuasis, qui sperant, ac tunc maxime sperabant Messiam venturum, alias omnes potius excisurum gentes, quotquot legi suæ non obsequerentur, instituturum inter suos amplissimum regnum, restituturum aurea tempora, liberaturumque Israelem a iugo ethnico, quo iam ipsi sub Romano Imperio premebantur, in quo etiam tunc, ut ex Suetonio in Vespasiano discimus, percrebuit Oriente toto vetus et constans opinio, *esse in fatis, ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur.*

CAPUT. XVIII.

S. Joannes Baptista vox Verbi divini incarnati.

Miserunt equidem Judæi Jerosolymis sacerdotes et levitas ad Joannem interro-

CAPUT XVIII.

gantes, an esset Christus, an Elias, qui præiturus erat Messiam, an alius propheta? Eo autem hæc omnia abnuente a), *dixerunt ergo ei: quis es, ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de te ipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto: dirigite viam Domini, ſicut dixit Isaias propheta.* Locum hunc Isaiæ XL. 3. ad unum Evangelistæ omnes de S. Joanne præcursore Domini accipiunt, nec concinnius aliquid ſublimiusque excogitari potuit ad designandum eius officium. Rem SS. Patrum verbis explicabimus, qua ratione S. Joannes ceu vox, quæ ad exprimendum verbum ſeu conceptum mentis comparata est, ceu vox inquam pertranſiens Verbum æternum in mundum veniens prænuntiaverit. S. Augustinus altius rem repetit ab ipso muto Zacharia Joannis patre: „Hoc, inquit Serm. VII. de S. Joanne b), „quod factum est, refer ad ſignificationem rerum, et vide magnum mysterium. Zacharias tacet, et amittit vocem, donec Joannes nasceretur præcursor Domini, et aperiret vocem. Quid est ſilentium Zachariæ, nisi prophetia latens, et ante prædicationem Christi quodammodo occulta et clausa? Aperitur illius adventu, clara fit venturo eo, qui prophetabatur ... Solvitur lingua, quia nascitur vox: ... vox Joan-

a) *Jo. I. 22. etc.*
b) *Serm. CCXCIII. n. 2. T. V. p. 1176.*

nes, Dominus autem *in principio erat Verbum* : Joannes vox ad tempus ; Christus Verbum in principio æternum." Rem conspicue imprimis, ac luculenter S. Augustinus Serm. de Jo. Bapt. explicat: De voce et verbo *a*). „Scripturæ ſanctæ Verbum, alibi ait, esse definiunt, quod intra animi ſilentium concipimus: verbum esse definiunt ipsam cogitationem, quæ adhuc intra conscientiæ ſecreta reticetur; vocem vero per quam verbum profertur in medium. Vox ſonus est index cogitationis, verbum vero ipsa cogitatio. Sicut enim, quando verbum corde concipimus, necessaria vox est, quasi quoddam vehiculum verbi, et qua verbum ipsum per oris ſonum ad alium transferamus; tamen illud integrum etiam intra nos, id est clausum a loquente transfertur, ut in ſua ſede teneatur; ita et omnipotens Pater innotescere nobis volens ſapientiam, et Verbum illud, quod in principio erat apud Deum, ſicut ipse testatur, *eructavit cor meum verbum bonum*, beatum Joannem quasi vocem, per quam ad nos Verbum ſuum proferret, assumpsit. Quod quidem Verbum de illa ſede ita ad nos descendit, ut e ſinu, id est in profundo paterni pectoris permaneret, terrena visitans et cœlestia non relinquens." Additur in catena Patrum in Lu-

a) *Serm. CCLXXXVIII. n. 2. T. V. p.* 1153. *etc.*

cam a Corderio locus auctoris operis imperfecti Hom. III. in Matth. ſequens *a*), qui rem ipsam ſeu mysterium egregie dilucidat, ac illustrat: „Vox est ſonus, nullum ſecretum cordis ostendens, ſed hoc tantummodo ſignificans, quia vult aliquid dicere ille, qui clamat. Verbum autem est ſermo rationalis, mysterium cordis aperiens. Adhuc vox inter animalia et homines communis est, verbum autem hominum tantum. Ideo ergo Joannes dictus est vox, non verbum: quia per Joannem neque miſericordias ſuas Deus, neque iustitias, neque ante constitutionem mundi præparata consilia demonstravit, ſed hoc tantummodo, quia aliquid magni facere Deus in hominibus meditabatur. Postea autem per filium ſuum plenissimnm mysterium ſuæ voluntatis aperuit, ideo et dictus Verbum." Vener. Beda in cap. I. Joannis in eandem ſententiam commentatur *b*); „Scitis, quia unigenitus Filius Verbum Patris vocatur, Joanne attestante, qui ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Ex ipsa vestra locutione cognoscitis, quia prius vox ſonat, ut verbum postmodum possit audiri. Joannes ergo vocem ſe esse asserit, quia Verbum præcedit. Adventum itaque Dominicum præcurrens vox dicitur, quia per eius ministe-

a) *Pag.* 78. *b*) *T. V. p.* 459.

rium Patris Verbum ab omnibus auditur. Qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ ac destitutæ Judææ solatium Redemtoris annunciat.“ Semper novi aliquid ad sublimitatem mysterii panditur, dignitatemque præcursoris Domini extollendam, quo, ipso Domino prædicante, nullus maior inter natos mulierum, uti nullus suo officio verbo incarnato fuit coniunctior, veluti vox verbo mentis „tanto propinquior Deo, ut verbis S. Bernardi utar *a*), quanto vox Verbo vicina, cui nulla voce alia media, quod foris sonet, oportet intimari.“ S. Thomas illud ea sententia imprimis illustrat, qua ipse Joannes de Christo testatur *b*): *Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat.* „Dixit autem, sunt verba Thomæ *c*), se vocem esse, quia vox origine posterior est verbo, sed notitia prior. Nam verbum in corde conceptum per vocem prolatam cognoscimus, cum sit signum eius. Deus autem Pater præcursorem misit Joannem in tempore factum, ut Verbum suum ab æterno conceptum annuntiaretur; et ideo congrue dicit: *Ego vox.* Quod autem addit *clamantis*, potest intelligi dupliciter, ut scilicet sit vel Joannis in deserto clamantis, et prædicantis, vel Christi clamantis in ipso.“

Caput XVIII.

a) *T. III. p.* 984. *b*) *Jo. I.* 30.
c) *Lect. XII. in Joan. T. III. p.* 438.

CAPUT XVIII.

Aurora solis iustitiæ.

Sic etiam aurora dici potest S. Joannes, præcursor Christi solis iustitiæ, qui oriturus prædicitur Malach. IV. 2. et mox V. 5. Elias venturus, *antequam veniat dies Domini.* Eliam autem esse Joannem, ipse nobis Christus denunciavit, qui nimirum *ante illum præivit in spiritu et virtute Eliæ, parare Domino plebem perfectam* Luc. I. 17. Itaque auroræ instar Christum solem præcessit: *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine a).* Jo. V. 35. autem a Christo dicitur *lucerna ardens et lucens* non proprio utique suo, sed solis iustitiæ lumine, prædicans pœnitentiam in remissionem peccatorum, ad satisfaciendum divinæ per Christum nemesi.

a) *Jo. I. 8.*

CAPUT XIX.

FILII ABRAHAM.

Ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, *quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. Matth. III. 9.

Palam hic ad reiectionem Judæorum respicitur: atque etiam antiquissimi Patres S. Ignatius M. in epistola ad Magnes. et S. Irenæus libro IV. contra hæreses. c. 7. p. 235. Clemens Alexandrinus in protrept. ad Græcos. p. 3. de gentilibus acceperunt, quod dicitur *quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*, quorum lapidea sunt corda, et qui saxa stipitesque cultu prosequuntur„ de quibus Psalmista: *similes illis fiant*, *qui faciunt ea*, *et omnes*, *qui confidunt in eis*, ex quibus vero potens est Deus filios Abraham suscitare. Ad fidem certe Abrahæ hic respicitur, quam gentiles sunt sectati, dum Judæi prosapiam ex Abraham iactitantes, ea exciderunt. Sic iuxta S. Irenæum hoc fecit Jesus, „a

Gentiles electi.

Caput XIX. lapidum religione extrahens nos, et a duris et infructuosis cogitationibus transferens nos, et ſimilem Abrahæ fidem in nobis constituens. Quemadmodum et Paulus testificatur, dicens nos esse filios Abrahæ ſecundum ſimilitudinem fidei, et repromisſionem hæreditatis." „Non enim ſuccessio carnis quæritur, ut loquitur S. Hilarius in h. l. ſed fidei hæreditas." S. Hieronymus „lapides, inquit in h. l. ethnicos, intelligit iuxta illud Ezechielis XXXVI. 26. *Auferam cor lapideum, et dabo vobis cor carneum;* ſubdit: In lapide duritia, in carne mollitudo monstratur. Sive ſimpliciter indicat Dei potentiam, quod, qui de nihilo cuncta fecerit, possit et de ſaxis durissimis populum procreare." Ad illud Isaiæ LI. 1. hic reſpicitur, *attendite ad petram, unde excisi estis, et ad cavernam laci, de qua præcisi estis.* „Nominat enim petram Abraham propter impotentiam generandi et Saram propter ſterilitatem," ut etiam S. Thomas in hunc locum animadvertit, quasi dicat *a*): „Deus qui potentem fecit Abraham, et fœcundam Saram, potens est de lapidibus istis ſuscitare filios Abrahæ." „Et ideo admonentur, ſunt verba S. Ambrosii *b*), claritatem ſibi magis operis, quam nobilitatem generis vindicare; quod nulla in ſuccessione

a) *T. III. p.* 43.
b) *Expos. in Lucam lib. II. n.* 75. *T. I. p.* 1305.

prærogativa ſit, nisi fidei adſtipuletur hæreditas, quam Dei nutu ad populos gentilium transferendam, ſermone prophetico revelavit, dicens: *Potens est Deus de lapidibus istis ſuscitare filios Abrahæ.* Nam licet Deus possit diverſas convertere et commutare naturas; tamen quia mihi plus myſterium, quam miraculum prodest, in prænuntio Christi nihil magis, quam ædificationem Ecclesiæ debeo ſurgentis agnoscere: quæ non rupeis ſaxis, ſed vivis lapidibus extructa, in habitaculum Dei, et fastigium templi conversione nostrorum ſurrexit animorum. Etenim parabat Deus mentium nostrarum dura mollire, et de lapidibus offensionis excitare cultores religionis. Quid enim aliud quam lapides habebantur, qui lapidibus ſerviebant, ſimiles utique iis, qui facerent eos? Prophetatur igitur ſaxosis gentilium fides infundenda pectoribus, et futuros per fidem Abrahæ filios oracula pollicentur, quibus per duritiam mentis ſaxeus quidam insensibilis, irrationabilisque naturæ usus inoleverat. Nam si lapidibus vivis firmatos viros fidei robore ſententia apostolica comparavit, iuxta quod ſcriptum est: *Et vos tanquam lapides vivi ædificamini domus ſpiritalis, in ſacerdotium ſanctum, offerentes hostias ſpiritales:* multo magis hîc videntur voce prophetica lapidibus homines comparati, qui ita humanæ ſensum mentis

Caput XIX.

CAPUT XIX. amiserant; ut dum lapidibus putant divinitatis alicuius inesse rationem, ipsi in naturam lapidum non usu corporis, sed mentis habitu verterentur." Sed, ut iam notavimus, sanctus Jo. Chrysostomus inhærendo litteræ non minus apte, et concinne sublimitatem huius sententiæ exponit in h. l. his verbis *a*): Quidam dicunt, id de gentibus dici, quas lapides metaphorice vocat. Ego vero aliam dicti sententiam esse puto. Qualem illam? Ne putetis, inquit, si vos pereatis, patriarcham sine filiis fore. Non ita, non ita utique se res habet. Deus enim potest ex lapidibus filios ipsi dare, et ad eius genus cognationemque illos deducere, siquidem hoc ipsum a principio factum est. Nam ex lapidibus homines fieri tale est, quale ex vulva sterili puellum prodire. Quod et propheta subindicans dicebat: *Respicite in solidam petram, ex qua excisi estis, et ad foveam lacus, ex qua effossi estis. Respicite in Abraham patrem vestrum, et in Saram, quæ vos parturivit.* Hanc ergo prophetiam illis revocat in memoriam, ostenditque sicut a principio illum sic mirabiliter patrem effecit, quasi ex lapidibus, sic et nunc quoque id posse fieri. Sed vide quomodo et terreat, et exscindat. Non enim dixit, iam excitavit, ne ipsi animum desponderent; sed suscitare potest. Neque

a) *T. VII. p.* 151.

dixit, homines facere potest ex lapidibus; ſed quod multo maius erat, et cognatos, et filios Abrahæ. Viden' quomodo illos abduxit a carnali illa imaginatione, et a præsidio proavorum, ut in propria pœnitentia temperantiaque ſpem ſalutis haberent? Viden' quomodo cognationem carnis excludens, fidei cognationem inducit?"

Perinde ac S. Joannes Baptista ita etiam Christus et eius apostoli Judæis ſuperbiam illam ex eorum animis eximere passim allaborabant, quam ex Abrahamida prosapia conceperant, radice quidem ſancta, ex qua ortum habere debebat Christus ſecundum promissionem Abrahæ et ſemini eius factam, tunc cum de terra ſua et cognatione ſua egredi iuberetur a): *Faciamque te in gentem magnam, et benedicam tibi, et magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, et maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur universæ cognationes terræ.* Hoc, ad se ſolos reflectentes animum, non attendebant carnaliter ſapientes Judæi, *id est*, ut rem nobis explicat D. Paulus b), *non qui filii carnis, hi filii Dei, ſed qui filii ſunt promissionis, æstimantur in ſemine.* Et alibi Christi nos ſemen allocutus, *Nos autem*, inquit c), *fratres, ſecundum Isaac promissionis filii ſumus; ſed quomodo*

a) *Gen. XII. 2.* b) *Rom. IX. 8.* c) *Gal. IV. 28.*

Caput XX.

tunc is, qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum: ita et nunc. Sed quid dicit ſcriptura? Eiice ancillam et filium eius. Hoc tunc Judæos manebat fatum, dum iam eſſet infructuoſa arbor, quod eis exprobrat Joannes Baptiſta et excidium prædicit: *Jam enim ſecuris ad radicem poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.*

CAPUT XX.

TENTATUR CHRISTUS A DIABOLO.

Erat in deſerto quadraginta diebus, et quadraginta noctibus: *et tentabatur a ſatana*, eratque cum beſtiis, *et angeli miniſtrabant illi.* Marc. I. 13.

Adam ſecundus.

Moyſes et Elias, qui cum Chriſto transfigurati ſunt in monte, etiam leguntur ieiunaſſe quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, alter legiſlator Judæorum, alter coryphеus prophetarum: fecit et hoc ille, qui venit, ut legem et prophetas adimpleret. Dicitur Chriſtus *ductus a ſpiritu in deſertum, ut tentaretur a diabolo a)*, nobis

a) Matth. IV. 1.

ad exemplum, ut discamus nullum locum, opus aut institutum tam pium et ſanctum, quo se malignus ſatan non insinuet.

Nuspiam in Evangelio ſublimitas in humilitate Christi se prodit apertius, quam hic, dum non ſolum extra commercium humanum cum bestiis esse dicitur, verum etiam diabolo inimico irreconciliabili tentandum ſæpius, enormiter tractandum, tamque viliter abutendum se comittit. Quod enim hic compendio dicit S. Marcus de tentatione Christi in deserto, articulatim explicant Evangelistæ Matth. IV. et Luc. IV. quam vero S. Joannes ſilentio penitus præterit. Qua de re Origenes *a*), „ſcripturæ ſensum, inquit, diligenter eventilans, reor invenire me causam, quare Joannes tentationem Domini non descripserit: ſed tantum Matthæus, Lucas, et Marcus. Joannes enim, qui a Deo exordium fecerat dicens: *In principio erat Verbum etc.* nec poterat divinæ generationis ordinem texere, ſed tantumodo quod ex Deo et cum Deo esset, expresserat, adiecit: *Et Verbum caro factum est.* Porro quia Deus tentari non potest, de quo ei erat ſermo, ideo tentari illum a diabolo non introducit."

Antiquissimi quique SS. PP. rationem et ſchema tentationis Christi ceu Adami ſecundi in tentatione Adami primi in paradiso quærunt. S. Justinus M. postquam

a) *Homil. XXIX. in Luc. T. III. p. 967.*

CAPUT XX. ſequentia ad rem retuliſſet *a*), „ſtatim enim atque Jesus ascendit e fluvio Jordane, ubi vox in eum edita est: *Filius meus est tu; Ego hodie genui te;* ſcriptum est in commentariis Apostolorum, diabolum ad illum accessisse, et tentasse, usque adeo, ut ei diceret: *Adora me*, eique respondisse Christum: *vade retro me ſatana: Dominum Deum tuum adorabis, et illi ſoli ſervies.* Quemadmodum enim Adamum decepit, ſperabat se in hunc quoque aliquid moliri posse." S. Irenæus vero: „Quoniam enim, ait in conclusione cap. 21. lib. V. ubi hanc rem tractat, in initio homini ſuasit transgredi præceptum factoris, ideo habuit eum in ſua potestate, potestas autem eius est transgressio, et apostasia, et his colligavit hominem; per hominem ipsum iterum oportebat victum eum contrario colligari iisdem vinculis, quibus alligavit hominem, ut homo ſolutus revertatur ad ſuum Dominum, illi vincula relinquens, per quem ipse fuerat alligatus, id est, transgressionem. Illius enim colligatio, ſolutio facta est hominis, quoniam *non potest aliquis introire in domum fortis, et vasa eius diripere, nisi primum ipsum fortem alligaverit b).*" Quibus in verbis imprimis ratio et causa attendenda est, quam ob rem genus humanum insidiis dæmonis expositum ac vinctum, in eius ſervitutem

a) *Dialog. cum Tryph.* n. 103. p. 198. b.
b) *Matth.* XII. 29.

est redactum, a Christo iterum ereptum. S. Ambrosius „convenit, inquit *a*), recordari, quemadmodum de paradiso in desertum Adam primus eiectus ſit; ut advertas quemadmodum de deserto ad paradisum Adamus ſecundus reverteretur.“

Caput XX.

Intelligis utique hinc admirabilem œconomiam redemtionis nostræ, qua Christus ſtatim post baptismum a Joanne Baptista acceptum, dum voce cœlesti Filius Dei esse est declaratus, ductus a Spiritu divino est in desertum, ut tentaretur a diabolo, atque opus redemtionis liberationisque a ſervitute diaboli conveniret tentationi, lapsuique in paradiso. Itaque, qui aliquando post creationem hominis mox adfuit tentator in forma ſerpentis, hic in forma humana, quam Christus nostri causa assumsit naturam, accedit, redemtoremque nostrum in ipso exordio ſui muneris prædicandi Evangelium regni, ad destruendum regnum diaboli, aggreditur. „Agebatur, ut idem S. Ambrosius postea ſcribit, consilio in desertum, ut diabolum provocaret: nam nisi ille certasset, non mihi iste vicisset: mysterio, ut illum Adam de exilio liberaret, qui de paradiso in desertum eiectus est: exemplo, ut ostenderet, nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere;

a) *Exposit. in Luc. n. 7. T. I. p.* 1336.

Caput XX. et tunc magis esse cavendum, ne mysterii gratiam deserat mentis infirmitas." Voluit igitur Christus per omnia nobis assimilari tentatus *per omnia pro similitudine absque peccato a)*, velut dux et signifer noster nos ad pugnam contra diabolum præire, et nos quibus armis, fuga nempe seu secessu a mundo, ieiunio, oratione, et Verbo Dei contra diabolum certamen ineundum sit, edocere: securos nos reddere et certos de victoria, si strenue cum ipso in pugnam processerimus: nec pugnam detrectandam esse, aut alienam existimandam post baptismum, quia etiam „tunc Jesus ductus est in desertum a spiritu, ut tentaretur a diabolo, docens nos, sunt verba Theophilacti in cap. IV. Matthæi *b)*, quod post baptismum magis oportet exspectare tentationes." Eadem in verba „Tunc quandonam? quærit S. Chrysostomus *c)*, post descensum illum Spiritus sancti, post vocem illam superne delatam, et dicentem: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Quodque mirum est, *a Spiritu sancto:* hic enim illuc adduxit illum. Quia enim omnia ad docendum nos fecit, et passus est, illuc adduci, et cum diabolo pugnam committere voluit: ut unusquisque baptizatorum, si post baptismum maiores sustineat tenta-

a) *Hæbr. IV.* 15. b) *T. I. p.* 19.
c) *Hom. XII. in Matth. n.* 1. *T. VII. p.* 167.

tiones, ne turbetur, quasi insperatam rem expertus; ſed maneat fortiter omnia ferens, utpote re ſecundum rectam ſeriem accidente. Etenim ideo arma accepisti, non ut otieris, ſed ut pugnes. Ideo ingruentes tentationes non impedit Deus; primo quidem, ut discas te multo fortiorem factum; deinde ut moderate ſapias, neque donorum magnitudine extollaris, cum te tentationes reprimant: ad hæc vero, ut malignus ille dæmon, an abs se discesseris dubitans, tentationum experimento certior fiat, te ipso prorsus relicto, abscessisse; quarto, ut fortior, et ipso ferro ſolidior ſic evadas; quinto, ut thesauri tibi crediti certum habeas argumentum."

Victoria Christi de diabolo.

Animadvertenda vero imprimis est convenientia tentationum Christi victoris et primorum parentum victorum iuxta ſpecies illas concupiscentiæ carnis nempe, concupiscentiæ oculorum, et ſuperbiæ vitæ a). A ſeductore quippe decepti ſunt primi parentes nostri, inductique fraudulenter, nequaquam morituros se, si comederent, ſed aperiendos potius eorum oculos, et futuros ſicut deos, ſcientes bonum et malum; *videns mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum* b), voluit tentator, ut pomo gulam ceu concupiscentiam carnis ſatiarent:

a) *I. Jo. II.* 16. b) *Genes. III.* 6.

CAPUT XX. *et pulchrum oculis, aspectuque delectabile:* En concupiscentiam oculorum; superbiam vero vitæ, dum persuasit: *Eritis sicut dii.* „Tria præcipue, ut rem exponit S. Ambrosius *a)*, edocemur esse tela diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis consuevit armari: gulæ unum, aliud iactantiæ, ambitionis tertium. Inde autem cœpit, unde iam vicit. Et ideo inde incipio in Christo vincere, unde in Adam victus sum; si tamen mihi Christus imago Patris, virtutis exemplum sit." Copiosius hæc exsplicata leges apud Cassianum in collat. Patrum collatione quinta, quæ est Abbatis Serapionis de octo principalibus vitiis cap. 6. *b)*. Et apud S. Gregorium lib. I. hom. XVI. in Evang. *c)*. Notandum vero, quod S. Ambrosius (postquam pulchre imprimis rerum huius mundi caducitatem ex eo demonstrasset, quod diabolus uno momento omnes ob oculos posuisset) in illa verba Lucæ IV. 13. *Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus* commentatur: „Prope omnium, scribit *d)*, criminum fontes hæc tria genera demonstrantur esse vitiorum. Neque enim consummatam omnem tentationem scriptura dixisset: nisi in his tribus esset omnium materia de-

a) *Expos. in Luc. lib. IV. n. 17. T. I. p.* 1339.
b) *Adversus Pelag. lib. VII.* *c)* *T. I. p.* 1493.
d) *L. IV. n.* 35. *p.* 1343.

lictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. Finis ergo tentationum, finis est cupiditatum; quia causa tentationum causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ." Conspirat S. Jo. Chrysostomus in Matthæum *a*): „Et quomodo, inquies, Lucas ait, ipsum omnem tentationem consummasse? Videtur mihi, ut capita tentationum diceret, omnes dixisse, quasi aliis hoc numero comprehensis. Nam hæc mala, innumera alia complectuntur, ventri servire, ad vanam gloriam quid agere, furioso pecuniarum amore teneri." Lectu omnino digna sunt, quæ S. Pater in ea homilia edisserit de ordine tentationum, arteque, qua vaferrimus hostis usus fuerat, id in omnibus intendens, ut, an vere esset Filius Dei, expiscaretur, cum audisset in baptismo Patris oraculum ac Joannis Baptistæ testimonium, cerneretque nihilominus cæteroquin hominem infirmum. „Sed his dictis Christus, subdit S. Pater *b*), non se tamen revelat; sed quasi homo ei interim loquitur. Nam quod dixit, *non in solo pane vivit homo*, neque illud: *Non tentabis Dominum Deum tuum*, non sese admodum manifestantis erat, sed sese ex cæterorum hominum numero declarantis." Et S. Hieronymus in

a) *Hom. XIII. n.* 4. *T. VII. p.* 172.
b) *Ib. p.* 171.

CAPUT XX.

Matthæum *a*): „In omnibus tentationibus, inquit, hoc agit diabolus, ut intelligat, si Filius Dei fit: sed Dominus fic responsionem temperat, ut eum relinquat ambiguum.“ Spectata nimirum litera tantum, ut exemplo fatanæ facere folent filii tenebrarum. Si enim fpiritum verborum Christi assecutus fuisset fatan, agnovisset ex responsione prima in Christo verbum illud divinum, *quod procedit de ore Dei:* et adhuc manifestius in fecunda responsione redargutum se intellexisset, quod *Dominum Deum fuum tentare* in Christo non esset reveritus: uti etiam in tertia tentatione, responsione hac *Dominum Deum tuum*, quem tu tentas, ut te adoret, *adorabis, et ipsi foli fervies.*

Jam fupra ex S. Ignatio M. notavimus, quocum S. Hilarius aliique Patres fentiunt, diabolum latuisse incarnationis mysterium; experimentum autem capere voluit miraculo, quod ad creationem proxime accedit, si lapidem in panem mutaret. Respondet autem Christus ex Moyse *b*), per quem olim Deus Israelitas in deserto manna de cœlo misso nutrivit, a quo hæc verba, dum in Deuteronomio istud inter varia beneficia divina populo ob oculos poneret, funt prolata: *Non in folo pane vivit homo, fed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Disci-

a) *T. IV. p.* 12. *b*) *Deuter. VIII.* 3.

pulis suis in prima statim instructione, sermone in monte Matth. VI. omnem sollicitudinem demit de necessariis huius vitæ: eos etiam redarguens Matth. XVI. 7. dum de non acceptis panibus *cogitabant intra se*, miracula multiplicatorum in deserto panum in memoriam revocat: iisdem porro aliquando afferentibus sibi panem Jo. IV. 34. *Meus cibus est*, ait, *ut faciam voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius.* Hæc declarant nobis responsionem diabolo a Christo factam in statu suo omnium rerum experte in hoc mundo, ut plena in cœlestem Patrem suum fiducia posset dicere in statu exinanitionis: *Non in solo pane vivit homo etc.* Quæ in verba, „ideo sic respondit Dominus, commentatur Ven. Beda *a*), quia propositum ei erat humilitate diabolum vincere, non potentia." Ipsa hæc Filii Dei humilitas audacem adeo reddidit tentatorem, ut eum in pinnaculum templi elevaret, cum iam incertior esset, iterum aggressus, miraculum iterum expostulat, eandem instituens quæstionem: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim: Quia angelis suis mandavit de te etc.* cum sciret miracula esse divinum opus, quo etiam argumento deinceps Christus divinam suam assertum ivit missionem; Christus autem iterum verbis legis Deuteron. VI. 16. ten-

a) *T. V. p.* 259.

tationem eludit, dum *Rursum*, inquit, *scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Nec enim per alienam, ut S. Irenæus observat *a)*, „sed per propriam Patris sui sententiam destruxit adversarium, et fortem vicit," simulque se eius Filium innuit, ut notat S. Petrus Chrysologus „se utique Dominum, se utique Deum intelligi voluit, hæc dicendo: qui non de pinna templi tantum se dedit ad terram, sed e cœlis se ad inferos usque iactavit, ut non cadentium forma, sed esset resurrectio mortuorum." Et mox idem S. Pater ad tertiam tentationem, qua ad tantam audaciam impudentiamque erupit, ut se adorari peteret diabolus, promittens Christo: *Hæc omnia dabo tibi, si cadens adoraveris me:* „Offert, pergit S. Chrysologus *b)*, quæ Dei sunt, Deo: auctori, quæ auctoris sunt, repromittit: suadet, ut adoret ab omnibus adorandus, et cæcatus ausibus suis ante iudicium iudici, quemadmodum simplices deciperet, confitetur: cui Dominus non tam testimonio legis, quam divinitatis suæ respondet imperio: *Dominum Deum tuum adorabis.* Tu Dominum Deum illum, cui genu flectunt omnia non solum cœlestia et terrestria, sed etiam inferna. Adorabis ergo tu in inferno stridens et eiulans eum, quem ad te adorandum modo temerarius

a) Lib. V. contra hæreses c. 22. *b) Pag. 24.*

desertor invitas." Jam vero aperto Marte cum tentatore agit, quis esset ei exprobrans. *Vade satana, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* „Denudans eum, sunt verba S. Irenæi *a*), per hoc nomen, et se ostendens qui erat. Satana enim verbum Hebraicum, apostatam significat. Et tertio itaque vincens eum, de reliquo repulit a semetipso, quasi legitime victum: et soluta est ea, quæ fuerat in Adam præcepti Dei prævaricatio, per præceptum legis, quod servavit filius hominis, non transgrediens præceptum Dei." Nobis nempe in exemplum ac robur, quod sua victoria Christus præstat ad superandas quascunque diabolicas tentationes et insidias; quod ipsum eum in oratione dominica rogamus, ne nos inducat in tentationem, sed liberet nos a malo, hoc est, a diabolo; quam ob rem, ut fortes resistere possemus atque a diaboli servitute eriperemur, hanc nostri causa pugnam iniit et victoriam in hostem reportavit; atque ut intrepide cum ipso, et in ipso dicere ei tentanti possimus: *Vada satana.* „Nos vero Dominus, monachos suos alloquitur S. Antonius *b*), non sivit a diabolo circumveniri, cum similibus phantasiis se aggredientem increpavit his verbis: *Vade retro me satana: Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli*

a) *Lib. V. c.* 21. *p.* 319. *b*) *T. IV. Bibl. PP. p.* 647.

CAPUT XX. *ſervics.* Quapropter magis magisque versipellis iste despiciatur a nobis. Quod enim illi hæc Dominus dixit, id nostri causa factum est: ut has voces a nobis item audientes dæmones evertantur, propter Dominum, qui eos ipsis (his verbis) increpavit."

Angelorum ministerium. Quod vero Matthæus et Lucas de tentatione Christi explicatius edisserunt, hoc præmissus huic capiti S. Marci locus paucis verbis complectitur, estque ſublime illud admirandum cumprimis, et adorandum in tota hac narratione, qua se Christus in initio ſtatim, dum foras prodit perſuncturus munere ſuo, eum demonstravit, *ut*, iuxta Apostolum *a*), *in nomine Jesu omne genu ſlectatur cœlestium, terrestrium et infernorum*, dum, postquam Spiritu S. ductus in desertum post ieiunium quadraginta dierum ſatanam deiecit, *accedentes angeli ministrabant ei*, incarnato Verbo obsequium præstantes iuxta Apostolum Hebr. I. 6. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei*, angelorum Dominum et creatorem, quem unigenitum Filium ſuum hominem factum misit in terram Deus, ut ſciamus *b*), *quæ ſit ſuperemimens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus, ſecundum operationem potentiæ virtutis eius, quam* operaturus erat *in Christo ſuscitans*

a) *Phil. II.* 10. *b*) *Eph. I.* 19. *etc.*

illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius. Divinam virtutem suam quomodo experti senserint dæmones paulo post hanc tentationem idem evangelista Marcus I. 24. enarrat in obsesso exclamantes inducens: *Quid nobis et tibi Jesu Nazarene: venisti perdere nos? Scio qui sis, sanctus Dei. Et comminatus est ei Jesus, dicens: obmutesce, et exi de homine. Et discerpens eum spiritus immundus et exclamans voce magna exiit ab eo.* De bonis angelis mox plura, ex quibus unus, dum in carne degeret Luc. XXII. 43. *apparuit illi de cælo confortans eum.* Ad Petrum vero in horto, quod famulatum angelorum demonstrat, dicit a): *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?* Eadem sunt, quæ Christus respondit Pilato. Jo. XVIII. 36. Igitur postquam omnia, quæ oportebat fieri, essent facta, mox Christo iam resurrecturo b), *Ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo: et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum.* Mox etiam angelus mulieribus Christi resurrectionem denuntiat, et timo-

a) *Matth.* XXVI. 53. b) *Ib.* XXVIII. 2.

rem aufert, dum contra *præ timore eius exterriti ſunt custodes, et facti ſunt velut mortui:* qui nimirum non erant in ſpe resurrectionis dominicæ, de eorum numero quos Christus e ſervitute dæmonis liberans, captivam ducturus erat captivitatem in cœlos, *deglutiens mortem, ut vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cælum, ſubiectis ſibi angelis, et potestatibus, et virtutibus a).* Nobis autem, quamdiu in hac vita ſumus non ſolum exemplum, ſed etiam virtutem, devicto ſatana, tribuit, ut possimus *per armaturam Dei ſtare adversus insidias diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et ſanguinem: ſed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cælestibus b):* Satanam nimirum cœlo detrusum, quem ſupra Apostolus c. II. 2. vocat *principem potestatis aeris huius, ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ:* Ἐπουρανίοις ut habet textus originalis; qua voce communiter etiam aeris regiones denotantur.

a) *I. Petr. III.* 22. b) *Eph. VI.* 11.

CAPUT XXI.

CHRISTUS A JOANNE AGNUS DEI DEMONSTRATUR.

Vidit Joannes Jesum venientem ad se; et ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat. Jo. I. 29. 30.

Pro peccatis nostris immolatus.

Primum testimonium Joannis præcursoris quod refertur a Joanne Evangelista, ſtatim postquam Verbum caro factum habitasse in nobis dixerat, est: post se venturum qui ante se fuerit, γέγονεν, *quia prior me erat a)*, quod æternam Filii generationem designat; ea vero quæ mox ſequuntur, ad incarnati Verbi divini mysterium pertinent, novumque testamentum in locum veteris ſubstitutum, legem nempe gratiæ: *et de plenitudine eius nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in ſinu Patris, ipse enarravit b).* Hoc testimonium iterum in memoriam revocare voluit, quan-

a) *Jo. I.* 15. b) *Ib.* 16. etc.

CAPUT XXI. do Christum altera die agnum demonstravit, *qui tollit peccatum mundi.* „Vides, inquit Theophanes *a*), in uno Christo duarum naturarum compositionem, cum dixit agnum Dei, assumtam humanitatem ostendit, agnum revera innocentem pro nobis ductum ad mortem. Ne vero purum hominem hunc agnum existimares, protinus addidit, *qui tollit peccatum mundi*, hoc enim quod est divinitatis indicium, priori convenit. Per utrumque vero dictum ad Isaiæ prophetiam mentem eius traducit, qui audire possit, modo non clamans: " ut ovis ad occisionem ductus est, et ut agnus coram tondente se, ipse iniquitates nostras portavit, et livore eius sanati sumus. Agnus hic præfigurabatur per agnum pascalem, nec non iuge sacrificium, quo singulis mane unus agnus, et vespere alter immolabatur: quæ vero omnia cessarunt, dum pascha nostrum immolatus est Christus: inde enim cessarunt victimæ et hostiæ umbræ futurorum, ut D. Paulus docet in epistola ad Hebr. X. 4. etc. *Impossibile enim est sanguine taurorum, et hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit: Hostiam et oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt; tunc dixi: Ecce venio b*). Hic idem est, qui de se Jerem. XI. 19. dicit: *Et ego*

a) *Homil. L. p.* 345. *b*) *Psalm.* XXXIX. *etc.*

quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. Eundem iterum Joannes, cum videret Jesum altera die ambulantem, demonstravit, dicens: *Ecce agnus Dei a)*, duobus ex discipulis, quorum unus Andreas frater Simonis Petri, qui, primus eum agnoscens Messiam, fratrem Petrum adduxit ad Jesum: qui in prima ſua epiſtola capite primo nos hoc etiam iugi in memoria habere vult. *Scientes, quod non corruptibilibus auro vel argento redemti estis . . . ſed pretioso ſanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati b).* In Apocalypsi identidem nobis Christus ut agnus, ceu victima repræsentatur *occisus ab origine mundi c)* unde quippe a peccato originali usque primorum parentum nostrorum omnium peccata ipse tulit; quodque non ſemel Josephus de bello Judaico testatur *d)*, agnus holocausti ſeu ſacrificii quotidie non pro Judæis tantum, ſed pro totius generis humani offerebatur peccatis comburendus, admirabili consensione cum verbis Joannis *e)*: *Ecce agnus Dei, qui tollit τὴν ἁμαρτίαν peccatum mundi: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.* Hoc est quod Joannes de Christo dicit: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Parallelus est

a) *Jo. I.* 36. b) *I. Petr. I,* 18. c) *Apoc. XIII,* 8. d) *Lib. II. c.* 10. *n.* 1. *Ib.* §. 4. e) *I. Jo. II.* 2.

hic locus illi I. Jo. III. 5. *Scitis, quia ille apparuit, ut peccata nostra tolleret: et peccatum in eo non est.* Hic est enim: *Agnus absque macula a)*, qui vetus Phase terminat: *Etenim pascha nostrum immolatus est Christus*, dum agno pecori agnus Dei, figuræ succedit veritas.

Lex et Prophetæ de terra terreni, terrena in veteri sonabant testamento, terram promissam, regnum terrestre, quale etiam Judæi a Messia sua præstolabantur: dum ecce adveniens unigenitus Dei Filius, qui est in sinu Patris, cœlestia nobis enarrat, et ius cœlestis patriæ restituit, deleto chyrographo peccati, vere *agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*, ac pœnitentibus remissionem peccatorum regnumque cœlorum promittit. Id quod primus nobis Joannes nuntiat præcursor Domini, quod in ipsa eius nativitate Zacharias ipsius pater in cantico de eo vaticinatus fuerat: *Et tu puer propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius: ad dandam scientiam salutis plebi eius: in remissionem peccatorum eorum.* Neque enim ullus hoc facere potuit prophetarum veteris testamenti, usque ad adventum Christi *b)*: *In diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, et dicens: Pœnitentiam agite:*

a) *Exod. XII.* 5. *b)* *Matth. III.* 1.

appropinquavit enim regnum cælorum. Nec aliter Christus, relicto post ieiunium quadraginta dierum deserto, et diaboli tentationem, munus ſuum auspicatus est *a*): *Exinde cæpit Jesus prædicare, et dicere: Pænitentiam agite: appropinquavit enim regnum Dei.* Sic Marc. I. 4. de Joanne dicitur: *Fuit Joannes in deserto baptizans, et prædicans baptismum pænitentiæ in remissionem peccatorum:* utrumque hic baptismum ſuum in aqua, et Christi in Spiritu ſancto in remissionem peccatorum designat, de quo utroque paulo post v. 8. *Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu ſancto*, nempe *agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*, ac per remissionem peccatorum e ſervitute diaboli in libertatem filiorum Dei nos restituit, regnoque Dei, de quo mox v. 14. et 15. *Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam prædicans Evangelium regni Dei, et dicens: Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei, pænitemini, et credite Evangelio.* Sic etiam apostoli ab eo missi *exeuntes prædicabant, ut pænitentiam agerent b*). Et post acceptum Spiritum ſanctum dum prima concione Petri ad Judæos, *compuncti ſunt corde, et dixerunt ad Petrum, et ad reliquos apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos: Pænitentiam, inquit, agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: et accipietis donum Spiritus ſancti c*).

CAPUT XXI.

a) *Matth. IV.* 17. *b*) *Marc. VI.* 12. *c*) *Act. II.* 37. *etc.*

Caput XXII.

CAPUT XXII.

ANGELI IN MINISTERIO CHRISTI.

Quia dixi tibi: vidi te ſub ficu, credis: maius his videbis. Et dicit ei: *Amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, et angelos Dei ascendentes, et descendentes ſupra filium hominis.* Jo. I. 50. 51.

Scala Jacob typus novi testamenti in Nathanaele.

Viderat Jesus Nathanaelem ad se venientem, et dicit de eo: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* Hinc repetenda est mystica expositio huius loci de ascendentibus et descendentibus angelis ſuper filium hominis. Israelis nomen patriarchæ Jacob a Deo in Genesi inditum legitur, atque etiam ab integritate commendatur, ut hic Nathanael. *Vidit* autem aliquando *Jacob in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram et cacumen illius tangens cœlum; Angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam. Et Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: Ego ſum Dominus etc.* a) Quibus omnibus anxio tunc patriarchæ, providentiam ſuam et opem de cœlo ministeriumque angelorum declarare voluit. Observandum porro, Christi figuram gessisse tunc Jacob, cui promissa est terra Chanaan, typus cœlestis

a) *Gen. XXVIII. 12. etc.*

patriæ, ſemenque eius quasi pulverem terræ dilatandum ad Orientem, et Occidentem, et Septentrionem, et Meridiem: *et benedicentur in te, et in ſemine tuo cunctæ tribus terræ:* quod in Christi Ecclesia fuit impletum. Dilucidavimus hæc ſupra Cap. VIII. ubi vidimus Christum Mariæ annunciatum ab angelo, regnaturum in domo Jacob in æternum, aliquando cum angelis descensurum ad iudicium, et ascensurum in cœlum: Cap. XIV. item de ſtella oritura ex Jacob, quam viderunt nascente Domino Magi incunabula Ecclesiæ inter gentes; et Cap. XV. de prophetia Annæ et Simeonis, videntium ſalutare Dei in Christo, lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis Israel, ſecundum promissionem factam patriarchæ Jacob, quando in ſomnis vidit angelos Dei ascendentes et descendentes, et Dominum innixum ſcalæ, agnovitque evigilans vere Dominum esse in loco isto, nec esse hic aliud nisi Domum Dei et portam cœli per Christum, regnumque Christi in cœlis.

Quod vero ascendentes et descendentes angelos ſuper filium hominis attinet, notandum, Nathanaelem professum fuisse Christum filium Dei, ac regem Israel; eo quod procul absentem eum ſub ficu se vidisse testetur in ſpiritu, hinc respondet

CAPUT XXII. Christus: *Quia dixi tibi, vidi te sub ficu, credis: maius his videbis*, cœlum nempe apertum, ut olim in somno Jacob, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra filium hominis. De Domino superne in cœlo innixum scalæ nihil dicitur: quia Dominus ille Deus per incarnationem iam filius hominis in terris erat, et ad suum ministerium angelos habuit ascendentes et descendentes sicut in Jacob fuit figuratum, paratumque in ipso peregrinationis suæ exordio. Tanta autem est distantia inter typum et veritatem in Christo, quanta inter cœlum et terram, hominem et Deum, qualis est filius hominis, ad manifestationem divinæ gloriæ Verbi incarnati per Evangelium coram hominibus ministerio angelorum Domino perinde, ac hominum, unigenito filio Dei præstito. Potuit Nathanael facile a coætaneis suis comperiri, quæ fuerint circa Verbum incarnatum Filium Dei venientem in hunc mundum angelorum ministeria, comperturus ipse ac coram intuiturus eadem post resurrectionem in ascensione præsertim in cœlum et futuro adventu secundo. Hac cum sententia facile conciliantur, combinanturque pleræque omnes, quæ tam diversæ occurrunt apud veteres perinde ac recentiores, simulque admirabilis illa simplicitas declaratur, qua Christus Nathanaelis Filium Dei et regem Israel agnoscentis sic

confirmat fidem, ut simul ex typo in patriarcha Jacob Christi divina opera, potestas et imperium non solum, sed etiam orbis felicitas in eius adventu demonstretur, ut cum Jacob exclamare liceat: *Vere non est hic aliud nisi domus Dei: et porta cæli a)*. „Viden' quomodo, de Nathanaele exclamat S. Jo. Chrysostomus in h. l. *b)* illum paullatim de terra erigat, et eo deducat, ne ipsum tanquam simplicem hominem effingat? Is enim cui angeli serviunt, super quem angeli ascendunt et descendunt, quo pacto homo fuerit? Ideo dixit *maiora his videbis*, quod explicans, angelorum ministerium attulit, ac si diceret: Magnum tibi hoc videtur ô Nathanael! ideoque me ut Israelis regem confessus es: quid ergo dices, si videris angelos super me ascendentes, et descendentes?" Affert deinde varia angelorum ministeria circa Christum in passione, resurrectione, ascensione, ipsa nativitate, et iam prius in annuntiatione, eritque aliquando omnium illustrissimum angelorum super filium hominis ministerium! quando in maiestate sua ad iudicium venerit cum angelis suis.

Insignem, ut iam notavi, hæc interpretatio lucem accipit ex Epist. ad Hebr. cap. I. ubi apostolus ex ministerio angelorum di-

a) *Gen.* XXVIII. 17. *b)* *T.* VIII. *p.* 120.

CAPUT XXII. vinitatem Christi demonstrat: *Qui cum sit, ait, splendor gloriæ, et figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu; ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium. Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis. Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in sæculum sæculi; virga æquitatis, virga regni tui etc.* S. Augustinus in hunc Evangelistæ locum luculenter typum cum veritate in Christo, qui figuratus fuit in posito in titulum a Jacobo lapide fundente super eum oleum, conciliat *a*): „Scalas vidit Jacob, et in ipsis scalis vidit angelos ascendentes et descendentes et lapidem, quem sibi posuerat ad caput, unxit. Audistis, quia Messias Christus est . . . Quid autem vidit tunc in scalis? ascendentes et descendentes angelos. Sic est de Ecclesia, fratres. Angeli Dei boni prædicatores, prædicantes Christum, hoc est super filium hominis ascendunt et descendunt." S. Augustinum, Ven. Beda, et alii sequuntur in explicatione

a) *Tom. VII. in Jo.* 22. *Tom. VII. p.* 352.

typi in prædicatoribus. S. Zeno postquam ſingularem quorundam attulisset ſententiam, qui ascendentes angelos tenebrarum intelligunt, ipse vero censet angelos homines iustos et iniustos generaliter dictos; præterquam quod ad literam intelligitur de ministris angelis, „quos Domino, cum esset in terris fecisse invenimus officium, ſic etiam S. Thomas in h. l. *a*) Angeli autem, inquit, ascendunt et descendunt, in quantum ei adsunt obsequendo et ministrando. Dixit ergo: *Amen, amen dico vobis, videbitis cælum apertum etc.* quasi dicat: Quia vere Israelita es, attende ad id, quod Israel vidit, ut ſcilicet credas me illum esse, qui est ſignificatus per unctum lapidem a Jacob: nam tu etiam videbis ſuper ipsum angelos ascendentes vel descendentes."

Quod si tamen ſtricte inhærendum ſit verbis: *videbitis angelos Dei ascendentes et descendentes ſuper filium hominis*, de omnium maxime conspicuo intelligendus est locus angelorum ministerio, quando venerit in maiestate ad iudicandum cum ſuis angelis in illa die, ſicut in gloriosa ascensione ſua in cœlum, ubi iam denuntiaverunt etiam hunc ſecundum adventum angeli *b*): *Viri Galilæi, quid ſtatis aspicientes in cælum? Hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum, ſic*

a) *T. III. p.* 457. *b*) *Act. I.* 11.

veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Cæterum cum esset ex primariis Christi discipulus Nathanael ex plerorumque sententia Bartholomæus, apostolus, adfuit absque dubio cum discipulis aliis huic apparitioni, qui Jo. XXI. 2. adfuisse legitur, quando Christus post resurrectionem suam ad mare Tiberiadis apparuit, adfuturus etiam *cum venerit filius hominis in sede maiestatis suæ, et omnes angeli cum eo etc.* a) Vidit igitur videbitque *cælum apertum et angelos Dei ascendentes et descendentes super filium hominis.*

CAPUT XXIII.

CHRISTUS MORTI TRADENDUS SUA VIRTUTE RESURRECTURUS.

Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Jo. II. 19.

Templum Dei in Christo destructum a Judæis, post triduum restitutum.

Cum primum Christus suscepto munere evangelizandi, ex Galilæa Hierosolymam ascendisset instante paschate, invenissetque in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et numularios sedentes, etsi hæc ad sacrificia et oblationes fieri viderentur, indignatus tamen, *cum fecisset quasi flagellum*

a) *Matth. XXV.* 31.

funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque CAPUT
boves, et numulariorum æs effudit, et mensas XXIII.
ertit; et his, qui columbas vendebant dixit:
uferte ista hinc, et nolite facere domum Patris
ei, domum negotiationis. Judæi, qui nec-
ım, ut videtur, miraculum a Christo fac-
m in Cana Galilææ intellexerant, signum
ɔi ostendi petebant, cur hæc, quæ modo
tulimus, faceret; retuleruntque respon-
ɔnem præsagam eorum, quæ essent ipsi
Christum perpetraturi. Et sane coram
dice caput hoc fuit accusationis contra
sum dicto certe singulari ac mirabili:
ic dixit: Possum destruere templum Dei, et
st triduum reædificare illud, accipientes rem
e Hierosolymitano templo suo, utique
ɔn multo post tempore a Deo vindice
ım urbe destruendo; cum Christus loque-
tur de templo corporis sui, quod multo
eliore iure dicebatur templum Dei, ut-
ɔte in quo omnis plenitudo divinitatis in-
ıbitabat corporaliter, nec temporarium
d æternum sibi elegerat habitaculum, de-
ructum quidem a Judæis ad tres illos dies,
: prædixerat Christus, sed propria virtute,
ıod nonnisi divinæ erat potentiæ, resus-
tatum, ut promiserat, *et in tribus diebus*
citabo illud; ut tunc recordati sunt cum
surrexisset a mortuis, discipuli eius. Ju-
ei vero Christum adhuc in cruce penden-
m subsannabant *dicentes: Vah, qui destruis*

templum Dei, et in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de cruce a). Non descendit tunc de cruce, sed plus fecit sua virtute resurgens a mortuis, templum divinitatis suæ a Judæis destructum excitans, ut promiserat: qui tanquam Deus potestatem habebat ponendi animam suam, et iterum sumendi eam. Quod sublime in Evangelio Christi crassi Judæi non percipiebant: „Quis est enim, ut cum Novatiano loquar *b)*, qui dicit animam suam se posse ponere, aut animam suam posse sese rursum recuperare, quia hoc mandatum acceperit a Patre? aut quis dicit destructum corporis sui templum resuscitare rursum, et reædificare se posse? nisi quoniam sermo ille, qui ex Patre, qui apud Patrem, per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil, imitator paternorum operum et virtutum, imago invisibilis Dei, qui descendit de cœlo, qui, quæ vidit, et audivit, testificatus est, qui non venit, ut faceret suam voluntatem, sed potius ut faciat Patris voluntatem, a quo missus ad hoc fuerat, ut magni consiliarii angelus factus arcanorum cœlestium nobis iura reseraret, quique Verbum caro factus habitavit in nobis, ex nobis hic Christus non homo tantum, quia hominis filius, sed etiam Deus, quia Dei Filius comprobatur. "

a) Matth. XXVII. 40.
b) De Trinit. c. 21. Bibl. PP. T. III. p. 304.

Subdit Evangelista: *Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, et crediderunt scripturæ, et sermoni, quem dixit Jesus a).* Tardi quidem fuerant discipuli Domini post resurrectionem Domini ad credendum: unde et Christus iam ascensurus in cœlum *exprobrávit incredulitatem eorum et duritiam cordis; quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt b).* Sed hoc ipsum ad firmandam fidem nostram facit: uti etiam Judæorum pervicacia et obcæcatio; quibus quidem citius mente occurrit, quæ Christus de resurrectione sua prædixerat, quam discipulis Domini: dum *altera* mox *die, quæ est post parasceven convenerunt principes sacerdotum et Pharisæi ad Pilatum dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam c).* Dumque post resurrectionem *quidam de custodibus venerunt in civitatem, et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant, congregati* illi *cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli eius nocte venerunt, et furati sunt eum, nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a præside, nos suadebimus ei, et securos vos faciemus. At illi, accepta pecunia fecerunt, sicut erant edocti d).* Sicque

CAPUT XXIII.

a) *Jo. II. 22.* b) *Marc. XVI. 14.*
c) *Matth. XXVII. 62.* d) *Ib. XXVIII. 11.*

CAPUT XXIII.

omni ex parte mentita est iniquitas ſibi: dum et custodes vigiles se dormisse mentiuntur: et clausis oculis dormientes testimonium dant, vidisse se discipulos nocte venientes et cadaver furantes: et principes ſacerdotum cum ſenioribus præsidi ſuadent, ſecurosque faciunt custodes in collum ſuum mentientes.

Habemus hic quod in parabola de Lazaro *a*) Abraham diviti epuloni iam in inferno ſepulto respondit, cum is rogaret, ut aliquem ex mortuis mitteret in domum patris ſui, ut testetur quinque fratribus ſuis, ne et ipsi venirent in hunc locum tormentorum, pœnitentiam acturi, si quis ex mortuis ierit ad eos. *Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* S. Joannes *b*) vero cum memorasset testimonium perhibuisse turbam, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, et ſuscitavit eum a mortuis, addit, propterea et obviam venisse in ſolemni ingressu in Jerusalem: *quia audierunt eum fecisse hoc ſignum*, post innumera alia nihilominus increduli: quare ſubdit *c*): *Cum autem tanta ſigna fecisset coram eis, non credebant in eum: ut ſermo Isaiæ prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro?*

a) *Luc. XVI.* 27. *etc.* *b*) *Jo. XII.* 17. *c*) *Ib.* 37. *etc.*

et brachium Domini cui revelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum: ut non videant oculis, et non intelligant corde, et convertantur, et ſanem eos. Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam eius, et locutus est de eo. Isaiæ VI. nimirum, ubi ad finem dispersio gentis prædicitur, post eversionem ſcilicet urbis et templi, utpote, qui in crucifixo Christo templum Dei ſolverint. CAPUT XXIV.

CAPUT XXIV.

BAPTISMUS NOVI TESTAMENTI.

Amen, amen dico tibi, *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu ſancto, non potest introire in regnum Dei.* Quod natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex ſpiritu, ſpiritus est. Jo. III. 5. 6.

Venit Nicodemus princeps Judæorum, Regnum et magister in Israel ad Christum nocte, Messiæ. eumque ſatis officiose compellasse ſibi visus est: *Rabbi*, inquit, *ſcimus, quia a Deo venisti magister: nemo enim potest hæc ſigna facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Jam

CAPUT XXIV.

Christus his ab eo dictis, interrumpit sermonem, et velut ex abrupto, *Amen, amen dico tibi*, ait, *nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.* „ Hoc, sunt verba S. Jo. Chrysostomi *a)*, si Iudaei audissent, deridentes discessuri erant. Hic autem discendi studium praesetulit. Ideo enim obscure saepe loquitur Christus, ut auditores et ad interrogandum promtiores, et ad operandum expeditiores reddat. " Quaerit Nicodemus: *Quomodo potest homo nasci, cum sit senex?* Iudaeus erat Nicodemus ex semine Abrahae, cui et semini eius tantae promissiones factae fuerunt, ipseque Messias inde certo oriturus sperabatur; nec Nicodemus alienus erat mente, ut Jesum hunc esse, tunc maxime desideratum speratumque, sibi persuaderet, cumque iam a tribu Juda regnum esset translatum, sibi in animum induceret, eum restituturum regnum Israel. At terrena adhuc et nimis humana de Christo cogitat Rabbi eum compellans. Equidem *scimus*, inquit, *quia a Deo venisti;* Deum vero Jesum non agnoscit, nec aliquid in conditione eius humili perspicit, quo eum idoneum credere posset, qui regnum Israelo, quale sibi Iudaei de suo Messia animo conceperant, posset instaurare.

a) *Hom.* XXIV. *in Joan.* T. VIII. *p.* 140.

Dumque Nicodemus a Christo audit, neminem posse videre regnum Dei, nisi quis renatus fuerit denuo, in carnali generatione hæret, nec quomodo homo, cum fuerit senex, possit nasci, capit. *Nunquid*, ait, *potest in ventrem matris suæ iterato redire, et renasci?* Propius vero iam ad rem respondit Jesus: *Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Notus haud dubie Nicodemo erat Baptismus Joannis per aquam: erant porro et Judæis lotiones variæ et baptismata, quorum discrimen ut ostenderet Christus, dicit renascendum ei esse ex aqua et Spiritu sancto, qui vellet introire in regnum Dei. Theocratiam vero Judæi in mente habebant terrenam, quam felicissimam sibi pollicebantur a Messia restaurandam, ita ut subactis gentibus, ac regnis, rerum per orbem potiretur Judaica natio, semen Abrahæ, tribus Juda, regia Davidis stirps. Subdit vero Christus: *Quod natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex spiritu, spiritus est*, ut, quid sibi vellet renasci ex spiritu, insinuaret. „Ipsum, sunt verba S. Jo. Chrysostomi *a*), abducit rebus omnibus sub sensum cadentibus, neque sinit corporeis oculis mysteria scrutari. Non de carne, inquit, disserimus, sed de Spiritu, ô Nicodeme." Pergit Christus: *Non mire-*

CAPUT XXIV.

Regeneratio ex aqua et Spiritu sancto.

a) *Hom. XXVI. in Joan. T. VIII. p.* 149.

ris, quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuo. Spiritus ubi vult ſpirat: et vocem eius audis, ſed nescis, unde veniat, aut quo vadat: ſic est omnis, qui natus est ex ſpiritu. De vento libere flante, et omnia pervadente est comparatio, cuius ſonum audimus atque etiam eius motum et flatum ſentimus, ſed unde veniat, et quo vadat, nescimus. Nihil ſublimius esse potest comparatione hac incomparabili ad designandas invisibiles operationes Spiritus S. τȣ̃ πνεύματος, quæ vox ſimul ventum et ſpiritum ſignificat. Act. II. 2. habetur vox πνοη, ubi adveniente Spiritu S. factus esse legitur *repente de cælo ſonus, tanquam advenientis ſpiritus vehementis, et replevit totam domum, ubi erant ſedentes:* ut nimirum ventus omnia penetrat, et pervadit: vehementia autem ſpiritus efficaciam operantis Spiritus S. declarat ac virtutem.

Iterum hæret aqua Nicodemo, quæritque: *quomodo possunt hæc fieri?* Respondit Jesus, et dixit ei: *Tu es magister in Israel, et hæc ignoras?* Oportebat magistros in Israel præ cæteris esse dociles, atque ad recipiendum Christum, veritatemque evangelicam comparatos: ſed ſpiritus ubi vult ſpirat, nec a ſapientibus carnaliter percipitur; ſpiritualibus promissis autem animum noluerunt intendere Scribæ imprimis et Pharisæi, magistri in Israel, Evangelium Christi, et Apo-

stolorum eius reiicientes prædicationem: *Amen, amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis, et non creditis, quomodo, si vobis dixero cœlestia, credetis?* De baptismo ſermo est Christo, quo nihil erat frequentius apud Judæos, Pharisæos præsertim rituum et cæremoniarum externarum tenaciores. *Pharisæi enim et omnes Judæi, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem ſeniorum. Et a foro nisi baptizentur, non comedunt; et alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſervare, baptismata calicum, et urceorum, et æramentorum, et lectorum a).* A vana autem observantia externæ ſolum lotionis et munditiei Pharisæorum revocat; qui etiam Christum ſecus facientem carpebant, uti Pharisæus ille offensus Luc. XI, 38. *quare non baptizatus esset ante prandium? Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis, et catini mundatis; quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, et iniquitate. Stulti, nonne qui fecit, quod deforis est, etiam id quod deintus est, fecit?* Et Matth. XXIII. 26. *Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est calicis et paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.*

CAPUT XXIV.

a) *Marc. VII.* 3.

CAPUT XXV.

CHRISTI DIVINITAS.

Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo, si dixero vobis cœlestia credetis? *Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo.* Jo. III. 12. 13.

Generatio divini Verbi.

Explicaverat Christus Nicodemo regenerationem nostram, quæ fit ex aqua et ſpiritu, veluti homo constat ex corpore et anima: Dum vero, ut vidimus, Nicodemus vel in hac percipienda tantam fuerit expertus difficultatem; esset autem Nicodemi mens adhuc altius efferenda in fide, erudienda nempe de divinitate Christi, merito dicit Christus: *Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo, si vobis dixero cœlestia credetis?* Si generationem non capitis, quæ fit ex aqua et Spiritu S. in terra ſecundum gratiam, quid de ineffabili illa Verbi divini generatione? ut rem accipit S. Jo. Chrysostomus: „Si porro, pergit *a*), baptismum terrenum appellet, ne mireris: aut enim illud ita vocat, quod in terra conferatur; aut ita vocat ipsum comparando cum tremenda illa ſua generatione. Nam etsi hæc

a) *Hom. XXVII. in Jo. n.* 1. *T. VIII. p.* 154.

generatio cœlestis ſit, si tamen comparetur cum illa ex Patris ſubstantia generatione, terrena dici potest." Tanta vero est inter utramque generationem distantia, ut terrena hæc nostra, ne quidem in comparationem divinæ illius veniat, licet nos filios Dei hæredesque regni cœlestis faciat, civesque cœli; ſed per eum, qui descendit de cœlo, factus homo. „Ipse ad nos descendit, ut ait S. Leo *a*), ad quem nos non poteramus ascendere." Quia *nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo.* Et S. Paulus, *qui descendit, ipse est et qui ascendit b*). „Hoc enim, ut in h. l. commentatur S. Thomas *c*), et in rebus naturalibus invenitur, quod unumquodque corpus tendit in locum ſecundum ſuam originem, vel naturam. Unde hoc modo potest fieri, ut aliquis per ſpiritum vadat ad locum, quem carnales nesciunt, ascendendo in cœlum; si hoc fiat per virtutem eius, qui descendit de cœlo: quia ad hoc descendit, ut ascendens nobis viam aperiret." *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo.* Obiectionem hic præoccupat Theophanes, quæ fieri possit, quod, quando hæc dixerat Christus, necdum tanquam filius hominis, cum natura ſcilicet humana, fuerit in cœlo,

a) *Serm. de Nativ. Dom.* *b*) *Eph. IV.* 10.
c) *T. III. p.* 482.

CAPUT XXV.

respondet autem, dogma hic insinuari communicationis Idiomatum in ineffabili unione divini Verbi cum nostra natura. „Cum enim, inquit *a*), essent duæ naturæ in unam hypostasin inconfuse coniunctæ, altera quæ alterius sunt participavit, ut naturarum proprietates de uno eodemque communiter dici possint. Cum igitur audis, in cœlum neminem ascendisse, nisi eum, qui de cœlo descenderat, Verbi divinitatem intellige; ideo enim continue addidit, *qui est in cœlo:* stultum quippe est, ita de carne cogitare, quia ea in cœlo extiterit, simulque cum Nicodemo disseruerit, cum trinam dimensionem, et circumscriptionem in loco naturaliter habeat." Mysterii sublimitatem textus græcus originalis melius ob oculos ponit *ὀυδεὶς ἀναβέβηκεν* nemo ascendit in præterito: et *ὁ ὢν ἐν τῷ ὀυρανῷ qui est*, quod Unigenitum, seu consubstantialem Deo Filium demonstrat, ut se Deus per Moysen manifestaverat; *qui est, misit me ad vos b*). Et: *Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est ὁ ὢν in sinu Patris, ipse enarravit c*). Congruit huc locus Isaiæ XLVIII. 16. in quo S. Hieronymus mysterium S. Trinitatis notavit: *Non a principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fieret, ibi eram: et nunc Domi-*

a) *Hom. III. p.* 14. *b*) *Exod. III.* 14.
c) *Joan. I.* 18.

nus Deus misit me, et spiritus eius. Sic in sensu obvio verba hæc: *unigenitus filius, qui est in cælo,* unionem hypostaticam Verbi divini cum humana natura, Christi divinitatem, et mysterium Incarnationis sublimissime complectuntur, et ob oculos ponunt; dum nempe filius hominis in cœlo esse dicitur, Christus adhuc in terris degens, per suam divinitatem, qua de cœlo descendens sinum Patris coæternus, et consubstantialis Dei Filius non relinquit. CAPUT XXVI.

CAPUT XXVI.

REDEMPTIO NOSTRA PER CRUCEM.

Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Jo. III. 14. etc.

Pergit Christus, Nicodemo exponere opus redemtionis humanæ consummatum in cruce incomparabili inenarrabilique amoris exemplo, ut non solum Deus ipse veniret, et Christus pro nobis maledictum in ligno.

Caput XXVI. ſalvaret nos, ſed etiam fieret pro nobis maledictum ſuspensus in cruce. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum; quia ſcriptum est: Maledictus omnis, qui pendet in ligno a).* Maledictum ſerpentem ob ſeductionem primorum parentum in paradyso novimus, dum ex ligno vetito comedunt. Rationem legis ab apostolo memoratæ habuerunt Judæi, dum iubent frangi crucifixorum crura, ne remanerent corpora eorum ſabbato, erat enim magnus dies ille ſabbati; ſed Christus morte ſua iam prævenerat, in quo impleri oportebat omnem ſcripturam, factusque est maledictum illud pro nobis in cruce pendens in ligno Deut. XXI. 22. etc. *Non permanebit cadaver eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur, quia maledictus a Deo est* (Hebr. maledictio Dei est) *qui pendet in ligno: et nequaquam contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dedit tibi in possessionem.* Maledictionem hanc ad redemtionem nostram, liberationemque a maledicto ſuscepit Christus in ligno crucis exaltatus, ſicut ſerpens æneus a Moyse in deserto. Qua de re Justinus M. dicit *b)*: „Moysen Deo aspirante, et præcipiendo impellente, aes accepisse, et crucis effigiem effecisse:" rem ipsam vero ipse Christus Nicodemo declarat, consummaturque in hoc τὸ ὕψος in

a) Gal. III. 13. *b) In Apol. I. n. 60. p. 79.*

Evangelio Christi, ſublimitate myſterii ite- rum elucente in humilitate Christi, qui *nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: humiliavit ſemetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* „Jam autem, ſunt verba Theophanis Archiepiscopi Tauromenitani *a*), æneum illum ſerpentem figuram Christi gessisse aperte Evangelium prædicat. Neminem vero amantium Christi conturbet hoc, quod audit, in tam invisum animal rationem tanti myſterii convenire. Si enim ſerpens pater peccati in ſacris litteris appellatur, quod etiam est ex hoc ſerpente progenitum, peccatum inquam, eodem ac genitor nomine ſerpens vocabitur. Cæterum nostri causa Dominum factum esse peccatum, cum naturam nostram obnoxiam peccatis assumserit, testatur apostolus: *eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Aptatur igitur hoc ænigma Domino congruenter. Postquam enim nequissimi illi ſerpentes in universum genus humanum insilientes, naturam nostram peccatorum morsibus dilacerando confecerunt, ea de causa ſimilitudinem ſerpentis induit Deus, factus *in ſimilitudinem carnis peccati*, ut Paulus ait *b*): atque ita liberatur homo a peccato per eum, qui peccati habitum ſuscepit, ſimilisque factus est nobis, quia ad ſerpentem ſponte acces-

Caput XXVI.

a) *Homil. III. p.* 15.　*b*) *Rom. VIII.* 3.

CAPUT XXVI.

seramus: cuius opera mors a morsibus orta cohibetur, et ipsi serpentes crucis passione delentur. Et destructa quidem est mors a serpentibus importata, nimirum impietas; at morsus nondum omnino cessarunt. Etenim illa concupiscentia, quæ carni adversus spiritum inest, nondum perfecte compressa est. Nam et in illis, qui virtute maxime pollent, sæpe concupiscentiæ morsus insurgunt. Sed qui in eum, qui sublatus in crucem est, oculos coniicit, affectionem illam, motumque inordinatum depellit, et timorem Dei veluti quoddam pharmacum in venenum aspergit. Crucem porro aspicere nihil est aliud, quam ita instituere vitam, ut mundo mortua, et crucifixa sit, et ad omne peccatum immobilis perseveret, propriamque carnem timore Dei configere, iuxta psalmistæ votum: clavus vero carnem cohibens, continentia fuerit." Pergit Theophanes declarare, virgam Moysis in serpentem conversam Christi symbolum fuisse; nec est, quo magnitudo divini erga genus humanum amoris magis ob oculos poni possit, quam per hanc tantam unigeniti Filii Dei demissionem in similitudine serpentis antiqui, morsumque illum lethalem, quem ab eo accepimus, a Christo exaltato in ligno in medelam versum, ut per Osee prophetam prædictum fuit: *De manu mortis liberabo eos*,

de morte redimam eos: ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne a). A Christo autem in figura serpentis ænei ostensa veritas: *sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quæ in verba commentatus S. Jo. Chrysostomus sic Nicodemum alloquitur: „Ne mireris, ait *b)*, quod ego exaltandus sim, ut vos salutem consequamini. Nam hoc ita Patri visum est; et sic ille vos dilexit, ut pro servis filium daret, et pro ingratis servis. Atqui neque pro amico quispiam id agat: *vix enim pro iusto quis moriatur c).* Sed ille longiore usus est sermone, quia fidelibus verba faciebat; hic autem brevius Christus, quia Nicodemum alloquebatur, sed cum maiori emphasi: quæ in singulis dictis observatur. His enim verbis: *sic dilexit Deus mundum*, ingens amor significatur. Multum quippe immo immensum erat discrimen. Nam immortalis, et sine principio, magnitudo infinita, ex terra et cinere formatos innumeris onustos peccatis, qui semper se offendebant, ingratos; hos, inquam, dilexit. Et quæ postea sequuntur, perinde vehementia sunt. Addit enim, *ut filium suum unigenitum daret;* non servum, non angelum, non archangelum ait. Atqui nemo unquam

CAPUT XXVI.

a) Osee XIII. 14. b) Hom. XXVII. in Jo. n. 1. T. VIII. p. 156. c) Rom. V. 7.

CAPUT XXVI.

vel circa filium tantum ſtudium adhibuit, quantum Deus circa ingratos ſervos. Passionem itaque non omnino aperte, ſed obscure prædixit: emolumentum autem ex passione futurum clare dicit: *ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.*" Omnia hic S. Justinus M. ad Diognetum n. 9. complexus est, „quomodo Deus præ immenso, quo homines prosequitur amore, nos odio non habuerit, neque reiecerit, neque improbitatis nostræ memorem se ostenderit, ſed patienter eam tulerit, ac ſustinuerit? ipse peccata nostra ſuscepit: proprium ipse Filium pretium redemtionis pro nobis dedit, ſanctum pro iis, qui legem transgressi erant; nihil minus quam malum pro malis; iustum pro iniustis, corruptionis nescium pro obnoxiis corruptioni, immortalem pro mortalibus. Quid enim aliud peccata nostra potuit tegere, quam eius iustitia? In quo alio nos iniqui et impii iustificari possumus, quam in ſolo Dei Filio? O dulcem permutationem! O impervestigabile artificium! O beneficia exspectationem omnem ſuperantia! Ut iniquitas quidem multorum in iusto uno abscondatur, iustitia autem *unius faciat, ut multi iniusti iustificentur.*"

Suis fidelibus.

Quemadmodum vero prius Christus Nicodemum iam dedocuerat, in negotio

ſalutis non esse ſpectandum ſemen ac generationem carnalem, ut ſuffeni ſibi perſuaſerant Judæi de ſua gente et ſtirpe, ſed regenerationem ex aqua et ſpiritu, ita etiam hic excluſis operibus legis hunc veluti aſpectum in ſerpentem ſuſpenſum in ligno declarat; fidem nimirum in Chriſtum; *ut omnis, qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Deinceps etiam illam arrogantiam Judaicam excludit, qua illi Meſſiam non ſolum quaſi ſibi ſoli natum exiſtimabant, verum etiam ad conterendas nationes mundi, ſubigendasque ad unum omnes imperio Judæorum, quorum iudicio, ſeu tribunali ſubdendus, imperioque eſſet pariturus mundus, errorem hunc dedocturus Nicodemum; *non enim*, ſubdit, *miſit Deus filium ſuum in mundum; ut iudicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum:* Meſſiam nempe perinde omnibus nationibus fore redemtorem, non Dominatorem, ac iudicem terrenum, qualem Judæi Meſſiam affectabant, tribunalque ac thronum eius ſibi fingebant. At *qui credit in eum*, additur, *non iudicatur, qui autem non credit in nomine unigeniti Filii Dei, iam iudicatus eſt.* Jam illud etiam declarans, quod primum Joannes dixerat *a*), lucem in tenebris lucere, et tenebras eam non

a) *Jo. I. 5. 11.*

comprehendisse; in propria venisse, et ſuos eum non recepisse, *hoc est autem*, inquit, *iudicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera etc.* Ut ſermonem ſuum prosequitur Christus, Judæorum cæcitatem notans, quam eis toties, Pharisæis præsertim exprobravit verbis, tum ipso opere tenebris nempe illis, quæ factæ ſunt ab hora ſexta usque ad horam nonam, quamdiu Christus in cruce pependit; Judæi cæci vero ad hoc et alia omnia tunc etiam facta miracula, volebant, ut descenderet de cruce: *descendat nunc de cruce, et credimus ei a)*; dum contra fides redemtionis nostræ nos doceret, oportere exaltari Christum in cruce, *ut omnis, qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.*

a) *Matth. XXVII.* 42.

CAPUT XXVII.

SPONSUS, ET AMICUS SPONSI.

Caput XXVII.

Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Joan. III. 29.

Christus sponsus.

Disciputi S. Joannis studio magistri et æmulatione quadam abrepti ei denuntiant: *Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum.* Jesum insimulare videntur, ac si ingratum se exhiberet erga Joannem, qui tam præclarum ei testimonium dedisset. At Joannes hoc ipso suo testimonio eos revincit, melioremque mentem indit ac existimationem erga Christum allegoria, qua nihil tenerius, suaviusque excogitari queat, nihilque accomodatius Christo Filio Dei, sese unione hypostatica, qua nihil coniunctius, intimiusque esse possit, cum natura humana copulanti: tum vero ex genere humano sponsam *tanquam sponsus procedens de thalamo suo a)* sibi coniunxit Ecclesiam fide data et recepta, prout

a) *Psalm. XVIII. 6.*

Caput XXVII. per prophetam Oseam prænuntiavit: *Sponsabo te mihi in fide a)*: præfiguravitque in Sephora uxore Moysi *b)*; multo quippe maiori iure, congruentiusque Ecclesia sponsa sponso Christo dicere potest: *Sponsus sanguinum tu mihi es*, utpote *quam acquisivit sanguine suo. Dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam c)*. Prout est in Jerusalem præfigurata apud Ezechielem *d)*: *Et iuravi tibi, et ingressus sum pactum tecum (ait Dominus Deus) et facta es mihi. Et lavi te aqua, et emundavi sanguinem tuum ex te: et unxi te oleo etc.*

S. Joan. Baptista amicus sponsi. Pronubus igitur huius sancti coniugii fuit S. Joannes præcursor Domini. Dicit hic se iam amicum sponsi, cuius prius dixerat se non esse dignum, ut solvat corrigiam calceamenti eius. „Non ut extollat et laudet se, hæc dicit, sunt verba S. Jo. Chrysostomi *e)*, sed ut ostendat, id se maxime curare, neque se invito, vel nolente, hæc fieri, sed admodum cupiente et promovente, et hac de causa se omnia fecisse; quod admodum prudenter amici nomine significavit. Non enim ita servi sponsi ut

a) *Osee II.* 20. *b)* *Exod. IV.* 25.
c) *Ephes. V.* 25. *d)* *Ezech. XVI.* 8. 9.
e) *Hom. XXIX. al. XXVIII. T. VIII. p.* 167.

amici gaudent, atque his rebus lætantur. Non ergo se honore æqualem dicit, absit; sed ut gaudii sui magnitudinem declaret, atque ut se eorum infirmitati attemperet, amicum se dicit. Ministerium quippe subindicavit, cum dixit, se missum fuisse ante illum. Idcirco quod putaret illos hæc ægre ferre, se amicum sponsi dicit esse, ostendens se non modo non ægre ferre, sed admodum gaudere." Legatur S. Laurentius Justinianus *de Casto connubio verbi et animæ*. Cap. 9. T. I. oper. p. 192, etc. Ed. Venetæ An. 1751. CAPUT XXVII.

Sunt, quæ præ oculis habemus S. Joannis præcursoris Domini verba, veluti clavis divini illius Cantici Canticorum Salomonis, cuius prima statim verba: *Osculetur me osculo oris sui*, ardentissimum illud Patrum V. T. ineffabili elegantia exprimunt votum, ut tandem Verbum illud divinum ex ore æterni Patris procedens sese per incarnationem in unione hypostatica humanæ naturæ velut oris osculo iungat, humanumque genus complectatur: ut loquebatur olim per patriarchas et prophetas synagoga in Ecclesia sponsa futura sponsi ubera petens, *fragrantia unguentis optimis* in Christo uncto Domini: de quo *oleum*, pergit, *effusum nomen tuum; ideo adolescentulæ dilexerunt te* pronubæ in V. T. sponsæ in N. ac- Sponsa Ecclesia.

clamando: *Trahe me post te! curremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus, et lætabimur in te, memores uberum tuorum.* Hic cum sponsa simul pronubæ loquuntur, cum synagoga sorore sponsæ, de qua infra (VIII. 8.) sponsus: *Soror nostra parva est, et ubera* exuberantis gratiæ N. T. *non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die, quando alloquenda est?* Quam nempe allocutionem iam David Ps. XLIV. 2. prælibans: *Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam,* ait, *et obliviscere populum tuum, et domum patris tui.* Ubera SS. Patres vetus et novum testamentum interpretantur, de quo Prov. V. 19.: *Ubera eius inebrient te in omni tempore; in amore eius delectare iugiter.* Ad hoc quod Salomon promittit, vult David ut inclinet filia Jerusalem aurem suam: *Et concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum,* Christum sponsum Ecclesiæ.

Passim sponsa filias Jerusalem velut pronubas novi coniugii compellat; sponsus etiam easdem filias Jerusalem ter adiurat his verbis: *Ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit a),* nova nimirum sponsa Ecclesia, sua sponte per prædicationem Evangelii evigilatura ad vocem sponsi, de qua Joannes de se præcur-

a) *Cant. Cant. II. 7. III. 5. VIII. 4.*

sore amico ſponsi, *qui ſtat*, inquit *a*), *et audit*, *gaudio gaudet propter vocem ſponsi*; quasi dicat: *Vox dilecti mei; ecce! iste venit ſaliens in montibus*, *transiliens colles*; dum nimirum ſponso Christo, adhuc in utero matris, abeuntis in montana, latente, *exultavit infans* (Joannes hic) *in utero matris* Elisabeth: prout, *ſimilis est*, pergit in Cantico ſponsa (cuius ſponsum Christum vox Joannis clamantis in deserto prænuntiat) *dilectus meus capreæ hinnuloque cervorum: en! ipse ſtat post parietem nostrum*, *respiciens per fenestram*, *prospiciens per cancellos* veteris ſcilicet testamenti.

Jam prorumpit vox ſponsi Verbi incarnati ad novam futuram ſponsam ex ipsius ſponsæ ore *b*): *En! dilectus meus loquitur mihi*: *Surge propera amica mea*, *columba mea*, *formosa mea*, *et veni. Jam enim hyems transiit*, *imber abiit*, *et recessit*. *Flores apparuerunt in terra nostra*, *tempus putationis advenit*, et quæ ſequuntur, quæ explicatione non indigent ad felicem veteris in testamentum novum tam vivis coloribus demonstrandum transitum, de quo ſermonem ſponsa prosecuta, *dilectus meus mihi*, inquit *c*), *et ego illi*, *qui pascitur inter lilia* (virgineæ matris) *donec aspiret dies*, *et inclinentur umbræ* veteris testamenti. Prænuntiavit aspirantem iam

a) *Jo. III.* 29. *b*) *Cant. C. II.* 10. *c*) *Ib.* 16.

CAPUT XXVII. diem hanc præcursor Domini a): *Hinc venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine.*

Frustra in lectulo suo dilectum quæsivit synagoga, dum is se nascens custodientibus vigilias suas pastoribus per angelos denuntiat. Frustra pastores indignata, circuiens civitatem per vicos et plateas quærit dilectum synagoga: *Quæsivi illum, et non inveni* b). Celebrat quidem pulchritudinem sponsæ synagoga soror sponsæ per prophetas et apparatum totius V. T. *Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, et ad collem thuris* c) calvariæ scilicet, ubi crucifixit synagoga Filium Dei. *Erat autem in loco ubi crucifixus est hortus* d). Ibi positum in monumento iacere adhuc, resurrectionem non credens persuasa synagoga acclamans sponsæ soror *hortus conclusus soror mea sponsa* ingeminat, *hortus conclusus, fons signatus* baptismi nimirum. Synagoga vero sponsum in hortum suum invitat: *Veniat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum* e). Messiam nimirum synagoga apud se mansurum sperabat hortum suum Messiæ hortum futurum; sponsamque invitans, *veni*, inquit, *in hortum meum soror mea sponsa, messui myr-*

a) *Jo. I.* 7. b) *Cant. C. III.* 1. c) *Ib. IV.* 6. d) *Jo. XIX.* e) *Cant. C. V.* 1.

rham meam, quam equidem synagoga Messiae suo paravit cum aromatibus pro futura sponsa sponsi passionibus participe: dumque dormit, cor tamen vigilat ad vocem dilecti pulsantis: *Aperi mihi soror mea etc.* a); mittitque sponsus manum suam omnipotentiae suae per patrata in synagoga miracula per foramen b) portae, veteris nimirum testamenti unde Christus prodiit, infremuerunt viscera eius, ut habet textus hebraicus originalis. *Surrexi*, pergit c), *ut aperirem dilecto meo*; ardenter Messiam efflagitans *manus meae stillaverunt myrrham, et digiti pleni myrrha probatissima* quo scilicet sponsa patienti amarior. Dum iam morituro in cruce Christo pessulum ostii sui aperire videtur dilecto clamans d): *Si filius Dei est, descendat nunc de cruce et credimus ei. At ille declinaverat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est*; dum e) *omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, et videbant, quae fiebant, percutientes pectora sua revertebantur. Quaesivi*, pergit, *et non inveni eum: vocavi et non respondit* amplius synagogae frustra adiuranti filias Jerusalem, *si inveneritis dilectum meum, ut nuncietis ei, quia amore lanqueo* f), Messiam nempe suspirans ignara simul sponsam allocuta: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulie-*

a) *Cant. C. V.* 2. b) *Ib.* 4. c) *Ib.* 5. d) *Matth. XXVII.* e) *Luc. XXIII.* 48. f) *C. C. V.* 8.

CAPUT XXVII. *rum*, Ecclesia Christi sponsa? *qualis est dilectus ex dilecto, quia sic adiurasti nos*, filias nimirum Jerusalem, quæ Christo fideles adhæserunt, aut in synagoga apostolos, primamque Ecclesiam genuerunt, atque agnoscere meruerunt ac dicere de Christo *a*): *Dilectus meus candidus et rubicundus* ex profuso sanguine, *electus ex millibus.*

Habent hactenus præ oculis suis Judæi sponsum, sed non agnoscunt electum præ millibus, desideranter quærunt dispersi per orbem christianum Ecclesiam, et adhuc quærunt *b*): *Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? quo declinavit dilectus tuus? et quaremus eum tecum.* Quod adhuc speratur de convertendis ad Christum Judæis, ad quos clamat sponsa *c*): *Dilectus meus descendit in hortum suum* de quo mox initio c. I. 12. sponsa, *fasciculus*, ait, *myrrha dilectus meus mihi* descendisse dicitur in hortum suum, *ut pascatur in hortis, et lilia colligat* virginitatis, cuius ignara fuit synagoga, estque propria sponsi et sponsæ Ecclesiæ novi testamenti, ut iam dixerat, iterumque hic repetit sponsa *d*): *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.*

a) *Cant.* C. *V.* 10. *b*) *Ib.* 17. *c*) *Ib.* *VI.* 1. *d*) *Ib.* 2.

Alloquitur postea sponsus pronubas filias Jerusalem, synagogam, quæ ipsa patriarcharum et prophetarum vota pandit; sed iterum adiurantur filiæ Jerusalem *a*), *ne suscitent, neque evigilare faciant dilectam, donec ipsa velit*; quamque egressam dum vident, miratæ quidem clamant: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua*, Eva nimirum esu pomi corruptionis nostræ mater concupiscendo fructum arboris a conditoris sui aversa dilectione; quam vero unice Christus reposcit in nova sua sponsa Ecclesia, nil in sua lege, novo testamento, nisi dilectionem flagitans, sponsam allocutus *b*): *Pone me ut signaculum super cor tuum; ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio: lampades eius, lampades ignis atque flammarum* (æterni scilicet, in inferno eis parati, qui a charitate deficiunt) beata vero sors eorum, quorum *aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Novo testamento propria est hæc dilectio: quare de synagoga sorore sponsæ, *soror nostra*, pergit *c*), *parva et ubera*, ut iam de V. T. gratia va-

a) *Cant. C. VIII.* 4. *b*) *Ib.* 6. *etc.* *c*) *Ib.* 8.

CAPUT XXVII. cuo exposuimus, *non habet;* ſponsa autem, *ego*, ait, *murus, et ubera mea ſicut turris.* Jam bis ſupra c. IV, 4. VII. 4. collum, nasus quoque ſponsæ turri comparatur: *Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis; mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium*, ſponsam nimirum Ecclesiam invictam deprædicans; unde etiam his c, VIII. 10. murum se ſponsa nominat, quo tutam se præstet, ac pacis ſecuram: ut paulo ante contestabatur: *Ex quo facta ſum coram eo, quasi pacem repertiens*, quam nempe nato Christo ſponso angeli denuntiarunt hominibus in terra, quæ deinceps *vinea fuit pacifico* (cuius figura erat Salomon rex pacificus) *in ea, quæ habet populos a)*, quibus Christus vineam ſuam, quam iuxta parabolam evangelicam Matth. XXI. 33. cœlestis Paterſamilias *plantavit, et ſepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et ædificavit turrim*, ablatam parricidis ſponsi Judæis *locavit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis.* Nempe *tradidit eam custodibus: vir affert pro fructu eius mille argenteos. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, et ducenti his, qui custodiunt fructus eius b).* Demum ſponsus in conclusione Cantici in ſponsa Ecclesia militante in terris desiderium regnantis cum ſponso in cœlis inflammans, *Quæ habitas in hortis*, ait *c), amici auscultant*

a) *Cant. C. VIII.* 11. b) *Ib.* 12. c) *Ib.* 13. *et* 14.

te: fac me audire vocem tuam. Sponsa vero post fata illuc avolanti sponso acclamat: *Fuge dilecte mi, et assimilare capreæ hinnuloque cervorum super montes aromatum* in cœlis.

Caput XXVIII.

CAPUT XXVIII.

INCREMENTUM ECCLESIÆ CHRISTI; DIMINUTIO SYNAGOGÆ.

Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de sursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de cœlo venit, super omnes est. Joan. III. 30. 31.

Christus cum Ecclesia sua crevit, exaltatus in cruce, Joannes capite diminutus cum synagoga.

Observa bis repeti *super omnes est*, *et de terra est*, illud de Christo (quem Pater cœlestis unigenitum Filium suum misit in terram) hoc de se, dicit Joannes Baptista: qui iam testatus fuerat se homuncionem veluti non esse dignum solvere corrigiam calceamentorum eius. Sic etiam hic dicit, se adhuc minui oportere, Christum autem crescere sponsum illum, cui repudiata synagoga, genteque Judaica, Ecclesia per orbem terrarum erat coniungenda. Hoc brevissime sub synagogæ nomine expressit S. Joann. Chrysostomus *a)*: „*Illum oportet*

a) Hom. XXIX. n. 3. T. VIII. p. 168.

Caput XXVIII.

crescere, me autem minui. Hoc est nostra cessaverunt, quæ vero illius sunt augentur." Et Theophanes *a)*: „Incrementum scilicet Evangelii, et legis diminutionem indicans."

Ubi Joannis vox desiit, Christi Verbi divini prædicatio cœpit.

Joannes desiit vivere, cum vix esset cœptum prædicari Evangelium a Christo, capite diminutus? Vox tunc clamantis desiit, cum verbum divinum incarnatum insonare cœpit. „Ergo attendite iam, cum S. Augustino loquor *b)*, quo pertineat, *illum oportet crescere, me autem minui.* Attendite, si possim eloqui; si, non dicam insinuare, sed saltem cogitare sufficiam, quo modo, qua ratione, qua intentione, qua causa, secundum distinctionem, quam locutus sum *vocis*, et *verbi*, dixerit ipsa *vox* ipse Joannes: *Illum oportet crescere, me autem minui.* O magnum et mirabile sacramentum! Attendite personam *vocis*, in qua persona erant sacramenta omnium vocum, dicentem de persona *Verbi: Illum oportet crescere, me autem minui.*" Explicat deinde sublimiter admodum, quomodo vocis ministerium minuitur crescente profectu mentis ad verbum, usque ad fruitionem in cœlis, dum Deum videbimus, sicuti est. „Cum eum, concludit, videbimus sicuti est, nun-

a) *Hom. L. p.* 345. b) *Serm. in Nativ. Joan. Bapt. CCLXXXIX. n.* 5. *T. V. p.* 1156.

quid ibi recitabitur Evangelium? Nunquid prophetias audituri sumus? Nunquid epistolas Apostolorum lecturi sumus? Quare? Quia deficiunt voces, crescente verbo: quia *illum oportet crescere, me autem minui.* Et verbum quidem per se ipsum nec crescit, nec deficit in se. In nobis autem crescere dicitur, cum proficiendo in illum crescimus: sicut crescit in oculis lux, cum acie convalescente videtur amplius, quæ acie languente minus utique videbatur. Quæ minor erat oculis ægris, maior est oculis sanis: cum ipsa per se ipsam nec ante imminuta sit, ne postmodum creverit. Minuitur ergo ministerium vocis, cum fit mentis profectus ad Verbum. Ita oportet Christum crescere, Joannem autem minui. Hoc eorum indicant passiones. Nam Joannes minutus est, cæsus capite; Christus exaltatus est, crevit tanquam in cruce. Hoc eorum indicant natales dies. Nam a Natali Joannis incipiunt dierum detrimenta; a Christi autem renovantur augmenta." Postremum hoc iam S. Doctor serm. XI. *a)* in Natali Domini notaverat; revocatque in memoriam: quod etiam S. Bernardus serm. de S. Joanne Bapt. in eadem præcursoris verba perorat: „Quomodo, inquit *b)*, minui? Splendore utique, non fervore. Retraxit radios, recollegit se, ne fieret,

a) Serm. CXCIV. n. 1. p. 899. *b) Tom. III. p. 987.*

ſicut is, qui totum profert Spiritum ſuum· *Illum*, inquit, *oportet creſcere*, qui exhauriri non potest, de cuius plenitudine omnes accipiunt: *me autem minui*, cui datus est ſpiritus ad menſuram: et danda magis opera, ut ardere ſemper valeam, quam lucere. Præceſſi ſolem tanquam ſidus matutinum: abſcondi neceſſe est, orto iam ſole." Eadem comparatione Luciferi uſus S. Thomas in h. l.: „Sicut, ait *a*), in cœlo Lucifer præcedit ſolem ad illuminandum, quo veniente ceſſat eius lux; ita Joannes præceſſit Chriſtum: unde Lucifero comparatur. *Nunquid produces Luciferum b*)? Significatur hoc etiam in nativitate Joannis, et in morte eius. In nativitate quidem, quia natus est Joannes eo tempore, quo dies decreſcere incipiunt, ſcilicet octavo Kalendas Januarii. Quantum ad mortem vero, quia Joannes mortuus minoratus per capitis abſciſſionem; Chriſtus vero ſublimatus per crucis exaltationem." Quis vero nobis ſenſus eſſe debet in comparatione S. Jo. Baptiſtæ, quo non ſurrexit maior inter natos mulierum, ut illud ſemper propoſitum nobis habeamus in corde, ore, et opere, omnibus ſtudiis et actionibus noſtris, gloriam Dei unice quærendam. Sic quisque ſemper apud ſe cogitet, in humilitate humiliationeque ſua: *Illum oportet creſcere, me autem minui.*

a) *Lect. V. in cap. III. Jo. p.* 492.
b) *Job XXXVIII.* 32.

TOMI PRIMI FINIS.

